

naš STK

glasilo slovenskega elektrogospodarstva, julij-avgust 2007

Želimo postati država odličnih organizacij vseh sektorjev
V ospredje stopa večja enotnost evropskega trga
Razvojni načrti TET kmalu del razvoja HSE

vsebina

4

4 ŽELIMO POSTATI DRŽAVA ODLIČNIH ORGANIZACIJ VSEH SEKTORJEV

Tudi Slovenija je po vzoru drugih razvitih držav že pred časom stopila na pot uvajanja standardov kakovosti poslovanja, pri čemer je država poskrbela tudi za delovanje cele vrste ustreznih ustanov, ki spremljajo in preverjajo delovanje sistemov kakovosti. Med poslovne družbe, ki skušajo ustreznost svojega poslovanja potrjevati tudi s pridobivanjem različnih certifikatov, so se že pred časom vključila tudi elektroenergetska podjetja, ki imajo na tem področju zastavljenih še veliko ambicioznih načrtov.

24 V OSPREDJE STOPA VEČJA ENOTNOST EVROPSKEGA TRGA

S popolnim odprtjem evropskega energetskega trga in zahtevah po čim večji enotnosti znotraj meja Evropske unije so se pred novimi izzivi znašli tudi sistemski operaterji prenosnega omrežja, ki so sicer zaradi tehničnih zahtev elektroenergetskega sistema že prej delovali precej usklajeno. Tako je še največ sprememb na področju dodeljevanja čezmejnih prostih zmogljivosti, kjer je bil 1. julija ukinjen sistem derogacije in so začela veljati povsem tržna načela.

30 ZANESLJIVOST OSKRBE ODVISNA TUDI OD RAZMER V SOSEDNIH OMREŽJIH

V vročih julijskih dneh in z njimi povečano porabo električne energije se je tudi v Sloveniji zastavilo vprašanje, ali slovenski elektroenergetski sistem obvladuje razmere in je sposoben zagotoviti nemoteno oskrbo odjemalcev. Kot je povedal pomočnik direktorja Elese dr. Pavel Omahen, je sistemski operater prenosnega omrežja v zadnjem času sprejel vrsto ustreznih ukrepov, ki naj bi zagotavljali večjo zanesljivost oskrbe, čeprav bo treba zamujeno v preteklosti še nadoknaditi. Zaradi naraščanja potrebnega uvoza električne energije pa oskrba postaja vse bolj odvisna tudi od dogajanj na globalnem energetskem trgu.

38 AGENCIJA PRIPRAVILA DODATNE INFORMACIJE ZA GOSPODINJSTVA

Agencija za energijo je konec junija pripravila tiskovno konferenco, na kateri so navzoče seznanili z nekaterimi novostmi, ki jih prinaša popolno odprtje trga v Sloveniji. Kot je bilo slišati, gre tudi na slovenskem trgu računati z vstopom dodatnih ponudnikov energije, čeprav v prvi fazi večjih sprememb in premikov ni pričakovati. Sicer pa je Agencija z namenom boljšega seznanjenja odjemalcev o tem, kaj jim prinaša odprtje energetskega trga, pripravila tudi posebno knjižico, ki so jo razposlali na naslove slovenskih gospodinjstev.

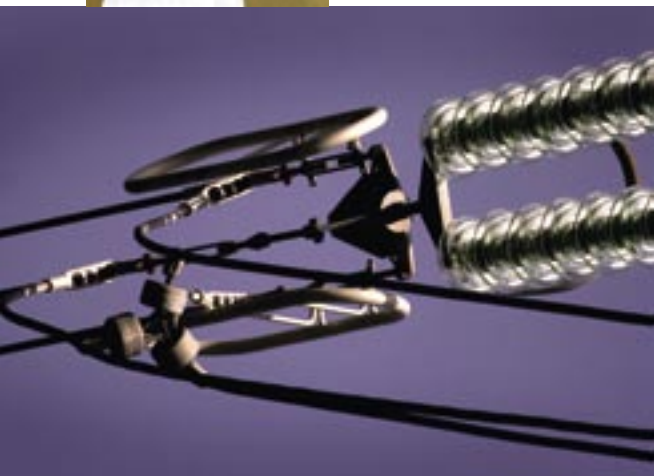
64 RAZVOJNI NAČRTI TET KMALU DEL RAZVOJA HSE

Termoelektrarna Trbovlje je letošnje leto začela kot nova članica skupine HSE in kot takšna želi tvorno prispevati k dobrim proizvodnim in poslovnim rezultatom skupine. Za uresničitev tega cilja tako pripravljajo predlog prihodnjega razvoja elektrarne, ki ga bodo podrobneje predstavili na redni jesenski strateški konferenci HSE. Na voljo je kar nekaj možnih različic, njihov poglobljen namen pa je ohraniti energetiko v tem delu Slovenije in zagotoviti dragoceno električno energijo iz domačih elektrarn.

70 LJUBLJANA AVGUSTA GOSTITELJICA ISH 2007

Zadnji teden v avgustu bo v Ljubljani potekal mednarodni simpozij s področja visokonapetostne tehnike, ki s e ga bo udeležilo približno 550 strokovnjakov z vsega sveta. V enajstih tematskih sklopih bodo obravnavali številne aktualne teme, s katerimi se srečujejo elektroenergetska omrežja pri vsakdanjem delovanju. Organizator pa je pripravil tudi vrsto zanimivih spreminj prireditev, saj je takšno srečanje tudi dobra priložnost za predstavitev Slovenije in njenih kulturnih in naravnih znamenitosti.

30

64

Čas za premislek

Vročina, ki je julija zajela tudi naše kraje, je znova opozorila na dvoje. Prvič, da se razlika med zimsko in poletno porabo čedalje bolj manjša ter da ni več tako izrazitih sezonskih konic porabe kot nekoč. Ter drugič, da je elektroenergetski sistem vendarle celota in lahko uspešno deluje le, če nemoteno delujejo vsi njegovi sestavni deli, od proizvodnje do prenosa in distribucije. V tej luči so bili zanimivi tudi rezultati ankete, ki jo je v zvezi s strahom pred motnjami v dobavi električne energije in vročino julija izpeljal energetska spletni portal energetika.net.

V njej je dobra tretjina sodelujočih odgovorila, da je ta bojazen zaradi povečanega delovanja klimatskih naprav povsem upravičena. Petina jih je med razlogi za strah navedla primanjkljaj elektrike na globalnem trgu in desetina nizek vodostaj slovenskih rek. Na drugi strani pa jih je petina bila mnenja, da je ta strah povsem odveč, saj so naše termoelektrarne dobro pripravljene tudi na takšne izzive, in dobra desetina tudi, da lahko takšne težave uspešno prebrodimo s povečanim uvozom. In kje je pravzaprav resnica?

Kot v večini primerov, tudi v tem, dejansko nekje vmes. Tako smo v sušnih obdobjih res priča zmanjšani proizvodnji hidroelektrarn, pri čemer pa imajo nizek vodostaj, vročina in posledično dvigovanje temperature rek vpliv tudi na objekte, ki vodo rek izrabljajo za hlajenje. V našem primeru gre za Savo in nuklearno elektrarno Krško.

Prav tako lahko brez težav pritrdimo tudi tistim, ki menijo, da so naše termoelektrarne dobro pripravljene tudi na takšne izzive, saj odgovorni v teh objektih dejansko nenehno skrbijo za to, da ti objekti nemoteno delujejo in opravljajo svoje zahtevno poslanstvo pri oskrbi slovenskih odjemalcev z električno energijo. Prav tako tudi velja, da si je mogoče na krajši rok pomagati tudi s povečanim uvozom, čeprav tudi tu drži, da je v takšnih obdobjih čutiti tudi globalno pomanjkanje energije na trgu in če ne drugega, so takšnim razmeram primerne izjemno visoke cene električne energije. Še najmanj bi lahko pritrdili tistim, ki razlog za strah pred moteno oskrbo iščejo v povečanem delovanju klimatskih naprav. In sicer za to, ker to že nekaj let v vročih poletnih dneh ni več nenavaden pojav, temveč del naših individualnih ukrepov proti globalnim klimatskim spremembam.

Gre pa ob vsem naštetem vsekakor za nek nov korak in tudi priložnost za premislek, ali smo načrtovane naložbene in razvojne projekte v slovenski elektroenergetiki dolgoročno pravilno naravnali ali pa bi jih kazalo gledati na nove okoliščine, v katerih se je znašla svetovna energetika, vendarle popraviti in kompas prihodnjega energetskega razvoja v Sloveniji na novo naravnati.

Brane Janjić

naš STIK

izdajatelj Elektro-Slovenija, d.o.o.

uredništvo

Glavni urednik: Miro Jakomin
Odgovorni urednik: Brane Janjič
Novinarji: Minka Skubic
Polona Bahun
Adrema: Tomaž Sajevec
Lektorica: Darinka Lempl
Naslov: NAŠ STIK,
Hajdrihova 2,
1000 Ljubljana,
tel. (01) 474 30 00
faks: (01) 474 25 02
e-mail: brane.janjič@eles.si

časopisni svet

Predsednik: Joško Zabavnik (Informatika),
Podpredsednica: Jadranka Lužnik (SENG),
Člani sveta: dr. Pavel Omahen (ELES),
mag. Petja Rijavec (HSE),
Aljoša Bravc (DEM),
Jana Babič (SEL),
Doris Kukovič Lakič (TE-TOL),
Ida Novak Jerele (NEK),
Majda Pirš Kranjčec (TEŠ),
Gorazd Pozvek (TEB),
Franc Žgalin (TET),
mag. Violeta Irgl (El. Ljubljana),
mag. Renata Križnar (El. Gorenjska),
Danica Mirnik (El. Celje),
Mihaela Šnuderl (El. Maribor),
Neva Tabaj (El. Primorska),
mag. Marko Smole (IBE),
Danila Bartol (EIMV),
Barbara Škrinjar (Borzen),
Drago Papler (predstavnik stalnih dopisnikov),
Ervin Kos (predstavnik upokojencev).

Poštnina plačana pri pošti 1102 Ljubljana

oglasno trženje Elektro-Slovenija, d.o.o., tel. 051 356 742

oblikovanje Meta Žebre

**grafična priprava
in tisk** Schwarz, d.o.o.,
Ljubljana

naš stik

je vpisan v register časopisov
pri RSI pod št. 746.
Po mnenju urada za informiranje št. 23/92
šteje NAŠ STIK med izdelke informativnega značaja.

Naklada 5.272 izvodov.
Prihodnja številka Našega stika izide 28. septembra 2007.
Prispevke zanjo lahko pošljete
najpozneje do 19. septembra 2007.

naslovnica HE Ajba
foto Dušan Jež

ISSN 1408-9548

www.eles.si

Je resnica še vrednota?

Bolj se približuje čas volitev, bolj je razburkano medijsko morje, višji valovi pljuskaajo na družbene in gospodarske bregove, kar se tako ali drugače odraža tudi v energetskih logih. Mediji se spuščajo v čedalje ostrejšo tekmo, kdo bo najodzivnejši, najglasnejši, najmočnejši, najboljši. Ko se političnim strastem pridružijo še komercialni apetiti in pomanjkanje občutka za realnost, se nekateri ukvarjajo samo še z javnim napenjanjem mišic. Bolj kot medijsko petelinjenje pod Triglavom je pomembno vprašanje, ali je resnica na tem prizorišču sploh še vrednota.

Napredni evropsko usmerjeni mediji se gotovo zavedajo pomena demokratičnih vrednot in svoje delo opravljajo odgovorno. Seveda prihaja tudi do spodrslijajev, do katerih je potrebna določena mera strpnosti. Ne smemo pa zamizati ob tako hudih posegih v ustavno varovano pravico do osebnega dostojanstva, kot so se pred nedavnim zgodili v tistem delu medijev, ki so najbrž še v realsocialističnih oblakih. Nekateri se požvižgajo na načelo o domnevi nedolžnosti, ki pravi: Kdor je obdolžen kaznivenga dejanja, velja za nedolžnega, dokler njegova krivda ni ugotovljena s pravnoomočno sodbo. To je ustavno načelo, ki ga prevzema zakon o kazenskem postopku, najdemo pa ga tudi v splošni deklaraciji o človekovih pravicah, v evropski konvenciji o varovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter v drugih tovrstnih listinah.

Inštitut domneve nedolžnosti se je prvič pojavil v francoski buržoazni revoluciji kot reakcija na aristokratsko fevdalno državo in arbitrarnost sodnega sistema. To načelo danes vsebujejo tako rekoč vsi sodobni in demokratični postopkovniki, iz njega pa izhajajo še vrsta drugih pravic in dolžnosti posameznega udeleženca v kazenskem postopku. Kršenje tega načela je mnogokrat povezano s težnjami po senzacionalizmu. Če mediji ne preverjajo dejstev in ne poiščejo resnice, ljudem povzročajo v nebo vpijoče krivice in gorje. Zato se v evropskem demokratičnem prostoru od medijev pričakuje predvsem spoštovanje temeljnih načel resnice, svobode, pravičnosti, osebnega dostojanstva in drugih vrednot.

Potemtakem se upravičeno zastavlja vprašanje, zakaj resnica ni cenjena in zakaj tako težko prodre do ljudi. Po besedah pokojnega filozofa Milana Komarja sta površnost in plehkost v sodobnem svetu postali naravnost programatični, kar pomeni, da nista posledica nepremišljene napake, ampak posledica popolnoma jasnega namena, da se ne bi ukvarjali z globokim smislom stvari in bi opustili vse, kar bi utegnilo privedi do celotne resnice. Med filozofskimi opredelitvami se pojmu resnica še najbolj točno približa tista definicija, po kateri je resnica temeljna moralna vrednota in izraz tega, kar resnično obstaja. Tega nikakor ne more dojeti relativizem, saj z dejstvi manipulira in se poslužuje tudi polresnic. Je kot prhutajoča kokoš, ki v javnosti nenehno kokodaka in dviguje veliko prahu, ne more pa se dvigniti niti na minimalno raven zgledne politične kulture.

Miro Jakomin

Želimo postati država odličnih organizacij vseh sektorjev

V globalnem svetu so zahteve po kakovosti in varnosti izdelkov in procesov dela stalnica, ki velja za vse družbe v kogarkoli lastnini. Nekdaj nadzorna funkcija je v zadnjih letih postala ena najpomembnejših funkcij vodenja in sestavni del strategije in organizacijske kulture posamezne družbe. Za vodenje kakovosti družbe uporabljajo različne mednarodne modele in sisteme, ki jih sproti obnavljajo. Tako je tudi v družbah elektrogospodarstva.

*d*a bi bila prizadevanja slovenskih podjetij, ki stremijo h kakovostnemu poslovanju in ga usklajujejo z mednarodnimi metodami, sistemi in standardi, čim uspešnejša, je država poskrbela za ustanovitev ustreznih inštitucij, ki zagotavljajo ustrezno delovanje sistemov kakovosti. S tem namenom delujejo Urad Republike Slovenije za meroslovje v okviru Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Slovenski inštitut za standardizacijo in Slovenska akreditacija, oba v okviru Ministrstva za gospodarstvo. Kako deluje sistem kakovosti, lahko družbe preverijo in potrdijo s pridobitvijo certifikata, ki jim ga podelijo neodvisne ustanove po uspešno prestani presoji. Usklajenost s standardi pa

dokazujejo s pridobitvijo mednarodnih certifikatov kakovosti, najpogosteje ISO 9001, ki se pri nas podeljuje od konca osemdesetih let, in ISO 14001, ki se podeljuje od srede devetdesetih let. Pozneje, predvsem v zadnjih letih, so se razvili in se podeljujejo še drugi standardi, orodja in sistemi za obvladovanje kakovosti, kot so: OHSAS 18001, HACCP, SA 8000, ISO 17799, ISO 22000, ISO 27000. Poleg tega se uveljavljajo še druga orodja, modeli in sistemi za obvladovanje kakovosti, kot so na primer 20 ključev, celovito obvladovanje kakovosti (TOQ), model poslovne odličnosti, optimiziranje stroškov, učeče se podjetje in podobno.

Še vedno pa ostaja akreditacija po standardih ISO, tako 17000 kot EN 45000, najboljši način izkazovanja usposobljenosti in graditve zaupanja na trgu in v javnih službah. Akreditacija je uradno priznana strokovna usposobljenost za opravljanje dejavnosti, ki so opredeljene v obsegu akreditacije. Družba se zanjo odloči prostovoljno, zavedajoč se dejstva, da ji akreditacija ponuja ne nazadnje tudi višjo raven zaupanja uporabnikov v njene izdelke in storitve, povečuje njeno konkurenčnost, ustvarja pogoje za prost pretok blaga in storitev, itd. Družbe, ki dobijo akreditacijo od naših nacionalnih akreditacijskih

družb, dobijo listine, ki so priznane in sprejete v mednarodnem prostoru, kar pomeni, da so tudi rezultati skladni in primerljivi s tujimi.

Minister podpira poslovno odličnost

Med novjšimi modeli, ki jih pri nas izvajamo v zadnjih letih, je tudi model poslovne odličnosti. Gonilna sila na področju podpore in spodbujanja odličnosti v slovenskih organizacijah je Slovenska fundacija za poslovno odličnost. Dejstvo je, da se slovensko gospodarstvo sooča z mnogimi priložnostmi, izzivi in nevarnostmi, ki jih je prinesla vključitev Slovenije v evropske integracije in globalne gospodarske tokove. Mednarodno poslovno okolje, ki temelji na zadovoljevanju potreb in pričakovanj kupcev, predvsem glede kakovosti in cene izdelkov in storitev, se spreminja z veliko hitrostjo in spodbuja konkurenčno tekmo med čedalje večjim številom poslovnih subjektov na prizorišču mednarodne trgovine. Z vsemi temi izzivi se je moč soočiti in jih obvladovati z razvojem in uporabo sodobnih strategij na področju upravljanja, s celovito kakovostjo poslovanja, in to ne samo na gospodarskem področju, temveč tudi v javni upravi, izobraževalnem sistemu, zdravstvu in še kje. Skratka, v kulturi in vrednotah poslovanja v celotnem slovenskem prostoru. Uporaba teh strategij zagotavlja ustvarjanje konkurenčnih prednosti na trgu, ne samo z zagotavljanjem vrednosti blaga in storitev za stranke, temveč tudi z zniževanjem stroškov kot posledice izboljšanja poslovnih procesov in ustreznega upravljanja z okoljem.

Kot je dejal na posebni tiskovni konferenci, namenjeni večji prepoznavnosti modela poslovne odličnosti, **mag. Andrej Vizjak**, minister za gospodarstvo, v ministrstvu opažajo, da so pri izvajanju tega modela ugotovili vrsto dobrih rezultatov, da pa ga prepočasi uvajajo zlasti mala in srednje velika podjetja. Minister je zlasti poudaril uvajanje tega modela kot dobro naložbo v uspešnost podjetja, o čemer priča kar nekaj podjetij, ki so dobila certifikat poslovne odličnosti in so mednarodno uveljavljena. Tako so od leta 1998 dobila Pri-

znanja Republike Slovenije za poslovno odličnost naslednja podjetja: Hermes SoftLab, Revoz, Sava, Trimo, ETI Izlake, Petrol. Zadnji dve leti ni bilo kandidatov, ki bi v celoti izpolnjevali visoka merila, in zato priznanja niso bila podeljena. Poleg tega med prijavljenimi družbami vsako leto podelijo diplome za uvrstitev v ožji krog finalistov družb z več kot 250 zaposlenimi in manj kot toliko, zlate, srebrne in bronaste diplome za sodelovanje v procesih ocenjevanja poslovne odličnosti in posebne diplome za prepoznaven napredek pri uvajanju modela odličnosti. V vseh kategorijah se podeljujejo diplome posebej za javni in posebej za zasebni sektor. Vsako leto se na razpis prijavi več kandidatov, ocenjevanje opravi odbor, denar za nagrade pa prispeva država preko Japtija. O tem, kakšno je zanimanje za poslovno odličnost, priča podatek, da se je posebnega animacijskega seminarja za to ocenjevanje lani udeležilo 160 predstavnikov družb, letos pa že 400.

Dr. Bogdan Topič, predsednik uprave Slovenske fundacije za poslovno odličnost, meni, da je lahko le odlična družba vodilna gonilna sila tako v gospodarstvu kot javnem sektorju. Tudi zato je pomembno, da so ustanovitelji fundacije, katere članstvo znaša med 3500 in 4000 evri na leto, tiste družbe, ki so v praksi šle skozi ocenjevanje in so dobre v poslovnem smislu tudi v med-

narodnem merilu. Ne nazadnje so nekatere izmed njih - Luka Koper - dobile že tudi mednarodna tovrstna priznanja. Take družbe dajejo zgled drugim dobrim družbam, da lahko postanejo odlične. Dr. Topič je med drugim omenil velik razcvet javnega sektorja - zlasti javne uprave, v smeri poslovne odličnosti, kar bo zagotovo prispevalo k konkurenčnosti države. Model poslovne odličnosti je dinamičen, se vsako leto razvija in k temu sledi tudi fundacija, da bodo naše družbe naredile razvojni preboj. Pri tem je dr. Topič posebej poudaril dober posluh gospodarskega ministra za ta preboj.

Temeljna načela odličnosti

Priznanje RS za poslovno odličnost kot najvišje državno priznanje za odličnost delovanja organizacije se vsebinsko navezuje na model odličnosti EFQM, ki je preizkušeno praktično orodje, ki ga organizacije uporabljajo na različne načine.

Da bi organizacija čim boljje izkoristila prednosti modela odličnosti EFQM (European Foundation For Quality Management), mora najprej premisliti o tem, ali sprejema načela, ki podpirajo model. Če teh načel ne bo popolnoma razumela in sprejela, bo napredek pri sprejemanju modela težaven in nepomemben. Temeljna načela modela so usmerjenost v rezultate, doseženi

Gospodarski minister mag. Andrej Vizjak in dr. Bogdan Topič, predsednik Slovenske fundacije za poslovno odličnost, sta si enotna, da je lahko poslovna odličnost gonilna sila tako v gospodarstvu kot v javnem sektorju.

Foto Minka Skubic

rezultati so v zadovoljstvo vseh udeležencev v organizaciji. Nadalje osredotočenost na odjemalca, kajti odličnost je ustvarjanje trajne vrednosti za odjemalca. Odličnost je jasnovidno in navdušujoče voditeljstvo v povezavi s stanovitnostjo namena. Upravljanje organizacije z nizom medsebojno odvisnih in povezanih sistemov, procesov in dejstev je tudi odličnost. Odličnost pomeni z razvojem in vključevanjem zaposlenih čim bolj povečati njihov prispevek. Kritično preverjanje obstoječega stanja in uvajanje sprememb z učenjem, inoviranjem ter ustvarjanjem priložnosti za izboljšave tudi sodi med načela odličnosti. Naslednje načelo je razvijanja partnerstva v smeri razvijanja in vzdrževanja takih partnerstev, ki dodajajo vrednost. Ne nazadnje je odličnost preseganje najožjega zakonskega okvira, v katerem organizacija deluje, in prizadevanje razumeti in odzvati se na pričakovanja svojih udeleženi strani in družbe.

Model odličnosti EFQM je praktično orodje, ki organizacijam pomaga vzpostaviti sistem z merjenjem, kako daleč so prišle na poti k odličnosti, in jim pomaga razumeti, kje so vrzeli, ter nakaže rešitve.

Sistem kakovosti - temelj večje poslovne uspešnosti

Podjetja si prizadevajo za kakovost v najširšem pomenu besede, saj sta sistem kakovosti in sistem poslovanja pravzaprav eno. Ne pomeni torej samo tehničnega segmenta podjetja, temveč tudi pripomoček za vodenje in poslovanje, za kar skrbijo vsi zaposleni v podjetju. Kakovosten mora biti celoten sistem storitev pred proizvodnjo in med njo ter v fazah, ki ji sledijo. Vzpostavitev sistema kakovosti po eni strani omogoča racionalnejšo proizvodnjo, ki zagotavlja kakovost izdelkov ali storitev, po drugi strani pa postaja delujoč sistem kakovosti ena od temeljnih zahtev uporabnikov pri njihovi odločitvi za določenega dobavitelja. Vsebinsko so sistemi kakovosti definirani z različnimi standardi in normativnimi dokumenti, postopek vzpostavitve sistema kakovosti pa mora biti dobro načrtovan, saj faza

vzpostavite kritično vpliva na poznejšo učinkovitost sistema. Podjetje mora biti zelo pozorno na to, da bo sistem prirejen njegovim potrebam in značilnostim, ne pa zgolj formalnim zahtevam nekega standarda ali naročnika.

HSE sledi svoji dolgoročni strategiji

Če se v posameznih elektrogospodarskih družbah vodstva in odgovorni za politiko kakovosti v zadnjem desetletju trudijo, kako po najboljših močeh slediti tem ciljem in obstoječe akte dopolniti z novimi spoznanji, pa je bilo v krovni družbi HSE vsaj v začetku bolj enostavno. Leta 2002, ko je bil HSE ustanovljen, niso imeli nobenih tovrstnih aktov, in treba je bilo napisati procese dela. V skupini delavcev v TE Šoštanj, v kateri so nastajali zametki prodaje električne energije HSE in ki je načrtovala proizvodnjo električne energije, je bil tudi **Ivan Sevšek**, nekdanji vodja proizvodnje TEŠ in pozneje vodja oddelka za planiranje proizvodnje v HSE, danes pa predstavnik vodstva za sistem vodenja v HSE. Spominja se, da so začeli najprej delati na organizacijskih standardih ISO 9000, ki pa ga je večina hčerinskih družb že imela, in so hitro prešli na okoljski standard ISO 14000. Že kmalu po začetku dela na politiki kakovosti so v skupini izdelali dolgoročni strateški načrt, po katerem delajo še danes. Sevšek, ki je to delo takrat dobil »za zraven«, se je za strokovno pomoč obrnil na kolega, dr. Plazarja, ki je pokrival področje kakovosti v Premogovniku Velenje, in mag. Borovnika iz TE Šoštanj in njune administrativne delavce. S korektnim sodelovanjem so spravili standarde ISO 9000 in ISO 14000 na skupni imenovalac v celotni skupini. Kmalu za tem so začeli v krovni družbi delo na standardu OHSAS, ki se dotika zdravja pri delu. Sevšek meni, da je s tem standardom mati dohitela svoje hčere.

Danes imajo sistem vodenja in kakovosti v HSE organizacijsko urejen tako, da predstavnik vodstva za kakovost sodi pod direktorja HSE. V strokovno pomoč mu je svet sistema vodenja, ki ga sestavljajo predstavniki vodij za kakovost po družbah HSE. Svetu siste-

mov vodenja so podrejeni štirje kolegi: ekološki, varnostni, za kakovost in organizacijo in za varnost informacij, ki skrbijo za koordinacijo po posameznih področjih. V vseh teh kolegijih so zastopani tudi ekologi in informatiki. Svet in kolegiji se sestajajo na rednih sestankih in poročajo o delu s tega področja po družbah in o težavah, ki se pri delu porajajo. Sicer pa so ključne naloge sveta, ki opravlja predvsem naloge systemskega pomena, namenjene usklajevanju sistema vodenja s strategijo podjetja, priprava vhodnih podatkov za vodstveni pregled tako v družbah kot HSE, vzdrževanje vzpostavljenih sistemov vodenja, vodenje in izvajanje notranjih in zunanjih presoj. Nadalje svet širi primere dobrih praks med družbami HSE z namenom poenotenja sistemov vodenja, poenotenja metod in orodij vodenja, skrbi za skupno izobraževanje in usposabljanje za vodenje sistemov. Njegova naloga je vodenje projektov stalnih izboljšav, usmerjanje in koordiniranje delov timov za kakovost, ekologijo, varnost na ravni HSE in povezanih družb. Ne nazadnje je njegova

naloga usklajevanje ciljev družbe HSE in ciljev organizacijskih enot s cilji po procesih, spremljanje in pregled nad delovanjem kolegijev za ekologijo, varnost ljudi, varnost informacij in kakovost, spremljanje stanja kazalnikov in ciljev po procesih in spremljanje in analiziranje korektivnih ukrepov. Na ravni kolegijev za kakovost, za ekologijo, za varnost in za varovanje informacij pa opravljajo predvsem strokovne naloge s posameznega področja in pripravijo strokovne predloge za svet, kjer se le-ti uskladijo s sistemom vodenja.

»Če je sistem kakovosti v prvem obdobju rasel od spodaj navzgor, je pri Ohsasu prišlo do prelomnice. Krovna družba HSE je plačala izdelavo metodologije in njeno uvedbo pri sebi, potem pa so to prevzele druge družbe, tako da so v letih 2005 in 2006 vse družbe HSE dobile standard OHSAS. S podobno prakso nadaljujemo tudi sedaj, ko uvajamo ISO 17799, standard za varovanje informacij. Stroške modela in začetkov uvajanja bo pokrila krovna družba HSE. Vzorčna družba za udejanjanje tega standarda bo TEŠ in v naslednjem

letu naj bi vse družbe skupine dobile ta standard,« pojasni način uvajanja standardov kakovosti Ivan Sevšek. Na vprašanje, kakšno je stanje pri varovanju informacij v holdingu, pa odgovarja, da ni posebej slabo. Informacije moraš imeti za svoje delo, pomembna je njihova hramba, da jih ne uniči jo naravne nesreče, da ne pride po nepotrebnem do razkrivanja informacij, da računalniški sistemi delujejo zanesljivo in ustrezno. Sicer pa pravi Sevšek, ki dodobra pozna elektrogospodarstvo, saj je vrsto let delal v proizvodnji TEŠ kot tudi strokovnih skupinah sistema, da elektrogospodarstvo ne bi funkcioniralo, če si določenih informacij ne bi izmenjevali. Prizna pa, da je vidik varovanja informacij in njihova zaupnost predvsem glede cen in pogodb, postala strožja z uvedbo trga.

O tem, kam želi HSE na tem področju v prihodnje, bo sprejeto na jesenski strateški konferenci skupine. Na zadnji so sprejeli sklep o poenotenju tehnološke platforme, tako da bodo v prihodnje družbe skupine uporabljale poenotene sisteme računalniške in program-

ske opreme. Pri tem jim bo kar nekaj ovir delala obstoječa oprema, ki se mora amortizirati. Nadalje načrtujejo tudi pridobivanje drugih meril kakovosti, kot so poslovna odličnost, popolno obvladovanje kakovosti in podobno. Pri teh merilih kakovosti ne prehitetvajo, ker še niso sprejete odločitve o postopkih primerjave. O tem sogovornik suvereno govori, saj je eden od izšolanih dvanajstih presojevalcev v skupini HSE, ki obvladajo presojo standardov 9000, 14000 in OHSAS. Tudi izobraževanje notranjih presojevalcev je del dejavnosti skupine HSE.

»Podeljeni certifikat potrjuje, da družba dela skladno z določenim standardom, ki pa je orodje vodstva. Koliko družbe resnično živijo s temi standardi in prejetimi certifikati, pa je odvisno tudi od tega, ali so te standarde uvajale same in koliko so zaposleni pri tem sodelovali. Čim večja je participacija zaposlenih, tem boljše in učinkovitejše je standardizirano delo družbe. Bistvo vseh standardov kakovosti pa je, da so vloge in odgovornosti porazdeljene,« končuje Ivan Sevšek.

V NEK kakovosti sledijo že 30 let

Kot nam je povedal **Darko Kavšek**, direktor sistema kakovosti v Nuklearni elektrarni Krško, je v njihovem podjetju sistem zagotovitve kakovosti uveljavljen že več kakor 30 let, saj je bila to zakonska obveza za graditev nuklearne elektrarne. Program zagotovitve kakovosti je izdelan za področja organizacije, nadzora projektiranja, nadzora dokumentacije (dokumentiranje in arhiviranje postopkov, navodil, načrtov, atestov), nadzora nabave, kontrole materiala in specialnih procesov, nadzora preizkusov in testiranj, kontrole merilne in testne opreme, kontrole neskladnosti in korektivnih akcij, kontrole ravnanja z opremo, skladiščenja in transporta opreme, preverjanja in samopreverjanja ter upravljanja s kakovostjo. V nuklearni v prihodnosti načrtujejo tudi pridobitev certifikata za sisteme ravnanja z okoljem (ISO 14001).

Kot je dejal Kavšek, je v podjetju pridobivanje novih certifikatov in izpolnjevanje ciljev in usmeritev neprekinjen proces. Nazadnje so dobili potrdilo Slovenske akreditacije za laboratorij za dozimetrijo (skladno zahtevam standarda SIST EN ISO/EC 17025:2005). Prav tako se lahko pohvalijo z laboratorijem za kemijo, ki je prejel ameriško priznanje »Best of Set« za elektrarne s tlačnovodnim reaktorjem, ki sodelujejo v mednarodnem sistemu medlaboratorijskih primerjalnih meritev, kot najbolj natančen laboratorij med štiriintridesetimi jedrskimi elektrarnami.

Delovanje sistema kakovosti spremljajo dnevno na podlagi vrednotenja delovnih procesov in korektivnega programa, varnostnih ciljev, kazalcev obratovalne učinkovitosti in uspešnosti, notranjih presoj, samoocenjevanja, pregleda komiteja za zagotovitev kakovosti ter zunanjih presoj in ocenjevanj mednarodnih organizacij. Po njegovih besedah program zagotovitve kakovosti dopolnjujejo na podlagi ocene uspešnosti sistema kakovosti in novih pobud, ki prihajajo iz pozitivne zakonodaje (USA, IAEA, EU) ali dosežkov industrije. Zaposlene vsak dan

pozitivno spodbujajo in jih nenehno usposablja doma in v tujini. Dosežki so prepoznani in priznani tudi z javnimi pohvalami in različnimi nagradami. Glede doseženih ciljev ob uveljavljanju sistema kakovosti je po Kavškovih besedah na prvem mestu treba poudariti, da je uvajanje sistema kakovosti, zagotovitev kakovosti in obvladovanje tega področja, zakonska obveza za jedrske elektrarne in vsa podjetja, ki izvajajo storitve ali dobavljajo opremo za primarni del elektrarne.

Sistem kakovosti je nuklearni prinesel izpolnjevanje ciljev in usmeritev vodstva, kot so: varnost prebivalstva, varnost podjetja, sprejemljivost v okolju in zelo dobra ocena podjetja na mednarodni ravni, saj se nahajajo v zgornji četrtini vseh nuklearnih elektrarn v svetu. V nuklearni industriji je uvajanje sistema kakovosti oziroma odličnosti zakonska obveza za vsa tovrstna podjetja in ne gre za konkurenčnost, pač pa za varnost in zaščito prebivalstva in okolja. Ohranjanje visoke jedrske varnosti in stabilnosti obratovanja pa seveda pomeni tudi konkurenčnost v primerjavi z drugimi viri.

V TE-TOL se pripravljajo na certifikat odličnosti

Štefan Šimunič, vodja službe obratovanja v TE-TOL-u, je povedal, da sisteme vodenja kakovosti v TE-TOL-u razumejo kot skupek ukrepov, potrebnih za doseganje zahtev odjemalcev električne in toplotne energije, ki pričakujejo cenovno konkurenčno, zanesljivo in za okolje varno proizvodnjo elektrike, tople vode in pare. Torej proizvodov, pomembnih za industrijsko proizvodnjo in zagotavljanje primernih bivalnih razmer prebivalcem Ljubljane preko sistema daljinskega ogrevanja. V podjetju imajo v sistem kakovosti vključena naslednja področja poslovanja: sistem vodenja kakovosti po ISO 9001 od leta 1997, sistem ravnanja z okoljem po ISO 14001 od leta 2002 in sistem kakovosti v Laboratoriju za goriva, ki je skladen s SIST EN ISO/IEC 17025, od leta 2001. Mednarodno priznani certifikat skladnosti s standardom SIST ISO 9001 jih uvršča med gospodarske druž-

be, ki svojega obstoja in razvoja ne prepuščajo naključju. Politika kakovosti je zapisana v Poslovniku vodenja kakovosti in opredeljuje zavezanost vseh k izpolnjevanju zahtev in pričakovanj njihovih odjemalcev. Določila poslovnika se upoštevajo v vseh poslovnih procesih z namenom dosegati tržno konkurenčne proizvode in storitve, ki ustrezajo zahtevam in izpolnjujejo potrebe in pričakovanja končnih odjemalcev ob upoštevanju ekoloških vplivov, ki so neposredno pomembni za življenje in zdravje zaposlenih in posredno za bivalne razmere prebivalcev mesta Ljubljane. Certifikat ISO 14001 od njih zahteva, da sprejemajo politiko nenehnih izboljšav na vseh področjih dela, kjer je okolje ogroženo. Učinkovit in uspešen sistem ravnanja z okoljem prinaša prednosti, kot so manjše obremenjevanje okolja, večja produktivnost, zmanjšanje materialnih stroškov, izboljšanje delovnih razmer, povečanje zaupanja strank in večji ugled.

V podjetju se pripravljajo tudi na uvedbo novih certifikatov, in sicer certifikata 18001 - varstvo ljudi, nadgradnje certifikata EMAS in certifikata poslovne odličnosti. Presojno in prejem certifikata 18001 pričakujejo v prihodnjem letu, certifikata EMAS leta 2009 ter certifikata za poslovno odličnost leta 2010. Po njegovih besedah delovanje sistema kakovosti v TE-TOL-u spremljajo na sestankih z vodilnimi internimi presojevalci, z vodstvenimi pregledi, po internih presojah in po zunanjih presojah.

Sistem v podjetju stalno dopolnjujejo, zaposlene pa k dvigovanju kakovosti v poslovnih procesih spodbujajo z izvajanjem korektivnih in preventivnih ukrepov ter nagrajevanjem notranjih presojevalcev.

Kot je dejal Šimunič, so poslovni učinki uvajanja in uveljavljanja sistema kakovosti v podjetju predvsem notranja poslovna urejenost, ocenjevanje dobaviteljev ter transparentnost delovnih postopkov in navodil. Ob koncu je povedal še, da je poslovna odličnost cilj Termoelektrarne in toplotarne Ljubljane, pomeni pa seveda tudi konkurenčno prednost pred primerljivimi podjetji.

Eles sistem kakovosti nenehno dopolnjuje

Elektro-Slovenija, d. o. o., že vrsto let gradi in izboljšuje sistem kakovosti, ki ga je začelo uvajati že leta 1996. Tako je Eles prvič prejel certifikat za skladnost sistema vodenja kakovosti s standardom ISO 9001:1994 novembra 1999, in sicer kot eno izmed prvih podjetij v elektrogospodarstvu. V naslednjih letih so sistem kakovosti po besedah vodje Službe za kakovost v Elektro-Sloveniji **mag. Antona Luskovca** v podjetju nenehno dopolnjevali, pri čemer so bile v veliko pomoč tudi številne vmesne notranje in tudi zunanje presoje, ki so opozorile na možnosti za dodatne izboljšave. Tako je bilo lani vpeljana tudi elektronsko spremljanje predpisov in standardov, konec leta pa je presojevalna hiša BVQI izvedla tudi kontrolno presojno vseh poglavij standarda ISO 9001:2000. Tudi na tej presoji so bili podani dodatni predlogi za izboljšave oziroma priporočila za nadaljnje delo, ki so bila usmerjena predvsem v določanje in spremljanje kvantificiranih ciljev ter načrtovanje in kontrolo uresničevanja načrtov, ki jih bo Eles s pridom uporabil pri nadaljnjem izboljševanju poslovanja. Sicer je Eles konec leta 2004 dobil tudi okoljski certifikat ISO 14001:2004, s katerim želi v celoti nadzorovati in kar se da zmanjšati vplive svojega delovanja na okolje, čeprav so ti predvsem vizualne narave. Tako je bil za sistem ravnanja z okoljem, pravi mag. Anton Luskovec, še izboljšan prikaz na intranetni strani, izdelan je bil register okoljskih vidikov in za vsako lokacijo določeni okvirni in izvedbeni cilji. Za teoretične primere izrednih razmer so v Elesu izdelali in ocenili tudi potencialne nevarnosti ter izboljšali tudi sam način spremljanja okoljske zakonodaje. Precej je bilo v zadnjem času storjenega tudi na področju sistema varovanja informacij, pri čemer so bile lani v podjetju vpeljane nekatere dodatne varnostne kontrole in na ta način zmanjšana varnostna tveganja v podjetju. Skladno s standardom BS ISO/IEC 27001:2005 pa je bil prenovljen tudi poslovnik.

Kot je povedal mag. Anton Luskovec, se Eles pospešeno pripravlja tudi na

uvodbo sistema za varovanje zdravja in varstva pri delu po zahtevah standarda OHSAS 18001. Cilj pridobitve tega certifikata je v drugi polovici leta 2008.

Sicer pa v podjetju delovanje sistema vodenja kakovosti spremljajo prek rezultatov zunanjih in notranjih presoj, letnega pregleda s strani vodstva in pobud za izboljšave iz okolja, v katerih potekajo delovni procesi. Na vprašanje, katere so bile pglavitne uvedbe sistema kakovosti v podjetju, pa mag. Anton Luskovec odgovarja, da je sistem kakovosti v prvi vrsti prispeval k večji transparentnosti in pregledu delovanja procesov v Elesu.

Elektro Ljubljana odločno na poti k poslovni odličnosti

Elektro Ljubljana, d. d., je v zadnjih nekaj letih pridobilo že štiri certifikate kakovosti. Pri dveh od teh so se tudi znova certificirali po naknadno izdani novi različici standarda. Sicer pa so kronološko pridobivali naslednje certifikate kakovosti: ISO 9001:1994 leta 1999 in potem leta 2002 posodobljeno različico standarda ISO 9001:2000, ISO 14001:1997 leta 2004 in potem leta 2006 posodobljeno različico standarda ISO 14001:2004, ISO 18001:1999 leta 2005 in ISO 27001:2005 leta 2006.

V prihodnjem obdobju si želijo pridobiti tudi certifikat Družini prijazno podjetje, pri čemer bo presoja verjetno izvedena v prvi polovici leta 2008.

V podjetju delovanje sistema kakovosti spremljajo preko organizacijske strukture Integriranega sistema kakovosti. Najvišji organ integriranega sistema je predstavnik vodstva za kakovost (uprava družbe). Temu je podrejen odbor za kakovost (sicer širši kolegij družbe), ki obravnava vsebino, povezano z navedenimi sistemi (standardi) predvsem skozi odločanje o ne-

katerih temeljnih dokumentih sistemov: okoljsko poročilo, okoljski vidiki in programi, ocena tveganja, izjava o varnosti, seznam informacijskih tveganj, izjava o primernosti in tako naprej. Služba za kakovost daje podporo predstavniku vodstva in odboru za kakovost. Služba za notranjo revizijo je neposredno podrejena upravi družbe (štabna služba) in deluje s stališča zakonitosti, strokovnosti (spremljanje obvladovanja tveganja, kazalcev učinkovitosti ...), notranjih pravil, etičnosti in varovanja informacij ter navodil lastnikov. Uresničevanje vsebine standardov pa obravnavata Odbor za kakovost OE (kolegij OE) oziroma Odbor za kakovost DE (kolegij DE). Pri ravnanju z okoljem, varnosti in zdravju pri delu in pri upravljanju varovanja informacij je vzpostavljen svet, za vsakega od sistemov posebej. Za vsak sistem pa sta imenovana tudi skrbnik in pooblaščenec.

Sistem kakovosti v Elektru Ljubljana izpopolnjujejo z izvajanjem notranjih presoj in zunanje presoje s strani certifikacijske hiše SIQ. Na obeh presojah ugotavljajo neskladja, na podlagi katerih potem izoblikujejo priporočila in določijo potrebne ukrepe. Drugih vzvodov, denimo posebnih stimulacij za dajanje predlogov za izboljšave za dvigovanje kakovosti poslovnih procesov, nimajo, je pa sistem nagrad določen pri oblikovanju predlogov stalnih izboljšav za področje tehničnih izboljšav pri razvoju in obratovanju distribucijskega omrežja. Uvajanje sistema kakovosti jim je, kot ugotavljajo, prineslo nekatere konkurenčne prednosti, saj so podjetju prinesli večjo urejenost izvajanja poslovanja skozi popis postopkov ter več discipline pri izvajanju le-teh v vsakodnevnem izvajanju del in nalog.

Na področju poslovnih učinkov so pozitivne premike dosegli tudi z določitvijo

nekaterih kazalnikov, pri čemer težijo, da bi te določili v vseh delovnih procesih, še zlasti pa tistih, kjer so vključene tudi poslovne stranke. Eden od dolgoročnih ciljev je vzpostavitev uravnoteženega sistema kazalnikov, saj gre za orodje, ki na enem mestu omogoča ravnateljem (vodstvu podjetja) dosegati poslovno uspešnost podjetja, izboljševanje procesov in opredeljevanje tudi strateških usmeritev.

Cilj podjetja je tudi sodelovanje v tekmovanju za pridobitev poslovne odličnosti, saj to štejejo kot dopolnitev samih sistemov, hkrati pa tudi permanentnega spremljanja uspešnosti podjetja skozi doseganje rezultatov pri kazalnikih oziroma izboljševanje rezultatov iz leta v leto.

S sistemom odličnosti do konkurenčne prednosti

V **Elektru Gorenjska, d. d.**, so se za uvedbo sistema kakovosti odločili pred dobrimi petimi leti in leta 2002 prejeli tudi certifikat ISO 9001/2000, leta 2006 pa tudi ISO 14001/2004 ter s tem postavili temelj pospeševanja pooblaščenja na vseh ravneh družbe s procesnim pristopom vodenja družbe. Sicer se letos dejavno pripravljajo tudi na uvedbo sistema OHSAS 18001, to je sistema varstva pri delu, ki bo dopolnil že pridobljena omenjena certifikata. Izvajanje sistema kakovosti v podjetju spremljajo s pomočjo četrletnih poročil o doseganju ciljev kazalcev kakovosti, predvsem ključnih procesov, ki pokažejo tudi raven kakovosti vodenja. Kakovosten kazalec uspešnosti lastnega vodenja so celotni vodilni strukturi tudi analize rezultatov letnih pogoovorov. Kakovostno oceno o delovanju uprave družbe prav tako podajo lastniki podjetja na skupščini družbe, pri čemer so bile vse dosedanje ocene pozitivne.

Sicer pa sistem kakovosti nenehno dopolnjujejo skladno s potrebami in dejavnostmi podjetja in posameznih organizacijskih enot. Uprava na sestankih posameznih organizacijskih enot tudi posebej poudarja pomen sprejetih pravilnikov in spodbuja sistematično vpeljavo stalnih izboljšav pri postavlja-

nju ciljev za kazalce kakovosti. Za motivacijo zaposlenih pa imajo vpeljan sistem denarnih nagrad in prednosti pri izobraževanju. Kot pravijo v Elektru Gorenjska, je sistem kakovosti temelj učinkovitega poslovanja, zato ga v podjetju ocenjujejo zelo pozitivno. Ob tem poudarjajo, da jim je uvedba sistema kakovosti omogočila poenostavljen procesni način vodenja, ki prinaša delovne učinke, zadovoljstvo zaposlenih in dodatne prihranke. Prva tako menijo, da je sistem odličnosti podjetja pomembna konkurenčna prednost pred podjetji, ki se še bodo odločila za vstop na slovenski energetski trg. Sistem kakovosti namreč ne omogoča le lažjega poslovanja ter kakovostnejšega vodenja, temveč rabi kot dodana vrednost podjetja, povečuje njegovo kredibilnost in je hkrati glavni kazalec dobre organiziranosti.

Sistem kakovosti dviguje ugled podjetja in prinaša prihranke

V **Elektru Maribor, d. d.**, so sistem vodenja kakovosti po zahtevah standarda ISO 9001:2000 vzpostavili

li leta 2000 in ga v začetku leta 2001 tudi certificirali. Leta 2006 so na podlagi ISO 9001:2000 in z upoštevanjem standarda SIST EN ISO/IEC 17020:2004 vzpostavili sistem kakovosti v merilnem laboratoriju in ga akreditirali pri Slovenski akreditaciji kot kontrolnem organu. Ker v podjetju ob skrbi za kakovost dobavljene električne energije in storitev, skrbijo tudi za okolje in prostor, so lani vzpostavili in certificirali tudi sistem ravnanja z okoljem po ISO 14001:2004 in ga združili s sistemom vodenja kakovosti v enoten sistem vodenja, ki izpolnjuje zahteve vseh navedenih standardov. Za zagotavljanje še kakovostnejšega poslovanja pa v prihodnje, predvsem z namenom dopolnjevanja sistema vodenja z elementi poslovne odličnosti, pričakujejo še vpeljavo standardov OHSAS 18001:1999 – Sistem varnosti in zdravja pri delu in ISO/IEC 27001:2005 – Sistem vodenja varovanja informacij, pri čemer je presoja in sprejem obeh standardov predvidena leta 2008, ter tudi uvedbo samoocenjevanja po modelu EFQM (Evropska fundacija za razvoj kakovosti).

Tudi v Elektru Maribor pridobljene certifikate in akreditacijske listine nenehno preverjajo in potrjujejo, pri čemer uporabljajo zunanje in notranje presoje, pobude posameznih nosilcev procesov ter redne vodstvene preglede. Uprava družbe skupaj s člani Sveta za kakovost na seji sveta tudi pregleda in analizira predstavljena poročila ter na podlagi ugotovljenega stanja določi ukrepe za izboljšanje učinkovitosti sistema vodenja, ukrepe za izboljšanje dobave električne energije in storitev, ukrepe za izboljšanje ravnanja z okoljem in politiko (kakovosti, ravnanja z okoljem in merilnega laboratorija) ter cilje za naslednje obdobje.

Kot so poudarili, bodo vzpostavljeni sistem vodenja, s katerim so pridobili certifikata in akreditacijo, vsekakor negovali in dopolnjevali, saj želijo tudi v prihodnje zagotavljati zadovoljstvo zaposlenih in izboljševati ugled podjetja. Sicer pa ugotavljajo, da je uvajanje sistema kakovosti v Elektru Maribor pozitivno prispevalo k uresničevanju poslovnih ciljev. Tako so zaznali rast zaupanja v podjetje, večjo konkurenčnost in prepoznavnost na trgu. S cer-

tifikatom in akreditacijo za posamezno področje so poleg tega pridobili tudi uradno priznanje usposobljenosti za opravljanje določene dejavnosti.

V Elektru Maribor so trdno prepričani, da uvajanje sistema odličnosti prispeva h krepitvi konkurenčnih prednosti podjetja, zato bodo tudi vse prihodnje dejavnosti usmerjene v dopolnjevanje obstoječega sistema vodenja kakovosti z elementi poslovne odličnosti (OHSAS 18001:1999, ISO/IEC 27001:2005, samooценjevanje po modelu EFQM).

V Elektru Celje se pripravljajo na uvedbo standardov na informacijskem področju

V **Elektru Celje, d. d.**, imajo certificiran sistem vodenja kakovosti po standardu ISO 9001:2000 od 24. septembra 2003. Certifikacijo jim je opravila akreditacijska hiša Bureau Veritas. Priprave na uvedbo so bile temeljite, trajale pa so leto in pol. Letos so uvedli tudi okoljski standard ISO 14000, in sicer so Certifikat pridobili 19. aprila. Kot navajajo, se popolnoma zavedajo tudi pomembnosti informacijske podpore, ker vsi poslovni procesi temeljijo na računalniških aplikacijah. Zaradi zagotovitve ustrezne varnosti sistema za informacijsko podporo in tudi zaradi zaščite odjemalcev se bo treba tako v kratkem odločiti tudi za ustrezen standard na tem področju. Sicer pa v procesu Informacijska podpora vidijo tudi možnost za izboljšavo lastnega podprocesa z uvajanjem priporočil za izvajanje informacijskih storitev – ITIL (Information technology infrastructure library). Začeli naj bi tudi proces Upravljanje incidentov (Incident management) ter uvedbo funkcije storitvenega centra (Service Desk), pri čemer so že opravili primerjavo programskih produktov na našem trgu, s katerimi bi lahko učinkovito podprli izvajanje omenjenih procesov. Prav tako analizirajo tudi standarde za presojo varnosti informacijskih sistemov, pri čemer naj bi tovrstni standard pridobili v naslednjih dveh letih. Drugače pa skrbniki procesov spremljajo delovanje vpeljanega sistema kakovosti sproti skupaj z vodstvom družbe in direktorji sektorjev, ki so odgovorni za določena področja. Na pod-

lagi dosedanjih izkušenj imajo četrtnelne sestanke Odbora za kakovost, kjer pregledajo doseganje ciljev kakovosti, izvajanje politike nenehnih izboljšav ter druge aktualne zadeve. Najmanj enkrat na leto imajo tudi notranje presoje, v katerih sodeluje okrog trideset notranjih presojevalcev, in vodstveni pregled, ko pregledajo, kako se izvaja politika kakovosti, in preverijo delovanje sistema vodenja kakovosti.

Praksa kaže, pravi svetovalec za kakovost **Rade Knežević**, da zaposleni vedno najdejo koristne predloge za dvig kakovosti, večkrat pa se zatakne pri postopkih, ko je treba predloge udejanjiti s formalno proceduro. Trudijo se sicer, da bi bili ti postopki čim bolj prijazni in enostavni. V ozadju je treba računati tudi na ustrezno motivacijo zaposlenih, zato so pripravili tudi poseben pravilnik, ki bo določal določeno kompenzacijo predlagateljem izboljšav, in to v razponu od drobnega koristnega predloga do obsežnega avtorskega izdelka oziroma izuma. Na tem področju imajo doslej le nekaj izkušenj in to s posamičnim nagrajevanjem koristnih inovacij, cilj pa je, da bi ustrezno nagradili tudi koristne preventivne in korektivne ukrepe po posameznih procesih.

Sicer pa je neposredne finančne koristi, pravi Rade Knežević, težko ovrednotiti, ker gre pri postavitvi sistema vodenja kakovosti v večini primerov za sistemske zadeve, pri katerih se učinki kažejo posredno in v daljšem časovnem obdobju. Neposredne koristi se kažejo predvsem v sistematski identifikaciji vseh poslovnih procesov, skozi sistem vodenja kakovosti so uredili in sistematizirali vso poslovno dokumentacijo, standardizirali dokumente in postopke ter rešili precejšen del arhiviranja. Uporabniki so zelo pozitivno sprejeli tudi možnost za dajanje pobud, prav tako pa tudi letni razvojni pogovor.

V štirih letih so tudi nekajkrat sondirali zadovoljstvo odjemalcev in prišli do ugotovitev, kaj odjemalci pričakujejo od njih in katere tehnike anketiranja so najbolj primerne, kar bo v razmerah prostega trga in trženja električne energije še posebej pomembno. Trg bo poslovno odličnost priznal le, pravi

Rade Knežević, če jo bomo znali marketinško predstaviti in dokazati v naših storitvah.

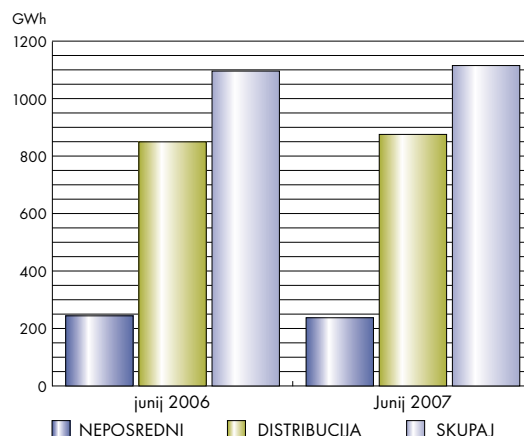
Ključnega pomena, da so v sistem kakovosti vključeni vsi zaposleni

V **Elektru Primorska, d. d.**, imajo sistem vodenja po standardih ISO 9001 od leta 1998, pri čemer so vanj vključeni vsi procesi vseh področij poslovanja. Konec leta 2004 so uvedli tudi okoljski certifikat ISO 14001, kot razširitev sistema vodenja ISO 9001, načrtujejo pa tudi zaokrožitev sistema vodenja še s certifikatom OHSAS 18001 leta 2008. Temelj dopolnjevanja sistema kakovosti, pravi predstavnik vodstva za kakovost in ravnanje z okoljem **mag. Zvonko Toroš**, pomeni zavezanost vodstva, ki zagotavlja potrebne vire za delovanje in izboljševanje ter neposredno tudi z osebnim nadzorom sistema vodenja omogoča in zagotavlja izboljševanje. Vodstvo in drugi vodje v podjetju skrbijo, da se zahteve odjemalcev in lastnikov skozi sistem vodenja kakovosti in ravnanja z okoljem nenehno prepoznavajo, določijo in izpolnjujejo ter s tem posledično zagotavljajo njihovo zadovoljstvo in krepitev zaupanja. V procese so vključeni vsi sodelavci, ki so spodbujani na različne načine, kot na primer z dodatnim usposabljanjem, nagrajevanjem in izobraževanjem. Kot pravijo, so s sistemom kakovosti in vodenja dosegli večjo preglednost nad poslovnimi procesi, zagotovili spremljanje stroškov po procesih in redno izvajanje letnih ciljev, kot tudi izvajanje dolgoročnih ciljev. Ustrezno opisani procesi jim omogočajo tudi zmanjševanje stroškov in sprotno posredovanje podatkov – poročil lastnikom in drugim, ki potrebujejo ali zahtevajo pregled nad poslovanjem. Drugače pa tudi po njihovem mnenju Sistem poslovne odličnosti odraža celovito urejenost in sposobnost družbe in kot takšen pomeni konkurenčno prednost v primerjavi s primerljivimi družbami.

**Minka Skubic
Polona Bahun
Brane Janjič
in dopisniki**

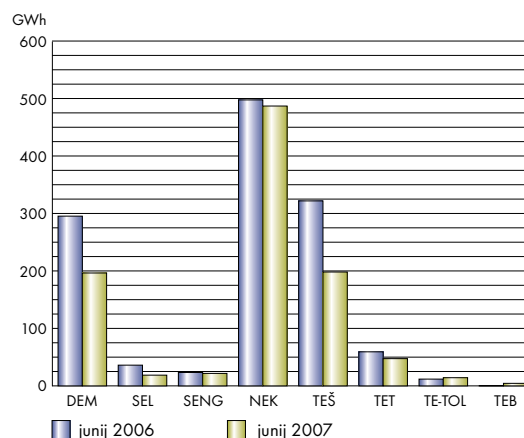
Junija spet nekoliko manjši skok porabe

krivulja letošnjega odjema iz prenosnega omrežja bo, kot kaže, precej razgibana, saj je bil junijski skok porabe v primerjavi z majem spet nekoliko manjši, čeprav je bil še vedno za 1,8 odstotka nad primerljivim lanskim. Tako smo junija iz prenosnega omrežja prevzeli milijardo 92 milijonov kilovatnih ur električne energije, kar je bilo tudi za pol odstotka nad prvotnimi bilančnimi pričakovanji. Razčlenitev porabe po posameznih spremljanih skupinah pa je bila naslednja. Neposredni odjemalci so šesti letošnji mesec iz omrežja prevzeli 234,2 milijona kilovatnih ur (za 2,7 odstotka manj kot junija lani), odjem petih distribucijskih podjetij pa je znašal 857,8 milijona kilovatnih ur (za 3 odstotke več kot v tem času lani). S 530 milijoni uvoženih kilovatnih ur smo junija lanske primerjalne podatke presegli za 6 odstotkov, izvoz pa se je z oddanimi 409 milijoni kilovatnih ur v primerjavi z lanskim junijem zmanjšal za dobrih 36 odstotkov.

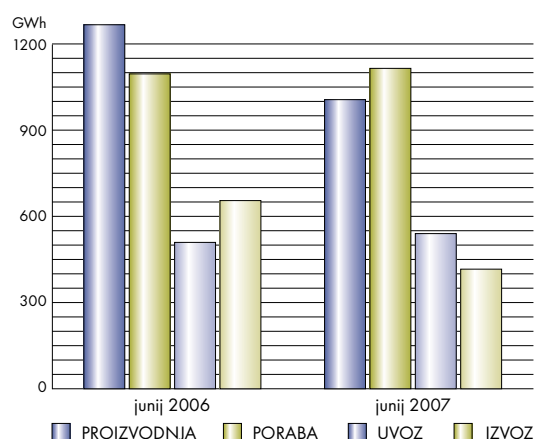
Iz hidroelektrarn junija za tretjino manj energije

letošnje hidrološke razmere niso najbolj naklonjene proizvodnji v hidroelektrarnah, kar potrjujejo tako podatki o tovrstni proizvodnji v juniju, kot tudi podatki za celotno letošnje šestmesečno obdobje. Tako nam je junija iz domačih elektrarn na Dravi, Savi in Soči uspelo zagotoviti le 237,5 milijona kilovatnih ur električne energije, kar je bilo za tretjino manj kot junija lani in celo za 43,5 odstotka manj od prvotnih bilančnih predvidevanj. Junija je bil zaradi remonta v Šoštanju manjši tudi izkupiček iz termoelektrarn, ki jim je skupaj z jedrsko elektrarno Krško uspelo zagotoviti 748,1 milijona kilovatnih ur, kar je bilo za 15,6 odstotka manj kot v istem času lani, čeprav tudi za 4,5 odstotka več, kot je bilo sprva načrtovano. Kot že rečeno, pa je bil predvsem zaradi izpada proizvodnje v hidroelektrarnah nekoliko slabši od primerljivega lanskega tudi skupni junijski proizvodni rezultat, saj nam je iz domačih virov uspelo pridobiti »le« 985,6 milijona kilovatnih ur električne energije, kar je bilo za dobro petino manj kot junija lani.

Ob polletju 0,7-odstotna rast porabe

podatki o porabi električne energije iz prenosnega omrežja v prvih šestih letošnjih mesecih, po katerih smo v Sloveniji do konca julija porabili 6 milijard 597 milijona kilovatnih ur, govorijo o 0,7-odstotni porabi električne energije na letni ravni. V primerjavi z elektroenergetsko bilanco so odstopanja ob polletju še manjša, saj se dejansko doseženi podatki od napovedanih razlikujejo le za 0,4 odstotka, kar potrjuje, da so odjemalci letos dali realnejše napovedi o pričakovanem odjemu električne energije. Kljub več kot 20-odstotnem izpadu proizvodnje v hidroelektrarnah pa so proizvodni podatki za prvo letošnje polletje spodbudni, saj nam je uspelo iz domačih proizvodnih virov v tem obdobju zagotoviti 6 milijard 554,4 milijona kilovatnih ur električne energije, kar je bilo za 2,8 odstotka več kot v istem času lani. In kakšno je bilo ta čas dogajanje na mejah. Iz tujih sistemov smo do konca junija uvozili 3 milijarde 21,6 milijona kilovatnih ur električne energije (za 20,5 odstotka manj kot v istem lanskem obdobju), v druge sisteme pa izvozili 2.899,7 milijona kilovatnih ur (za 15 odstotkov manj).

iz energetskih okolij

VLADA

JULIJA SPREJETA VRSTA SKLEPOV O ENERGETIKI

Vlada je najprej na redni seji 4. julija določila besedilo predloga Zakona o dopolnitvah Zakona o pogojih koncesije za izkoriščanje energetskega potenciala Spodnje Save. Veljavni zakon predvideva podelitev koncesije brez javnega razpisa lastniku HE Vrhovo, torej družbi Savske elektrarne Ljubljana, ki sme koncesijo prenesti spet družbi Holding Slovenske elektrarne. Ker je gradnja HE Boštanj končana in je v fazi poskusnega obratovanja, bo Holding skupaj s svojimi povezanimi družbami (Soške elektrarne Nova Gorica, Dravske elektrarne) in z družbo Gen energija ter njenimi povezanimi družbami (Termoelektrarna Brestanica, Savske elektrarne Ljubljana) izvedel prenos celotnega projekta zgraditve elektrarn na Spodnji Savi. Kot nov partner bo v projekt zgraditve HE na Spodnji Savi vstopila samo družba Gen energija, ki je v stoodstotni lasti države in je nosilec 2. energetskega stebra v Sloveniji. Druge povezane družbe že finančno sodelujejo pri zgraditvi HE na Spodnji Savi prek sklenjene pogodbe s Holdingom Slovenske elektrarne iz leta 2002. Predlog zakona določa tudi omejitev morebitnega vstopa tretjih oseb kot novega koncesionarja v lastništvo tega podjetja. Prenos koncesije in vstop tretjih oseb bo mogoč samo s soglasjem vlade in ob upoštevanju pogojev in postopkov iz predpisa, ki ureja javno zasebno partnerstvo.

SOGLASJE K PROŠNJI ELEKTRA MARIBOR ZA PRIDOBITEV SLUŽNOSTNE PRAVICE

Vlada je na redni seji 12. julija dala soglasje podjetju Geoplin Plinovodi za sklenitev pogodbe o služnostni pravici s podjetjem Elektro Maribor. Izvajalec energetske dejavnosti Geoplin Plinovodi je namreč zaprosil za soglasje za sklenitev pogodbe o služnostni pravici s podjetjem Elektro Maribor za obremenitev energetske infrastrukture oziroma nepremičnine, na kateri leži merilno-regulacijska postaja. Prvi odstavek 60. člena Energetskega zakona določa, da se infrastrukturni objekti lahko prodajo, odsvojijo ali obremenijo le s soglasjem vlade oziroma lokalne skupnosti, če to ne nasprotuje njihovemu namenu. Prav tako 12. člen Uredbe o energetski infrastrukturi v četrti alineji prvega odstavka določa, da mora izvajalec energetske dejavnosti pridobiti soglasje vlade za obremenitev posameznega infrastrukturnega objekta, omrežja ali naprave. Podjetje Elektro

Maribor je podjetje Geoplin Plinovodi zaprosilo za ustanovitev služnosti na nepremičnini v Gornji Radgoni zaradi zgraditve srednjenapetostnega zemeljskega kablovoda in njegove povezave s transformatorsko postajo.

SPREMEMBE NA PODROČJU SOPROIZVODNJE

Vlada je na zadnji seji pred počitnicami 19. julija sprejela Uredbo o pogojih za pridobitev statusa kvalificiranega proizvajalca električne energije. Evropska Direktiva o spodbujanju soproizvodnje, ki temelji na koristni rabi toplote in energije na notranjem trgu, je namreč določila, da je rok za njen prenos v nacionalne pravne rede 21. februar 2006, vendar je zaradi nesprejetih predpisov še nobena država članica ni v celoti prenesla v svoj pravni red. Evropska komisija je tako sprejela Odločbo o vzpostavitvi harmoniziranih referenčnih vrednosti za ločeno proizvodnjo elektrike in vrednosti, ki jih morajo vse države članice uporabljati za izračune prihrankov primarne energije v soproizvodnji z visokim izkoristkom. Države članice morajo najpozneje do 6. avgusta letos tako vzpostaviti sistem za izdajo Potrdil o izvoru za električno energijo, proizvedeni z visokim izkoristkom. S to uredbo je določen tudi način izdaje potrdil o izvoru električne energije, ki je proizvedena v soproizvodnji. Predlog nove uredbe v primerjavi s staro dopušča možnost, da se, če elektrarna ne dosega predpisanih izkoristkov, lahko upošteva samo tisti del obratovanja, ko elektrarna dejansko obratuje v soproizvodnji z visokim izkoristkom. Direktiva in Uredba predpisujeta, da se pri izračunu prihrankov primarne energije uporabljajo harmonizirane referenčne vrednosti. Te upoštevajo vrsto elektrarne, gorivo, delno tudi starost elektrarne, povprečne temperature v državi in napetostni nivo elektrarne. Glede na staro uredbo so za slovenske elektrarne do sedaj tako veljali strožji pogoji za kvalifikacijo proizvodnje z visokim izkoristkom.

POTRJRNO POROČILO O STANJU ENERGETIKE V DRŽAVI LETA 2006

Vlada je dala soglasje k Poročilu o stanju na področju energetike v lanskem letu, ki ga je pripravila Javna agencija za energijo. Po poročilu so elektrarne v Sloveniji lani proizvedle skupaj 13.643 GWh električne energije, porabljene pa je bilo 12.825 GWh. Poraba se je glede na leto prej povečala za 3,5 odstotka, proizvodnja pa je bila za 1,2 odstotka manjša. Dobava na veleprodajnem trgu je potekala predvsem na podlagi dolgoročnih pogodb. Na slovenski borzi električne energije oziroma na Borzenu se je leta 2006 trgovalo le z

0,009 odstotka celotne slovenske porabe. Cene električne energije za industrijske odjemalce so se v primerjavi z letom 2005 povečale v povprečju za 3,2 odstotka. Stopnja odprtosti trga je bila glede na porabljeno energijo 75-odstotna, vendar pa ni imela pomembnejšega vpliva na konkurenčnost trga. Dobavitelja sta zamenjala približno dva odstotka upravičenih odjemalcev. Sistemski operaterji omrežij so glede na leto 2005 kar za četrtno povečali sredstva za razvoj in gradnjo omrežij, omrežnine za prenosno in distribucijska elektroenergetska omrežja pa se lani niso spremenile.

SPREJETO LETNO POROČILO DRUŽBE RTH

Vlada je sprejela Letno poročilo družbe RTH, Rudnik Trbovlje-Hrastnik za leto 2006, podelila razrešnico poslovodstvu in nadzornemu svetu družbe za delo v lanskem letu ter sprejela spremembe statuta. Leto 2006 je bilo načrtovanih 600.000 ton proizvodnje premoga, realiziranih pa je bilo 587.912 ton, kar je 2 odstotka manj od načrta. Povprečna toplotna vrednost, ki je znašala 11,15 GJ/tono, je bila 1,4 odstotka višja od načrtovane. RTH je prodal 602.792 ton premoga. Po sistemu dispečiranja je bilo oddanih 97 odstotkov ali 584.666 ton premoga, preostanek pa je bil prodan na trgu.

DRŽAVNI PROSTORSKI NAČRT ZA OBMOČJE HIDROELEKTRARNE BREŽICE

Vlada je na svoji zadnji seji pred počitnicami sprejela tudi sklep o začetku priprave državnega prostorskega načrta za območje hidroelektrarne Brežice. Ministrstvo za okolje in prostor je pooblastila, da skladno s predpisi o regionalnem razvoju o tem sklepu seznani tudi pristojne organe regionalne razvojne agencije Posavje. Ob tem naj jih pozove tudi, da podajo svoje razvojne potrebe, kot izhajajo iz regionalnih razvojnih programov in se nanašajo na načrtovanje prostorskih ureditev državnega pomena. Hidroelektrarna Brežice sestavlja peti člen predvidene sklenjene verige hidroelektrarn na spodnji Savi. Njen akumulacijski bazen je, skupaj z bazenom hidroelektrarne Mokrice, izravnalni bazen za celotno verigo hidroelektrarn na Savi in zajame del poplavnega območja Krškega in Brežiškega polja na levem in desnem bregu Save. Predlagana lokacija hidroelektrarne Brežice je pogojena s sotočjem Save in Krke, glede na energetske značilnosti pa je optimalna lokacija čim bližje mostu čez ti dve reki. Akumulacijski bazen se razteza do območja spodnje vode hidroelektrarne Krško. Levo in desno od jezovne zgradbe so predvideni energetski in visokovodni nasipi z ureditvami, ki bodo omogočale aktiviranje

VLADA

SPREJET SKLEP O IZLOČITVI BORZENA

Vlada RS je kot ustanoviteljica in edini družbenik v javnem podjetju Elektro Slovenija, d. o. o., na seji 19. julija sklenila, da se celotni poslovni delež javnega podjetja Elektro Slovenija, d. o. o., v družbi Borzen, d. o. o., neodplačno prenese na Republiko Slovenijo, in za izvedbo tega sklepa oziroma podpis ustrezne pogodbe pooblastila ministra za gospodarstvo mag. Andreja Vizjaka.

Po sklenitvi pogodbe bo družba Borzen, d. o. o., najpozneje do 31. avgusta letos pripravila Elaborat o izpolnjevanju pravnih, ekonomskih, tehničnih in drugih pogojev za izvedbo projekta regionalne borze z energijo na področju JV Evrope in južnega dela centralnega bloka Združenja za koordinacijo prenosnih sistemov (UCTE) ter predlog akta o ustanovitvi pravne osebe kot regionalnega nosilca trgovanja z energijo na tem območju, katere ustanovitelja bosta družba Borzen, d. o. o., in Republika Slovenija. Namen navedene vladine odločitve o prenosu lastništva je med drugim poleg uskladitve lastniške strukture Borzena z energetskega zakonom tudi zagotovitev dejavnega zasledovanja strategije vzpostavitve regionalnega energetskega trgovalnega središča za Jugovzhodno Evropo. Ena izmed pomembnejših možnosti povečanja trgovanja na borzi je namreč v njeni internacionalizaciji in diverzifikaciji (zemeljski plin, zeleni produkti, drugi energenti ...). Na podlagi tega prepričanja je bila oblikovana vizija Borzena postati regijska energetska borza, za kar je Borzen dobil tudi podp oro vlade. Pri tem je vlada ocenila, da bi se z razvojem trgovanja v regiji Sloveniji omogočili obratovalni in investicijski prihranki v višini 8 odstotkov stroškov sistema ali okvirno 40 milijonov evrov na leto.

Urad vlade za komuniciranje

zadrževalne sposobnosti krško-brežiškega polja pri nastopu najvišjih visokih voda reke Save.

Polona Bahun

IZŠLA LETOŠNJA INDIKATIVNA ELEKTROENERGETSKA BILANCA

Junija je Eles kot sistemski operater slovenskega prenosnega omrežja izdal letošnjo indikativno elektroenergetsko bilanco. Služba za sistemske analize in razvoj sektorja Upravljanje prenosnega omrežja je tretje leto zapored pripravila omenjeno bilanco v obliki knjige in zapisa na plošči CD.

Indikativna elektroenergetska bilanca (IEEB) na prenosnem omrežju naše države za leto 2007 je sestavljena na podlagi napovedi porabe električne energije neposrednih odjemalcev, odjema distribucijskih podjetij na prenosnem omrežju, na podlagi napovedi proizvodnje električne energije proizvajalcev, priključenih na prenosno omrežje, in možnosti uvoza ali izvoza električne energije. Naj spomnimo, da letošnja indikativna elektroenergetska bilanca predvideva dobavo polovice proizvodnje NE Krško HEP-u, v višini 2.665 GWh električne energije, v Italijo je predviden izvoz v višini 851 GWh, iz Avstrije uvoz 739 GWh ter 2.864 GWh uvoza na osnovi drugih pogodb. Uvoz in izvoz električne energije po razpisih sta potekala samo prvo polovico leta, od 1. julija pa potekata po tržnih metodah. EES Slovenije mora skladno s pravili zagotoviti tudi sistemske rezerve. Primarno regulacijo v višini 17 MW, sekundarno regulacijo v višini nad in pod 80 MW in terciarno v višini moči največjega bloka sistema, to je v višini 348 MW. Drugo polovico rezerve po sporazumu zagotavlja HEP.

IEEB je bila do letos objavljena na spletni strani v skrajšani obliki, nova zakonodaja EU pa zahteva, da so javno objavljeni vsi podatki o bilanci energije, moči in terminih dela na daljinovodih. Predvsem usklajevanje dela na daljinovodih je zaradi številnih dejavnikov tako z obratovalnega kot vzdrževalnega področja, ki ju je treba upoštevati pri izklopih, težavno in dolgotrajno. Indikativna elektroenergetska bilanca je skladno z evropsko zakonodajo objavljena tudi na Elesovi spletni strani www@eles.si

Sicer pa indikativno elektroenergetsko bilanco Eles vsako leto razpošlje po državnih upravnih organih, ki delajo z elektroenergetiko ali uporabljajo njene podatke in storitve. Tako jo prejmejo vsa ministrstva, inšpektorati in uradi, hkrati pa tudi vse elektroenergetske družbe in zainteresirane fakultete.

Minka Skubic

USPEŠNO KONČAN TEHNIČNI PREGLED 110 kV STIKALIŠČA V KOPRU

V Kopru se je 5. julija uspešno končal tehnični pregled tamkajšnje nove razdelilne transformatorske postaje, katere rekonstrukcija je potekala med leti 2004 in 2006. Vrednost vseh opravljenih del je znašala kar 6,75 milijona evrov. Kot je povedal vodja projekta **Martin Hostnik**, so v RTP Koper izvedli popolno rekonstrukcijo 110 kV stikališča, ki je zajela temeljito prenovo in posodobitev celotne razdelilne postaje, predvsem pa postavitev novega 110 kV stikališča v sodobni GIS izvedbi, ki je zamenjalo staro prostozračno. Ob tem so porušili tudi del stavbe, kjer je bil komandni prostor, in 35 kV stikališče, ki so ga prestavili v prostore Elektra Primorska. Zgradili so tudi nove in obnovili vse preostale stavbe, postavili nove naprave lastne rabe, zgradili prostor za novo telekomunikacijsko opremo, zgradili optično infrastrukturo ter postavili nove naprave za vodenje, nadzor, zaščito in meritve. Vzporedno so zgradili tudi nov antenski stolp. Najtežja in odločilna faza tega projekta je bil prekop s starega na novo stikališče, najbolj kritičen moment pa izjemno slabo vreme v času, ko je potekalo kabliranje. Sicer se je s to posodobitvijo bistveno izboljšala zanesljivost in kakovost napajanja odjemalcev na širšem priobalnem območju. Hkrati se bodo zaradi nove tehnologije precej znižali stroški vzdrževanja, manjši bodo negativni vplivi na okolje, sodobno oklopljeno stikališče pa se tudi lepše sklada z okoljem. Za kakovostno izvedbo tega projekta, za katerega so Elesu priznanje izrekli tudi strokovnjaki iz tujine, so zaslužni vsi sodelujoči (projektanti, izvajalci in proizvajalci opreme), saj je zahtevno delo vseh potekalo v duhu zelo dobrega sodelovanja. Kot nam je povedal direktor Elesovega sektorja Prenos električne energije **mag. Srečko Lesjak**, so že pripravljene tudi načrti za nadaljevanje tega projekta. Tako sta v sklopu nove RTP Koper že

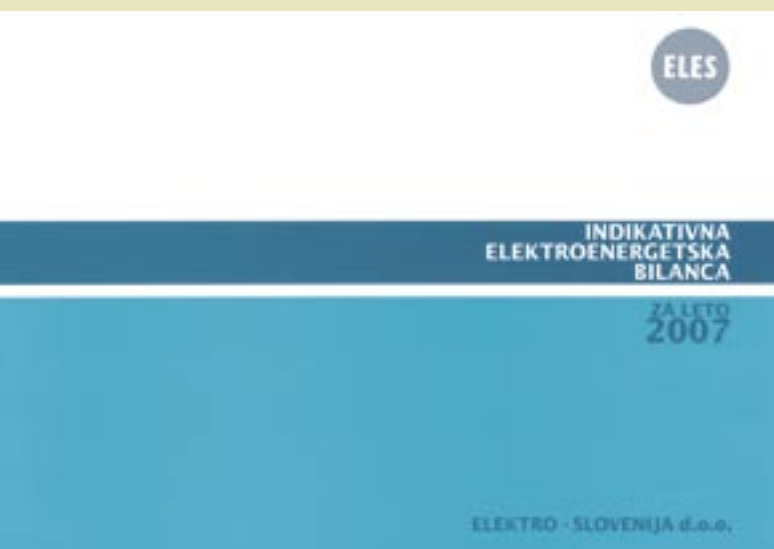

Foto Jernej Majcen

RTP Koper je prvo Elesovo oklopljeno stikališče.

vgrajeni dve rezervni polji - transformatorsko (razširitev zmogljivosti za napajanje porabnikov električne energije na obali) in daljnovodno, ki bo namenjeno za vključitev nove 110 kV kabelske povezave med RTP Koper in RTP Izola, s čimer bo zagotovljeno dvostransko napajanje te pomembne obalne razdelilno transformatorske postaje. Sicer je potek omenjene kabelske povezave načrtovan v sklopu trase avtoceste med Koprom in Lucijo, kjer je predviden predor Markovec v dolžini približno dva kilometra s kineto za polaganje omenjenega daljnovoda. Projekt za pridobitev gradbenega dovoljenja je že končan, za njegovo izvedbo pa še ne, saj je bilo razveljavljenih že sedem razpisov za oddajo del, kar je ustavilo začetek izvedbe projekta. Izdelani so tudi že idejni projekti za odseke daljnovoda od predvidene avtoceste do RTP postaj na naši obali.

Polona Bahun

MINISTRSTVO ZA GOSPODARSTVO

Z NEMŠKIM MINISTROM TUDI O ENERGETIKI

Minister za gospodarstvo **mag. Andrej Vizjak** se je 16. julija ob ooprtju slovensko-nemške gospodarske zbornice v Ljubljani srečal z nemškim zveznim ministrom za gospodarstvo in tehnologijo **Michaelom Glosom**. V okviru dvostranskih pogovorov sta sogovornika največ pozornosti namenila predsedovanju Svetu EU. Tako sta govorila o nemških izkušnjah s predsedovanjem in slovenskih prednostnih nalogah za prvo polovico leta 2008. Posebna tema pogovora pa je bila tudi energetika. Ministra sta tako izmenjala izkušnje z liberalizacijo domačih energetskih sektorjev, govorila sta o slovenskem predsedovanju Evropski uniji – takrat bo energetika ena od prednostnih nalog predsedovanja, ter o proizvodnji električne energije iz obnovljivih virov energije. Posebno pozornost sta namenila tudi projektu uvažanja biogoriv, ki ga načrtuje Nafta Lendava. Minister Vizjak je izrazil podporo tovrstnim prizadevanjem, saj se na ta način povečuje varna oskrba Slovenije z energenti. Sogovornika sta govorila tudi o jedrski energiji, pri čemer sta izrazila podobna stališča. Minister Vizjak je gradnjo drugega bloka NEK predstavil kot možnost, ki je realna ob pogoju, da z drugimi instrumenti učinkovite rabe energije in uporabe drugih obnovljivih trajnostnih virov slovenskih potreb po električni energiji ne bo mogoče zadovoljiti dolgoročno. Nemški kolega Glos pa je ob tem poudaril, da ima podobno stališče glede izrabe jedrske energije tudi Nemčija.

Služba za odnose z javnostmi MG

SISTEM SOLVIT PRAZNUJE PETLETNICO DELOVANJA

Minister za gospodarstvo **mag. Andrej Vizjak** je 13. julija na novinarski konferenci predstavil delovanje elektronskega sistema Solvit, ki praznuje petletnico svojega delovanja. Gre za sistem brezplačne in učinkovite pomoči podjetjem in državlja-

EVROPSKI PARLAMENT

PODPRTA RESOLUCIJA O NOTRANJEM TRGU S PLINOM IN ELEKTRIKO

V začetku julija so poslanci Evropskega parlamenta razpravljali o možnostih za notranji trg s plinom in električno energijo. Ob tem je povedala svoje stališče tudi slovenska poslanka v Evropskem parlamentu dr. Romana Jordan Cizelj, ki je poudarila velik pomen ločevanja lastništva ter mu izrazila podporo, pri tem pa opozorila na nekatere dejavnike, na katere moramo biti med procesom posebej pozorni. Poudarila je, da moramo jasno opredeliti pristojnosti nadzornih organov, saj enotni notranji trg električne energije in plina zahteva nadzor tako na nacionalni kot na evropski ravni. Poudarila je pomen sočasnega oblikovanja notranjega trga ter graditve enotne Evrope, ki bo v dialogu s partnerji sposobna nastopiti z enim glasom. Po njenem proces ločevanja lastništva zahteva sočasno oblikovanje evropske zunanje politike. Upoštevati moramo tudi načelo recipročnosti in dati pomen solidarnosti, ki bo kljub liberalizaciji oziroma uvajanju notranjega trga morala ostati ena od temeljnih vrednot EU.

Predlog resolucije o možnostih za notranji trg s plinom in električno energijo je Evropski parlament pripravil kot odziv na istoimenski dokument komisije, ki je bil objavljen v začetku letošnjega leta kot del energetskega svežnja. Z julija sprejetim dokumentom so poslanci Evropskega parlamenta dali komisiji smernice za pripravo tretjega zakonodajnega paketa, ki naj bi bil objavljen to jesen. V njem se parlamentarci osredotočajo predvsem na vprašanje ločevanja lastništva, nadzornih organov, reguliranih tarif, družbenega vpliva in varstva potrošnikov, medsebojnega povezovanja, dolgoročnih pogodb, strateških zalog ter izvajanja skupne zakonodaje.

Minka Skubic

nom v primerih, ko so kršene njihove pravice na skupnem trgu EU, če organi javne uprave napačno uporabljajo pravo EU. Sistem je pred petimi leti vzpostavila Evropska komisija, sestavljena pa ga mreža 30 nacionalnih centrov. Med njimi je tudi slovenski, ki od leta 2004 deluje na Ministrstvu za gospodarstvo. Centri Solvit so sestavni del državnih uprav in si prizadevajo za iskanje pragmatičnih rešitev življenjskih problemov v najkrajšem možnem času, to je najpozneje v roku deset tednov. Njihov namen je prispevati k učinkovitejši obravnavi pritožb, ki jih vložijo državljani in podjetja. Sredstva za delovanje sistema zagotavlja Evropska komisija, ki ponuja tudi pomoč pri pospeševanju reševanja problemov, upravljanje centrov pa je v rokah držav članic. Solvit se najpogosteje srečuje s priznavanjem poklicnih kvalifikacij, dovoljenjem za bivanje, vozniškim dovoljenjem, pravico do zaposlovanja, socialno varnostjo, mejno kon-

trolo, dostopom na trg za proizvode in storitve, javnimi naročili, obdavčitvijo in s prostim pretokom kapitala in plačil. Poleg tega se srečuje še s številnimi drugimi primeri, saj sistem obravnava vse probleme, ki nastanejo med podjetjem ali posameznikom na eni ter nacionalnim organom javne uprave na drugi strani, in ki izhajajo iz nepravilne uporabe evropskega prava. Komisija v sistem preusmerja tudi nekatere uradne pritožbe, če obstajajo dobre možnosti za rešitev problema brez sodnih postopkov. Sistem pa se ne uporablja v primerih, ko sodni postopki že potekajo ter kadar problemi nastanejo med posameznimi podjetji ter med potrošniki in podjetji.

Slovenski Solvit je od leta 2004, ko je začel delovati, do danes uspešno rešil 78 odstotkov primerov, 8 pa jih je v reševanje posredoval drugim nacionalnim centrom. Evropska statistika pa izkazuje, da število primerov iz leta v leto narašča, saj so v zadnjih letih prejeli kar 500 primerov na leto. Ob tem je minister Vizjak izrazil zadovoljstvo, da postaja sistem med državljanji in podjetji čedalje bolj poznan in uporabljan. Poudaril je pomen reševanja čezmejnih problemov, saj je to dodana vrednost sistema. Zato je pozval vse, ki naletijo na kakršno koli napačno uporabo evropske zakonodaje, naj se po pomoč obrnejo na slovenski center Solvit.

Polona Bahun

IBE, d.d., svetovanje,
projektiranje in inženiring

IBE

ZAČELA OBRATOVATI KRKINA SINTEZA 4

V Novem mestu je 13. julija začel delovati obrat za proizvodnjo farmacevtskih učinkovin Sinteza 4, ki je največji tovrstni objekt v Sloveniji in tudi eden izmed večjih v Evropi. Obrat sta na priložnostni slovesnosti odprla predsednik vlade **Janez Janša** in predsednik uprave in generalni direktor Krke **Jože Colarič**. Z 80 milijonov vredno naložbo Krka uresničuje poslovno usmeri-

tev obvladovanja celotnega procesa od razvoja novih izdelkov in tehnologij do proizvodnje surovin za končne izdelke. Obrat sestavljata 7300 kvadratnih metrov velik proizvodni objekt v petih etažah in 3200 kvadratnih metrov velik pomožni energetski objekt. Načrtovanje in gradnja Sinteze 4 segata v leto 2002, pri katerih je od idejnega projekta naprej sodeloval tudi IBE, d.d., svetovanje, projektiranje in inženiring. Za kakovostno izdelano projektno in tehnično dokumentacijo se lahko zahvalimo ekipi izkušenih strokovnjakov - gradbenikov in strojnikov, do faze projekta za pridobitev gradbenega dovoljenja pa tudi ekipi iz sektorja za elektrotehniko. Celotna projektna dokumentacija sloni na zahtevnih študijah požarne varnosti in eksplozijske ogroženosti, ki sta bili prav tako izdelani v IBE.

IBE

HSE INVEST

V BLIŽINI GRADBIŠČA HE BLANCA GNEZDIJO OGROŽENE BREGULJKE

V Posavju si je v bližini našega gradbišča HE Blanca na sipini iz gramozu in mivke svoj prostor za gnezdenje izbrala zelo redka in ogrožena vrsta ptic breguljka z zanimivim latinskim imenom *Riparia riparia*.

Breguljka sodi v družino lastovk. Za gnezdenje potrebuje navpične rečne stene večjih nižinskih rek. Skoraj vse naše nižinske reke imajo s skalami in betonom utrjene brežine zaradi preprečevanja spodjedanja. Tako so breguljke v večini primerov našle zatočišče v delujočih gramoznicah, kjer ob stalnem širjenju nastajajo primerni gnezdilni habitati. Primeri, ko breguljke izberejo za svoje gnezdišče sipine ob reki, so tako zelo redki. Prav zato smo lahko veseli in ponosni, da si je breguljka za gnezdenje izbrala naše gradbišče. Pomembno je, da se zavedamo,

Foto arhiv IBE

Nov Krkin obrat sinteza 4.

Foto Sandi Ritlop

Breguljke so dom naše v bližini gradbišča HE Blanca.

da so živalske vrste čedalje bolj odvisne od človeka in da je pri tem potrebno veliko strpnosti in razumevanja. Prav zaradi pomanjkanja primerne habitata je breguljka uvrščena med močno ogrožene vrste (E2). Predvidevajo tudi, da je njeno število močno upadlo predvsem zaradi suše v 80. letih prejšnjega stoletja. Breguljka je naša najmanjša predstavica lastovk. Po hrbtu je peščeno rjava, spodaj pa bela s peščeno rjavim pasom pod vratom. Tudi rep je rjav in kratek. Zraste do 12 centimetrov in tehta okoli 15 gramov. Ptice se združujejo v glasnih, ščebetajočih jatah. Oglaša se z rezkim čirrup. Breguljka je dejavna podnevi in ponoči. Prehranjuje se večinoma z žuželkami, ki jih lovi v zraku in nad vodo. Tako kot velja za druge lastovke, je tudi breguljka selivka. K nam prileti konec aprila in v začetku maja. vzdolž rek si poišče sveže erodirane strme bregove iz mivke za gnezdenje. Gnezdi v kolonijah, tudi v več tisoč parih. Gnezdo si par izkoplje v navpični steni iz mivke in se tako zavaruje pred plenilci (kače, podlasice ...). Rov je globok od 50 do 80 centimetrov in se konča z gnezdilno kamrico. Gnezdo postelje s perjem in puhom. Običajno sta v gnezdu dva mladiča, ki se izležeja v času od maja do junija. Mladiči so po hrbtu nekoliko svetlejši luskinasto poprhani. Kolonijo zapustijo breguljke skupaj z mladiči v drugi polovici julija in do takrat jih tudi mi ne bomo omejevali oziroma posegali v njihov življenjski prostor. V poznem poletju in jeseni se nato zberejo v velike jate. Pozimi odletijo v Afriko, kjer prezimijo v pasu med Saharo in deževnimi gozdovi v Afriki.

Sandi Ritlop

ELEKTRO PRIMORSKA

DRUŽBO BO POSLEJ VODIL JULIJAN FORTUNAT

Vlada RS je konec junija na podlagi razpisa družbe Elektro Primorska in na predlog Ministrstva za gospodarstvo za predsednika omenjene družbe za dobo štirih let imenovala **Julijana Fortunata**. Julijan Fortunat je diplomiral na Fakulteti za elektrotehniko in računalništvo, od leta 1986 pa je bil zaposlen v podjetju Iskra Avtoelektrika, d. d. V podjetju je dvajset let deloval kot direktor Programa elektronike, zadnjih pet let pa je bil vodja raziskav in razvoja v Diviziji pogonski sistemi.

Urad vlade za komuniciranje

DRAVSKE ELEKTRARNE MARIBOR

USTAVITEV PRVEGA AGREGATA V HE ZLATOLIČJE

Prenova Hidroelektrarne Zlatoličje, največje hidroelektrarne v Sloveniji, ki proizvede skoraj pet odstotkov vse slovenske energije, poteka v skladu z načrti. Tako so 30. junija zaustavili prvi agregat, saj je treba zaradi dotrajanosti zamenjati

ELEKTRO-SLOVENIJA

SEPTEMBRA V LJUBLJANI EVROPSKA KONFERENCA PROJEKTA RELIANCE

V Ljubljani bo 21. septembra potekala sklepna konferenca projekta Reliance, katerega namen je pripraviti raziskovalni program za evropsko elektroenergetsko omrežje do leta 2030 in organizacijsko strukturo nove evropske raziskovalne ustanove z imenom ECEN (European Centre for Electricity Networks). Poleg Elese v omenjenem projektu sodeluje še osem drugih prenosnih podjetij oziroma skupaj 17 evropskih podjetij s področja elektroenergetike. Sklepne konference v Ljubljani se bo udeležilo približno tristo strokovnjakov z energetskega področja iz številnih evropskih držav. Več o projektu lahko preberete na spletni strani www.ca-reliance.org.

Sicer pa je bilo poleg projekta Reliance, ki je usmerjen na elektroenergetsko omrežje, v šestem okvirnem raziskovalnem programu evropske komisije še nekaj pomembnih raziskovalnih projektov usmerjenih v elektroenergetsko prihodnost Evrope, kot so Eusustel, Solid-der, Ermine in drugi. Za vse omenjene projekte je skupno iskanje novih rešitev za boljšo prihodnost evropske energetike upoštevajoč temeljne cilje iz zelene knjige, in sicer razvoj konkurenčnosti, zanesljivost in varnost oskrbe z energijo ter trajnostni razvoj evropskega energetskega omrežja.

Brane Janjič

generatorsko in turbinsko opremo, zaustavitev drugega agregata pa načrtujejo v naslednjem letu. V družbi Dravske elektrarne Maribor zaradi zaustavitve agregata pričakujejo tudi posamezne povečane pretoke reke Drave med Mariborom in Ptujem, zato ne bo odveč malce več previdnosti ljudi pri njihovih dejavnostih ob njeni strugi. Vsak od agregatov bo zaustavljen predvidoma devet mesecev. Konec prenove, katere vrednost je ocenjena na 63 milijonov evrov, je načrtovan leta 2009. V sklopu prenove bodo izvedena tudi vsa dela na jezcu Melje, dela na dovodnem kanalu ter v sami HE Zlatoličje. »Občasna povečanja pretoka do 200 m³/s v strugi Drave zaradi zaustavitve enega agregata v HE Zlatoličje gre brez dvoma pričakovati. Omenjeni pretoki bodo občasno primerljivi s tistimi ob dežju, pomembna razlika bo v tem, da bodo spremembe pretokov nenadne in ne postopne kot pri dežju. Nekateri se bodo tega brez dvoma razveselili, a povečana previdnost v poletnih mesecih zagotovo ne bo odveč,« je poudaril **Jožef Hebar**, vodja projekta prenove HE Zlatoličje.

V HE Zlatoličje bodo poleg zamenjave obeh hidroagregatov opravljena tudi elektrostrojna in gradbena dela, ter prehod HE na daljinsko vodenje. Že od lani pa potekajo dela na dovodnem kanalu, kjer bo skoraj v celotni dolžini kanala na obeh straneh nameščen varovalni zid na krono nasipa dovodnega kanala. Sočasno bo v okviru del na jezcu Melje in v njegovi neposredni okolici povečana stabilnost in trdnost jezcu Melje, saniran in dodatno utrjen varovalni in prelivni zid ter zgrajena mala HE.

Dravske elektrarne Maribor

ELEKTRO MARIBOR d.d.

ELEKTRO MARIBOR

PREDSTAVITEV NOVE PONUDBE Z MASKOTO

Elektro Maribor, d. d., je ob odprtju trga električne energije za gospodinjstva pripravil posebno ponudbo, ki jo je prebivalcem in obiskovalcem mesta Maribor ter Festivala Lent predstavljala maskota - velik rdeč paket. Hodečega rdečega paketa Elektra Maribor, ki ga je spremljala hostesa, ni bilo mogoče spregledati. Maskota in hostesa sta se v času Festivala Lent sprehajala po mestu in po festivalskih prizoriščih ter mimoidočim delila zloženke s predstavitvijo nove ponudbe Elektra Maribor.

Mihaela Šnuderl

Foto Mihaela Šnuderl

Elektro Maribor je novo ponudbo za gospodinjstvo promoviral tudi z maskoto.

ELEKTROSERVISI

ELEKTROSERVISI

ZAGON NOVE PROIZVODNE LINIJE

V družbi Elektroservisi, največjem slovenskem proizvajalcu jeklenih konstrukcij ter kovinske opreme za prenos in distribucijo električne energije, so 28. junija slovesno zagnali najsoodnejšo proizvodno linijo v kovinarski proizvodnji. S tem so končali največjo investicijo v zadnjih tridesetih letih, ki je vredna 820 tisoč evrov. Kot so poudarili, to še zdaleč ni edina investicija v podjetju, saj je omenjena naložba le začetek zelo intenzivnega naložbenega obdobja.

V prihodnjem letu namreč načrtujejo gradnjo lastnih proizvodnih poslovnih prostorov. Prvi izdelek, ki bo zapustil novo linijo za proizvodnjo jeklenih konstrukcij, je podjetje namenilo humanitarni organizaciji Klub vodnikov reševalnih psov Kranj. In sicer je direktor podjetja **Ivan Hozjan** predsedniku Kluba vodnikov reševalnih psov Kranj **Matjažu Bolki** simbolično predal prvi izdelani del vadbenega stolpa, ki je prilagojen potrebam reševanja izpod ruševin. Prireditve so se udeležili vsi najpomembnejši poslovni partnerji podjetja iz Slovenije in tujine ter si ogledali pravi glasbeno-scenski spektakel skupine Stroj Machine, ki je za svoj nastop uporabila tudi starejše stroje v proizvodnji. Sodobne računalniške naprave za obdelavo profilov in pločevin bodo podjetju omogočile bistveno povečanje proizvodnih zmogljivosti (do leta 2010 petkratno povečanje proizvodnje),

Foto arhiv Elektroservisov

Elektroservisi so konec junija zagnali novo proizvodnjo.

Foto Arhiv Elektrosvetov.

Glasbeno-scenski spektakel skupine Stroj Machine.

skrajšale čas izvedbe ter olajšale prodor na tuje trge. Izboljšale bodo tudi kakovost izdelkov in storitev ter odzivnost na želje strank. Prav tako nova pridobitev pomeni veliko lažje in hitrejše delo zaposlenih, večjo varnost ter dodatne možnosti za izobraževanje in napredovanje na delovnih mestih.

Polona Bahun

SLOVENSKI E-FORUM

POLETNI ŠTUDENSKI TABOR O CELOSTNI ENERGETIKI

V Dolenji vasi pri Čatežu nad Trebnjem je od 7. do 17. julija potekal poletni študentski tabor - mala šola celostne energije z naslovom Sonček je in modra bo energija, v organizaciji Slovenskega E-Foruma in pod pokroviteljstvom sklada Modra energija HSE. Osrednji temi sta bili načrtovanje in upravljanje energije v zgradbah in uporaba obnovljivih virov energije. Izobraževalno-delovni tabor je bil namenjen vsem študentom, ki

bi radi razširili poznavanje energetike in podnebnih sprememb. O načrtovanju in upravljanju energije v zgradbah ter uporabi sodobnih tehnologij obnovljivih virov energije za zagotavljanje energetskih storitev v zgradbah so predavali priznani strokovnjaki z ljubljanske in mariborske univerze, Inštituta Jožef Štefan in energetskih podjetij. Udeleženci so pod vodstvom inštruktorjev izdelali tudi sprejemnik sončne energije in model pasivne hiše ter sodelovali pri načrtovanju mobilnega sistema ozvočenja, ki ga napaja mala foto-napetostna elektrarna. Prav tako so sodelovali pri predelavi in poslikavi kombija v vozilo za promocijo obnovljivih virov energije, se seznanili z energetskim konceptom občine Trebnje, obiskali podjetje Trimis Trebnje ter si ogledali malo HE Zagradec in HE Vrhovo, kjer so se seznanili tudi s certificiranjem in trženjem električne energije iz obnovljivih virov.

Polona Bahun

Najbolj občutljive teme so sprejete na najvišji ravni

Naš resorni direktorat za energijo postaja čedalje mlajši, prodornejši, energetske polnejši, a ne akademsko vzvišen. Glas o njihovem prizadevnem delu in dobrem delovnem vzdušju na Savski 3, kamor so jih preselili to poletje, seže preko meja. Začutiš ga takoj, ko vstopiš v njihovi dve nadstropji. Zasluge za to imajo v prvi vrsti tisti, ki so tem mladim močem dali priložnost, da se izkažejo, pa tudi mladi, ki to priložnost znajo ceniti in jo izrabiti. Mednje zagotovo sodi Tina Fistravec, ki v direktoratu pokriva evropske zadeve in priprave na predsedovanje.

U Ministrstvu za gospodarstvo, oziroma Direktoratu za energijo vas ne srečujemo prav dolgo. Kaj vas je zaneslo sem in katero področje dela pokrivате?

»V sektorju za oskrbo z energijo in evropske zadeve delam od lanskega oktobra, za določen čas nadomeščam kolegico Petro Zaletel, ki je odšla na delo v Bruselj. Tu delam na evropskih zadevah in pripravi stališč na zakonodajne in nezakonodajne predloge v okviru EU. Moja naloga je tudi skrb za pokrivanje delovnih teles Sveta EU in priprava gradiva za omenjeni svet s področja energetike.«

Foto Minka Stubic

Tina Fistravec

Kako poteka delo in usklajevanje energetskega akta?

»Naša osnovna celica v Bruslju je delovna skupina za energijo v okviru Sveta EU. Zanj pripravljamo gradiva, stališča in predloge naše države. Nekatere stvari se rešijo tu na najnižji ravni. Zadeve, ki so bolj politično občutljive, kot je bil primer lastniškega ločevanja energetskega podjetij ali pa delež obnovljivih virov letos spomladi, se prenesejo v odločanje na višjo raven: COREPER - Odbor stalnih predstavnikov. S slovenske strani je v tem odboru namestnica veleposlanika Stalnega predstavništva v Bruslju. Stva-

ri, ki se ne morejo razrešiti ali uskladi-
titi niti v tem odboru, pa se prenesejo v
obravnavo na ministrski svet, ki zaseda
dvakrat na leto, ali pa celo na Evropski
svet, kjer se o tovrstnih vprašanih odlo-
čajo predsedniki vlad in držav. Tak pri-
mer sta bila letos že omenjeno lastniško
ločevanje energetske dejavnosti in delež
obnovljivih virov, ki naj bi ga do leta
2020 države EU dosegle, saj se tudi mi-
nistri držav članic EU niso mogli dogo-
ovoriti o tem. Zato je bila odločitev spre-
jeta na Evropskem svetu.«

Katera energetska področja se obravnavajo na tak način?

»Vse, kar je povezano z energetiko, od
notranjega trga, obnovljivih virov, ener-
getske učinkovitosti, zunanjih odnosov,
na primer z Balkanom in podobno. Ne-
katere teme se obravnavajo na pobudo
Evropske komisije, druge na pobudo
držav članic.«

Na kakšen način pripravljate naša stališča do posameznih tem?

»Pri nas angažiram in koordiniram stro-
kovnjake za posamezne teme, včasih pa
je potrebno tudi medresorsko usklaje-
vanje, predvsem z Ministrstvom za oko-
lje in prostor. Nato z njihovim sodelo-
vanjem strokovna stališča spravim v
politično sprejemljiv jezik. Tu vlagam ve-
liko truda, ker je ta jezikovni preskok kar
težak. Vendar pa so zadeve na ravni EU
bolj politične, in če želimo biti razumlje-
ni in prodreti s svojimi stališči, hkrati pa
ostati konkretni s predlogi, moramo biti
previdni in se truditi govoriti isti jezik.
Politiki strokovni jezik težko razumejo,
strokovnjaki pa političnega, in tu je tudi
moja vloga, da vsebinsko korektno pre-
delam predlog ali stališče.«

Kje ste si nabrali tovrstnih večšin?

»Imam veliko izkušenj, ki sem jih pri-
dobila z različnimi izobraževanji o delo-
vanju EU, ne nazadnje sem bila po kon-
čanem študiju mednarodnih odnosov
na praksi v Bruslju in pozneje konča-
la tudi specialistični študij o evropskih
zadevah. Energetike, dokler nisem pri-
šla na MGD oziroma Direktorat za ener-
gijo, nisem poznala. Me je pa s časom
zelo pritegnila. Mogoče tudi zato, ker
je energetika v tem času postala viso-

ka politična prioriteta v EU, in trenutne
dejavnosti znotraj EU na tem področju
pomenijo ključno prelomnico v Evropi,
tako v političnem kot gospodarskem po-
gledu. Delovno področje je izjemno di-
namično in pestro, zato je zelo zanimivo
tudi takšnemu profilu, kot sem jaz, torej
družboslovcu.«

Kakšen je uspeh vaših izdelkov in vašega prizadevanja v Bruslju?

»Eden od uspehov je gotovo, da gredo
iz naših rok kakovostni izdelki, da jih
znamo napisati tako, da zadostimo stro-
kovnim kriterijem in so politično korektni.
Uresničitev pripomb ali stališč pa je
odvisna predvsem od politične ravni.
Pri tem je navsezadnje treba upoštevati
tudi osebne odnose, ki jih imata naš
minister in predsednik vlade s kolegi po
Evropi. Pa tudi, če že doma ni politič-
ne volje in soglasja okrog posameznega
predloga, je potem z njim težko prodreti
zunaj. Lažje je, če imaš vzpostavljene
dobre odnose in dobro zgodovino sode-
lovanja.«

Kako je naši državi kot eni od najmanjših članic prodreti s svojimi stališči?

»Velikost države je seveda določen de-
javnik. Mi kot majhna država običajno
nimamo preveč izrazitih stališč, ker tudi
nimamo velikih težav. Seveda pa vedno
skušamo biti konstruktivni pri spreje-
manju odločitev. Če večina držav na-
sprotuje posameznemu predlogu, nima
smisla kljubovati, sploh če niso vpleteni
večji interesi države. Naše načelo mora
biti konstruktivno dogovarjanje in sode-
lovanje.«

Katere so teme, ki jih boste v kratkem obravnavali tako doma kot v Bruslju?

»Septembra sledijo strateškemu ener-
getskemu paketu konkretni zakonodaj-
ni predlogi, ki bodo zelo aktualni tudi v
času našega predsedovanja EU nasled-
nje leto. Gre predvsem za novo zakono-
dajo na področju notranjega trga in ob-
novljivih virov, v obravnavi pa bodo tudi
mnogi drugi, nezakonodajni predlogi,
kot na primer Strateški energetski teh-
nološki načrt.«

Lahko bolj konkretno poveste, katere segmente teh dveh področij bo treba opredeliti?

»Pri notranjem trgu gre za revizijo di-
rektive in uredbe, na podlagi katerih
smo tudi mi letos poleti v celoti odprli
trg. Evropska komisija bo namreč pred-
lagala številne ukrepe za nadaljnjo libe-
ralizacijo trga. Pri obnovljivih virih gre
za okvirno direktivo, kako doseči 20-
odstotni skupni delež obnovljivih virov
energije v primarni porabi. Ta direkti-
va bo določala nacionalne deleže, zato
bodo pogajanja predvidoma težka.«

Vodja sektorja za oskrbo z energijo in evropske zadeve dr. Žlahtič s ponosom poudarja, da ste na sejah v Bruslju njegova desna roka. Tudi danes popoldne odhajate v prestolnico EU, s kakšno nalogo greste in kako pogoste so seje v Bruslju, kjer se obravnava energetika?

»Zadnje pol leta se je delo na energet-
skem področju intenziviralo in skoraj
vsak teden gre eden od nas na kakšno
sejo v Bruselj. Danes greva z dr. Žlahti-
čem na sedež Evropske komisije, kjer se
bomo srečali z direktorji, ki pokrivajo po-
samezna področja v okviru energetske
politike. Srečanje bova izrabila predvsem
za to, da ugotovimo, kaj nas čaka septem-
bra, kaj komisija pripravlja za jeseni. Se-
veda pa se pogovori ne bodo mogli izo-
gniti našim pripravam na predsedovanje
EU v prvi polovici naslednjega leta, ko bo
energetika vsekakor prednostna tema.«

Sva v naglici - ko ste z eno roko še pripravljali gradivo za ministra, se profesionalno pogovarjali z mano, razmišljali o tem, o čem se morata še dogovoriti z vodjem sektorja pred odhodom v Bruselj, si pripravljali gradivo za popoldansko pot - morebiti pozabili na kakšno aktualno področje, ki ga imate tudi v obdelavi?

»Zelo aktualen je strateški energetski
tehnološki načrt, ki naj bi identificiral
tehnologijo, s katero bi lahko dosegli za-
stavljene cilje predvsem pri zniževanju
emisij toplogrednih plinov, večje rabe
obnovljivih virov, energetske učinkovito-
sti. Omenjeni načrt bo s strani Evropske
komisije predložen jeseni in bo obravna-
van znotraj energetskega ministrskega
sveta in Evropskega sveta v času našega
predsedovanja. Jeseni tako v namen do-
brih priprav naše ministrstvo načrtuje
posvet z energetskimi tehnološkimi plat-
formami, ki so dejavne v Sloveniji.«

Minka Skubic

V ospredje stopa večja enotnost evropskega trga

Z odprtjem trga in spremembo nekaterih pravil delovanja so se tudi akterji na slovenskem energetskega prizorišču znašli pred novimi izzivi. Ukrepi gredo predvsem v smeri doseganja večje enotnosti evropskega energetskega trga.

Spremo prve elektroenergetske EU-direktive pred devetimi leti se je začel razvoj skupnega elektroenergetskega trga v Evropi, edina pot do skupnega trga pa je harmonizacija elektroenergetskih trgov v vseh 27 državah. Sistemski operater prenosnega omrežja Elektro-Slovenija je dejavno in neposredno vključen v koordinacijo delovanja sistemskih operaterjev prenosnih omrežij znotraj dveh regij. Več o tem nam je povedala pomočnica direktorja Eles **Liljana Perči Štefančič**.

Cilj notranjega energetskega trga je zagotoviti višji standard storitev na elektroenergetskem področju, konkurenčnejše cene elektrike, večjo zanesljivost oskrbe in boljšo zaščito odjemalcev. Kaj natančno pomeni višji standard storitev?

»Kot pri vseh drugih dejavnostih tudi v elektroenergetski poznamo tehnična, ekonomska in organizacijsko-poslov-

na merila kakovosti, pri čemer naj poudarim, da je elektroenergetski trg v primerjavi z drugimi zelo specifičen. Tako so bili nekdanji nacionalni, tako imenovani notranji trgi v mnogih državah monopolni. Po drugi strani pa so bili evropski nacionalni elektroenergetski trgi že v preteklosti zelo povezani, vendar upoštevali predvsem tehnične kriterije. Tako je bil tudi slovenski elektroenergetski trg že v preteklosti precej dobro povezan z drugimi, predvsem sosednjimi elektroenergetskimi sistemi. To pomeni, da ti sistemi niti prej niso funkcionirali le znotraj držav, temveč so segali tudi preko meja. To je bila predvsem posledica nujnosti tehnične povezave elektroenergetskih sistemov zaradi zagotavljanja ustrezne ravni kakovosti in varnosti delovanja.

To kaže, da je tehnična ureditev že takrat ustrezala današnjim usmeritvam, medtem ko so ekonomska merila ostajala znotraj nacionalnih meja. Države so imele različne interese in na voljo tudi različne energetske vire. Z odpiranjem trga, ki se je pravzaprav začelo že leta 1993 – ko govorimo o liberalizaciji energetike, govorimo o letu 1999 –, ko je Evropska unija izdala prvi paket pravil in regulativ (trenutno je v pripravi že tretji), pa so se začele rušiti elektroenergetske nacionalne meje, razmišljati se je

Lilijana Perči Štefančič

začelo tudi o skupnem evropskem trgu. V tem smislu je ekonomsko merilo postalo drugačno, kot je bilo mišljeno znotraj energetske družbe. Glavna filozofija enotnega trga je preko uveljavljanja tržnih kriterijev oziroma konkurenčnosti na segmentih proizvodnje in oskrbe zagotoviti vsem udeležencem, predvsem pa odjemalcem, pogoje za uveljavljanje čim boljšega, predvsem enakopravnega položaja na evropskem skupnem elektroenergetskem trgu. Gre za možnost tako tehnične kot ekonomske optimizacije, ki se izvaja v nekem širšem okviru, kot je to bilo pred liberalizacijo tega trga, kar je zagotovo pozitivno. Če preidem še k organizacijsko-poslovnim merilom, lahko rečem, da so ti posledica ekonomskih in tehničnih meril. Glede na različne pogoje znotraj nacionalnih meja; nacionalni elektroenergetski trgi so se različno strukturirali organizacijsko-poslovno – ponekod je nastopalo le eno vertikalno povezano elektroenergetsko podjetje, drugod jih je bilo več vertikalno ali horizontalno povezanih in tako naprej. Z idejo ustanavljanja skupnega trga se je pojavila tudi potreba po organizacijski harmonizaciji. Višji standard, o katerem me sprašujete, pa konkretno pomeni, da imajo vsi udeleženci, predvsem odjemalci kot končni uporabniki stori-

tev, na tem velikem trgu možnost enakopravnega položaja po konkurenčnih cenah ob celo večji kakovosti storitev.«

Ali pričakujete v prihodnje znižanje cen ali le dosego neke stabilne ravni?

»Marsikje je bila v preteklosti cena električne energije administrativno določena. Regulativno bi morala biti cena določena le za javnogospodarske dejavnosti, kot je prenos, trgu pa bi moralo biti prepuščeno oblikovanje cene na področju tržnih elektroenergetskih dejavnosti, kot sta proizvodnja in oskrba. Glavno vodilo je, da ima uporabnik možnost izbire dobavitelja; ne le znotraj nacionalnega okvira, temveč tudi širše. Težko je reči, ali se bo cena električne energije zvišala ali znižala. Bolj tržna bo vsekakor. Za nekatere kategorije odjemalcev so bile cene vse do 1. julija še vedno povsem regulirane; tako na primer v Sloveniji cena za gospodinjstva. Ta cena ni bila stroškovna in tudi ne odraža tržnih razmer in zagotovo lahko pričakujemo, da se bo v prihodnosti spreminjala v smeri aktualnih razmer na trgu.«

Ali je glede na to, da je Slovenija malo gospodarstvo in da so tudi njeni največji gospodarski subjekti v primerjavi z njihovimi tujimi konkurenti precej majhni,

mogoče, da bi bili slovenski subjekti na enotnem trgu zastopani?

»Majhnost po mojem mnenju ni bistvena ovira za uspešnost, bolj je vprašanje to, kakšna je strukturiranost in razpršenost proizvodnih virov, s katerimi razpolaga dobavitelj – če govorimo o predispozicijah posameznih elektroenergetskih tržnih subjektov. Poleg tega je zelo pomembno vprašanje kakovosti, povezanosti virov in odjema oziroma možnosti kakovostnega prenosa. Tisti tržni udeleženci, ki znajo zagotoviti vse potrebne pogoje in to tudi maksimalno optimizirati, so uspešni. Vsak trg ima nekaj lastne proizvodnje in kdor koli se vključi vanj, mora poiškati možnosti, da maksimizira svojo konkurenčnost. Akter, ki ima na trgu svojo lastno proizvodnjo, namreč lažje dopolnjuje svoj ponudbeni portfolio na večjem igrišču, kot je evropski trg, in tako tudi maksimizira svoje dobičke. Robni pogoji optimizacije pa so struktura proizvodnje. Če povzamem: v elektroenergetski industriji se vsekakor spreminja filozofija delovanja, ne glede na velikost subjektov, saj so še do pred kratkim vladali monopoli, kjer je velikost mogoče pomenila večjo prednost, danes pa gre za poslovno tržno razmišljanje, kako optimirati dobiček in kako čim boljše poskrbeti za odjemalce.«

Govorite o tem, da je ključna sprememba filozofije delovanja. Kakšna je bila filozofija v slovenski elektroenergetiki pred časom in kakšna je danes, ko smo že tri leta del EU?

»Organizacijsko je bil slovenski elektroenergetski sistem že prej dobro pripravljen. Slovenija je imela vseskozi vertikalno in tudi horizontalno ločen sistem; ločeno je imela proizvodnjo, prenos in distribucijo. Uresničitev organizacijsko-poslovne zahteve po ločitvi posameznih dejavnosti zato v Sloveniji niti ni bila tako težka, kot na primer v Franciji, kjer je na vseh področjih vladalo le eno podjetje – EDF. Z vstopom v EU smo na področju elektroenergetike izposlovali tako imenovano derogacijo za obdobje treh let, to je do 1. julija letos. Zaradi derogacije je bilo mogoče odložiti uresničitev nekaterih evropskih zakonodajnih zadev do 1. julija 2007, in zato se je harmonizacija našega trga upočasnila v primerjavi s sosednjimi državami članicami EU. Eles kot edini sistemski

operater prenosnega omrežja (SOPO), ki je tudi odgovoren za zagotavljanje čezmejnih prenosnih zmogljivosti po harmoniziranih in koordiniranih postopkih, mora danes usklajevati velike razlike s sosednjimi trgi; ti trgi pa so v tem času bolj neposredno udeleženi evropska pravila in zahteve na vseh ravneh. Akterji z drugih trgov so svoje delovanje razvijali bolj usklajeno, medtem ko so bile slovenskim tržnim igralcem v času derogacije zagotovljene nekatere bonitete, ki jih bodo z odprtjem trga ti akterji izgubili. Derogacija naj bi omogočila, da se slovenski udeleženci predvsem tržno ustrezno pripravijo na tržne pogoje. Upam, da so dobro izrabili ta čas, ki nam ga je Evropska unija dala. Obstaja namreč nevarnost, da nekateri tržni akterji niso ustrezno izrabili tega triletnega obdobja in se bodo soočali z veliko bolj odprtega trga vajenimi zunanjimi akterji, ki se bodo želeli uveljavljati tudi pri nas.«

Kako bo mogoče meriti povečanje zanesljivosti oskrbe?

»Zanesljivost oskrbe v resnici pomeni, da ni omejitev dobave električne energije in je ta uporabniku vedno na voljo. Glede na to, da je tehnika že do zdaj – torej pred odprtjem trga – dobro funkcionirala in da so bili nacionalni elektroenergetski sistemi že medsebojno povezani, je bilo tudi njihovo delovanje vedno tehnično usklajeno. To pomeni, da če se je v nekem sistemu zgodilo kar koli nepredvidenega, so drugi sistemi pomagali z angažiranjem svojih dodatnih zmogljivosti. Uporabniki tega po navadi niso zaznavali. Seveda je bilo treba to pomoč oziroma energijo vračati največkrat v obliki naturalnih izmenjav. Takrat so za zagotavljanje zanesljivosti dobave veljala nacionalna pravila, danes pa je tudi to področje pridobilo pridih tržnosti in pretežno temelji na plačevanju tržne vrednosti energije.

Poleg tega se je z odpiranjem elektroenergetskega trga pojavilo večje število udeležencev, kot jih je bilo pred tem. Vsak udeleženec (predvsem tisti s tržnega področja) ima svoj interes in ni nujno, da so vsi ti interesi usklajeni. Proizvodnja in poraba električne energije pa morata biti usklajeni. Če se ne doseže določena stopnja harmonizacije delovanja celotnega trga, postane verjetnost za izpade večja. Nekaj podobnega se je zgodilo v Nemčiji novembra lani. Zanesljivost torej pomeni, da je električna energija v vsakem trenutku na voljo v količinah, ki jo potrebujejo odjemalci v tem trenutku, in sicer s takšno kakovostjo (frekvenca, napetost in podobno), kot jo potrebujejo porabniki za svoje nemoteno obratovanje.«

Če bi v Sloveniji prišlo do izpada, katera sosedja bi pomagala?

»Eles kupuje sistemske storitve, brez katerih sistem sploh ne more funk-

cionirati. Ena od teh storitev je tudi terciarna rezerva. Del teh rezerv nabavljamo v tujini, kot to določa naša zakonodaja, pa tudi zaradi cene, ki je v tujini trenutno nižja. V primeru, da kateri koli domači proizvodni objekt nepredvideno izpade iz obratovanja, imamo z nekaterimi podjetji in tudi drugimi sistemskimi operaterji sklenjene pogodbe za dobavo električne energije v takšnih razmerah. V preteklosti smo tako pomoč vračali sosednjemu sistemu »v naturi«, torej z energijo, danes pa se vsak nakup plačuje. Nedavno smo pripravili takšne pogodbe z italijanskim operaterjem; pa tudi z drugimi sosednjimi operaterji se dogovarjamo za sklenitev takšnih dogovorov o pomoči v izrednih razmerah.«

Terciarne rezerve bi verjetno lahko umestili med zaščito odjemalcev ...

»Tako je. V smislu, da odjemalec vedno dobi elektriko, ko jo potrebuje. S strani sistema operaterja prenosnega omrežja je zaščita odjemalcev tudi v širšem pomenu zelo pomembna. Danes ima odjemalec na liberaliziranem elektroenergetskem trgu poleg večje svobode (večja možnost izbire dobavitelja) tudi določene obveznosti oziroma večjo odgovornost, ki je navsezadnje posledica večje svobode. Na žalost se marsikje dogaja, da se nekatera tveganja pri dobavi energije neupravičeno prenesajo z dobavitelja na odjemalca. Zato se mi zdi zelo pomembno, da odjemalec prevzame le pokrivanje tveganj, ki jih lahko obvlada, in ne, da se nanj prenašajo tveganja, ki bi jih morali nositi drugi udeleženci. To je tudi zelo pomemben vidik zaščite odjemalca. Poleg tega niso vsi odjemalci enaki; nekateri so strokovno sposobni obvladati višjo raven »svobode«, drugi ne. Tako predvsem od manjših odjemalcev, kot so denimo gospodinjstva, ne moremo pričakovati, da bodo nosila enako odgovornost kot večja industrija, ki ima strokovne energetske službe, ki lahko prevzamejo marsikatera strokovna tveganja, vendar spet ne vsa. Ko je udeležencev na elektroenergetskem trgu več in če hočemo, da stvari delujejo, mora vsak udeleženec prispevati svoj delež dodane vrednosti.«

Novost v letošnjem letu je izvajanje avkcij na koordiniran način. To pomeni, da morajo vsi sistemski operaterji prenosnih omrežij v EU avkcije izvajati po enotnem tržnem sistemu, regulatorji pa dajejo soglasja in skrbijo za to, da so nova pravila na tem področju tudi upoštevana. Kaj bodo z avkcijami za čezmejno trgovanje pridobila podjetja oziroma večji odjemalci?

»Trenutno poteka regionalno usklajevanje, ki bo omogočilo znižanje ovir na mejah. Pravila za prehod energije bodo usklajena, kar v praksi pomeni, da če bo slovenski odjemalec kupil elektriko v Nemčiji, bo to elektriko veliko lažje pripeljal do slovenskega trga.«

Ali »lažje« pomeni zgolj manj administracije ali to pomeni tudi nižje cene?

»Načeloma to pomeni tudi nižje cene, vendar je to s stališča sistema operaterja težko predvideti, sploh pa ne zagotoviti. Naj omenim, da imajo sistemi različne ovire in skupno določanje pravil, kar naj bi predvsem odpravljalo oziroma obvladovalo prezasedenost na mejah. To pomeni, da bi vse tiste zmogljivosti, ki jih po skupnih modelih določamo na mejah, »varovali« vsi operaterji, s čimer je varnost oskrbe večja. Kako bodo te priložnosti izrabili drugi tržni udeleženci – trgovci, odjemalci – ne vemo.«

Rekli ste, da trenutno poteka regionalno usklajevanje ...

»Tako je. Za Slovenijo oziroma Eles poteka v dveh regijah: v centralno-evropski, ki vključuje oba nemška operaterja, madžarskega, poljskega, avstrijskega, češkega, slovaškega in slovenskega, ter v severno-italijanski regiji, ki vključuje italijanskega in vse njemu sosednje operaterje, vključno s slovenskim. Eles ima torej posebno vlogo, ker ima eno mejo v eni regiji, drugo pa v drugi, in tako na obeh mejah uvaja različna mehanizma, katera pa mora zdaj prilagoditi, da se ne bosta preveč razlikovala.«

Torej želi pravila, ki veljajo za severno-italijansko regijo, Eles preslikati v srednje-evropsko regijo?

»Pravil se ne da kar neposredno preslikati. Želimo harmonizirati razlike. Na tem mestu naj omenim, da

Foto Dušan Jaz

smo leta 2006 z Italijo podpisali sporazum o zavezitvi divjih tokov, ki so tekli skozi Slovenijo na italijanski trg in močno ogrožali stabilnost našega sistema. Eles je ob tem postavil raven 1.200 MW in pri zagotavljanju te ravni sodeluje mnogo držav te regije, ki morajo po potrebi zniževati zmogljivosti na svojih mejah. To je že ena pomembna oblika koordinacije regije na segmentu zagotavljanja varnosti, ki je za SOPO med pomembnejšimi. Takšno koordinacijo želimo prenesti tudi na drugo regijo.

V primerih, ko ni koordinacije med sistemskimi operaterji prenosnih omrežij kljub temu, da po daljnovodih tečejo preveliki tokovi, bi lahko v skrajnem primeru prišlo tudi do razpada sistema in naslednji korak pri tem bi bil, da ugotovimo, kdo je za to kriv. Namreč tu gre za prenos elektrike iz oddaljenih sistemov in je včasih nemogoče natančno ugotoviti, zakaj se razlikujejo dejanski (fizični) toki od komercialnih (s strani operaterja dovoljenih). Naša sosedna Italija ima zelo veliko uvoza iz več tudi oddaljenih držav. Tako morajo vse države določene regije sodelovati pri iskanju rešitev za znižanje tveganja za razpad sistema. In ravno to je Eles dosegel v sporazumu z operaterji italijanske regije. Pri tem pa ne moremo mimo tega, da je Slovenija pri gradnji in modernizaciji svoje elektroenergetske infrastrukture kar malce zaspala. Premalo se je gradilo v preteklosti in zato so danes obratovalna tveganja v takih sistemih večja. Premalo razvita prenosna infrastruktura je pomemben vzrok za prenosne zamašitve.«

Kdaj bo sistem povsem harmoniziran?

»Ravno zdaj pričakujemo tretji paket Evropske komisije. Ključno strokovno vlogo v tej harmonizaciji imajo sistemski operaterji. V preteklosti je bilo v Sloveniji razširjeno mnenje, da sistemski operater ne sme dejavno vplivati na razvoj elektroenergetskega trga. Danes ocenjujemo, da bo tretji paket evropske zakonodaje predpisal postopke nadaljnje harmonizacije in koordinacije in menim, da bodo ključni nosilci teh procesov poleg regulatorjev tudi sistemski operaterji. Tako se v Evropi že

govori o novi instituciji ETSO+, ki naj bi združevala vso tehniko in ekonomijo sistemskih operaterjev. Institucija ETSO+, ki bi pomenila strokovno vez med operaterji in EU, naj bi tudi strokovno pripravljala konkretne predloge, ki seveda morajo biti potrjeni s strani regulatorja (govori se o instituciji ERGEG+). Pri tem je pomembno dejavno sodelovanje sistemskih operaterjev, ki morajo dobro poznati svoj trg in udeležence na tem trgu. Zaradi obvladovanja tveganj morajo pravočasno predvideti nevarnosti ter se tako tudi pravilno in pravočasno odzivati. Na to se je seveda treba pripraviti s transparentnimi pravili in sporazumi. Le tako je mogoče preprečiti delovanje nekatere lobije. Zato je prav, da obstajajo pravila, ki zagotavljajo transparentno delovanje.«

V Elesu torej menite, da mora SOPO dejavno vplivati na razvoj elektroenergetskega trga. Kaj lahko glede tega pričakujemo od slovenskega SOPO? Ali Eles na tem mestu deli mnenje z drugimi evropskimi operaterji?

»Menim, da se večina evropskih sistemskih operaterjev strinja s tem mišljenjem. Operaterji morajo v prvi vrsti dobro poznati trg in sodelovati tako, da pravočasno razvijajo strokovne mehanizme in s tem zagotavljajo enakopravnost med udeleženci ter varen, enakovreden in transparenten dostop do prenosne infrastrukture vsem udeležencem. Agencije pa naj bi zagotavljale, da vsi udeleženci spoštujejo temeljna pravila trga, tudi tista, ki so v domeni sistema operaterja.«

Kot je na nedavni tiskovni konferenci povedal mag. Vitoslav Türk, je želja Elesu postaviti se ob bok švicarskemu operaterju. Kako se trenutno operaterja razlikujeta in kako bo Eles ukrepal, da bo izpolnil to željo?

»Eles oziroma Slovenija s svojim omrežjem ima zelo dober geografski položaj, in ta položaj je mogoče primerjati s položajem švicarskega operaterja. Oba sta s svojim omrežjem neposredno povezana z italijanskim trgom, ki ima ogromen primanjkljaj elektrike. Švicarski operater povezuje suficitaren

severni trg s konkurenčno strukturo proizvodnih virov. Podobno slovenski sistem povezuje balkanski in še širši vzhodni trg, ki je bil do zaprtja nekaterih elektrarn v Bolgariji ravno tako suficitaren.

Eles ima torej dober položaj, razlika med Slovenijo in Švico pa je, da imajo v Švici zelo močne infrastrukturne povezave s trgi, kjer so presežki energije. Slovenija na drugi strani sploh še ni povezana z Madžarsko, precej dobro pa smo sicer povezani z Italijo, kjer tudi že razmišljamo o nadaljnjih povezavah. Dobro smo povezani tudi z Avstrijo in Hrvaško, kjer gre še za povezave iz časa nekdanje Jugoslavije. Ker pa imamo v Sloveniji še nekaj šibkih povezav, moramo pogosto zniževati zmogljivosti s tujino. To bomo morali rešiti s pospešeno zgraditvijo novih prenosnih zmogljivosti, česar bi se - kot že rečeno - moral Eles lotiti že prej. Dodatna težava so predolgi postopki za pridobitev dovoljenj za gradnjo elektroenergetske infrastrukture.«

Katere naloge še opravlja Eles na področju medregionalne harmonizacije, ki je deležna vse močnejšega poudarka?

»Letos smo zelo dejavni na področju sodelovanja s sosednjimi operaterji, predvsem na področju zagotavljanja pogojev za vzpostavitev bilateralno in regionalno koordiniranih postopkov določanja čezmejnih zmogljivosti. Trenutno se nam zdi delo s hrvaškim operaterjem na tem področju bolj enostavno, ker Hrvaška še nima tako reguliranih pravil kot evropske države in se je trenutno pripravljena prilagajati našim, to je evropskim pravilom. Avstrijecem in Italijanom, ki imajo bolj tržno uveljavljene sisteme, pa se moramo bolj prilagajati mi. Tako nam pogajanja na bilateralni ravni vzamejo veliko časa. Vsaka meja ima namreč svoja pravila, kar pomeni, da moramo v majhnem slovenskem sistemu uveljaviti skoraj na vsaki meji določene posebnosti. Poleg tega imamo ogromno dela na širšem regijskem usklajevanju. Dobro izkušnje glede koordinacije dela operaterjev skušamo iz ene regije prenesti v drugo. Kot rečeno, gre za veliko strokovnih pogajanj, ki so podkreplje-

na z veliko strokovnih analiz in strateških odločitev, pri čemer Eles nadvse resno opravlja svojo vlogo, kar so nam priznali tudi naši partnerji.

Naj povem, da se ustanavlja tudi južno-evropska regija, kamor bodo vključene nekatere energetske pomembne države, kot so Romunija, Bolgarija, Grčija, Hrvaška in tudi Slovenija. Na Elesu smo namreč na podlagi strokovnih analiz prišli do stališča, da je za naš trg pozitivno, da se SOPO čim bolj dejavno vključi v ustanovitev te regije. Z vključitvijo v južno-evropsko regijo bomo imeli možnost neposrednega sodelovanja z njimi, kar sicer pomeni dodatno breme, lahko pa pomeni tudi dostop do cenejših virov energije in večjo možnost ohranjati pozicijo tranzitno pomembnega energetskega trga.

Na nedavnem Atenskem forumu so nekateri operaterji zahtevali že kar ustanovitev pisarne za avkcije v južno-evropski regiji, čemur pa je Eles ostro nasprotoval. Menimo, da mora biti regija najprej sploh formalno vzpostavljena, nato je treba organizirati telesa in način začetka harmonizacije. Šele potem je smiselno ustanoviti inštitucije, ki bodo omogočale koordiniran razvoj regionalnega trga.«

S kakšnimi dosežki se na področju doseganja harmonizacije Eles še lahko pohvali in kakšni so nadaljnji cilji?

»Pri harmonizaciji smo dosegli že nekaj lepih uspehov glede zagotavljanja varnosti oskrbe. S poslovnega stališča lahko omenim izravnavo izgub na mejah; s Hrvaško in Avstrijo smo že dosegli sporazum, z Italijo pa je v pripravi podoben sporazum. V obeh regijah dejavno sodelujemo z delom v številnih delovnih skupinah pri kreiranju pogojev in s tem namenom smo sklenili nekaj pomembnih sporazumov z drugimi sistemskimi operaterji. Tudi s Hrvati, ki trenutno niso vključeni v nobeno regijo, smo sklenili poseben krovni sporazum in oblikovali tri delovne skupine, ki koordinirajo delo na operativnem in razvojnem področju ter na področju harmonizacije pravil za čezmejne zmogljivosti.«

Alenka Žumbar, Energetika-net

Strokovna posvetovanja

Izobraževalni center za prenos znanja o energetske trgu v Jugovzhodno Evropo

Od oktobra letos do aprila 2008 bo Slovenija v okviru Evropskega energetskega izobraževalnega centra gostila šest delavnic na temo energetskega trga. Delavnice so namenjene predvsem državam Jugovzhodne Evrope in podjetjem, ki želijo v regiji delovati. Organizira jih skupaj z Veliko Britanijo, britanski vladni fond Global Opportunities Fund pa bo konferenco tudi financiral.

Kot so povedali v Ministrstvu za gospodarstvo, je namen projekta prenos znanja na področju energetskega trga na območje Jugovzhodne Evrope. Ker smo izšli iz enake zakonske ureditve in se popolnoma prilagodili ter reorganizirali slovenski energetski sektor v skladu z evropsko zakonodajo, lahko Slovenija državam Jugovzhodne Evrope ponudi veliko izkušenj na teh področjih, dodajajo v ministrstvu. V Jugovzhodni Evropi v skladu s Pogodbo o energetski skupnosti sicer že poteka prilagajanje zakonske in organizacijske strukture sektorja ureditvi v EU.

Za Slovenijo je projekt pomemben, ker je energetsko vpeta v Evropsko unijo na eni in Jugovzhodno Evropo na drugi strani, so še povedali v ministrstvu. V tej regiji trenutno poteka živahna trgovina z elektriko, slovenska podjetja vlagajo v elektrarne na tem območju, Slovenija želi za to območje vzpostaviti regionalno energetsko borzo. Na področju zemeljskega plina pa Slovenija je in bo del pomembnih regionalnih projektov pri gradnji novih plinovodnih povezav na tem območju.

Teme delavnic, ki bodo potekale na gradu Jablje, bodo distribucija, proizvodnja, prodaja končnim odjemalcem, regulacija in energetski trgi, na njih pa bodo sodelovali strokovnjaki iz domačih podjetij in institucij, ki so po naravi dela vpeta v ta področja. Tako bodo angažirani strokovnjaki iz Eles, Javne agencije RS za energijo, SODO, Fakultete za elektrotehniko, HSE, Borzena in drugi, so pojasnili v ministrstvu. Delavnice so namenjene energetskim podjetjem, ki se ukvarjajo s proizvodnjo, prenosom, distribucijo, trgovanjem na debelo in prodajo na drobno, ministrstvom, pristojnim za področje energetike, kot tudi regulatorjem iz držav Jugovzhodne Evrope.

Energetika.net

Zanesljivost oskrbe odvisna tudi od razmer v sosednjih omrežjih

V vročih julijskih dneh in z njimi povečano porabo električne energije zaradi množičnejše uporabe klimatskih naprav so se znova odprla tudi vprašanja o zanesljivosti slovenskega elektroenergetskega omrežja oziroma oskrbe slovenskih odjemalcev ter možnostih, da bi se znova srečali z neljubimi električnimi mrki. Odgovore nanje smo skušali poiskati v pogovoru s pomočnikom direktorja Elesa dr. Pavlom Omahnom.

Zanesljiva oskrba porabnikov električne energije v Sloveniji postaja delno odvisna tudi od globalnih razmer na evropskem trgu z električno energijo, saj je Slovenija glede proizvodnih zmogljivosti vse bolj odvisna od uvoza.

Naše lastno prenosno omrežje, poudarja **dr. Pavel Omahen**, ima sicer dovolj zmogljivosti za prenos oziroma uvoz električne energije iz katere koli sosednje države (razen Madžarske, s katero žal še vedno nismo povezani), vendar to v današnjih kompleksnih razmerah odprtega trga več ne zagotavlja povsem zanesljive dobave manjkajoče električne energije. Ta dobava namreč ni odvisna zgolj od

nakupa manjkajoče električne energije pri nekem ponudniku, temveč je odvisna od pridobitve prostih prenosnih zmogljivosti, kjer pa je čedalje več težav (problematika posameznih zamašitev v omrežju), saj so te zmogljivosti pogosto prezasedene zaradi vsakodnevnega trgovanja z električno energijo v zelo različnih smereh. Torej, dobava manjkajoče električne energije ni odvisna zgolj od našega električnega omrežja, temveč čedalje bolj tudi od zasedenosti drugih. Tako tudi odprava potencialne nevarnosti, da bi Slovenijo prizadel večji električni mrk, ni zgolj v naših rokah. Eles je namreč v zadnjem letu in pol poskrbel, da se preko našega prenosnega omrežja nič več ne pretakajo neobvladljivo visoki in nevarni pretoki moči, ki bi v primeru nenadnih okvar lahko privedli tudi do večjega električnega mrka. Možnost, da bi se električni mrk pri nas zgodil zaradi nas samih, je zato zanemarljivo majhna, saj smo električno zelo močno povezani s tremi od naših štirih sosed. Prav zato pa smo tudi močno »globalno« odvisni od dogajanj drugod, kot se je denimo pokazalo 4. novembra lani, ko smo čutili posledice obratovnega dogodka na zelo oddaljenem severu Nemčije.

Foto arhiv Eles

Dr. Pavel Omahen

Izvajanje ustreznih ukrepov stalna Elesova skrb

Vsakodnevno delo Eles, pravi dr. Pavel Omahen, je v veliki meri usmerjeno prav v to, da se prepreči možnost nastanka električnega mrka. Temu cilju so podrejeni številni procesi - vse od ocenjevanja porabe, trenutnega stanja omrežja, vremenskih razmer, stanja v sosednjih omrežjih, temu prilagojenega načrta obratovanja, samega izvajanja obratovanja, da ne govorimo o načrtih vzdrževanja in tudi samega načrtovanja potrebne razvoja. V dokumentu Sistem-ska obratovalna navodila za prenosno omrežje so poleg postopkov obratovanja v normalnih razmerah okvirno opisani tudi ukrepi v primeru daljših izpadov oskrbe z električno energijo. Še podrobneje pa so ti ukrepi opisani v številnih drugih obratovalnih navodilih Eles, ki predvidevajo tako normalna, običajna obratovalna stanja, kot seveda tudi najbolj neugodne razmere v primerih delnih ali popolnih razpadov omrežja ali pa tudi ukrepanja v drugih izrednih razmerah (naravne ujme, vojne razmere, in podobno). Enostavneje povedano, pa vsa ta številna navodila opisujejo potrebne ukrepe za posredovanje nape-

tosti do porabnika od najbližjega razpoložljivega proizvodnega vira. Glede na velikost Slovenije in na njeno vpetost v sosednje sisteme to največkrat pomeni kar posredovanje napetosti iz sosednjih sistemov.

Največji dejavnik tveganja so nekontrolirani veliki pretoki moči

V tem trenutku so še največji dejavnik tveganja pri zagotavljanju zanesljivosti oskrbe nekontrolirani veliki pretoki moči na velike razdalje, ki jih generira odprti trg in lakota udeležencev na trgu po maksimiranju dobičkov. Eles je zato že začel izvajati večjo investicijo v regulacijsko napravo oziroma prečni transformator v Divači, s katerim bo imel obvladovanje potencialno nevarnih pretokov preko svojega prenosnega omrežja dejansko učinkovito v svojih rokah. Drugi dejavniki tveganja so lahko tudi čedalje hujše in nepredvidljive naravne ujme, predvsem v kombinaciji z nezadostno zaznanim prenosnim omrežjem. V tem kontekstu se Eles zato močno trudi za umestitev v prostor in končno zgraditev nujno potrebnih novih prenosnih daljnovodov. Tako smo prvega v samostojni Sloveniji, in sicer na relaciji TE-TOL-RTP Polje-RTP Beričevo,

s katerim smo zagotovili dvostransko napajanje Ljubljane, zgradili letos. Drugega na relaciji Beričevo-Krško, ki pomeni sklenitev 400 kV zanke na našem ozemlju, pa bomo predvidoma začeli graditi v tem letu. V tem trenutku bi bil za povečanje zanesljivosti obratovanja nujno potreben še meddržavni daljnovod do sosednje Madžarske in nekateri notranji medbazenski 110 kV daljnovodi, s katerimi bi zagotovili večjo prepustnost slovenskega prenosnega omrežja.

Kot že rečeno, pa na samo zanesljivost oskrbe v Sloveniji delno vplivajo tudi razmere v sosednjih državah, predvsem v primeru neobvladljivih velikih pretokov moči. Pri tem pa je treba seveda upoštevati, da tudi drugi operaterji prenosnih omrežij v Evropi, tako kot Eles, delajo vse za to, da do neljubih scenarijev oziroma mrkov sploh ne bi prišlo.

Brane Janjič

Odprtje trga prinaša večje zahteve tudi za systemskega operaterja

Slovenski trg z električno energijo se je odpiral postopoma, tako da so si poglobitni akterji na trgu z električno energijo določne izkušnje na tem področju lahko nabrali že v minulih letih, čeprav smo 1. julija letos s popolnim odprtjem trga in možnostjo proste izbire dobavitelja energije vendarle zaznamovali tudi neko prelomnico. Organizacijske in poslovne spremembe ob odprtju trga pa niso doletele le distribucijskih podjetij, saj se precej novosti nanaša tudi na delo systemskega operaterja. Katere so tiste največje, smo povprašali direktorja dejavnosti Upravljanje prenosnega omrežja v Elesu Zorana Marčenka.

Kot nam je povedal direktor dejavnosti Upravljanje prenosnega omrežja v Elesu **Zoran Marčenko**, se za Elektro-Slovenijo z odprtjem trga 1. julija v internih odnosih znotraj Slovenije sicer ni veliko spremenilo, saj so uporabniki omrežja ostali isti. Odprtje trga tako pri tem za Eles kot systemskega operaterja pomeni le, da na slovensko energetsko prizorišče vstopajo tudi novi uporabniki omrežja oziroma tuja podjetja, ki doslej na našem trgu še niso bila navzoča. Ta vstop pa se v teh prvih mese-

cih po mnenju Zorana Marčenka še ne bo odražal na samem slovenskem trgu in bo verjetno najprej opazen na povečanju povpraševanja po čezmejnih prenosnih zmogljivostih oziroma pri povečanju ponudbe slovenskim trgovcem z električno energijo, kot so denimo HSE, Gen energija, distribucijska podjetja in veliki porabniki. Prav tako je težko napovedati, ali bodo ti novi ponudniki v prihodnjih mesecih vstopili tudi na trg široke porabe oziroma ponudili oskrbo tudi slovenskim gospodinjstvom in manjšim porabnikom, pri čemer pa takšne namere na samo obratovanje slovenskega prenosnega omrežja niti nimajo posebnega vpliva.

S povečanjem trgovanja večja tudi obratovalna tveganja

Eles ima kot systemski operater, po udarja Zoran Marčenko, dve temeljni nalogi, in sicer zagotovitev varnosti obratovanja omrežja in njegovo čim večjo razpoložljivost uporabnikom ter na drugi strani tudi zagotovitev varnosti dobave električne energije vsem odjemalcem.

Tudi drugače je temeljna naloga vseh systemskih operaterjev skrb za nemoteno delovanje nacionalnih in tudi evropskega oziroma mednarodnih elektroener-

getske omrežij, pri čemer pa je ta skrb z odprtjem trga postala precej zahtevnejša. Glede zagotovitve varnosti obratovanja oziroma povečanje tveganja v našem omrežju, pravi Zoran Marčenko, sta v tem letu v ospredju dva večja obratovalna dogodka, to sta remonta dveh največjih proizvodnih enot, pri čemer je bil remont TEŠ že uspešno izpeljan, jeni pa nas čaka še predvideni remont v NEK. Takšni in podobni obratovalni dogodki, ki so sicer predvideni že v okviru priprave elektroenergetske bilance, namreč močno vplivajo tudi na zagotavljanje zanesljivosti obratovanja in varnosti oskrbe, saj pomenijo, da je treba manjkajočo domačo energijo v tem času nadomestiti z uvozom, ki že v normalnih obratovalnih razmerah v Sloveniji dosega dobro petino vse potrebne energije. Poleg tega je v takšnih razmerah ves sistem tudi veliko bolj občutljiv na potencialne dodatne izpade proizvodnih enot in s tem posrednim potrebnim dodatnim uvozom energije. Ob tem gre poudariti, da so za zagotovitev potrebnih količin električne energije kupcem sicer v prvi vrsti odgovorni trgovci oziroma dobavitelji, pri čemer pa mora v primeru zapletov kot sistemski operater priskočiti na pomoč Eles. Ta pomoč pride do izraza še zlasti v primeru kakšnega nepričakovanega izpada večje proizvodne enote doma in sočasnega pomanjkanja električne energije na zunanjem trgu, pri čemer v primeru kratkoročnejših izpadov proizvodnih enot Eles sproži tako imenovano terciarno rezervo, ki pa ima omejen čas trajanja. Ob daljših izpadih pa je treba manjkajočo energijo nadomestiti z dodatnim nakupom električne energije na trgu. Težava ob tem je, ker se Eles v takšne posege vključuje kot zadnji v verigi – torej potem, ko nadomestne energije ni uspelo zagotoviti dobaviteljem in jo je prisiljen zagotoviti ne glede na ceno oziroma tudi iz najdražjih virov zaradi skopih ponudb na trgu. Takšni posegi se nato odražajo v odstopenjih od elektroenergetske bilance, katere pa mora v danem trenutku izravnati Eles, čeprav finančne posledice vendarle nato nosijo tisti, ki so odstopanja povzročili.

Glede na povedano, bi tako lahko dejali, da je hkrati z odprtjem trga uvoz ener-

gije postal čedalje bolj odvisen ne samo od razpoložljivih čezmejnih prenosnih poti, temveč tudi od trenutnih razmer na energetske trgu, s tem pa so se sistemski operaterji znašli tudi pred zahtevnejšimi nalogami.

Največjo težavo pomenijo nekontrolirani pretoki

Eles skrbi za omrežje, ki je v primerjavi z drugimi relativno majhno, a ima eno najpomembnejših geografskih leg v Evropi, saj je na stičišču treh regij – Balkana, Srednje in Zahodne Evrope. Naš sistem, pravi Zoran Marčenko, ni bil grajen za tako velik trg in ima premajhne zmogljivosti za potrebe tega trga, pri čemer osrednjo težavo, ki močno vpliva na varnost obratovanja, pomenijo predvsem veliki nekontrolirani pretoki energije skozi naše omrežje, ki močno presega komercialno dogovorjene pretoke. V minulih letih Eles tej problematiki ni namenjal dovolj pozornosti, pri čemer nam je lani uspelo v okviru pentalateralnega sporazuma med sistemskimi operaterji ob mejah severne Italije doseči vsaj dogovor o soodgovornosti pri nadzorovanju dogajanj v slovenskem prenosnem omrežju, možnostih skupnega ukrepanja ob kritičnih pretokih in razpolaganju s čezmejnimi prenosnimi zmogljivostmi na meji z Italijo. Tovrstni sporazum, h kateremu so tvorno prispevali tudi Elesovi strokovnjaki, o sodelovanju vseh petih operaterjev je bil uniikat s prepoznavnimi rezultati, tako da k takšnemu regijskemu dogovarjanju in reševanju obratovalnih težav zdaj teži tudi v drugih regijah. Seveda pa lahko takšni mednarodni dogovori učinkovito delujejo šele v daljšem časovnem okviru, pri čemer pa je vsak sistemski operater v vsakdanji obratovalni praksi še vedno prisiljen izrabljati vse možne ukrepe znotraj lastnega sistema. Tako se kot najboljša, če ne že edina učinkovita rešitev za obvladovanje pretokov po slovenskem prenosnem omrežju še vedno kaže namestitve prečnega transformatorja v Divači, ki bo omogočil naše samostojno učinkovito ukrepanje v izrednih razmerah. Zanj smo dobili tudi zeleno luč v okviru desetletnega razvojnega načrta slovenskega prenosnega omrežja in pred

Foto Brane Janjić

Zoran Marčenko

kratkim podpisali tudi poseben sporazum z Italijani o skupnem reševanju te problematike, tako da pospešeno potekajo tudi priprave za objavo mednarodnega razpisa za njegov nakup. Ob tem je treba povedati, da je zanimanje za tovrstne naprave tudi drugod po Evropi naraslo, tako da je trenutna čakalna doba kar dve leti od sklenitve pogodbe. Tudi drugače pa gre poudariti, pravi Zoran Marčenko, da so se pravila delovanja sistemskih operaterjev v smislu zagotavljanja varnosti obratovanja precej zaostri, da postajajo pravila, priporočila in smernice glede usposobljenosti operaterjev prenosnega omrežja čedalje bolj zahtevna ter, da je strokovno združenje UCTE, ki povezuje evropske operaterje, začelo z ugotavljanjem usposobljenosti posameznih operaterjev za izvajanje dogovorjenih pravil. Skratka, kot že rečeno. Z odprtjem trga, s povečanjem trgovanja in težnjam k vzpostavitvi enotnega evropskega energetskega trga, so se pred novimi izzivi znašli tudi sistemski operaterji, saj dane razmere terjajo tako dobro strokovno usposobljenost nacionalnih operaterjev elektroenergetskega omrežja kot tudi dejavno in tvorno sodelovanje v mednarodnih okvirih.

Brane Janjić

Precej sprememb na področju čezmejnih zmogljivosti

**Skladno z zahtevami Uredbe št. 1228/2003
Evropskega parlamenta in Sveta ter Smernicami za
upravljanje in dodeljevanje razpoložljive prenosne
zmogljivosti povezav med nacionalnimi omrežji, je
Eles, po prenehanju derogacije, 1. julija izdal nov
Pravilnik o načinu in pogojih dodeljevanja čezmejnih
prenosnih zmogljivosti.**

*d*odeljevanje čezmejnih prenosnih zmogljivosti (ČPZ) na tržen, transparenten in nediskriminatoren način je obveza sistemskih operaterjev, kot tudi koordinirano določanje in dodeljevanje ČPZ na ravni bilateralne koordinacije oziroma na regijski ravni. Eles je tako s sosednjimi operaterji začel usklajevanje avkcijskih pravil za dodeljevanje ČPZ, pri čemer naj bi že letos prešli na bilateralno koordinirane avkcije s sosednjimi operaterji, leta 2008 pa bodo narejeni tudi prvi koraki h koordiniranemu določanju oziroma dodeljevanju ČPZ na regionalni ravni.

Za Eles kot sistema operatorja prenosnega omrežja, pravi pomočnica direktorja dejavnosti Upravljanje prenosnega omrežja **mag. Barbara Dekleva Jenčič**, so 1. julija letos poglavitno spremembo pri poslovanju

prinesle ravno nove evropske zahteve na področju dodeljevanja čezmejnih prenosnih zmogljivosti. Tako je bil 1. julija na naših mejah odpravljen pro rata mehanizem za dodeljevanje ČPZ, po katerem so domača podjetja imela prednost pri zakupu čezmejnih prenosnih zmogljivosti. Evropska unija je z namenom zagotovitve enotnega evropskega energetskega trga tudi drugače uvedla nove mehanizme na tem področju, pri čemer naj bi samostojne avkcije za oddajo čezmejnih prenosnih zmogljivosti zamenjale najprej koordinirane sosedске in nato še širše regionalne, ki terjajo še bolj usklajeno delovanje s sosednjimi sistemskimi operaterji kot doslej.

Kot rečeno, smo tako 1. julija letos pri dodeljevanju čezmejnih prenosnih zmogljivosti tudi v Sloveniji prešli na povsem tržne mehanizme dodeljevanja čezmejnih prenosnih zmogljivosti in začeli izvajati eksplicitne avkcije – večmesečne, mesečne, tedenske in dnevne. Pogoji za udeležbo na teh avkcijah so znani in so določeni z veljavnim Pravilnikom o načinu in pogojih dodeljevanja ČPZ. Pri tem je Eles poleg določanja notranjih pravil v minulih mesecih v skladu z zahtevami EU zelo veliko pozornosti in truda namenjal tudi ureditvi in določitvi pravil na posameznih mejah s sosednjimi državami.

Foto Brane Janjič

Mag. Barbara Dekleva Jenčič

Najdlje sporazum z Italijani

Po besedah mag. Barbare Dekleva Jenčič je glede pravil dodeljevanja prostih čezmejnih zmogljivosti še najdlje sporazum z Italijani, kjer so že usklajena skupna avkcijska pravila, pridobljena so tudi soglasja obeh regulatorjev, sporazum pa je v fazi podpisovanja. Po pričakovanjih naj bi že septembra začeli izvajati skupne avkcije. Pravila oziroma zahteve za nastop na skupnih avkcijah bodo pravočasno oziroma v začetku avgusta objavljene na spletni strani Eles. Dogovorjeno je, da bo Eles izvajal avkcije v smeri Slovenija-Italija, italijanski operater pa v obratni smeri. Količine razpoložljivih ČPZ bodo objavljene skladno z določili Pravilnika oziroma skladno s skupnimi avkcijskimi pravili za slovensko-italijansko mejo na Elesovi spletni strani. V dosedanjih pogajanjih z Italijani je precej besed teklo tudi glede načinov finančnega zavarovanja teh poslov, saj so se načini tovrstnih zavarovanj med državama doslej nekoliko razlikovali, pri čemer pa smo te razlike uspešno uskladili in so bili ob tem sprejeti tudi naši strokovni predlogi. Kot že rečeno, naj bi omenjeni sporazum veljal do konca tega leta, kaj se bo na tem področju natančno dogajalo prihodnje

leto, pa še ni mogoče natančno opredeliti. Načelen dogovor je namreč, pravi mag. Barbara Dekleva Jenčič, da naj bi leta 2008 harmonizirali pravila delovanja znotraj celotne pentalateralne oziroma regije severno-italijanske meje, pri čemer po naši oceni ni veliko možnosti, da bi že prihodnje leto zaživel tudi skupni avkcijski operater, čeprav takšne želje obstajajo. Verjetno bo šlo vse bolj v smeri dejanskega oblikovanja nekih skupnih pravil z aneksi za posamezne meje, saj se obratovalne značilnosti na teh mejah še precej razlikujejo in je težko postaviti skupni imenovalec.

Z Avstrijo odprto vprašanje, ki pa je regulatornega značaja

Podobno kot z italijanskim operaterjem, poudarja mag. Barbara Dekleva Jenčič, smo tudi z avstrijskim operaterjem že ustrezno rešili vsa odprta vprašanja, ki so v pristojnosti sistemskih operaterjev, pri čemer bo treba poiskati ustrezno rešitev le še na eno vprašanje, ki pa je regulatornega značaja in presega pristojnosti samih operaterjev. To vprašanje se nanaša na določilo, ki ga imajo v Avstriji, s katerim omejujejo dominanten položaj trgovcev na meji. Skratka, za dosego ustreznega

nega dogovora z Avstriji je treba prej razrešiti omenjeno dilemo, kar pričakujemo, da bosta oba regulatorja tudi v najkrajšem možnem času storila. Nato bomo pripravili tudi ustrezna pravila za to mejo, pri čemer naj bi tudi v tem primeru šlo za bilateralno dodeljevanje prostih zmogljivosti po vzoru sporazuma z Italijani. Drugače pa slovensko avstrijska meja regijsko sodi v drugo območje, kjer prav tako potekajo dogovori o koordiniranem določanju in dodeljevanju ČPZ, pri čemer se trenutno izvajajo podrobne analize prihodnjega dogajanja, v katerih dejavno sodeluje tudi Eles. Predviden test delovanja takšnega skupnega mehanizma dodeljevanja prostih zmogljivosti naj bi potekal v jeseni, leta 2008 pa pričakujemo, da bo padla tudi odločitev, ali bo ta oblika tudi dejansko zaživel. Pred začetkom izvajanja koordiniranih avkcij v okviru skupne avkcijske hiše se pričakuje dogovor o koordiniranem dodeljevanju ČPZ (Flow-based eksplisitne avkcije), dogovor o metodologiji delitve prihodka z avkcij, kot tudi dogovor o poslovanju avkcijske hiše.

Tudi s Hrvaško dogovori v teku

V pogovorih s Hrvaško je bil dan s strani Eles predlog, da bi Eles na podlagi izkušenj, obstoječe programske opreme in že sklenjenih dogovorov z drugimi sosedi izvajal avkcije v obe smeri, vendar trenutno še nismo prejeli s hrvaške strani odgovora na to ponudbo. Tako smo tudi za Hrvaško, pravi mag. Barbara Dekleva Jenčič, že pripravili grob osnutek avkcijskih pravil in skušamo narediti vse, da bi pogovore in dosego ustreznega sporazuma izpeljali do konca leta. Kdaj bodo zaživele tudi skupne avkcije na širši regionalni ravni pa je ta hip težko napovedati, saj dejansko niso še določene niti meje JV regije. Ne glede na to, pa si Eles močno prizadeva, da bi bile vse odprte stvari na mejah opredeljene do konca tega leta in bi že leta 2008 lahko začeli proste čezmejne zmogljivosti na vseh mejah oddajati na skupnih bilateralno koordiniranih avkcijah.

Brane Janjič

Poslovanje distribucije leta 2006

Na zadnji predpočitniški seji, 19. julija, je vlada potrdila letna poročila za 2006 vseh petih slovenskih distributerjev električne energije. Vsi so lansko poslovno leto končali s pozitivnim rezultatom, imajo pa izgubo pri dobavi električne energije tarifnim odjemalcem oziroma gospodinjstvom. Zaradi letošnjega odprtja trga električne energije tudi za gospodinjstva pa lahko pričakujemo, da se bo v prihodnje poslovanje te dejavnosti podjetij zagotovo izboljšalo.

Lani je Elektro Ljubljana tako prodalo 3.376 GWh električne energije 309.155 odjemalcem. Poslovno leto 2006 so končali z dobičkom v višini 2.213.829 tisoč tolarjev, kar je za 24 odstotkov boljši rezultat kot leto prej. Prihodki od prodaje električne energije so bili za 6,5 odstotka višji kot leta 2005, kar je rezultat večje količinske prodaje, ki se je v primerjavi z letom prej povečala za 3,3 odstotka, in višjih povprečnih prodajnih cen. Prihodki iz naslova izvajanja lastnih naložb so bili lani za 35 odstotkov večji kakor leta 2005.

Stroški nakupa električne energije so bili v primerjavi z letom 2005 višji za osem odstotkov, predvsem zaradi večje prodaje in višjih nakupnih cen. Stroški dosto-

pa do omrežja so se minimalno povečali, in sicer zaradi znižanja korekcijskega faktorja. Leta 2006 so uresničili naložbe v višini 10.039.284 tisoč tolarjev, kar je bilo za 54 odstotkov več kot leto prej. Največji del so bile naložbe v distribucijsko omrežje, na področju opreme pa naložba v opremo za novi dispečerski center vodenja. Na področju distribucijskih naprav so bile najpomembnejše naložbe dokončanje gradnje in oprema novih RTP Litija in Radeče, začetek del na RTP Vrhnika, rekonstrukcija RTP Polje in začetek rekonstrukcije RTP Vič.

Elektro Celje na področju tarifnega odjema kar 925 milijonov tolarjev izgube

Vlada je na predlog Ministrstva za gospodarstvo sprejela tudi letno poročilo Elektra Celje. Lani so imeli 159.666 odjemalcev električne energije, od tega 17.715 upravičenih odjemalcev in 141.951 tarifnih odjemalcev. Prodali so 1.468 GWh električne energije, in sicer 923 GWh upravičenim in 545 GWh tarifnim odjemalcem. Poslovno leto 2006 je družba sklenila s pozitivnim čistim poslovnim izidom v višini 731.018 tisoč tolarjev, kar je za 41 odstotkov več kot leto prej. Čisti poslovni izid po posameznih dejavnostih pa je bil takšen: sistemski operater distribucijskega omrežja

je ustvaril dobiček 288.335 tisoč tolarjev, dobava električne energije tarifnim odjemalcem je ustvarila izgubo 92.5088 tisoč tolarjev, nakup in prodaja električne energije je ustvarila dobiček 1.288.167 tisoč tolarjev, druge tržne storitve pa so ustvarile dobiček 79.604 tisoč tolarjev. Knjigovodska vrednost delnice na dan 31. decembra 2006 je znašala 1.672,37 tolarjev in je bila višja od vrednosti leta 2005, ko je znašala 1.670,68 tolarjev. Večji del prihodkov družbe sestavljajo prihodki od prodaje električne energije in od storitev dostopa do omrežja. Tako so bili prihodki od prodaje električne energije lani za osem odstotkov višji kot leto prej, predvsem zaradi večjega fizičnega obsega prodaje in deloma tudi zaradi višje povprečne prodajne cene pri tarifnih odjemalcih (zvišanje cen gospodinjskim odjemalcem). Lani je bilo prodanih 1.469 GWh električne energije, zaradi večjih količin prenesene električne energije pa so se povečali tudi prihodki od uporabe omrežja. Stroški nakupa električne energije so bili v primerjavi z letom 2005 višji za osem odstotkov. Glavni dobavitelj je bila družba HSE, nakup pa je bil opravljen predvsem na podlagi sklenjene dvoletne pogodbe za leti 2005 in 2006. Zaradi nižjega deleža uporabe omrežja, ki je bil določen s korekcijskim faktorjem Agencije za energijo, so bili stroški za uporabo omrežja lani nižji za šest odstotkov.

Na Primorskem lanska prodaja električne energije podobna predlanski

Iz letnega poročila družbe Elektro Primorska je razvidno, da družba z električno energijo oskrbuje 122.385 odjemalcev na območju, ki obsega 4.335 kvadratnih kilometrov. Lani je družba prodala 1.255 GWh električne energije, kar je za 0,67 odstotka več kot v letu prej. Poslovno leto so končali s pozitivnim čistim poslovnim izidom v višini 559.599 tisoč tolarjev, kar znaša 52 odstotkov več kot leta 2005. In sicer je bil poslovni izid po posameznih dejavnostih družbe naslednji: sistemski operater distribucijskega omrežja je ustvaril dobiček 26.4030 tisoč tolarjev, dobava električne energije tarifnim odjemalcem je ustvarila izgubo 808.312 tisoč tolarjev, nakup

in prodaja električne energije upravičenim odjemalcem in druge storitve za trg pa so ustvarili dobiček 1.103.881 tisoč tolarjev. V strukturi prihodkov se jih večina nanaša na prihodke od prodaje električne energije ter od storitev dostopa do omrežja. Rast prihodkov izhaja predvsem iz povečanih prodajnih količin električne energije in posledično povečanih prihodkov od uporabe omrežja. V strukturi odhodkov pa največji delež znašajo stroški nakupa električne energije, ki so bili s 1.255 GWh za deset odstotkov višji kot leta 2005.

V Elektru Gorenjski med odhodki največ sredstev za nakup energije

Vlada je sprejela tudi letno poročilo Elektra Gorenjska, ki je leta 2006 imelo približno 10-odstotni tržni delež in z električno energijo oskrbovalo skupno 83.489 odjemalcev, od tega 10.716 upravičenih in 72.773 tarifnih. Lani so prodali 944 MWh električne energije oziroma za odstotek več kot leta 2005, in sicer 66 odstotkov upravičenim in 34 odstotkov tarifnim odjemalcem. Poslovno leto 2006 je družba končala s pozitivnim čistim poslovnim izidom v višini 350.220 tisoč tolarjev, kar je 30 odstotkov manj kot leto prej in je predvsem posledica višjih stroškov nakupa električne energije. Čisti poslovni izid po posameznih dejavnostih družbe je: sistemski operater distribucijskega omrežja je ustvaril dobiček 354.459 tisoč tolarjev, dobava električne energije tarifnim odjemalcem je ustvarila izgubo 561.772 tisoč tolarjev, nakup in prodaja električne energije upravičenim odjemalcem je ustvarila dobiček 525.235 tisoč tolarjev in druge tržne storitve so ustvarile dobiček v višini 32.298 tisoč tolarjev. V strukturi prihodkov se večina nanaša na prihodke od prodaje električne energije in na prihodke od storitev dostopa do omrežja, ki so bili za štiri odstotke višji kot leta 2005. To je rezultat večjih prodanih količin in zato tudi višjih prihodkov za uporabo omrežja in zaradi višje prodajne cene. V strukturi odhodkov ima največji delež, 73 odstotkov, nakup električne energije, ki je za šest odstotkov višji kot v letu prej. Z glavnim dobaviteljem, družbo HSE, je bila sklenjena dvoletna pogod-

ba o nabavi za leti 2005 in 2006, pogodbeni cena za lansko leto pa je bila za 2 odstotka višja kot leta 2005. Stroški za omrežnino pa so lani, glede na leto prej, ostali nespremenjeni.

Mariborčani lani prodali za sedem odstotkov več električne energije

Lani je družba Elektro Maribor prodala 2.242 GWh električne energije skupno 204.237 odjemalcem, od tega 1.448 GWh upravičenim in 794 GWh tarifnim odjemalcem. Količina prodane električne energije je bila za sedem odstotkov večja kot leto prej. Lansko poslovno leto je družba sklenila s pozitivnim čistim poslovnim izidom 627.757 tisoč tolarjev, kar je 49 odstotkov manj kot leta 2005. Na znižanje so poleg razlike med prihodki od prodaje električne energije in stroškov njenega nakupa, vplivali še nižji prihodki od subvencij prednostnega dispečiranja, višji stroški uporabe omrežja zaradi spremembe korekcijskega faktorja in višji stroški amortizacije. Čisti poslovni izid po posameznih dejavnostih je: sistemski operater distribucijskega omrežja je ustvaril dobiček v višini 1.092.201 tisoč tolarjev, dobava električne energije tarifnim odjemalcem je ustvarila izgubo v višini 532.798 tisoč tolarjev, nakup in prodaja upravičenim odjemalcem je imela dobiček v višini 82 tisoč tolarjev, druge tržne storitve pa so ustvarile izgubo 13 tisoč tolarjev. Glavni del prihodkov so prihodki od prodaje električne energije in od storitev dostopa do omrežja. Prvi so bili leta 2006 za 13 odstotkov višji kot leto prej, skupaj pa je bilo prodanih za sedem odstotkov več električne energije kot leta 2005. Na povečanje prihodkov je poleg povečanih količin vplivalo tudi zvišanje cene električne energije pri gospodinjskih odjemalcih. Med stroški so se najbolj povečali stroški uporabe omrežja, ki so bili glede na leto prej višji za 20 odstotkov, predvsem zaradi spremembe korekcijskega faktorja in večjih distribuiranih količin. Med stroški in odhodki so se za 10 odstotkov povečali stroški materiala in storitev, ki se nanašajo predvsem na večji obseg njihovih izvedenih investicij.

Polona Bahun

Agencija pripravila dodatne informacije za gospodinjstva

Izkušnje v državah EU, ki so svoje trge z električno energijo in zemeljskim plinom že popolnoma odprle, kažejo, da prvo leto po odprtju ni bilo večjih premikov na trgu. Tako ni bilo številčnejšega vstopa novih dobaviteljev, za njihovo zamenjavo pa se je odločilo do pet odstotkov gospodinskih odjemalcev. Podobno je pričakovati v Sloveniji, so na novinarski konferenci Javne agencije RS za energijo 27. junija povedali predstavniki vodstva Agencije.

S popolnim odprtjem trga bo približno 780.000 gospodinskih odjemalcev električne energije in 107.000 gospodinskih odjemalcev zemeljskega plina – ti skupno porabijo približno 25 odstotkov v državi porabljene elektrike in 10 odstotkov porabljene gas plina – dobilo možnost zamenjave dobavitelja. Kot znano, je do sedaj slovenska gospodinjstva z elektriko oskrbovala pet elektrodistribucij. Število ponudnikov na tem segmentu naj bi se po 1. juliju podvojilo, je na nedavni novinarski konferenci Elektra Gorenjska dejal predsednik uprave **Jože Knavs**. Dobaviteljev plina za gospodinjstva pa je bilo do sedaj 17, je na konferenci Agencije spomnil vodja sektorja ze-

meljskega plina **Dejan Koletnik** in dodal, da se prihodnje leto trgu obeta nastop vsaj enega novega dobavitelja za gospodinjstva. Večjih sprememb na tem trgu sicer ni pričakovati, je dejal.

Dvig cen bo postopen

Kot pravijo v elektrodistribucijah, cen do konca letošnjega leta ne bodo spreminjali, je spomnila direktorica Agencije **Irena Praček**. Sicer pa bodo spremembe cen postopne, pričakuje. Končna cena elektrike je bila namreč že doslej regulirana 60-odstotno, tako da je bil do sedaj le v slabih 40 odstotkih cene navzoč vpliv vlade. Čeprav tega vpliva od 1. julija ne bo več, občutnejših sprememb cen zaradi preostalega 60-odstotnega dela cene, ki ostaja reguliran, ni pričakovati. Na področju zemeljskega plina, kjer so cene odvisne od gibanja na svetovnem trgu, je prav tako pričakovati, da bodo dobavitelji še nekaj časa ohranili sedanje raven cen, je povedal Dejan Koletnik. Po 1. juliju se bo tako kot pri elektriki tudi pri plinu tržno oblikoval samo del cene – in sicer le cena samega energenta, ki zajema 53 odstotkov končne cene. Tudi tu bosta preostale dele cene še naprej določali država in Agencija.

Glavni vzrok za menjave so cene

Je pa cena, kot kažejo izkušnje, glavni vzrok za siceršnje menjave dobaviteljev. Tako se intenzivnost menjav navadno poveča prav v času, ko pride do dviga cen. V sosednjih državah, ki imajo svoje trge že odprte, je bil delež menjav dobaviteljev plina na segmentu gospodinjstev komajda 2-odstoten. Ravno toliko pa je lani dosegal tudi delež menjav dobaviteljev med slovenskimi odjemalci električne energije iz industrijskih vrst, je povedal **Bojan Kuzmič**, vodja sektorja električne energije. Spomnil je, da se je trg elektrike odpiral postopoma od leta 2001, menjave pa so vrh dosegle šele po letu 2005.

Omeniti kaže, da je julija 2006 znašala cena električne energije za značilnega gospodinjstvega odjemalca v Sloveniji 72,2 odstotka povprečne cene tedanjih 25 držav članic EU. Tudi cene plina za značilno slovensko gospodinjstvo so nekoliko nižje od povprečja EU (zdaj za približno 8 odstotkov), podobno pa je tudi na segmentu industrije.

Veleprodajne cene plina se bodo seveda še naprej oblikovale na svetovnih trgih, in Slovenija, ki na tem mestu nima lastnih virov, nanje ne more neposredno vplivati. Prav zato tudi ni toliko pričakovati vstopa tujih dobaviteljev na ta trg, je dejal Koletnik.

Odjemalci naj ne hitijo z zamenjavo

Javna agencija RS za energijo je v 719.000 izvodih izdala knjižico, ki jo bodo v kratkem prejela vsa gospodinjstva. Z njo želijo seznaniti gospodinjstve s tem, kako lahko uresničijo pravico do zamenjave dobavitelja, kam se lahko obrnejo v primeru, da so jim kratene pravice, v knjižici pa so opisane tudi poglobljene značilnosti obeh trgov ter podani odgovori na ključna vprašanja, ki se nanašajo na segment odjemalcev.

Informacije za gospodinjstva so od 1. julija odjemalcem na voljo tudi na spletni strani Agencije (www.agencija-rs.si). Na njej je objavljen tudi primerjalnik ponudb, ki omogoča informativne izračune cen posameznih

dobaviteljev glede na značilnosti posameznih odjemalcev. Gospodinjstvom odjemalcem tako tudi svetujemo, naj z zamenjavami ne hitijo in naj si pred odločitvijo o zamenjavi dobavitelja pridobijo čim več informacij. Poleg cen kaže preveriti še druge pogodbenne pogoje in morebitne dodatne ugodnosti ali storitve posameznih dobaviteljev.

Dodatne dolžnosti regulatorja

S popolnim odprtjem trga je Agencija dobila tudi nekaj dodatnega dela; poleg obveščanja bo to še spremljanje razmer na obeh trgih. Če bodo zaznane nepravilnosti, bo regulator o tem poročal pristojnim ustanovam. Ker si želijo dinamičen in pregleden trg, ki bo porabnikom zagotavljal uresničevanje njihovih pravic in zanesljivo oskrbo, so na Agenciji že začeli sodelovanje z Uradom RS za varstvo potrošnikov in Uradom RS za varstvo konkurence, je še povedala direktorica Irena Praček.

Alenka Žumbar, energetika.net

Profesionalno orodje in testerji za elektrotehniko

škarje za rezanje kablov

izvijalci z ergonomsko oblikovanimi ročaji

rezalne klešče

nož za snemanje izolacije

orodja za stiskanje kontaktov

testerji za napetost in magnetno polje

multimetri

Stegne 25
1000 Ljubljana, Slovenija
Tel.: 01 511 38 10

ELEKTROPOJI

Fax: 01 511 16 04
e-mail: elektrospoji@siol.net
www.elektrospoji.si

Novi paketi oskrbe za gospodinjstva

Elektro Maribor, d. d., je za gospodinske odjemalce ob odprtju trga električne energije pripravil posebne pakete oskrbe z električno energijo. Pakete so kot dolgoletni dobavitelj električne energije – poslujejo že več kakor 90 let – skušali čim bolj približati željam in potrebam gospodinskih odjemalcev. Pri tem so posebno skrb namenili pomenu ohranjanja okolja, zato vse pakete ponujajo tudi z električno energijo iz obnovljivih virov – modri paketi.

gospodinski odjemalci tako lahko pri Elektru Maribor, d. d., od 1. julija izbirajo med paketi: Varčujem! in Varčujem modro!, Gradim! in Gradim modro! ter Osnovna oskrba in Osnovna oskrba – modra. Predsednik upra-

ve Elektra Maribor **Stanislav Vojsk** ob tem pojasnjuje, da podjetje s pripravljenimi paketi oskrbe z električno energijo poskrbi za zanesljivo in najbolj primerno oskrbo od prve potrebe odjemalca po energiji, ko začenja gradnjo svojega doma (paketa Gradim! in Gradim modro!), do vsakodnevne uporabe električne energije pri delu, zabavi in bivanju (paketa Varčujem! in Osnovna oskrba).

Paketa Varčujem! in Varčujem modro! sta tako namenjena tistim odjemalcem, ki varčujejo in premišljeno porabljajo električno energijo. Paketa sta prava odločitev za tiste, ki večji delež električne energije porabijo v času manjše dnevne tarife (MT), in si lahko na ta način dodatno zmanjšajo račun za električno energijo. Edini pogoj za sklenitev pogodbe za paket Varču-

jem! je dvotarifni način merjenja, zato lahko v Elektru Maribor vsem tistim, ki trenutno takšnega načina merjenja nimajo, ponudijo tudi ureditev merilnega mesta po akcijskih cenah.

Vsem odjemalcem, ki bodo po 1. juliju letos sklenili pogodbo za paket Varčujem! in Varčujem modro! pa bodo v Elektru Maribor za lažje spremljanje porabe električne energije podarili merilnik stroškov za energijo.

S paketoma oskrbe Gradim! in Gradim modro! Elektro Maribor gospodinjiskim odjemalcem zagotavlja električno energijo, ki jo potrebujejo v času gradnje svojega doma, počitniške hišice oziroma zgradbe, ki ni namenjena pridobitni dejavnosti.

Paketa Osnovna oskrba in Osnovna oskrba – modra pa sta namenjen vsem, ki si ne želijo bistvenih sprememb in jim način, na katerega so navajeni že od prej, najbolj ustreza. Paket odjemalcem zagotavlja varno in zanesljivo dobavo električne energije, ki jo potrebujejo v svojem domu.

Več informacij o ponudbi Elektra Maribor lahko odjemalci najdejo na spletni strani podjetja www.elektro-maribor.si, kjer so dostopni tudi vsi ceniki paketov oskrbe z električno energijo in podrobna razlaga uporabnosti posameznega paketa. Predstavitvene zloženke paketov so dostopne tudi v informacijskih pisarnah na območnih enotah in na upravi podjetja ter na spletni strani. Ob tem v Elektru Maribor še dodajajo, da bodo svojo ponudbo v prihodnje še dopolnjevali z namenom zadovoljevanja pričakovanj in želja svojih odjemalcev.

Mihaela Šnuderl

Z novinarske konference Ministrstva za gospodarstvo

Podpisana koncesijska pogodba med SODO in državo

Na Ministrstvu za gospodarstvo so 21. junija pripravili novinarsko konferenco, na kateri je minister mag. Andrej Vizjak spregovoril o sklenitvi procesa formalno pravne ločitve izvajalca javne gospodarske službe SODO od drugih dejavnosti. Na konferenci se je zbranim novinarjem predstavil tudi v. d. direktorja SODO mag. Milan Vižintin, navzoči pa so bili tudi predstavniki vseh petih distribucijskih podjetij - Elektro Ljubljana, Elektro Maribor, Elektro Celje, Elektro Gorenjska in Elektro Primorska.

Prvega julija so se končali trije pomembni procesi na energetske trgu: pravna ločitev operaterjev od distributerjev, odprtje trga z električno energijo za gospodinjstva in uvažanje avkcij za delitev čezmejnih prenosnih zmogljivosti. Liberalizacija energetskega trga prinaša novost za približno 800.000 gospodinjstev odjemalcev, saj lahko sami izbirajo dobavitelja električne energije. Ministrstvo za gospodarstvo si je prizadevalo ustvariti razmere za gladek prehod na odprti trg z električno energijo, kar mu je po ocenah odgovornih tudi uspelo. Kot je ocenil minister Vizjak, popolno odprtje trga kratkoročno ne bo prineslo bistvenih sprememb, ampak predvsem dolgoročne učinke. Prav tako kratkoročno ni pričakovati sprememb cen električne energije, pozneje pa se bodo cene spreminjale glede na razmere na trgu. Za čim nižje cene bo skrbela konkurenca med dobavitelji, ki bo prispevala tudi k dvigu kakovosti storitev.

Da bo trg z električno energijo zares deloval, morajo biti operaterji sistema, ki ostaja področje reguliranega naravnega monopola, ločeni od tržnih akterjev (proizvajalcev, trgovcev in distributerjev). Ločitev sistemskih operaterjev distribucijskega omrežja je bila izvedena s podpisom koncesijske pogodbe med državo in SODO. Zato je v prihodnjih letih pričakovati popolnoma drugačen položaj na trgu z električno energijo. In sicer nove ponudnike, združitve ter nove prodajne metode, kar bodo zaznali tudi odjemalci. Kot je poudaril minister, je Slovenija s končanim procesom formalno pravne ločitve izvajalca javne gospodarske službe SODO od drugih dejavnosti, torej z ločitvijo poslovnega in sistemskega dela, pravočasno izpolnila obveze iz evropske direktive in popolnoma uskladila svojo pravno ureditev z evropsko. Povedal je še, da je proces potekal v sodelovanju z vsemi podjetji in strokovno javnostjo in do sedaj gladko, za kar so najbolj zaslužne temeljite strokovne priprave.

Proces liberalizacije trga z električno energijo pa v Evropski uniji z lastniškim ločevanjem funkcij poteka še naprej. Po ministrovih besedah Slovenija zastopa stališča, ki so temu naklonjena, saj to prinaša še več koristi za odjemalce ter še manj vpletanja države in regulatorja na trg z električno energijo.

Polona Bahun

S spremembami podnebja se moramo naučiti živeti

Ministrstvo za okolje in prostor je v sodelovanju s Focusom, društvom za sonaravni razvoj, 18., 19. in 21. junija pripravilo serijo treh delavnic Podnebje, kmetijstvo in gozdarstvo, Podnebje in promet ter Podnebje in energija. S tem so odprli proces priprave izhodišč za podnebno strategijo Slovenije za čas po izteku prvega kjotskega obdobja, torej po letu 2012.

prvega kjotskega obdobja. Ker znanstveniki opozarjajo, da se podnebje spreminja hitreje, kot je bilo pričakovano, obenem pa je gospodarstvenike in odločevalce strah korenitih sprememb, ki so potrebne za obvarovanje planeta, je razprava že dosegla številne mrtve točke. Kljub temu je treba najti rešitev. Namen projekta Priprava na obdobje po izteku 1. kjotskega obdobja so kakovostna izhodišča za pripravo omenjene strategije Sloveni-

Slovenija je čeprav majhna, del problema in predvsem rešitve. Zato je treba oblikovati svojo strategijo soočanja s spremenjenimi podnebnimi razmerami. Za učinkovito blaženje podnebnih sprememb bodo v prihodnje potrebni ambiciozni cilji, ki bodo vključevali vse sektorje in vse ravni odločanja.

Podnebna strategija Slovenije

Na svetovni in evropski ravni že nekaj časa poteka vroča razprava o tem, kako obvarovati podnebje v obdobju po letu 2012, ko se izteče prvo obdobje kjotskega protokola. Zato sta se Ministrstvo za okolje in prostor in društvo Focus odločila odpreti proces priprave izhodišč za podnebno strategijo Slovenije za obdobje po izteku

Foto Dušan Jez

je. Namen pa bo projekt dosegel skozi cilje odprtja širše razprave o obdobju po 2012 v Sloveniji, identifikacije potrebnih ukrepov za nadaljnje zmanjševanje emisij toplogrednih plinov, preverjanja sprejemljivosti predlaganih ukrepov za ljudi in graditve politične podpore procesu.

Preprečevanje, prilagajanje in iskanje rešitev

Na delavnicah so sogovorniki razpravljali predvsem o ukrepih, s katerimi preprečujemo oziroma zmanjšujemo emisije toplogrednih plinov (zamenjava navadnih žarnic z varčnimi, raba javnega potniškega prometa, proizvodnja elektrike iz sončne energije namesto iz premoga, in podobno), in o ukrepih, s katerimi se prilagajamo na že vidne posledice segrevanja ozračja oziroma na posledice, ki so predvidene in jih ne moremo več preprečiti (gradnja protipoplavnih sistemov, zamenjava poljščin, obramba proti toči ...).

Poleg tega pa so govorili tudi o iskanju rešitev, torej o raziskavah o še neobstoječih ukrepih, tehnologijah in postopkih. Gre za iskanje rešitev zunaj okvirov na področjih, kjer jih še nimamo ali pa obstoječe niso dovolj (raziskave avtomobilov na alternativni pogon, spodbujanje ljudi od oza-

veščenosti k dejanjem, nove tehnologije za pridobivanje elektrike).

Proces priprave izhodišč za strategijo Slovenije se bo nadaljeval z oceno kakovosti predlaganih izhodišč nestrokovnjakov, torej navadnih državljanov. Njihov pogled na teme, ki so strokovnim krogom zelo dobro znane, je lahko dober pripomoček za ustvarjanje realistične in sprejemljive strategije, poleg tega pa lahko prispeva dodatne zamisli za reševanje podnebnega problema.

Zato bodo projektu dodali še delavnice, ki bodo potekale v poletnih mesecih. Ugotovitve delavnic bodo objavljene na spletni strani, pripombe in predloge pa bodo sprejemali vsaj en mesec. Dokument, v katerega bodo vključene vse prispele pripombe, bo podlaga za delo na sklepni konferenci projekta, kjer bodo soočili različne poglede in oblikovali glavne linije podnebne strategije Slovenije za obdobje po letu 2012.

Polona Bahun

ZANIMIVOSTI

Srečanje ministra mag. Andreja Vizjaka s češkim kolegom Martinom Římanom

Minister za gospodarstvo mag. Andrej Vizjak se je 17. julija sestal s češkim ministrom za industrijo in trgovino Martinom Římanom. Oba sta izrazila zadovoljstvo nad gospodarskim sodelovanjem med državama, pogovarjala pa sta se tudi o predsedovanju Evropski uniji, ki Slovenijo čaka v prvi polovici prihodnjega leta, Češko pa v prvi polovici leta 2009. Minister Vizjak je blagovno menjavo med državama ocenil kot dobro, saj se je izvoz iz Slovenije v primerjavi z letom 2005 povečal za 22 odstotkov, uvoz pa za skoraj šest odstotkov. Tudi češki minister Martin Říman je pohvalil medsebojno sodelovanje ter omenil izmenjavo izkušenj med pripravami na predsedovanje Evropski uniji. Po mnenju obeh je gospodarsko sodelovanje mogoče še okrepiti, zlasti v avtomobilskem sektorju, sektorju elektrotehnike in elektronike, visoke tehnologije, biotehnologije in informacijske tehnologije, v sektorju programske opreme ter na področju potrošnih izdelkov.

Polona Bahun

Kolokvij o obnovljivih virih energije

Na Elektroinštitutu Milan Vidmar je spomladi potekal kolokvij o obnovljivih virih električne energije, ki ga je vodil Franko Nematic, direktor Agencije za prestrukturiranje energetike.

Znano je, da se je energetska odvisnost Evrope z zmanjšanjem proizvodnje energentov v EU za 4,2 odstotka leta 2006 še povečala in je tako danes že petdeset odstotna. Če ne bomo kmalu česa spremenili, se bo do leta 2030 uvozna odvisnost povzpela že na 70 odstotkov. V zadnjih dveh letih so se cene nafte in plina podvojile, kar se posledično kaže tudi v ceni električne energije. Cene surove nafte in plina bodo v naslednjih letih še vedno rasle (zaradi povečane porabe goriv na Kitajskem in v Indiji ter drugih razvijajočih se trgih). Vsekakor se energetska kriza približuje mnogo hitreje, kot smo pričakovali. Evropska unija je začela sprejemati ukrepe, ki bi energetska odvisnost zmanjšali oziroma zaježili. Za tovrstne ukrepe pa se moramo v veliki večini »zahvaliti«¹ ruski energetski družbi Gazprom, ki je pred dvema letoma zaradi spora z Ukrajino za kratek čas zmanjšala dobavo plina. Skoncentriranost primarnih virov energije na po-

sameznih geografskih območjih danes povzroča geopolitične konflikte.

Poleg tega tovrstne vire izkoriščamo že dolgo in z njimi povzročamo hude podnebne spremembe. Po besedah evropske poslanke **dr. Romane Jordan Cizelj** bo v prihodnje zagotavljanje varne in zanesljive oskrbe z električno energijo po konkurenčnih cenah možno le, če bomo objektivno priznali pomen vsem virom energije.

Ob zavedanju, da se izrabijo obnovljivi virov energije v današnjem času namenja vedno več pozornosti, je **Franko Nematic** pripravil uvodno predavanje, iz katerega se je razvila zanimiva razprava. Največji poudarek je bil na izrabi sončne energije in energije vetra.

Pridobivanje energije s pomočjo sonca je sicer okolju prijazno. Med drugim je posebna ugodnost fotovoltaike tudi oskrba odročnih področij z električno energijo. Poglavitno težavo pa pomeni draga in energetska potratna proizvodnja sončnih celic in tudi naključnost sončnega obsevanja. Izraba vetrne energije je mogoča z vetrnimi elektrarnami, ki za svoje delovanje potrebujejo hitrost vetra v razponu od 5 do 25 m/s. Po podatkih APE je potencial vetra na Primorskem majhen.

Nadaljevanje na strani 53

pogled po Evropi

EU dosegla odločilen preboj v reformnem procesu

Po dveh letih zastoja je Evropska unija dosegla odločilen preboj pri institucionalni reformi, ki jo je zaustavila zavrnitev ustavne pogodbe na referendumih v Franciji in na Nizozemskem. Voditelji držav članic so se konec junija v Bruslju dogovorili za jasen mandat, na podlagi katerega naj bi oblikovali novi temeljni dokument Unije – pogodbo o reformi. Novo pogodbo, ki bo nadomestila zavrnjeno ustavno pogodbo, naj bi predvidoma podpisali še letos.

Po dolgotrajnih in napornih pogajanjih, ki so potekala pod vodstvom Nemčije kot predsedujoče Evropski uniji, se je državam članicam uspelo dogovoriti za vsebinski okvir nove pogodbe. Vsebinsko pogodbo naj bi do konca opredelile v okviru medvladnih konference in če bo do podpisa prišlo kot po načrtih do konca leta, bi lahko bila ratifikacija končana do volitev v Evropski parlament, junija 2009.

Začetek medvladnih konference

Medvladna konferenca – posebna oblika pogajanj najvišjih predstavnikov držav članic, namenjena spremembam pogodb EU – se je začela 23. julija in poteka pod taktirko Portugalske, ki je 1. julija prevzela predsedovanje EU. V okviru medvladne konference, ki bo trajala predvidoma do oktobra, je po začetnih pogajanjih na tehnično-pravni ravni prvo pravo vsebinsko razpravo pričakovati oktobra, ko se bodo na formalnem zasedanju 15. in 16. oktobra v Luksemburgu srečali zunanji ministri držav članic. To bo tik pred neformalnim srečanjem voditeljev članic Unije 18. in 19. oktobra v Lizboni, na katerem želi Portugalska tudi doseči dogovor o končnem besedilu novega dokumenta.

Četudi bi bila pogodba podpisana še letos, pa s tem reformni proces še ne bo končan. Podpisu namreč sledi še proces ratifikacije in uveljavitev pogodbe. Prav pri ratifikacijskem procesu se je zataknilo pri sedaj že mrtvi ustavni pogodbi. Potem ko je ustavo ratificiralo 18 članic Unije, so jo leta 2005 na referen-

dumu zavrnili državljani Nizozemske in Francije, kar je povzročilo zastoj reformnega procesa in krizo v povezavi.

Poenostavljena pogodba

Z doseženim konsenzom na junijskem vrhu je Evropska unija dobila »poenostavljeno, ne mini pogodbo«, je po koncu vrha poudarila takratna predsedujoča EU, nemška kanclerka Angela Merkel. Nova pogodba ne bo ustava, ki bi nadomestila vse dosedanje pogodbe, temveč tako imenovana pogodba o reformi, ki bo dopolnila oziroma spremenila obstoječe pogodbe.

Ena najpomembnejših novosti pogodbe o reformi naj bi bila zlitje doslej dveh pravnih osebnosti, Evropske skupnosti in Evropske unije, v eno, in sicer v Evropsko unijo. V pogodbi ne bodo izrecno omenjeni ustavni simboli, kot sta zastava in himna, saj naj bi to državljanom dalo misliti, da je EU nekakšna naddržava. Prav tako EU ne bo imela ministra za zunanje zadeve, kot ga je predvidevala zavrnjena ustavna pogodba, temveč visokega predstavnika EU za zunanjo in varnostno politiko. Kljub spremembi naziva bo ohranil dvojno funkcijo, opredeljeno v zavrjnjeni pogodbi: opravljal bo tako delo sedanjega visokega zunanjepolitičnega predstavnika Unije kot tudi komisarja za zunanje odnose. Po novem pa bo Unija imela predsednika, in sicer bo Evropskemu svetu predsedoval stalni predsednik z dveipolletnim mandatom. Zdaj to funkcijo opravlja predsednik vlade oziroma države vsakokratne predsedujoče članice. Mandat predsednika Evropskega sveta naj bi bil omejen na dve mandatni obdobji.

Evropska zakonodaja bo še naprej sestavljena iz uredb in direktiv, ne pa iz zakonov in okvirnih zakonov, kot je predvidevala ustavna pogodba. Odstranjena je tudi izrecna omemba primarnosti evropskega prava, ki jo je zamenjala referenca na obstoječe običajno pravo v okviru Sodišča Evropskih skupnosti. Obeta se tudi večja vloga nacionalnih parlamentov v evropskem zakonodajnem postopku. Po novem bi imeli na voljo osem in ne šest tednov za proučitev zakonodajnih predlogov, ki jih pripravi Evropska komisija. Poleg tega bi morala Komisija, če bi določenemu zakonodajnemu predlogu nasprotovala tretjina parlamentov, podati t. i. obrazloženo mnenje glede zakonodajnega predloga, ne bi pa bila prisiljena umakniti svojega predloga.

Popuščanje najtršim pogajalkam

V mandatu za novo pogodbo so uravnoteženo upoštevane želje vseh najtrših pogajalk – Poljske, Velike Britanije in Nizozemske. Najteže je bilo zadovoljiti Poljsko z njeno zahtevo po spremembi

sistema glasovanja dvojne večine z odločanjem po formuli kvadratnega korena, ki bi ji prinesel več vpliva v odnosu do Nemčije. Potem ko je Varšava vztrajno zavračala vse kompromisne predloge, je Nemčija predlagala sklic medvladne konference brez Poljske po vzoru iz leta 1985, ko je bila v Milanu izvzeta Velika Britanija. Poljska je na koncu vendarle pristala na kompromis, da se z dvojno večino počaka do leta 2014. Do takrat naj bi veljal sistem odločanja s kvalificirano večino po pogodbi iz Nice, z možnostjo aktiviranja tega mehanizma do leta 2017, čeprav naj bi nova pogodba začela veljati leta 2009.

Na področju svobode, varnosti in pravosodja bo dopolnjeno določilo o sodelovanju in koordinaciji med članicami v povezavi z nacionalno varnostjo. Na področju pravosodnega sodelovanja v kazenskih zadevah in policijskem sodelovanju bo dodan nov mehanizem, ki bo zainteresiranim državam omogočal okrepljeno sodelovanje, medtem ko drugim državam ne bo treba sodelovati, kar bo veljalo tudi za schengenski režim. S temi spremembami so upoštevane želje Velike Britanije. Ta je na svoj račun prišla tudi pri listini o temeljnih pravicah, ki je vključena zgolj z referenco in pravno zavezujoča, vendar ne velja za Veliko Britanijo. Listina tudi ne more vplivati na ukrepe držav, ki jih te sprejmejo na področju javne morale, družinskega prava, zaščite človekovega dostojanstva, spoštovanja človeške fizične in moralne integritete. S tako določbo se je popustilo poljskemu stališču. Ob vseh izjemah, ki potrjujejo tradicionalno zadržano britansko stališče do EU - po vzoru nesodelovanja v območju evra in schengenskem prostoru - so se v javnosti že pojavile napovedi, da to vodi v razlikovanje držav znotraj EU in pomeni »Evropo dveh hitrosti«.

Dodana je tudi sprememba, ki se nanaša na solidarnost med članicami, in sicer v primeru resnih težav pri oskrbi z določenimi proizvodi, pri čemer je izrecno omenjena energija. Ta energetska solidarnost se je doslej največkrat omenjala v povezavi s Poljsko, ki bi lahko v zameno popustila pri svojem vztrajanju o odprtju vprašanja glasovanja v prihodnje.

Končne določbe naj bi bile pri vprašanju širitve Unije dopolnjene s pogoji za članstvo v EU. Ne le, da bodo morale kandidatke za članstvo spoštovati vrednote EU in te tudi spodbujati, morale

bodo tudi izpolniti pogoje, o katerih se bo dogovoril Evropski svet. To naj bi zadovoljilo predvsem Nizozemsko in Francijo, ki želita v novo pogodbo vključiti strožja merila za članstvo v EU.

Osnutek pogodbe še skrivnost

Tik pred začetkom medvladne konference Portugalska, po navedbah nekaterih diplomatskih virov, še ni razkrila prvega osnutka nove pogodbe, da nekatere skeptične članice, zlasti Poljska, ne bi mogle že od začetka zaostrovati svojega stališča. Portugalsko predsedstvo sicer zagotavlja, da ne pričakuje, da bi katera od članic ovirala proces oblikovanja nove pogodbe EU. Kot zatrjujejo portugalski diplomatski viri, naj bi se Poljska držala mandata, potrjenega konec junija. Stališče naj bi omehčala in si v pogajanjih prizadevala za čim ugodnejše tolmačenje mehanizma iz loannine. Ta članicam, ki nasprotujejo določenim dogovorom, zagotavlja možnost zamrznitve zanje sporne odločitve nek razumen rok, ki ponavadi traja več mesecev. Varšava ga želi podaljšati na dve leti, češ da ji je bilo to ustno zagotovljeno na junijskem vrhu v Bruslju, vendar visoki predstavniki Unije tak dogovor zanikajo.

Očitki o nepreglednosti

Nova pogodba, ki naj bi bila dolga približno dvesto strani, bo za navadnega Evropejca popolnoma neberljiva, pa je opozoril nekdanji francoski predsednik Valéry Giscard d'Estaing, ki je predsedoval konvenciji o prihodnosti Evrope, v okviru katere je bila oblikovana zavrnjena ustavna pogodba, ki jo bo zdaj nadomestila reformna pogodba. »Kar je bilo prej za evropske državljane težko razumljivo, bo sedaj nerazumljivo,« je menil. Nekdanji francoski predsednik je še kritiziral, da mnenje državljanov v reformnem procesu ni bilo upoštevano, saj naj bi bilo po raziskavi Eurobarometra 66 odstotkov evropskih državljanov naklonjenih ustavi.

Nina Razboršek

Povzeto po STA

Foto Dušan Jež

Portugalska prevzela predsedovanje Evropski uniji

Portugalska je 1. julija od Nemčije za pol leta prevzela predsedovanje Evropski uniji, ki ga bo nato konec leta predala Sloveniji. Za Portugalsko je to že tretji mandat na čelu povezave, v katero je vstopila leta 1986.

Portugalsko predsedstvo bo pod motom »Močnejša Unija za boljši svet« osredotočeno na končni dogovor o novi pogodbi o reformi Unije, poseben pečat svojemu predsedovanju pa želi nekdanja kolonialna velesila dati tudi s poudarkom na odnosih z Afriko in Brazilijo. »Program predsedstva je mogoče povzeti s štirimi besedami - nova pogodba, Afrika in Brazilija ter lisbonska strategija,« je ob predstavitvi prednostnih nalog dejal novi predsedujoči uniji, portugalski premier Jose Socrates. Portugalsko predsedstvo sicer tako kot nemško prvič v zgodovini Unije deluje na podlagi 18-mesečnega programa predsedovanja, ki sta ga državi pripravili skupaj s Slovenijo.

Dogovor o novi pogodbi pred širitvijo

Portugalska je, podobno kot pred njo že Nemčija, pred težko nalogo, kako povrniti zaupanje državljanov v Evropsko unijo, ki se je močno skrhalo po zavrnitvi ustavne pogodbe pred dvema letoma na referendumih v Franciji in na Nizozemskem. Glavna prioriteta bo tako uresničitev dogovora o novi pogodbi Unije, ki ga je na junjskem vrhu doseglo nemško predsedstvo. Na podlagi mandata, ki ji ga je podelil vrh, je Portugalska za 23. in 24. julija sklicala medvladno konferenco, v okviru katere naj bi do konca leta oblikovali vsebino nove pogodbe in jo po načrtih še letos, torej v času portugalskega predsedstva, tudi potrdili.

Dogovor o novi pogodbi je prvi korak, ki ga mora narediti Evropska unija, preden se lahko usmeri na druge prioritete, med njimi tudi širitev, poudarjajo v portugalskem predsedstvu. Širitev tudi sicer sodi med prednostne naloge Portugalske, ki je trdna v svojem stališču, da je »cilj pristopnih pogajanj članstvo v EU«. V tej luči portugalsko predsedstvo zagovarja vstop Turčije v EU, in sicer takrat, ko bo izpolnila kriterije.

Pomembna točka na agendi portugalskega predsedstva je tudi vprašanje prihodnjega statusa Kosova, ki bi moralo biti rešeno že med finskim predsedstvom do konca 2006. Tudi potem, ko je konec marca posebni odposlanec Združenih narodov (ZN) za Kosovo Martti Ahtisaari predstavil poročilo, v katerem za Kosovo predlaga status nadzorovane samostojnosti s prehodnim obdobjem prisotnosti mednarodnih civilnih in vojaških enot, mednarodna skupnost ni nič bližje rešitvi vprašanja. Poskusi nove resolucije varnostnega sveta ZN za razrešitev kosovske krize so propadli zaradi nasprotovanja srbske zaveznice Rusije, tako da se je reševanje statusa iz varnostnega sveta preselilo h kontaktni skupini za Kosovo, v kateri so ZDA, Velika Britanija,

EVROPSKA UNIJA

Rast porabe elektrike kljub ukrepi za večjo učinkovitost

Poraba električne energije v Evropski uniji v zadnjih letih narašča kljub ukrepi za povečanje energetske učinkovitosti in zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov, ki prispevajo h globalnemu segrevanju, ugotavlja poročilo o porabi električne energije, ki ga je sredi julija objavil Skupni raziskovalni center Evropske komisije.

Poročilo z naslovom Poraba energije in trendi učinkovitosti v razširjeni EU, ki temelji na izsledkih študije o porabi energije v stavbah iz leta 2006 ter na tržnih deležih energetske učinkovite naprav ter opreme, kaže na občutno rast porabe električne energije v vseh sektorjih.

Poraba v gospodinjstvih držav članic EU 25 se je med letoma 1999 in 2004 povečevala po 10,8-odstotni stopnji, kar je primerljivo rasti bruto domačega proizvoda (BDP). V storitvenem sektorju se je poraba povečala za 15,8 odstotka, v industriji pa za 9,5 odstotka. Povprečna poraba na gospodinjstvo je leta 2004 znašala 4098 kWh, kar bi lahko z različnimi ukrepi zmanjšali za 20 odstotkov na 800 kWh na leto, ugotavlja poročilo.

Povečana poraba električne energije v gospodinjstvih je posledica več dejavnikov. V veliki meri k njej prispeva uporaba tradicionalnih naprav, kot so pomivalni in sušilni stroji ter klimatske naprave, ki so energetske manj učinkovite. Prav tako se povečuje uporaba elektronskih naprav in telekomunikacijskih naprav, denimo DVD-predvajalnikov, brezžičnih telefonov, računalniških iger ... K večji porabi prispeva tudi pomnoženo število enakih naprav v posameznem gospodinjstvu, na primer več televizorjev ali hladilnikov. Povečanje električne porabe zaradi gospodinskih naprav je težnja predvsem v državah Južne Evrope, kjer jo gre pripisati predvsem uporabi klimatskih naprav. Energetske požrešne so tudi naprave, kadar so v stanju mirovanja (stand-by), saj tudi takrat porabljajo električno energijo. Po ocenah okoljevarstvene organizacije Greenpeace je uporaba možnosti mirovanja naprav leta 2000 v EU 15 povzročila za 94 milijard kWh energetskih izgub.

Kot poudarja poročilo, so dejavniki, ki največ prispevajo k porabi električne energije, pravzaprav tisti, pri katerih lahko najlažje dosežemo prihranke. Že s preprostimi spremembami pri uporabi gospodinskih naprav bi namreč lahko dosegli velike energetske prihranke. Tako denimo znanstveniki ugotavljajo, da se ob nakupu nove naprave pogosto stara ne zavrže, temveč se zgolj prestavi na drugo mesto, kar pomeni podvajanje naprav in s tem večanje porabe. Poročilo opominja tudi na prihranke, ki jih lahko dosežemo z zamenjavo energetske varčnih žarnic. Unija je sprejela že vrsto ukrepov za povečanje energetske učinkovitosti, vključno z direktivo učinkovitosti rabe končne energije in o energetskih storitvah in z akcijskim načrtom energetske učinkovitosti. Napredek držav članic pri uvajanju ukrepov energetske učinkovitosti je kljub temu na splošno počasen. Doslej je samo sedem od 27 članic povezave Evropski komisiji predložilo svoje nacionalne akcijske načrte za energetske učinkovitost, čeprav se je rok iztekel konec junija 2007. Kljub očitno negativnemu trendu pa iz posameznih držav prihajajo tudi bolj spodbudne novice. Nemčija je pred kratkim napovedala nacionalni načrt za povečanje energetske učinkovitosti in zmanjšanje izpustov CO₂ za 40 odstotkov do leta 2010, prav tako iz Francije napovedujejo ambiciozni petletni načrt s področja okolja in trajnostnega razvoja.

Nemčija, Francija, Italija in Rusija. Ta naj bi pripravila nova pogajanja med srbsko in kosovsko stranjo, ki sicer vztrajata pri diametralno nasprotnih stališčih.

Poudarek na odnosih z Afriko in Brazilijo

Ob zahtevni nalogi dogovora o novi pogodbi Unije si je Portugalska v svojem polletnem predsedovanju zastavila še en ambiciozen cilj – viden napredek pri zunanje-političnih odnosih EU. Poseben pečat želi pustiti z novim zagonom v odnosih do Brazilije in Afrike, kjer je nekoč že bila navzoča kot kolonialna velesila. Poleg Brazilije, Timorja in Macaa je namreč imela še pet afriških kolonij: Angolo, Guineo Bissau, Sao Tome in Principe, Mozambik ter Zelenortske otoke. Na dnevnem redu portugalskega predsedstva bodo tudi odnosi s sosednjimi državami Unije, zlasti z Rusijo, Srbijo in Makedonijo.

Kot prvi korak v smeri spodbudive odnosov z Brazilijo je v začetku julija v Lizboni že izvedla vrh EU in Brazilija. Na prvem vrhu v zgodovini medsebojnih odnosov sta strani postavili temelje za strateško partnerstvo, s čimer naj bi tudi olajšali pogajanja o liberalizaciji svetovne trgovine.

Za začetek decembra je načrtovan še vrh z Afriko, že drugi po vrsti. Tudi prvega je leta 2000 pripravila Portugalska. Po sedmih letih je skrajni čas za okrepitev odnosov z Afriko, poudarja portugalsko predsedstvo. Drugi vrh je bil sicer načrtovan že leta 2003, vendar je bil odpovedan zaradi težav med Zimbabvejem in Veliko Britanijo, ki je vztrajala, da zimbabvejski predsednik Robert Mugabe, ki mu očitajo kršenje človekovih pravic, ne sme biti povabljen, zaradi česar so udeležbo odpovedale tudi nekatere druge afriške države. Tudi tokratni vrh bi lahko ogrozila (ne)udeležba Mugabeja, vendar se Portugalska, ki je trdno odločena izpeljati vrh, za zdaj izogiba odgovorom na vprašanja o navzočnosti zimbabvejskega predsednika. EU ima z Zimbabvejem poseben odnos, v okviru katerega tudi redno obnavlja sankcije proti režimu predsednika Mugabeja, vendar pa bo vrh osredotočen na večstranske odnose, na celostno strategijo za Afriko, pojasnjuje predsedstvo. Kot je nedavno poudaril portugalski zunanji minister Luis Amado, sankcije za Zimbabve in strategija za Afriko nista nezdružljivi stvari.

Lizbonska strategija in širitev schengenskega prostora

Pomembna prioriteta Portugalske je tudi nadaljnja revitalizacija lizbonske strategije, ki je bila sprejeta prav v času njenega zadnjega predsedovanja leta 2000. Kot predsedujoča bo

Portugalska pri oblikovanju novega triletnega obdobja lizbonske strategije določila večino strateških smernic in tako pripravila teren za Slovenijo, ki bo nato dokončno uskladila ključne dokumente. Temelj prenovljene lizbonske strategije je več poudarka na novih delovnih mestih in okolju.

Eno izmed pomembnejših nalog, ki jo čakajo v času predsedovanja, je Portugalska opravila, še preden je prevzela krmilo EU. Gre za širitev schengenskega prostora na devet novink, med njimi tudi Slovenijo, ki naj bi se predvidoma končala konec leta. Ob napovedi več kot enoletne zamude pri vzpostavljanju informacijskega sistema SIS II, ki je nujen za širitev, je namreč Portugalska predlagala alternativni informacijski sistem SIS I za vse, ki naj bi odpravo nadzora na notranjih kopenskih in morskih mejah omogočil konec decembra.

Med drugimi pomembnejšimi izzivi, ki so pred Portugalsko in tudi Slovenijo, ki bo predsedovala za njo, so med drugim dokončanje liberalizacije in harmonizacije trga poštnih storitev ter telekomunikacijskega in energetskih trgov ter zagotovitev popolnega prostega pretoka blaga v luči pregleda delovanja notranjega trga po petnajstih letih, nadaljevanje uresničevanja koncepta prožne varnosti na trgu delovne sile, napredek v pogajanjih o liberalizaciji svetovne trgovine in ne nazadnje tudi uresničitev okoljskih zavez za 20-odstotno zmanjšanje toplogrednih plinov do leta 2020.

Delovna tudi že Slovenija

Z začetkom predsedovanja Portugalske povezavi se je začelo tudi dejavno sodelovanje Slovenije v trojki EU, ki jo pri stikih z zunanjimi partnerji sestavljajo predsedujoča država, predstavnik Sekretariata Sveta EU in Evropske komisije ter predstavnik prihodnje predsedujoče države. Slovenija sicer pri predsedovanju Uniji, ki ga bo od Portugalske za pol leta prevzela 1. januarja 2008, dejavno sodeluje že v okviru 18-mesečnega programa predsedovanja. Sodelovanje v trojki pa po besedah ministra za zunanje zadeve Dimitrija Rupla pomeni, da »Slovenija deli vse užitke in trpljenje predsedujoče«. V okviru trojke se je tako predsednik vlade Janez Janša v začetku julija udeležil vrha EU in Brazilije.

Slovenija pa je 1. julija že prevzela vlogo predsedujoče Evropski uniji v Črni gori in Makedoniji, saj Portugalska v teh dveh državah nima svojega diplomatskega predstavništva. Vlogo predsedujoče Uniji bo tako namesto pol leta dejansko opravljala leto dni, najprej v imenu Portugalske, nato pa še v svojem imenu.

Nina Razboršek

Povzeto po STA in www.euractiv.com

Rast porabe energije narekuje infrastrukturno povezovanje s sosedi

Potrebe po energiji v Evropski uniji čedalje bolj naraščajo. Unija danes uvaža polovico potrebne energije, ta delež bi lahko do leta 2030 narasel do 70 odstotkov. Odgovor na te izzive bo morala EU najti tako na notranjem trgu kot tudi zunaj svojih meja. Pri slednjem bodo ključnega pomena energetske poti s sosednjimi državami, ki so največji dobavitelji in tranzitne države za nafto in zemeljski plin, ugotavlja poročilo o energetskih koridorjih, ki ga je izdala Evropska komisija.

Pričakovati je, da se bo povpraševanje po zemeljskem plinu v naslednjih dveh desetletjih podvojilo, medtem ko se bo proizvodnja tega energetskega vira v Evropi postopoma zniževala. Zaradi naraščanja transportnih potreb se bo večala tudi poraba nafte, povpraševanje po električni energiji pa naj bi se do leta 2050 povečalo za 50 odstotkov. Zaradi tega bodo za Evropsko unijo njene severne, vzhodne in južne sosede v prihodnosti igrale čedalje bolj pomembno vlogo pri energetski oskrbi.

Za učinkovito povezavo energetske infrastrukture so potrebni trije pogoji: združljive prenosne zmogljivosti, primerljiva pravna ureditev trgov ter primerljive okoljske politike, poudarja projekt ENCOURAGED (Energy corridor optimisation for European markets of gas, electricity and hydrogen), v okviru katerega je nastalo poročilo.

Nujnost povezave električnega omrežja zunanjih meja EU

Pri ocenah potreb po novih električnih povezavah med EU in sosednjimi državami je poročilo upoštevalo srednjoletne ocene do leta 2015, ki predvidevajo vpliv sedanjih ozkih grl znotraj evropskega električnega omrežja na izmenjavo električne energije s sosednjimi državami, ter dolgoročno oceno, ki predvideva, da bodo do leta 2030 glavne ovire na notranjem omrežju odpravljene. Pričakovati je, da se bo bistveno povečala izmenjava elektrike na zunanjih mejah Unije – južna meja s severno Afriko, jugovzhodna meja s Turčijo ter vzhodna meja s sistemom IPS/UPS, ki obsega elektroenergetske sisteme baltskih držav, Rusije, Belorusije, Ukrajine, Moldavije, Gruzije, Azerbajdžana, Kazahstana, Uzbekistana, Tadžikistana, Kirgistan in Mongolije. Trgovanje na mejah naj bi doseglo med 110 in 180 TWh, kar pa še vedno sestavlja sorazmerno majhen delež (dva do štiri odstotke) glede na celotne potrebe EU po elektriki, ki bodo 2030 znašale približno 4700 TWh.

EVROPSKA UNIJA

Bruselj bo poleti nadzoroval stabilnost električnih omrežij

Evropski komisar za energijo Andris Piebalgs je pozval operaterje električnih omrežij v EU, naj se poleti pripravijo na morebitne motnje zaradi ekstremnih vremenskih razmer. Za izboljšanje pretoka informacij med operaterji, s katerim bi zmanjšali tveganje izpadov električnega toka in zaščitili evropske potrošnike, je komisar predlagal vzpostavitev telesa znotraj komisije, ki bi v poletnih mesecih nadzorovalo razmere. Zaradi preteklih izkušenj z električnimi mrki in vremenskimi razmerami se v Evropski komisiji bojijo, da bi tudi letos lahko prišlo do motenj v dobavi električne energije, kot ključni dejavnik za preprečitev tega pa omenjajo sodelovanje med operaterji električnih omrežij. Ti bi morali sodelovati tudi pri določanju možnih scenarijev, denimo v primeru pomanjkljivih dobav elektrike zaradi vročinskega vala, je nedavno sklenil meddržavni odbor za električno energijo. Komisija namerava do konca septembra predlagati še nekaj ukrepov za večjo stabilnost dobav električne energije. Med drugim gre za sprejetje skupnih varnostnih standardov na področju omrežij, večje usklajevanje med operaterji omrežij, vzpostavitev formalnega telesa, ki bi pospeševalo sodelovanje med operaterji znotraj Evrope in zunaj nje ter povečanje investicij v električno omrežje v Evropi, s čimer bi povečali tudi njegovo zanesljivost. STA

Parlament za liberalizacijo poštnih storitev do leta 2011

Evropski parlament je podprl popolno liberalizacijo trga poštnih storitev do 1. januarja 2011, kar je dve leti pozneje, kot je predlagala Evropska komisija. Nacionalni poštni operaterji v prihodnje ne bodo več imeli monopola niti nad pošilkami pod 50 gram, ki pomenijo najbolj obsežen del trga poštnih storitev. Za poznejše odprtje trga poštnih storitev se je v začetku maja najprej zavzel parlamentarni odbor za industrijo, raziskave in energetiko, ki je menil, da je za popolno liberalizacijo oziroma za zagotovitev rednih ter kakovostnih univerzalnih poštnih storitev potrebnega več časa.

Evropska komisija je popolno liberalizacijo trga poštnih storitev predlagala oktobra lani. Ob odpravi pravice nacionalnih poštnih operaterjev do t. i. rezerviranih področij tudi za pošiljke, ki tehtajo manj kot 50 gramov, se je komisija zavzela za ohranitev obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve. Članice EU bodo morale tako tudi v prihodnje vsem državljanom povezave po dostopni ceni zagotoviti eno poštno dostavo in pet dni zbiranja pošilk na teden, ne glede na to, kje na ozemlju članice EU se nahajajo. Trg poštnih storitev v EU je delno že liberaliziran. Prva direktiva o poštnih storitvah iz leta 1997 je odprla trg poštnih storitev za pošiljke s težo nad 350 gramov, druga je leta 2003 sprostila trg pisemskih pošilk, težjih od 100 gramov, leta 2006 pa tudi trg pošilk, težjih od 50 gramov. Trg poštnih storitev pa so že popolnoma odprle Švedska - pred trinajstimi leti, Velika Britanija, Estonija in Finska. Za prihodnje leto sta odprtje napovedali Nizozemska in Nemčija. STA

Poročilo zato ocenjuje, da so potrebne nove povezave med Evropo in njeno sosesčino. Med Turčijo in JV Evropo naj bi v naslednjih letih začela delovati 2000 MW povezava, medtem ko bi bila dolgoročno ekonomsko učinkovita 5000 MW povezava. Za vsako od povezav so stroški vzpostavitve ocenjeni na 70 milijonov evrov. Nove povezave so kljub velikim stroškom predvidene tudi s severno Afriko, kjer naj bi za podmorsko povezavo z močjo 1000 MW odšteli približno 400 milijonov evrov. Moč povezave bi se lahko do leta 2030 povečala na 5000 MW, trenutna prenosna zmogljivost je 800 MW. Trgovanje v obe smeri pa je pričakovati na vzhodni meji, kjer je teoretično zagotovljena prenosna zmogljivost 5100 MW na meji Ukrajine in Belorusije ter UCTE sistema (visokonapetostno omrežje 22 evropskih držav, od Portugalske do Grčije in Poljske) ter Ruske federacije.

Investicije v nove elektroenergetske povezave so ocenjene na najmanj 300 milijonov evrov za štiri nove povezave med Turčijo in EU, približno 2 milijardi evrov za realizacijo podvodne povezave s severno Afriko in približno 200 milijonov za podmorsko povezavo med Turčijo in Ciprom. Investicije na vzhodni meji v poročilu niso ovrednotene, saj je njihova vrednost odvisna od tehničnih rešitev, ki jih bodo uporabili. Ovire za gradnjo povezav v Turčiji so predvsem tehnične narave, na vzhodu pa je glavna ovira nesinhrono delovanje velikih energetskih sistemov. Za povezave s severno Afriko sicer obstaja precejšnje zanimanje operaterjev prenosnega omrežja, ki pa se zaradi skrbi, da bi investicije bistveno vplivale na prodajno ceno elektrike, zanje še niso odločili. Zato trenutno potekajo proučevanja možnosti za investicije s strani zasebnih komercialnih investitorjev.

Iskanje novih uvoznih virov za plin

Potrebe po uvozu zemeljskega plina v EU, Švico in balkanske države se bodo ob uresničitvi scenarija majhnega povpraševanja z 221 milijard m³ leta 2000 do leta 2030 povečale na 472 milijard m³ oziroma na 652 milijard m³ ob velikem povpraševanju. Celotni potencial dobave v EU je ocenjen na 450 milijard m³ do 2010, 640 milijard m³ do 2020 in 715 milijard m³ do 2030. Zato bo potreben večji uvoz iz Norveške, Rusije in severne Afrike, od koder EU uvozi največ tega energenta. Medtem ko bodo omenjene države v prihodnosti še povečale svojo vlogo, pa bo treba poiskati tudi nove uvozne vire. Kot ugotavlja poročilo, pri tem največji potencial pomenijo Srednji vzhod - predvsem Katar, Kaspijska regija, Nigerija, Egipt in Libija. Novi uvozni viri pa pomenijo, da bi morala EU poskrbeti tako za nove plinovode kot infrastrukturo za uvoz utekočinjenega naftnega plina. Naftovodi bodo tudi v naslednjih desetletjih glavni način transporta zemeljskega plina, saj bo glede na različne scenarije na tak način v EU prispelo med 77 in 83 odstotkov vsega zemeljskega plina. Glavni dobavitelji utekočinjenega naftnega plina bodo Katar, Nigerija, Alžirija in Egipt, ki bodo energent izvažale večinoma v Veliko Britanijo, Španijo, Italijo, Francijo in države Beneluksa.

Potrebna vlaganja v plinovode, skladišča ter utekočinjevalne in uplinjevalne terminale so ocenjena v povprečni vrednosti 126

milijard evrov. Če se bo v Evropi uresničil scenarij velikega povpraševanja, bodo potrebna vlaganja v vrednosti 164 milijarde, medtem ko scenarij majhnega povpraševanja predvideva investicije v vrednosti 90 milijard evrov.

Dodatni vir zemeljskega plina bodo lahko v začetku naslednjega desetletja Uniji zagotovili načrtovani novi plinovodi. Preko plinovodov Medgaz (Alžirija - Španija) GALSI (Alžirija - Italija), ITG-IGI (Kaspijska regija - Italija), Severna smer (Rusija - Nemčija), Langeland (Norveška - Velika Britanija) in Nabucco (Kaspijska regija - Avstrija) bi lahko v EU pripekljali od 98,5 do 139 milijard m³ dodatnih količin zemeljskega plina. Investicije vseh šestih plinovodov so ocenjene na 13 milijard evrov.

Kot opozarja poročilo, se omenjeni projekti osredotočajo predvsem na to, kako na evropski trg pripeljati več plina, manj pa jih zanima razvoj potrebnih infrastrukturnih povezav znotraj Evrope. Zaradi tega bi kazalo raziskati, kakšne so spodbude, da se odpravijo ozka grla znotraj evropskega trga, da se bo lahko ta navezal na nove uvozne vire. Dodatnih 100 milijard m³ zmogljivosti bodo predstavljali tudi napovedani projekti za utekočinjeni plin. Število teh projektov bi lahko navajalo na sklep, da potrebne investicije v plinsko infrastrukturo niso problematične. Toda poročilo opominja, da se projekti omenjajo že dlje časa in da je njihova izvedba dolgotrajna. Na koncu vsi projekti tudi ne bodo uresničeni, zato bo treba zagotoviti, da bodo v doglednem času zadovoljene vsaj minimalne dodatne potrebe po plinu.

Po letu 2023 rast povpraševanja po vodik

Povpraševanje po večjih količinah vodika bo predvidoma relativno naraslo sicer šele po letu 2030, ko naj bi se vodik že v večji meri uporabljal kot gorivo v prometu.

Vodik za potrebe EU naj bi proizvajali v Maroku, Alžiriji, na Islandiji, Norveškem, v Romuniji, Bolgariji, Turčiji in Ukrajini. Ko bo postal komercialno transportno gorivo, kar naj bi se zgodilo po letu 2015, naj bi ga najprej uvažali iz Islandije in Norveške. Ko bi presegli kvoto 10 odstotkov vozil na vodikov pogon v celotnem voznem parku, kar naj bi se zgodilo med letoma 2030 in 2040, pa je možen tudi širši izbor dobaviteljev. Prednost bodo imeli dobavitelji, ki bodo vodik proizvajali iz obnovljivih virov energije, upoštevati pa bo smiselno le velike proizvodne enote, da bi lahko izkoristili ekonomijo obsega. Najcenejši vodik bo prihajal iz geotermalnih naprav na Islandiji, sledi vodik iz hidroenergetskih naprav na Norveškem, nato pa še vodik iz obnovljivih virov v severni Afriki in vodik iz biomase, proizveden v Bolgariji, Romuniji in Turčiji, ocenjuje poročilo.

Nina Razboršek

Povzeto po www.energetika.net in poročilu Energy Corridors: EU and Neighbouring countries

Pravice porabnikov energije v enotnem dokumentu

Od odprtja trga električne energije in plina 1. julija imajo evropski državljani možnost, da prosto izbirajo svojega dobavitelja. Da bi lažje in bolj utemeljeno sprejemali odločitve glede izbire dobavitelja in uveljavljali svoje pravice na trgih, odprtih za konkurenco, je Evropska komisija štiri dni po odprtju trgov sprožila pobudo za okrepitev pravic porabnikov energije v EU v obliki listine o njihovih pravicah.

Listina o pravicah porabnikov energije naj bi določila pravice pri dobavi električne energije in plina, vključno s pogodbami, informacijami, cenami, reševanjem sporov in varstvom pred nepoštenimi poslovnimi praksami. Pravice so sicer že opredeljene v direktivah EU o električni energiji in plinu, zdaj pa bodo prvič zbrane v enem dokumentu. Komisija namreč ugotavlja, da porabniki v luči popolnega odprtja trga potrebujejo jasne informacije in učinkovite postopke za zamenjavo dobavitelja. Po besedah evropskega komisarja za energetiko Andrisa Piebalgsa porabniki v Evropski uniji pričakujejo skupen odziv na izzive, povezane z energijo in podnebnimi spremembami. »Poleg tega od EU pričakujejo, da jim bo zagotovila trajnostno, varno in konkurenčno oskrbo z energijo ter da si bo prizadevala za varstvo pravic, ko se na energetskih trgih pojavlja večja izbira za porabnike. Temu naj bi rabila listina o pravicah porabnikov energije,« je poudaril. »Odprtje trgov pomeni izziv in hkrati možnost za evropske porabnike,« je ob predstavitvi listine dejala komisarka EU za varstvo porabnikov Meglena Kuneva. »Naš cilj bo dosežen šele, ko bomo ustvarili pregleden in učinkovit trg, kjer so pravice porabnikov popolnoma zaščitene in informirani porabniki uporabljajo svoje znanje, da bi izrabili razpoložljive ponudbe,« je dodala.

Štirje cilji kot temelj listine

Komisija je opredelila štiri glavne cilje, na katerih mora temeljiti listina:

- učinkovitejša zaščita ranljivih državljanov: Posamezni porabniki so bolj občutljivi na prevelika nihanja cen energije, kar lahko posledično privede do tega, da jim je prekinjen dostop do energije. Namen listine je obveščati državljane o njihovi pravici do neprekinjenega dostopa do električne energije in plina. Dokument poziva k oblikovanju sistemov, ki bi ranljivim porabnikom omogočili zagotavljanje glavnih energetskih potreb. Položaj v posameznih državah je trenutno različen, saj ima samo pet izmed 27 držav članic

EVROPSKA UNIJA

Luksemburžani najbogatejši, Bolgari najrevnejši prebivalci EU

Najbogatejši v Evropski uniji so prebivalci Luksemburga, kjer je bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca, merjen po pariteti kupne moči, lani dosegel 280 odstotkov povprečja 27 članic Evropske unije. Najrevnejši so Bolgari, kjer BDP na prebivalca znaša 37 odstotkov povprečja povezave, je sporočil evropski statistični urad Eurostat. Slovenski BDP na prebivalca je lani dosegel 87 odstotkov povprečja Unije. Luksemburžanom na lestvici najbogatejših v EU sledijo Irci (144 odstotkov povprečja Unije), Nizozemci (131 odstotkov), Avstrijci (129 odstotkov) in Danci (127 odstotkov). Najnižji BDP na prebivalca so leta 2006 poleg v Bolgariji imeli v Romuniji (38 odstotkov povprečja), Poljski (53 odstotkov) in Latviji (56 odstotkov). Med kandidatkami za članstvo v EU dosega Hrvaška 50 odstotkov povprečnega BDP na prebivalca, sledita pa ji Turčija z 29 odstotki in Makedonija s 27 odstotki.

Živila najdražja na Danskem, najcenejša v Bolgariji

Hrana in brezalkoholne pijače so bile lani po podatkih evropskega statističnega urada Eurostat najdražje na Danskem in Irskem, najcenejše pa v Bolgariji in Litvi. Primerljiva košarica hrane in pijač v najdražji članici EU je bila 2,5-krat dražja kot v najcenejši. Razmerje je bilo podobno za alkoholne pijače, medtem ko je za tobačne izdelke znašalo 1:7. V Bolgariji je cena košarice sestavljala 56 odstotkov povprečja sedemindvajseterice. Sledile so ji Litva (64 odstotkov), Poljska in Slovaška (67 odstotkov), Latvija (69 odstotkov), Romunija (71 odstotkov) ter Estonija (75 odstotkov). Najdražja danska košarica je znašala 142 odstotkov povprečja EU27, sledijo Irska (125 odstotkov), Finska (120 odstotkov), Švedska (119 odstotkov), Luksemburg in Italija (obe 115 odstotkov) ter Velika Britanija (113 odstotkov). V Sloveniji cena košarice znaša 87 odstotkov povprečja Unije, s čimer je država zasedla 17. mesto v EU. Najcenejše alkoholne pijače v EU se dobijo v Bolgariji (69 odstotkov povprečja EU27), na Slovaškem (72 odstotkov), Madžarskem (77 odstotkov), Litvi (79 odstotkov), Avstriji in Španiji (obe 81 odstotkov) ter Nemčiji (82 odstotkov). Alkohol pa je najdražji na Irskem (181 odstotkov povprečja), Finskem (170 odstotkov), v Veliki Britaniji (152 odstotkov) in na Švedskem (145 odstotkov). V Sloveniji so bile cene alkoholnih pijač pri 86 odstotkih povprečja EU27. Tobačni izdelki so bili najcenejši v Latviji (28 odstotkov povprečja), Litvi (30 odstotkov), Romuniji (32 odstotkov), Estoniji (41 odstotkov) in na Poljskem (44 odstotkov). Najbolj so morali kadilci v žep seči v Veliki Britaniji (205 odstotkov povprečja), na Irskem (186 odstotkov), v Franciji (133 odstotkov) ter v Nemčiji in na Švedskem (obe 119 odstotkov). V Sloveniji je bila cena tobačnih izdelkov pri 59 odstotkih povprečja EU. Za primerjavo Eurostat navaja tudi cene v desetih drugih državah. Na Hrvaškem so bili leta 2006 na primer tako košarica kot alkoholne pijače in tobačni izdelki dražji kot v Sloveniji. Cena košarice je znašala 89 odstotkov povprečja unije, cene alkoholnih pijač 113 odstotkov, tobačnih izdelkov pa 65 odstotkov.

določene posebne pogoje za zaščito državljanov pred tovrstnim tveganjem.

- več informacij za porabnike: Porabniku morajo biti informacije na voljo, še preden sklene pogodbo z dobaviteljem. Za zagotovitev preglednosti in kakovosti storitve mora biti seznanjen s kakovostjo storitve, ukrepov za energetske učinkovitost ter izvoru pridobivanja električne energije, s cenami in tarifami ter pogodbenimi pogoji, kot so pravica do odstopa od pogodbe, podrobnostmi v zvezi s trajanjem in podaljšanjem pogodbe.
- manj birokracije pri zamenjavi dobavitelja: Postopki zamenjave dobavitelja morajo biti učinkoviti in brezplačni. Če so porabniki prosti, da si izberejo dobavitelja, potem morajo imeti tudi zagotovilo, da lahko zamenjavo izvedejo brez dolgotrajnih in zbirokratiziranih postopkov, poudarja Komisija.
- varstvo porabnikov pred nepoštenimi prodajnimi praksami: Na trgu, ki je odprt za konkurenco, bo vedno obstajala nevarnost, da si bo posamezni dobavitelj poskušal zagotoviti posel z zavajajočimi informacijami ali nepoštenimi prodajnimi praksami, ki bodo porabnika prisilile v zamenjavo dobavitelja ali mu to preprečile. Tovrstne nepoštenne prakse so prepovedane z evropsko direktivo, ki bo začela veljati 21. decembra 2007.

Osnutek listine med konkretno opredeljenimi pravicami predvideva pravico porabnika, da za plačilo redno prejema redne varne storitve na področju električne energije in plina ter pravico do brezplačne zamenjave dobavitelja električne energije in plina. V listini so navedeni glavni sestavni deli vsake pogodbe z dobaviteljem energije. Energija mora biti v skladu z listino na voljo po ustreznih, lahko in jasno primerljivih ter preglednih cenah. V primeru sporov listina predvideva pravico do enostavnega in poceni pritožbenega postopka.

Podpis listine decembra

O predlogu listine bodo potekala posvetovanja z zainteresiranimi stranmi, vključno s predstavniki porabnikov, regulativnimi organi na področju energetike, državami članicami EU ter industrijo plina in električne energije. Komisija bo nato na podlagi posvetovanj pripravila dokončen dokument, ki ga bodo zainteresirane strani podpisale predvidoma v začetku letošnjega decembra.

Nina Razboršek

Povzeto po <http://europa.eu>

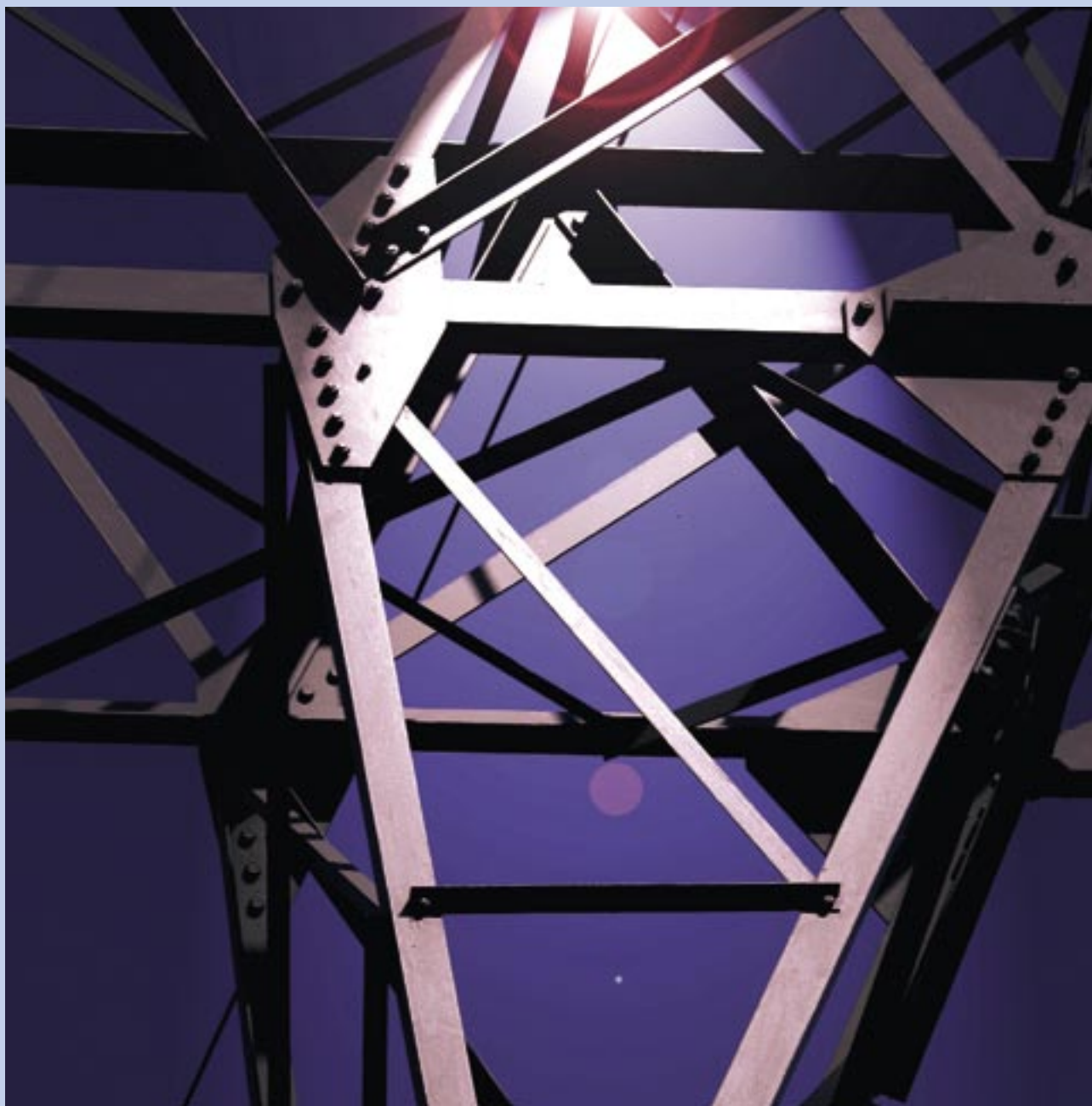

Foto Dušan Jez

Najvišji potencial pomeni Slavnik, kjer povprečna hitrost vetra znaša 7,5 m/s. Za optimalno izrabo vetrne energije pa potrebujemo hitrost vsaj 10 - 12 m/s. To pomeni, da imamo pri nas precej majhne potenciale za izrabo vetrne energije. Do sedaj v javnosti najbolj odmevna lokacija za zgraditev vetrne elektrarne Volovja reber, ima namreč povprečno hitrost vetra okrog 6,7 m/s.

Najbolj smotrno bi bilo vetrne elektrarne, ki so precej nihajoče glede proizvodnje energije, uporabiti za pretvorbo v drugo obliko energije (vodik, črpalne elektrarne).

Pri obnovljivih virih energije poglavito težavo pomeni njihova stalnost oziroma zanesljivosti. Pri tem tudi sončna in vetrna energija nista izjemi. Poseben problem pa pomeni tudi tržno okolje, kjer je pri napovedi proizvodnje za naslednji dan treba vključiti tudi tovrstne elektrarne. Narava takšnih virov otežuje vzpostavitev optimalne proizvodne sheme pri proizvodnih podjetjih. Čeprav vemo, da je v evropskem energetskega prostoru vloga obnovljivih virov energije skorajda zanemarljiva, pa EU stremi k dosegu zastavljenega cilja – 20-odstotnega deleža obnovljivih virov energije v celotni energetske oskrbi.

Slovenska energetske oskrba je še precej daleč od zelenih rezultatov EU. Izjema je slovenski elektroenergetski sistem, v katerem se s pomočjo izrabe hidroenergije dosega skoraj 30-odstotni delež obnovljivih virov

Za sklep razprave bi lahko podali ugotovitev, da je gradnja obnovljivih virov nujna. Poudariti pa je treba, da moramo ob sedanjih tehnologijah delovanja obnovljivih virov, ne glede na njihov obseg, zaradi zagotavljanja zanesljivosti napajanja odjemalcev imeti proizvodni sistem s klasičnimi proizvodnimi viri, ki pokrivajo od 90 do 95 odstotkov vseh potreb po električni energiji (moči). V nasprotnem primeru sta varnost in zanesljivost oskrbe odjemalcev z električno energijo vprašljivi.

Projekt COGEN challenge dosegel pomemben mejnik

S sprejetjem Direktive o soproizvodnji ter ostalimi usmeritvami energetske politike želi EU spodbuditi širšo uporabo soproizvodnje toplote in električne energije v Evropi. S tem bi povečali energetske učinkovitost in zmanjšali emisije toplogrednih plinov.

Pri njenem nadaljnjem razvoju velik potencial predstavlja prav mala soproizvodnja, ki se najpogosteje uporablja v storitvenih dejavnostih, stanovanjskih naseljih in deloma v industriji. Pri projektu sodeluje tudi Center za energetske učinkovitost Inštituta Jožef Štefan, o njem pa smo se pogovarjali z raziskovalno razvojnim sodelavcem **mag. Stanetom Meršetom**.

Za začetek, kaj je pravzaprav soproizvodnja in kaj mala soproizvodnja?

»Pojem soproizvodnje je večini danes že precej domač, pomeni pa hkratno proizvodnjo toplote in električne energije. Pri soproizvodnji toplote, ki običajno nastaja pri proizvodnji električne energije, koristno izrabimo. Najsi bo to v industrijske in procesne namene ali za namene ogrevanja. Glavna prednost je bistveno višji skupni izkoristek kot pri ločeni proizvodnji toplote in električne energije,

saj s tem lahko prihranimo med 20 in 30 odstotki primarne energije. Soproizvodnja je danes tudi najbolj učinkovit način izrabe fosilnih goriv za proizvodnjo elektrike in toplote.

Mala soproizvodnja pa je po direktivi Evropske unije o spodbujanju soproizvodnje opredeljena kot soproizvodnja z inštalirano močjo do 1 MW, z dodatno podskupino. To so mikro soproizvodnje do 50 kW inštalirane moči. Skratka gre za manjše enote, ki pa v slovenskem prostoru niti niso tako majhne. Takšne enote se danes že pogosto pojavljajo tako v sistemih daljinskega ogrevanja kot v industriji in storitvenih dejavnostih.«

Je mala soproizvodnja v Sloveniji med podjetji in državljanji dobro sprejeta?

»Vsekakor se je med podjetji že uveljavila. Eden od razlogov je, da je sedanja podporna shema nudila pomoč predvsem enotam do 1 MW, torej sistemom daljinskega ogrevanja in soproizvodnji v manjši srednji industriji, soproizvodnji nad 1 MW pa, razen v sistemih daljinskega ogrevanja, ne več. Tudi to je eden od dejavnikov, da se manjše enote že pojavljajo in tudi uveljavljajo, čeprav so potenciali in priložnosti za njeno razširitev še zelo veliki.

Izkušnje kažejo, da je med ljudmi mala

Mag. Stane Merše, raziskovalno razvojni sodelavec na Inštitutu Jožef Stefan.

soproizvodnja dobro sprejeta. Gre namreč za enote, ki se umeščajo tudi v urbani prostor. Največja ovira za še večjo razširjenost je njena ekonomska gotovost oziroma položaj na trgu, ki pa se med državami precej razlikuje. Drugače pa med ljudmi ne zaznavamo nasprotovanja tej tehnologiji. Bistveno vlogo pri tem igrajo kakovostno pripravljeni in vodeni projekti.«

Kdo je pobudnik in kdo financer projekta COGEN challenge ?

»Glavni pobudnik projekta COGEN challenge je bilo evropsko združenje za promocijo soproizvodnje COGEN Europe in še nekaj drugih partnerjev, predvsem iz Frankfurta, kjer se je oblikovala skupina osmih evropskih partnerjev z željo promovirati malo soproizvodnjo, ki je ciljno usmerjena prav v segment malih srednjih podjetij v industriji, storitvah in tudi v gospodinjstvu. To so podjetja, kjer področje energetike ni tako strokovno kadrovsko pokrito in nimajo takšne močne podpore kot v večji industriji. Zato je treba potencialnim investitorjem to tehnologijo bolj približati in jih informirati o tem, kaj jim lahko mala soproizvodnja nudi. Zagotoviti jim je potrebno tudi podporo pri kvalitetni pripravi in izvedbi projektov, saj je to eden od ključnih pogo-

jev za njeno uspešno delovanje in za rezultate, kakršne si želimo.

Projekt je 50-odstotno financiran iz projektov EU v okviru programa Intelligent Energy-Europe, preostalih 50 odstotkov pa morajo partnerji zagotoviti sami. V Sloveniji ta projekt sofinancira Sektor za aktivnosti učinkovitosti in obnovljivih virov energije pri Ministrstvu za okolje in prostor.«

Torej gre projekt v korak s politiko in načrti energetske učinkovitosti, povečanja obnovljivih virov energije in zmanjševanja emisij toplogrednih plinov?

»Soproizvodnja dejansko predstavlja presek vsega tega. Prihranek primarne energije med 20 in 30 odstotki dejansko pomeni zmanjševanje emisij toplogrednih plinov in povečevanje energetske učinkovitosti. To je ukrep, ki je zelo aktualen v novi usmeritvi EU glede strateških ciljev povečanja energetske učinkovitosti, zmanjšanja izpustov toplogrednih plinov in povečanja rabe obnovljivih virov do leta 2020. Prav obnovljive vire lahko zelo dobro uporabimo v soproizvodnji in iz njih pridobimo še več koristi, kot če bi jih uporabili brez koristne izrabe toplote. Soproizvodnja je tako lahko eden izmed ključnih instrumentov za doseganje ciljev te evropske politike.«

Projekt je v preteklem mesecu dosegel pomemben mejnik. Kakšnega?

»V promocijski kampanji smo si zadali cilj, da na naši spletni strani predstavimo 1000 enot male soproizvodnje. Gre za predstavitev že izvedenih projektov, ki so že v obratovanju, kar kaže na to, da je mala soproizvodnja živa in se razvija. Prav takšen prikaz je lahko način, kako približati soproizvodnjo vsem zainteresiranim. Investitor, ki se sprehodi med temi projekti, lahko dobi precej koristnih informacij in vzpostavi neposreden stik z upravljavci teh enot. V juniju je bil dosežen mejnik registracije 500 enot. Smo torej na polovici poti in načrtujemo, da bi zadani cilj do konca leta lahko dosegli. Tudi sedaj pa je enot že toliko, da je v bazi že mogoče najti konkretne uporabne informacije. Velika je tudi pestrost enot in uporabljenih tehnologij, saj so zastopane tako tiste najbolj uveljavljene kot tudi najsodobnejše. Vse kaže, da so določene tehnologije zaživele oziroma, da se tudi najnovejše vedno bolj uveljavljajo. S tega stališča lahko dobimo realnejši pogled na to, kdaj bodo te tehnologije še širše zaživele.«

Na kakšen način bo projekt dosegel svoj cilj?

»Dejavnosti je več. V začetku smo najprej poskušali pripraviti osnovna orodja in informacije, ki jih potrebuje inve-

stitor, da sploh izvede takšen projekt. Pripravili smo brošure in informativna gradiva o tem, kaj sploh je soproizvodnja, kako pripraviti projekte, katere tehnologije obstajajo in kakšne so možnosti financiranja. Pripravili smo še preprost model za hiter izračun ekonomike soproizvodnje in podrobnejše simulacijsko orodje za izvedljivost projekta. Drugi del pa je bila vzpostavitev informacijskih centrov oziroma podpornih centrov za malo soproizvodnjo v državah, kjer soproizvodnja še ni tako razvita. Pripravili smo tudi že dve delavnici, kjer smo razširjali znanja oziroma posredovali naše izkušnje o soproizvodnji in pomagati investitorjem. Poleg tega smo pripravili tudi poseben promocijski letak, kjer so podane vse glavne prednosti male soproizvodnje. Cilj projekta je torej razširiti znanje o mali soproizvodnji in spodbuditi čim več novih projektov. Razširiti je potrebno poznavanje in sprejemljivost male soproizvodnje med potencialnimi investitorji v EU, saj gre za širši in ne le nacionalni projekt. Pomemben dejavnik v Sloveniji je bila tudi strokovna podpora Ministrstva za gospodarstvo. Predvsem glede ekonomskega vidika, ki je gotovo ključen za razvoj in vzpostavitev ekonomsko stabilnih pogojev, da bo soproizvodnja zaživela v polni meri. Interes v industriji je velik, sploh v zadnjem obdobju, ko se zvišujejo cene energije. Tudi z vzpostavitvijo sheme za emisijsko trgovanje se je v večjih podjetjih pokazal interes, da bi zgradili te enote kot način zmanjševanja emisij. Za malo soproizvodnjo pa mogoče manjka še nekaj znanja oziroma informacij, vendar kljub temu opažamo interes investitorjev. Ponuditi jim je treba načine, kako speljati projekte, marsikje pa je ključno tudi njihovo financiranje, torej da izpeljejo in financirajo projekte zunanji izvajalci preko pogodbenega fi-

nanciranja oziroma financiranja s tretje strani. Tu je možnosti še veliko, predvsem v javnem sektorju, pojavila pa so se tudi podjetja, ki ponujajo kvalitetne storitve. Naša naloga je tako tudi mediatorstvo oziroma povezava potencialnih investorjev s ponudniki storitev in opreme skozi informacijsko, strokovno in promocijsko podporo. V preteklosti je Center za energetske učinkovitosti že imel posebno delovno skupino potencialnih investorjev in podjetij, ki že imajo soproizvodnjo. Znotraj te skupine smo posredovali in izmenjevali izkušnje ter skupaj ocenjevali in pripravljali nove rešitve podporne sheme. Tudi sedaj se želijo investitorji tesneje povezati z izvajalci projektov in strokovnimi institucijami, ki delajo na tem področju ter z ministrstvom. S tem bi bil vzpostavljen še intenzivnejši dialog, s katerim bi lahko sproti reševali probleme, ki se pojavljajo.«

Koliko projektov iz Slovenije je predstavljenih v spletni bazi?

»Trenutno je v bazi 18 enot iz Slovenije. Nekaj enot smo opisali sami, ostale pa so opisali investitorji oziroma tisti, ki so projekte pripravili ali izvedli. Struktura teh enot je pestra, njihova skupna inštalirana moč znaša 7 MW, največji delež pa predstavljajo izkoriščanje obnovljivih virov energije in sistemi daljinskega ogrevanja. To ni nenavadno, ker se je dosedanja podpora shema kot najbolj učinkovita izkazala prav za takšne enote. Za industrijo in storitve pa je bila podpora bolj omejena, zato je razvoj tu počasnejši. Kljub vsemu so bile tudi v industriji in storitvah ter celo v gospodinjstvu inštalirane nove enote, kar je zelo vzpodbudno. Preboj je torej narejen in če se bo podpora shema v Sloveniji prenovila, bo dajala potrebne pogoje za vse enote, tudi za sektor industrije in storitev, kjer je potencial za prihodnji razvoj še velik. Pred letom ali dvema so bile razmere zelo neprijazne, saj odkupne cene energije niso sledile razmeram na trgu, ki jih je zaznamovala visoka rast cen zemeljskega plina, cene električne energije pa v tem času še niso rasle. Soproizvodne enote pa so najbolj odvisne prav od cene zemeljskega plina in električne energije.

V zadnjem letu se ta situacija spreminja. Cene zemeljskega plina se nekoliko umirjajo in postopno znižujejo, čeprav bo v prihodnje prisotna še določena rast zaradi dviga cen nafte. Glede električne energije pa je v zadnjem letu skok cen zares velik in to neposredno povečuje konkurenčnost enot male soproizvodnje. Lahko govorimo o tem, da sam trg deluje v smeri boljših pogojev za soproizvodnjo. Z novo podporno shemo pa bi lahko ustvarili stabilne dolgoročne pogoje za razvoj in dosegli potencial, ki je v Sloveniji nedvomno prisoten.«

Kakšna bo torej nova podpora shema?

»Precej bo podobna sedanji shemi za malo soproizvodnjo. Zagotovljene bodo odkupne cene za električno energijo za obdobje 10 let in s tem bolj predvidljive in stabilne ekonomske razmere za večji razmah teh investicij v Sloveniji. Za malo večje enote bodo te odkupne cene v dveh delih. Kot dodatek za moč, s katerim želimo spodbuditi večjo inštalirano kapaciteto v Sloveniji, saj se soočamo s pomanjkanjem kapacitet električne energije. Drugi del pa predstavlja premijo za proizvedeno električno energijo. Podpora se bo bolj prilagajala trenutnim razmeram na energetskih trgih in s tem omogočila večjo stabilnost in manjše tveganje za investitorja. Upamo, da bo ta shema zaživela v prihodnjem letu, saj je potrebnih še nekaj zakonskih sprememb

Foto Dušan Jez

tega področja. S tem bi bili zagotovljeni vsi pogoji za nadaljnji razvoj soproizvodnje. Nedvomno se bomo v Sloveniji v naslednjih 4 ali 5 letih soočili z večjim pomanjkanjem lastnih proizvodnih zmogljivosti. Večje enote, ki jih sicer načrtujejo, zahtevajo kar nekaj časa za zgraditev. Čas gradnje malih oziroma manjših enot soproizvodnje pa je precej krajši, zato lahko zapolnijo to vrzel in prispevajo tako k zanesljivosti oskrbe z električno energijo v Sloveniji, kot tudi k zmanjševanju emisij toplogrednih plinov in večji energetski učinkovitosti. V naslednjih 5 letih je pričakovati večji razvoj male soproizvodnje tudi v evropskem okviru. «

Kakšna je prihodnost male soproizvodnje v Sloveniji?

»Soproizvodnja dejansko omogoča znatne prihranke energije in posredno znižuje emisije toplogrednih plinov. Z minimalno podporo države je lahko tudi zelo ekonomična oziroma donosna rešitev tako za industrijo kot tudi za storitvene dejavnosti. Ima torej pomembno vlogo in bo prispevala k vsestranskemu razvoju Slovenije. Gre za t. i. razpršene proizvodne enote po vsej Sloveniji, ki lahko pomembno prispevajo k njenemu uravnoteženemu regionalnemu razvoju, kar je dodatna prednost teh projektov. Po drugi strani pa je v zelo zaostrenem gospodarskem boju to lahko ena od konkurenčnih pred-

nosti slovenskih podjetij za zniževanje svojih stroškov, kar kažejo tudi izkušnje podjetij, ki so del globalnih koncernov. To je lahko eden od ukrepov, ki znižuje stroške poslovanja v Sloveniji in s tem omogoča ohranitev te proizvodnje pri nas, podobno pa velja tudi v storitvah. Če gre za donosne projekte, ki zmanjšujejo stroške, je to gotovo eden od ukrepov, ki dolgoročno lahko povečujejo konkurenčnost tako turizma kot drugih manjših storitvenih dejavnosti. Nenazadnje pa lahko izboljšuje podobno takšnih podjetij, ki se izkažejo kot okolju prijazna in s svojim delovanjem prispevajo k skupnim globalnim ciljem zmanjšanja vplivov energetike na okolje. V zadnjem času je bil narejen tudi velik razvojni korak pri tehnologijah za soproizvodnjo, predvsem pri enotah z najmanjšo močjo. Tako so danes tržno komercialne enote 5 kW električne moči že uveljavljen produkt. Morda so še nekoliko dražje, vendar se cene z množičnostjo znižujejo in v prihodnje lahko pričakujemo, da se bodo znižale še bolj. S tem pa se lahko približajo najmanjšim uporabniškim enotam. Soproizvodnja se tako razvija v smeri od največjih podjetij do najmanjših odjemalcev, kot so gospodinjstva. To pa zahteva nove rešitve glede omrežij. Gre torej za precejšen razvoj, ki zahteva prilagoditev, posodobitev in spremembo tako načina delovanja omrežja kot celotnega elektroenergetskega

sistema, zato bo ta razvoj imel daljnosežne vplive. Tako se vzporedno že soočamo z vedno večjim številom enot za proizvodnjo električne energije iz obnovljivih virov energije. Oprema je še vedno draga, vendar skozi podporno shemo omogoča še sprejemljive donose. Še bolj razveseljivo pa je to, da se je pojavila proizvodnja teh modulov v Sloveniji. To prinaša namreč širše gospodarske učinke, saj ne gre samo za uvoz tehnologije, ampak posredno za podporo slovenski proizvodnji in drugim storitvam. S tem je dosežen maksimalni učinek podpore, ki ne daje samo lokalnih, ampak tudi širše rezultate. Lahko govorimo, da je razpršena proizvodnja v vzponu in lahko kakovostno dopolni veliko proizvodnjo električne energije. Ne gre za neposredno konkurenco, ampak dopolnjevanje, ki lahko daje največje učinke.

Prav z razpršenostjo in vedno bolj odprtim in konkurenčnim trgom električne energije lahko v Sloveniji dosežemo uravnotežen razvoj. Tudi evropska komisija daje prednost razpršeni proizvodnji in omogoča določeno podporo, ki jo države lahko uresničijo s krediti podporne sheme. Ta vidik dovoljenih državnih pomoči je mehanizem, ki lahko uravnoteži razvoj elektroenergetike v Sloveniji. To pa je tržna niša, ki jo moramo kakovostno izrabiti. «

Polona Bahun

Iz prenovljene MHE Oplotnica na leto 4 milijone kWh

Male hidroelektrarne so pomemben vir obnovljive energije, pri čemer sodobne rešitve in oprema omogočajo ekonomično obratovanje tudi ob strožjih pogojih odvzema vode za potrebe proizvodnje električne energije. V družbi HE Elektro Maribor, d. o. o., so v minulih letih temeljito obnovili večino svojih elektrarn, ne manjka pa jim tudi načrtov za prihodnost.

*h*E Elektro Maribor, d. o. o., je hčerinska družba Elektra Maribor, d. d., in se ukvarja z obnovljivimi viri energije - trenutno predvsem z malimi hidroelektrarnami (MHE) ter sončno energijo. Z obnovo in posodobitvijo MHE si je družba zagotovila ustrezno tehnično in ekonomsko osnovo za nadaljnji razvoj. Kot nam je povedal direktor družbe **Alojz Ivanušič**, načrtujejo gradnjo novih MHE, vendar se zatika pri pridobivanju dovoljenj za gradnjo, čeprav država deklarativno odločno podpira večjo rabo obnovljivih virov energije. Že nekaj časa si brez uspeha prizadevajo za pridobitev koncesije za gradnjo dveh MHE na Pohorju, s katerima bi več kot podvojili moč in proizvodnjo obstoječih elektrarn družbe. Tudi mi se zavedamo, da so posegi v okolje občut-

ljiva zadeva, pravi Alojz Ivanušič, vendar smo prepričani, da je mogoče graditi in obratovati MHE tako, da bodo v korist vseh - okolju in družbi. S sodobno opremo in rešitvami je namreč mogoče zagotoviti ekonomiko elektrarn tudi ob strožjih pogojih odvzema vode za potrebe proizvodnje električne energije. Gre za vprašanje tako imenovane ekološko sprejemljivega pretoka (Qes), ki mora ostati v vodotoku zaradi zavarovanja flore in favne. Z večjim Qes se želi čimbolj omejiti negativni vpliv delovanja hidroelektrarn na okolje, ki še vedno pomenijo najdragocejši in najčistejši vir energije. Prav v zvezi s Qes bi bilo treba vzpostaviti tesnejše sodelovanje med naravovarstveniki in načrtovalci energetske politike. Ti so namreč v Nacionalnem energetskem programu predvideli, da bomo v obdobju 2005–2010 v Sloveniji povečali moč in proizvodnjo MHE za 14 MW oziroma 50 GWh. S prej omenjenima elektrarnama bi pridobili okrog 3.500 kW in 16 GWh, kar pomeni, da bi prispevali 25 odstotkov k načrtovanemu obsegu novih moči MHE ter skoraj tretjino načrtovane dodatne proizvodnje. Tako pa bo, glede na trenutno stanje, ko ni mogoče dobiti koncesije praktično za noben nov projekt, uresničenih bore malo ali skoraj nič.

Nujna prenova vseh objektov

Dober primer energetsko učinkovite ter tudi ekološko sprejemljive izrabe je denimo nedavno prenovljena MHE Oplotnica, ki je največja elektrarna družbe HE Elektro Maribor, d. o. o., in bo po prenovi dajala na leto povprečno okrog štiri milijone kilovatnih ur električne energije. Po besedah Alojza Ivanušiča je bila temeljna ugotovitev ob njegovem prihodu na čelo družbe, da so vse MHE potrebne temeljite prenove in posodobitve - razen dveh, ki sta bili zgrajeni kot zadnji v okviru programa »100 MHE za potrebe Slovenije« na območju, ki ga oskrbuje Elektro Maribor. Posebej kritično je bilo stanje opreme. Zato so program obnove in posodobitve zastavili tako, da so se najprej pospešeno lotili obnove največjih elektrarn. Najprej so usposobili drugi agregat MHE Oplotnica, zamenjali kompletno elektroopremo, vgradili sistem za daljinski nadzor in vodenje, na zajetju pa vgradili nov čistilni stroj ter izvedli potrebna obnovitvena dela na gradbenih elementih zajetja elektrarne.

V MHE Činžat 1 in 2, ki prav tako sodita med večje elektrarne družbe in sta bili od vseh daleč v najboljšem stanju, so vgradili sistem za daljinski nadzor in vodenje, na zajetjih obeh elektrarn pa izvedli podobna obnovitvena dela kot v primeru MHE Oplotnica. Med manjšimi elek-

trarnami je prišla najprej na vrsto MHE Skomarje, kjer so zamenjali kompletno elektrostrojno opremo ter obnovili objekte zajetja in hidromehansko opremo. Podoben obseg obnove je bil opravljen leto pozneje tudi v MHE Josipdol, medtem ko bodo letos pri tej elektrarni opravili še temeljito obnovo dovodnega sistema. Tudi pri manjših elektrarnah je bil ob obnovi vgrajen sistem za daljinski nadzor in upravljanje, ki bistveno zmanjšuje stroške ter izpad proizvodnje.

Na prenovu tako zdaj čaka le še MHE Vitanje, pri čemer poglavitno oviro za začetek obnove pomeni nerešeno lastninsko vprašanje. Tudi sicer, pravi Alojz Ivanušič, zahteva reševanje problemov, povezanih z odkupi tako imenovanih funkcionalnih zemljišč, na katerih so objekti zajetij in strojnice MHE, veliko energije. Gradnja teh elektrarn, ki sicer imajo gradbena in obratovalna dovoljenja, je namreč potekala v času, ko lastništvo ni imelo takšne vloge in pomena kot danes. Tako so bila v večini primerov pridobljena samo soglasja lastnikov, medtem ko se odkupu zemljišč ni pripisovalo večjega pomena. Tudi gradnja je zaradi vojaškega značaja teh elektrarn potekala v režimu zaupnosti in to oznako so imele tudi vsa gradbena dovoljenja.

Opisana obnovitvena dela in posodobitve zagotavljajo ohranitev proizvodnje ter večjo učinkovitost, ker ima nova oprema tudi bistveno boljše tehnološke značil-

nosti in izkoristke. S posegi, ki so jih izvedli v MHE Oplotnica lani in letos, pa so dodatno pridobili prek 200 kW moči in povečali povprečno proizvodnjo elektrarne na okrog 4 milijone kWh na leto, in sicer ob enakih pogojih odvzema vode, kot doslej. To so dosegli z zamenjavo gonilnikov obeh turbin z novimi, ki imajo bistveno boljše izkoristke.

Dosedanja spoznanja in izkušnje nas utrjujejo v prepričanju, da je mogoče izkoriščati energetski potencial manjših vodotokov ne samo ekonomično, temveč tudi ob sprejemljivih vplivih na okolje, pravi Alojz Ivanušič. Še več - MHE so lahko pomembne in koristne ne samo kot dragoceni vir obnovljive energije, temveč tudi kot objekti za zadrževanje vode in visokovodnih valov, saj mlinov in žag, ki so to funkcijo opravljali v preteklosti, praktično ni več. Namesto oviranja in preprečevanja gradnje novih objektov bi zato kazalo uveljaviti sodelovanje in pri tem vključiti vse, ki lahko z znanjem in izkušnjami dosežejo, da bodo novi projekti v najširšo korist.

Skratka, če povzamemo: Dejstvo je, da ni proizvodnje električne energije brez vplivov na okolje, pri čemer je uporaba vodne energije zagotovo med najbolj sprejemljivimi oblikami, o čemer smo se lahko prepričali tudi ob obisku MHE Oplotnica.

Brane Janjč

Foto Brane Janjč

MHE Oplotnica je opremljena z dvema 550 kW agregatoma, ki naj bi na leto zagotavljala več kot 4 milijone kilovatnih ur električne energije, kar pomeni 40 odstotkov celotne proizvodnje malih hidroelektrarn v lasti HE Elektro Maribor, d. o. o.

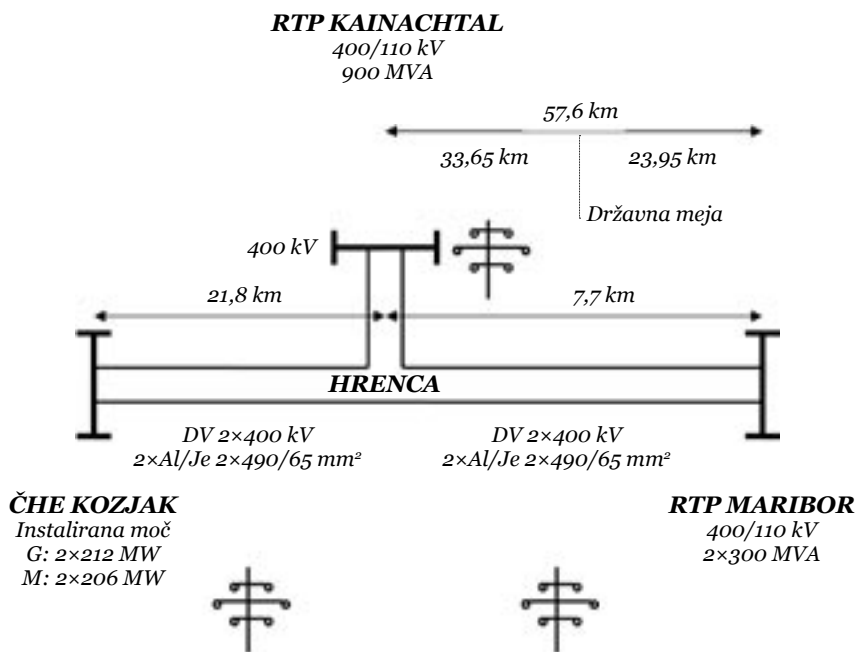
ČHE Kozjak v mednarodni daljnovodni povezavi

Bojazen, ki je vladala pred sestankom predstavnikov avstrijskega podjetja Verbunda-Austrian Power Grid AG in slovenskih Dravskih elektrarn Maribor, HSE Invest in Elektro-Slovenija glede možnosti vključitve ČHE Kozjak v meddržavni 400 kV daljnovod Maribor-Kainachtal je bila odveč. Dogovor je bil soglasno sprejet.

Zamisli o gradnji črpalne hidroelektrarne (ČHE) na območju reke Drave so stare več kakor 40 let. Že leta 1961 je bila izdelana študija o črpalni hidroelektrarni, ki je skušala ugotoviti pogoje za zgraditev črpalne akumulacijske hidroelektrarne, ki bi izravnala energetske režime verige hidroelektrarn na reki Dravi. Med več lokacijami je bilo leta 1979 odločeno v prid različici na Kolarjevem vrhu, ki je takrat dobila tudi ime ČHE Kozjak. Sledila so izvajanja raziskovalnih del, študij in izdelave projektne dokumentacije, tako da je bil objekt po letu 1981 ves čas uvrščen v vse takrat veljavne republiške dokumente, kot so smernice, analize razvojnih možnosti, elementi za pripravo prostorskega načrta, energetska bilanca in podobno. Vsa nadaljnja dela pa so bila zaradi razmer v takratni državi kmalu zatem popolnoma zaustavljena.

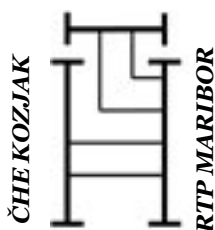
Pred nekaj leti pa so elektrogospodarski strokovnjaki ponovno poudarili, da potrebuje elektroenergetski sistem vir, ki prispeva k povečanju vršne energije, presežke pa bi bilo mogoče ugodno plasirati na evropskem trgu. V mislih so imeli seveda ČHE Kozjak in znova so proučili smiselnost investicije ter cilje, strategije in pričakovanja v zvezi s projektom črpalne hidroelektrarne Kozjak. Poleg nespornih tehničnih ter ekoloških prednosti tovrstnega objekta so ugotovili, da tudi ekonomski kazalci investicije kažejo na eno od donosnejših naložb v slovenskem elektroenergetskem sistemu.

Seveda so tovrstne investicije povezane z okolico, kateri običajno spreminijo tako videz kot tudi funkcionalnost, kar še posebej velja pri nujni vključitvi ČHE Kozjak v slovenski elektroenergetski sistem. Umeščanje nadzemnih vodov v prostor pomeni zaradi sodobnega poudarka na varovanju okolja čedalje večjo težavo. Po drugi strani svobodni trg, ki je zajel tudi področje električne energije, in čedalje večja poraba zahtevata povečevanje prenosnih zmogljivosti daljnovodov. Zato je smiselno obstoječe trase kar se da izrabit. Zahteve, ki so v današnjih razmerah odločilne glede okoljske problematike, so estetski videz, elektromagnetna polja,

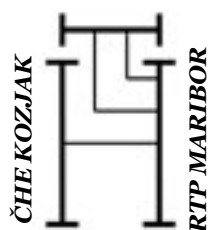
Slika 1: Različica EU

RTP KAINACHTAL

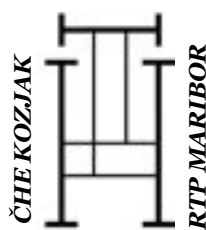
Slika 2: Različica SLO

RTP KAINACHTAL

Slika 3: Različica MB

RTP KAINACHTAL

Slika 4: Različica AVS

hrup in podobno. Sodobne tehnologije, s katerimi je mogoče povečati zmogljivosti nadzemnih vodov ob hkratnem zmanjšanju vplivov na okolje, so navzoče praktično pri vseh elementih daljnovodov, kot so stebri, vodniki, izolatorji, prenapetostni odvodniki.

To velja tudi za vključitev ČHE Kozjak v EES, ki jo je mogoče uresničiti bodisi v 110 kV ali 400 kV omrežje, pri čemer so tehnične, ekonomske pa tudi prostorske analize pokazale, da je vsekakor najprimernejša rešitev z vključitvijo v 400 kV omrežje. Prvotne analize in projektiranja so predvidela realizacijo enosistemske 400 kV povezave med ČHE Kozjak in RTP Maribor po novem 400 kV daljnovodu, za katerega nova trasa še ni zagotovljena in je vprašljiva tudi z okoljskega vidika. Poleg tega pomeni na odseku daljnovoda od območja Hrenca do RTP Maribor grob poseg v

okolje. Na tej relaciji namreč že poteka dokaj širok koridor 2 x 400 kV daljnovoda Maribor-Kainachtal, in bi dodaten koridor za novi enosistemski daljnovod še dodatno posegel v urbano okolje. Seveda bi pred zagotovitvijo tega prostora prav gotovo občani močno zavlačevali že sicer zelo zamudne postopke pridobivanja ustreznih dovoljenj in soglasij za tovrstne objekte. Ne nazadnje bi takšna daljnovodna trasa v bližini urbanega središča dodatno omejila možnost gradnje, kajti pomanjkanje zazidljivih stavbnih zemljišč v okolici Maribora je čedalje bolj opazno.

Med drugim so bili tudi prej navedeni argumenti razlog, da so strokovnjaki iz prenosne dejavnosti predlagali tri dodatne različice, imenovane »SLO«, »MB« in »EU«, z neposrednim enosistemskim ali dvosistemskim 400 kV daljnovodom v stikališče RTP Maribor

ali z dvema 400 kV sistemoma, ločeno vključenima v RTP Kainachtal in RTP Maribor, in sicer:

- ČHE Kozjak, skupne močni 424/412 MVA naj bi vključili v 400 kV stikališče v RTP Maribor neposredno prek novega dvosistemskega daljnovoda 2 x 400 kV dolžine 29,5 kilometra, pri čemer bi ta povezava na odseku daljnovoda od RTP Maribor do območja Hrenca potekala na štirisistemskih stebrih skupaj z 2 x 400 kV daljnovodom Maribor-Kainachtal (različica SLO, slika 2);
- ČHE Kozjak, skupne močni 424/412 MVA naj bi vključili v 400 kV stikališče v RTP Maribor neposredno prek novega enosistemskega 400 kV daljnovoda dolžine 29,5 kilometra, ki bi bil montiran na novih dvosistemskih stebrih do naselja Hrenca, od RTP Maribor do območja Hrenca pa kot tretji sistem na novih sicer štirisistemskih stebrih skupaj z 2 x 400 kV daljnovodom Maribor-Kainachtal I in II (različica MB, slika 3);
- ČHE Kozjak, skupne močni 424/412 MVA naj bi vključili v 400 kV stikališče v RTP Maribor neposredno preko dvosistemskega daljnovoda, od katerega bi bil en sistem vključen v RTP Kainachtal v Avstriji, drugi pa v RTP Maribor. Navedena povezava

Foto arhiv Eles

Zgodovinski sestanek za vključitev ČHE v elektroenergetski sistem.

bi od ČHE Kozjak do območja Hrenca potekala po novem dvosistemskem 400 kV daljnovodu, nato pa bi bil en sistem prevezan na obstoječi 2 x 400 kV daljnovod Maribor-Kainachtal v smeri RTP Maribor, drugi pa v smeri RTP Kainachtal (različica EU, slika 1).

Najustreznejša različica EU

Možne različice vključitve daljnovodnih povezav iz ČHE Kozjak v RTP Maribor in RTP Kainachtal nakazujejo izrazito prednost različice EU, predvsem z ekonomskega in okoljskega vidika, pa tudi v obratovalnem pogledu je dokaj zadovoljiva. Če bi ČHE vključili v dve različni RTP, bi se obratovalne razmere še izboljšale, še posebej, ker gre pri različici EU za vključitev v dva elektroenergetska sistema. Ta sta lahko precej neodvisna, saj sta RTP locirani v različnih državah, čeprav sta obe vključeni v interkonekcijo UCTE. Pri tem je lahko tovrstna vključitev pomembna tudi v prihodnosti, ko lahko pride do pomanjkanja »črpalne« energije v naši državi. Zaradi navedenega so se dokončno uskladili strokovnjaki Dravskih elektrarn, Holdinga slovenskih elektrarn in Eles

pot za doseganje končnega cilja, zgraditve ČHE Kozjak in vključitve ČHE Kozjak v 400 kV EES Slovenije. Seveda je bilo treba o tovrstni zamisli seznaniti predstavnike elektrogospodarstva iz sosednje Avstrije, najprej v pisni obliki, pozneje pa tudi z neposredno predstavitevjo na sestanku, ki je minuli mesec potekal na sedežu Verbunda-Austrian Power Grid AG (APG) na Dunaju. Od gostiteljev so se sestanka udeležili naj-

višji predstavniki APG s področja razvoja in investicij ter vzdrževanja daljnovodov in razdelilnih transformatorskih postaj **Mag. Gerhard Christiner**, **Herbert Popelka** in **Harald Kohler**. V slovenski delegaciji pa so bili predstavniki DEM **mag. Dušan Kosec**, **Tone Bence** in **Sašo Kreslin**, predstavnik HSE Invest **Jože Milič** in predstavnik Eles **dr. Pavel Omayhen** in **mag. Srečko Lesjak**.

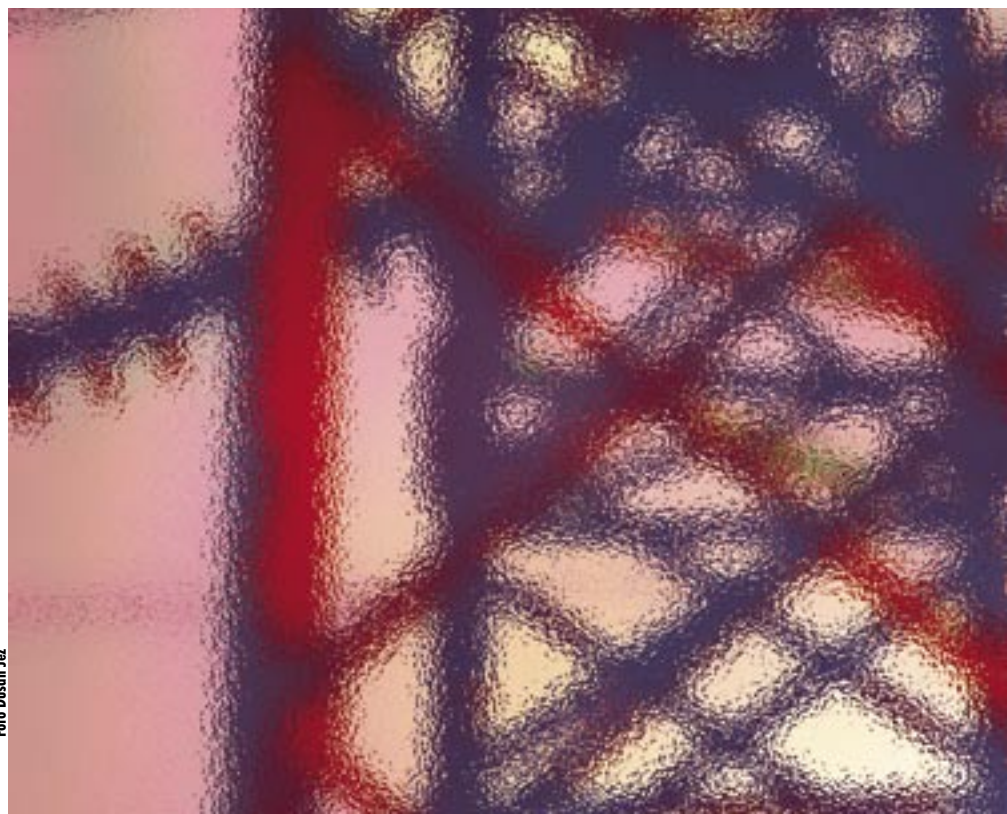

Foto Dušan Jez

Med AGP in Elesom precejšnja podobnost

Domačini so uvodoma predstavili podjetje APG, ki je dokaj podobno Elesu, tako po poslanstvu in viziji kot tudi po trenutni aktualni problematiki. Tudi pri njih namreč poteka proces reorganizacije, dejavni pa so tudi v istih mednarodnih organih, kot so ETSO (European Transmission System Operators), ITCC (Inter TSO Compensation), UCTE (Union for the Coordination of the Transmission of Electricity) in podobni.

AGP je v Avstriji odgovoren za 85 odstotkov visokonapetostnega omrežja, in sicer za 3400 kilometrov (Eles – 1934 kilometrov) daljnovodnih tras oziroma 6500 kilometrov (Eles – 2529 kilometrov) sistemskih dolžin daljnovodov, od tega 1972 (Eles – 508) na 400 kV napetostnem nivoju, 3309 (Eles – 328) na 220 kV in 1237 kilometrov (Eles – 1693 kilometrov) na 110 kV napetostnem nivoju. Imajo tudi 53 (Eles – 21) razdelilnih transformatorskih postaj z vgrajenimi transformatorji 18.000 MW (Eles – 4.772 MW) instalirane moči.

S posebnim ponosom so povedali, da so v Evropi prvi začeli uporabljati posebne varovalne sisteme za plezanje na daljnovodne stebre, med katerimi imajo tudi višje od 100 metrov. Tovrstne sisteme smo leta 2006 standardizirali tudi v Elesu. Podobnost je bila

omenjena tudi pri problematiki novogradnje njihovega 2 x 400 kV daljnovoda Südburgenland-Kainachtal, ki ga bodo začeli v dolžini 98 kilometrov graditi avgusta. Pri tem imajo med 1500 lastniških parcel na trasi novega daljnovoda še 300 nepodpisanih služnostnih pogodb. Podobno velja tudi pri našem novem 80 kilometrov dolgem 2 x 400 kV daljnovodu Beričevo-Krško, kjer je med 1900 lastniki zemljišč problematičnih še dobra četrtina.

Seznani so nas tudi z izkušnjami gradnje in obratovanja njihovih treh 600 MW prečnih transformatorjev v postajah Ternitz, Taver in Ernsthofer. Sledila je predstavitev podjetij slovenskih predstavnikov in problematike gradnje ČHE Kozjak, ki naj bi bila vključena v EES okrog leta 2014. Pri predstavitvi prej omenjenih različic vključitve ČHE Kozjak v EES so predstavniki APG omenili tudi njihovo različico AVS, prikazano na sliki 4, ki jo v shemi H pri njih uporabljajo pri podobnih vključitvah novih proizvodnih objektov.

Po dodatnih argumentacijah različice EU so s predlogom soglašali, o čemer bo sledila poznejša uradna potrditev, tako da so bili na tem sestanku napravljeni majhni koraki za meddržavni prenos, a veliki za vključitev ČHE Kozjak v mednarodno daljnovodno povezavo.

Mag. Srečko Lesjak

Vaš odmev

Zakonca vse življenje zvesta zaščit

Naš stik, junij 2007, str. 58

V uredništvo smo prejeli odziv na članek Zakonca vse življenje zvesta zaščit, ki je bil objavljen v junijski številki. V njem sogovornika zakonca Ilar opozarjata, da je bil del odgovorov na zastavljena vprašanja napačno razumljen oziroma zapisan, zato objavljamo tisti del, ki bistveno dopolnjuje podane informacije.

Po pisanju zakoncev Ilar nikakor ni bila izražena ocena, da je pri razvoju zaščitne tehnike v zadnjih letih Siemens prehitel ABB, temveč sta izrazila mnenje, da je Siemensovo ljubljansko predstavništvo v primeru naročila za generatorsko zaščito v nuklearni očitno boljše delovalo. Drugače pa je ABB, svetovno gledano, na raznih področjih zelo ugledna in vodilna ustanova, ki je v zadnjem času še posebno uspešna in nanjo dežujejo naročila z vsega sveta. Globoko sva prepričana, pišeta zakonca Ilar, da so ABB-jevi numerični sistemi za zaščito generatorjev REG 216/316 in zaščito zbiralk REB 500 razviti v Švici unikatni in ta hip pri konkurenci še nedosegljivi. Prav tako ne drži navedba, da ima glavno vlogo pri razvoju zaščite pri ABB-ju ABB Švedska, saj so se tako v Švici kot na Švedskem razvijali zaščitni aparati, ki so iskani po vsem svetu. Midva sva prepričana, nadaljujeta zakonca Ilar, da so bile rešitve iz Švice vedno na visoki ravni, saj je bila dosežena kakovost že pri elektromehaniki, ki je dolga desetletja obvladovala in uspešno ščitila energetske naprave po vsem svetu. Kot primer gre ob tem omeniti enoperiodni distančni rele L8, ki se je začel uporabljati v 60-ih letih in se še danes uspešno uporablja in služi kot zaščita tudi na nekaterih slovenskih 400 kV daljnovodih. V Švici se tudi še naprej razvijajo zahtevnejši in kompleksni zaščitni sistemi in sistemi za vodenje, ki se vse več uporabljajo v avtomatiziranem energetskega sistema. Tako tudi »PS Guard«, ki je nadrejeni nadzorni sistem, ki gleda preko meje ene postaje. ABB Švedska pa ima dodeljen razvoj za posamezne produkte, torej komponente zaščite. Govoriti o glavni vlogi zaščite pri ABB-ju v tej ali oni državi je torej povsem neutemeljeno.

Za zdaj so roki gradnje še realni

Skladno z zakonom je do naslednjega leta treba sprejeti lokacijo za odlagališče NSRAO, ki naj bi začelo obratovati do leta 2013. Agencija za radioaktivne odpadke igra pri iskanju lokacije poglavitno vlogo.

*n*aloga ARAO je sicer skrb za trajno odlaganje vseh radioaktivnih odpadkov, tudi tistih iz medicine, industrije in institutov. Tako je bilo tudi porazdeljeno njeno delo v preteklosti. V zadnjih letih pa se delo in stroški agencije v več kot polovičnem deležu pokrivajo iz sklada za RAO. Ko se bo gradilo odlagališče, bo ta delež še večji, tudi do 95 odstotkov izdatkov bo pokrili omenjeni sklad. Po veljavni zakonodaji bi morala biti lokacija za odlagališče potrjena do leta 2008. Kot pravi v. d. direktorja ARAO **prof. dr. Miran Veselič**, bi do te lokacije v tem času lahko prišli, če ne bo dodatnih zapletov.

Edina lokacija, ki je za zdaj še ostala v igri, je področje Vrbine, ki sta ga prijavili občini Krško in Brežice. Delo na iskanju lokacije se je na agenciji pospešilo lani, ko jim je vlada odobrila dodatno zaposlitev strokovnih delavcev s tega področja: dveh gradbenih inženirjev, arhitekta in finančnika, ki sedaj vodijo investicijo. Hkrati se je spreme-

nil zakon o urejanju prostora, ki sedaj poenostavlja postopke do pridobivanja lokacije, predvsem ukinja drugo prostorsko konferenco in ukinja presojo vplivov na okolje pred pridobitvijo državnega lokacijskega načrta.

»Sedaj imamo narejene idejne zasnove za Vrbino v občini Krško, izdelano imamo primerjalno študijo različic in opravljeno celovito presojo na okolje. Ministrstvo za okolje in prostor meni, da je okoljsko poročilo kot podlaga za celovito presojo na okolje ustrezno, in gre lahko v javno razpravo. Ker pa je vmes prišlo do spremembe zakona, bomo najprej naredili državni prostorski načrt za odlagališče. Računamo, da bomo dali osnutek novembra v razpravo. Na podlagi te razprave načrtujemo, da bomo dali predlog državnega lokacijskega načrta v ponovno razpravo januarja 2008, in če bo konsenz v lokalnem okolju, bo lahko sprejet do aprila naslednjega leta. Temu sledijo še sprejemi v resorjih do sprejema na vladi,« pojasni terminski načrt sprejema lokacije prof. dr. Veselič. Sicer pa vodi celoten postopek sprejetja državnega prostorskega načrta za odlagališče NSRAO sektor za državne prostorske načrte pri Ministrstvu za okolje in prostor, Agencija ARAO je le stranka v postopku.

Foto arhiv RAO

Mag. Nadja Železnik

V času iskanja lokacije so na agenciji analizirali več variant izvedbe odlagališča. Ena od možnosti je bila izvedba odlagalnih celic na nasipu, ki pa je bila po natančni proučitvi ocenjena za manj ugodno in so se na podlagi primerjalnih študij odločili, da je za lokacijo Vrbina v krški občini najbolj primerno odlagališče s površine vkopanimi odlagalnimi silosi. To so betonski valji, ki so vstavljeni v globino do 55 metrov in do 25 metrov globoko zapolnjeni z odpadki, nato so prekriti z glino do spodnje meje vodonosnih površin. Po oceni dr. Veseliča potrebujemo za slovensko polovico radioaktivnih odpadkov iz NEK-a dva tovrstna betonska valja, do razgradnje elektrarne pa ne potrebujemo več kot enega. Predračunska vrednost celotnega odlagališča znaša 90 milijonov evrov.

Za brežiško lokacijo v krajevni skupnosti Šentlenart, ki je le dva in pol kilometra oddaljena od lokacije Vrbina v občini Krško, se dr. Veselič ni opredelil, kateri način odlagališča bi bil primeren, ker na agenciji še nimajo vseh geoloških podatkov. Dejal pa je, da je lahko kljub majhni razdalji teren tako spremenjen, da pride v poštev druga vrsta odlagališča.

Seveda pa kljub realnim načrtom glede gradnje odlagališča NSRAO, ki ga imajo

Foto Minka Skubic

Prof. dr. Miran Veselič

na agenciji, ostaja glavna težava lokalno okolje in težave, ki v njem niso rešene, kljub temu, da v njihovi sosesčini že vrsto let deluje jedrski objekt.

Lokalno partnerstvo

Eden od načinov, kako sodelovati z občinami, ki so ponudile potencialne lokacije, je lokalno partnerstvo. Na agenciji so teze o lokalnem partnerstvu postavili spomladi leta 2005 predvsem v tem pomenu, da je to pogodbeni odnos med občino, ki ponudi lokacijo, in Agencijo ARAO. Kot pravi **mag. Nadja Železnik**, vodja tega projekta pri agenciji, so občinam to partnerstvo ponudili zato, da bi lahko dosegli družbeno sprejemljivost objekta v okolju. Zato je treba v ta proces na različne načine vključiti čim več lokalnega prebivalstva.

Teze so predvidevale izdelavo neodvisnih mnenj strokovnjakov o težavah in vprašanjih, ki se porajajo med občani lokalne skupnosti. V občini Brežice so sprejeli način dela z občani, ki je podoben predlaganemu načinu agencije, v Krškem pa so izbrali svoj način dela s svojimi prebivalci.

»Lokalno partnerstvo kljub novi obliki delovanja deluje dobro in je zažive- lo. Problemi so v podrobnostih. Tako

je na primer udeležba ljudi na zborih manjša, kot smo pričakovali, predvsem zaradi negativnega odnosa do te problematike, pa tudi zaradi ostankov socialističnega razmišljanja. Druga težava je zaupanje ljudi v stroko, ki je pri nas šibko. Dvom ljudi je naš ključni izziv. Prav lokalno partnerstvo prebivalcem omogoča, da so lahko povsod vključeni, da imajo škarje in platno v svojih rokah,« pojasni mag. Železnikova, ki pravi, da imajo lahko občinski sveti svoje načine odločanja, vendar pa noben ne bo obšel stališč lokalnega partnerstva.

O tem, kako je v praksi videti sprejemljivost tovrstnega objekta v obeh občinah, tako Krškem in Brežicah, so se hoteli prepričati na agenciji lani in so naročili javnomnenjsko raziskavo. Rezultati vzorca tisoč anketiranih prebivalcev Slovenije je pokazal, da bi bilo na referendumu naslednjo nedeljo 62 odstotkov anketiranih proti lokaciji odlagališča in 25 odstotkov za. V Posavju bi bil odstotek proti nekoliko nižji, in sicer 51 odstotkov, in v Brežicah bi jih 32 odstotkov glasovalo za odlagališče ter v Krškem 33,5 odstotka, ostali bi bili neopredeljeni.

Po besedah mag. Železnikove je med glavnimi dejavniki, ki vplivajo na družbeno sprejemljivost tovrstnega objekta, zaupanje na prvem mestu, nadalje so tu iracionalni strahovi glede radioaktivnosti, znanje ljudi o radioaktivnih odpadkih in radioaktivnosti, dejstvo, da moški lažje sprejemajo tovrstno odlagališče kakor ženske in da so mlajši sprejemljivejši za tovrstno problematiko kakor starejši.

Kakor koli že, lokacijo bomo morali najti in jo imeti, k temu nas zavezuje zakon. Mednarodni sporazum o NEK je glede odlagališča nekoliko nedefiniran, predvsem govori o zbiranju denarja za ta namen. Za obe lastnici NEK bi bilo ceneje graditi eno odlagališče kot vsaka svoje. Za pogovore s Hrvati pa moramo imeti svojo lokacijo, kajti znano je, da sosedje svojo lokacijo za tovrstne odpadke že imajo določeno v državnem prostorskem načrtu, in sicer na Trgovski gori.

Minka Skubic

Razvojni načrti TET kmalu del razvoja HSE

Za TE Trbovlje je letošnje leto v znamenju krepitve položaja družbe na elektroenergetskem trgu. Termoelektrarna je leto začela kot nova članica HSE. Še pred septembrskim iztekom mandata je vlada potrdila mag. Marku Agrežu drugi mandat vodenja družbe. Direktor si bo tudi v prihodnje prizadeval za razvojni preboj družbe in doline.

moga pridobivali sintetični plin, s katerim bi lahko zmanjšali tveganja pri uporabi zemeljskega plina tako glede cene kot tudi dobav energenta. Kot zagotavlja direktor **mag. Marko Agrež**, je to čista premogovna tehnologija, ki jo ponujata ameriški General Electric in japonski Mitshubishi Heavy Ind. Omenjeni državi sta vodilni pri razvoju te tehnologije, kar so lahko strokovnjaki z vsega sveta slišali tudi na zadnji konfe-

Skupina HSE bo imela konec septembra redno letno strateško konferenco, in to bo priložnost, da tudi TE Trbovlje, kot novi član skupine predstavi vse projekte, ki so jih obdelovali v zadnjih štirih letih. Dotlej bodo skupaj z razvojno službo HSE in inženirsko hišo IBE izmed obravnavanih predlogov predlagali najbolj optimalen izbor proizvodne enote, ki bo v interesu skupine kot celote in njih samih. Izbirali bodo med plinsko parno enoto z 230 MW ali 290 MW ali 390 MW, nadalje med povsem novo enoto na trda goriva z 250 MW ali 180 MW enoto, ki bi jo lahko postavili na lokacijo obstoječe TET 2 in bi terjala zgolj povečanje kurišča in prilagoditev kotla ter turboagregata. Ena od možnosti je tudi nadgradnja plinsko parne enote v tako imenovano kombinirano enoto IGCC. Pri tej različici bi s sistemom uplinjevanja pre-

Foto Mojžez Prašar

Mag. Marko Agrež

renci Power Gen v Madridu. Mitshubishi (MHI) je TE Trbovljam celo pripravil ponudbo nadgradnje klasične plinsko parne enote z omenjeno tehnologijo. Za plinsko parno enoto jim je Ministrstvo za gospodarstvo lani izdalo energetska dovoljenja, ki pa ga je letos konec maja podaljšalo. Na podlagi te odločbe pa je mogoča nadgradnja plinsko parne enote v enoto s tehnologijo IGCC.

»Sem zagovornik razpršitve tveganj različnih energentov, kar pa tovrstna tehnologija omogoča. Zagotovo pa je, da ima človeštvo največje zaloge notranje energije v premogih. Tehnično in posledično ekonomsko vprašanje pa je, kako to notranjo energijo pretvoriti v človeku koristno električno energijo,« nadaljuje mag. Agrež, ki pričakuje, da jim bo s tehničnimi, ekonomskimi in okoljskimi utemeljitvami uspelo lokacijo TE Trbovlje umestiti v nabor prioritetenih objektov skupine.

Razvojni načrti TET časovno sovpadajo s predlogom zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o postopnem zapiranju Rudnika Trbovlje-Hrastnik in razvojnim prestrukturiranjem regije, ki je v parlamentarni obravnavi in predvideva njegovo podaljšanje do leta 2012. Pozitivnemu izidu zakona ne kaže najbolje, zato je vodstvo TET pripravilo svoj predlog razvoja in ga poslalo mini-

stru Vizjaku. V njem ugotavljajo, da njihov predlog razvojnega koncepta pomeni temelj za ohranitev energetike kot gospodarske panoge v Zasavju, da je usklajen z nacionalno energetska zakonodajo in potrebami Slovenije po dodatnih količinah električne energije kot tudi mednarodnimi okoljevarstvenimi obveznostmi naše države glede toplogrednih plinov. Zagovarjajo postavitev proizvodne enote s sistemom za izločanje toplogrednih plinov (IGCC). S tem namenom ministra prosijo za podaljšanje prednostnega dispečiranja za tri leta, do leta 2012, oziroma dočetka delovanja nove enote. V tem prehodnem času bi še naprej uporabljali domači premog iz RTH, ki se dokončno zapira. S predlaganim konceptom pa bi tudi postopno zmanjševali pritisk na sredstva iz omrežnine od leta 2008 do leta 2012. Sočasno pa mu zagotavljajo, da je tovrstna enota lahko postavljena zelo hitro - v 24 mesecih od podpisa pogodbe in lahko že leta 2012 začne proizvajati skoraj 2000 GWh električne energije. Plinsko parni del je praktično enak kot pri PPE, za katero že imajo energetska dovoljenja, uplinjevalni del pa je treba še dodatno preveriti in postaviti v prostor z različnimi študijami.

Minka Skubic

Foto Dušan Jez

V Nemčiji julija precejšen skok cen elektrike

Trg z električno energijo se je 1. julija popolnoma odprl tudi v Sloveniji. Cene za gospodinjstva so pri nas v veliki meri ostale nespremenjene, kljub temu, da se po 1. juliju oblikujejo »tržno«. Z dnem odprtja trga v Sloveniji pa se je v Nemčiji, ki je trg za gospodinjstva odprla že zdavnaj, zgodil velik cenovni skok, ki bo zagotovo vplival na večjo živahnost odjemalcev pri iskanju novih ponudnikov.

UNemčiji je 126 podjetij za oskrbo z električno energijo namreč julija krepko zvišalo svoje cene. S tem je raven cen električne energije v Nemčiji dosegla rekordno višino. Vsi, ki se nekoliko spoznajo, veliko govorijo o tem, kako naj si odjemalci pomagajo sami – zamenjajo naj dobavitelja? Poudarjajo, da je zadeva popolnoma nebirokratska in deluje tudi spletno. Na internetu so naredili spletno anketo (www.welt.de – na dan 15. julija 2007), kjer je med 1138 glasovi kar 92 odstotkov takšnih, ki so se najverjetneje zaradi zadnje podražitve odločili v tem letu zamenjati dobavitelja. Ob odprtju trga je bila pripravljena spletna anketa tudi v Sloveniji (<http://24ur.com> – na dan 15. julija 2007) – svoj glas je oddalo 6069 bralcev od teh jih je 74 odstotkov odgovorilo, da

z odprtjem trga ne bodo zamenjali dobavitelja, medtem ko se jih je 26 odstotkov odločilo raziskati novo tržno ponudbo in izbrati drugače. Tak rezultat v slovenskem prostoru pomeni kar velik izziv – 26 odstotkov od približno 780.000 gospodinjstev namreč pomeni nezanemarljivo število (202.800) odjemalcev, ki si želijo sprememb. 60 milijonov nemških gospodinjstev bi se takšnim rekordnim cenam, ki so jih doletele 1. julija letos, seveda najraje odpovedalo. Po analizah, ki so jih naredili nemški časopisi (denimo ugledni Die Welt) kaže, da se je s povišanjem cen povečal mesečni račun nemškega 3-članskega gospodinjstva (s porabo 3.500 kWh letno) s 40 na skoraj 60 evrov na mesec, kar pomeni skoraj 50-odstotno podražitev. Še bolj občudovanja vredno pa je dejstvo, da bo najbrž večina nemških gospodinjstev ostala zvesta svojim lokalnim oskrbovalnim podjetjem. Po podatkih Energetskega gospodarskega združenja (VDEW) je od liberalizacije energetskega trga v Nemčiji leta 1998 do danes zamenjalo svojega ponudnika električne energije le šest odstotkov vseh gospodinjstev (pri 60 milijonih nemških gospodinjstev je torej dobavitelja zamenjalo okrog 3,6 milijona gospodinjstev). To relativno majhno število zamenjav je med drugim potrebno poudariti zaradi tega,

Letni strošek dobavljene električne energije nekega gospodinjstva s priključno močjo 7 kW, enotarifnim merjenjem in letno porabo 4.000 kWh po primerjalniku ponudb znaša

paketi oskrbe	Letni strošek
klasični paket, Osnovna oskrba 2 stopnje, Osnovni paket 2, Paket osnovna oskrba 2 stopnja oz. Osnovna oskrba paket srednji	464,92
Eko zeleni paket II, Eko modri paket II, Zelena oskrba enotarifno, Paket osnovna oskrba-modra 2. stopnja, Okolju prijazna oskrba-paket Modri srednji	484,94

Vir: <http://www.agen-rs.si/sl/> (na dan 15. 7. 2007)

Letni strošek dobavljene električne energije gospodinjstva s priključno močjo 7 kW, dvotarifnim merjenjem in letno porabo 4.000 kWh po primerjalniku ponudb znaša (razmerje porabe 35 odstotkov v času VT in 65 odstotkov v času MT)

Paketi oskrbe	Letni strošek
Paket Varčujem! 2. stopnja	394,84
Klasični paket, Osnovna oskrba 2. stopnje, Osnovni paket 2, Paket osnovna oskrba 2. stopnja oz. Osnovna oskrba paket srednji	395,80
Paket Varčujem modro! 2. stopnja	414,85
Eko zeleni paket II, Eko modri paket II, Zelena oskrba dvotarifno, Paket osnovna oskrba-modra 2. stopnja, Okolju prijazna oskrba paket Modri srednji	415,82

ker se je v tem času v vsaki regiji povečalo število konkurentov in danes vsaka regija razpolaga z vsaj petimi ponudniki. In še to: zamenjava je popolnoma enostavna.

V Sloveniji je bilo o postopku zamenjave dobavitelja v zadnjih mesecih napisane ga veliko. Gre za enostaven in brezplačen proces, ki ga za odjemalca po pooblastitvi uredi nov dobavitelj, pri čemer je odjemalec seveda lahko brez bojazni, da bo ostal brez električne energije.

V Nemčiji med drugim dandanes, devet let po liberalizaciji energetskega trga še zmeraj poudarjajo, kako lahko gospodinjstvo v petih minutah prihrani tudi do tristo evrov na leto (Dagmar Ginzler iz neodvisnega potrošniškega portala Verivox.de): za zamenjavo potrebuje odjemalec le dve številki – s poštno številko in podatkom o letni porabi (kWh) si je moč po internetu poiskati hiter pregled ponudbe. Ko se odjemalec odloči, je njegova naloga le še, da pokliče izbranega dobavitelja. Postopek odpovedi naj bi prepustil novemu dobavitelju, ki to prevzame brezplačno. Tako se energetske koncerni med sabo uskladijo, kdaj bo začela veljati nova pogodba in kdaj bo ugasnila stara. Potem dobi odjemalec obvestilo, kdaj mu bo energijo začel dobavljati nov dobavitelj. Po navadi nova pogodba avtomatsko začne veljati v šestih do osmih tednih od sklenitve.

Primerjava in pregled povečanih stroškov električne energije v nemških mestih

(cene osnovne oskrbe v 10-tih največjih mestih Nemčije pri letni porabi 4.000 kWh, vse cene so bruto - vključujejo vse davke in dajatve, podatki se nanašajo na ponudbo za gospodinjstvo izbranih dobaviteljev)

Mesto	ponudnik osnovne oskrbe	jul. 06	jun. 07	jul. 07	jul. 07/ jun. 06	jul. 07/ jun. 07
Berlin	Vattenfall Europe Berlin Aktiengesellschaft & Co. KG	813,00	791,00	843,00	3,7%	6,6%
Hamburg	Vattenfall Europe Hamburg AG	819,00	776,00	836,00	2,1%	7,7%
München	Stadtwerke München Versorgungs GmbH	783,00	804,00	804,00	2,7%	0,0%
Köln	Rhein Energie AG	754,00	805,00	805,00	6,8%	0,0%
Frankfurt a. M.	Mainova Aktiengesellschaft	767,00	787,00	831,00	8,3%	5,6%
Stuttgart	EnBW Vertriebs- und Servicegesellschaft GmbH	849,00	871,00	871,00	2,6%	0,0%
Dortmund	Dortmunder Energie- und Wasserversorgung GmbH	757,00	808,00	808,00	6,7%	0,0%
Essen	RWE Rhein-Ruhr AG	778,00	841,00	841,00	8,1%	0,0%
Düsseldorf	Stadtwerke Düsseldorf AG	752,00	772,00	824,00	9,6%	6,7%
Bremen	swb Vertrieb Bremen GmbH	793,00	853,00	853,00	7,6%	0,0%

Vir: http://www.welt.de/finanzen/article990271/Mit_neuem_Strom-Anbieter_Hunderte_Euro_sparen.html (iz www.verivox.de z dne 28.06.2007)

Primerjava z nemškimi cenami

		NEMČIJA		SLOVENIJA		
Mesto	ponudnik osnovne oskrbe	jun. 07	jul. 07	jul. 07	jul. 07 (SLO) / jul. 07 (NE)	jul. 07 (SLO) / jun. 07 (NE)
Berlin	Vattenfall Europe Berlin Aktiengesellschaft & Co. KG	791,00	843,00	464,92	-44,8 %	41,2 %
Hamburg	Vattenfall Europe Hamburg AG	776,00	836,00	464,92	-44,4 %	40,1 %
München	Stadtwerke München Versorgungs GmbH	804,00	804,00	464,92	42,2 %	42,2 %
Köln	RheinEnergie AG	805,00	805,00	464,92	-42,2 %	-42,2 %
Frankfurt a. M.	Mainova Aktiengesellschaft	787,00	831,00	464,92	-44,1 %	-40,9 %
Stuttgart	EnBW Vertriebs- und Servicegesellschaft GmbH	871,00	871,00	464,92	-46,6 %	-46,6 %
Dortmund	Dortmunder Energie- und Wasserversorgung GmbH	808,00	808,00	464,92	-42,5 %	-42,5 %
Essen	RWE Rhein-Ruhr AG	841,00	841,00	464,92	-44,7 %	-44,7 %
Düsseldorf	Stadtwerke Düsseldorf AG	772,00	824,00	464,92	-43,6 %	-39,8 %
Bremen	swb Vertrieb Bremen GmbH	853,00	853,00	464,92	-45,5 %	-45,5 %

V Nemčiji precejšnja razlika med mesti in regijami

Kot kaže tabela, so v Nemčiji stroški električne energije po mestih oziroma regijah različni in se razlikujejo tudi do 13 odstotkov (julij 2006: Stuttgart 849,00 evrov / Düsseldorf 752,00 evrov in junij 2007: Stuttgart 871,00 evrov / Düsseldorf 772,00 evrov) oziroma po podražitvi do 8 odstotkov (julij 2007: Stuttgart 871,00 evrov / München 804,00 evrov). V vseh primerih je Stuttgart najdražje mesto izmed desetih največjih v Nemčiji glede na cene električne energije in izbrane ponudnike.

Po podatkih iz tabele je moč ugotoviti največjo podražitev glede na leto prej v Düsseldorfu (9,6 odstotka) in najmanjšo v Hamburgu (2,1 odstotka) oziroma glede na mesec prej največjo v Hamburgu (7,7-odstotno), medtem ko cen niso spremenili izbrani ponudniki v Münchnu, Kölnu, Stuttgartu, Dortmundu, Essnu in Bremnu.

Tudi v Sloveniji je ponudba električne energije za gospodinjstva postala sorazmerno pregledna. Primerjalnik ponudb, ki ga je pripravila Javna agencija Republike Slovenije za energijo (<http://www.agen-rs.si/sl/>), že vsebuje nekatere ponudbe, ki so jih vstavili dobavitelji. Cene dobaviteljev električne energije so za zdaj v celotni Sloveniji enake. Do okolja prijazna energija pomeni izbranemu gospodinjstvu 4,3 odstotka višji letni strošek.

Kot je pričakovati, je dvotarifno merjenje pri izbranem gospodinjstvu prednost, saj prinaša nižje letne stroške dobavljene električne energije, hkrati pa omogoča, kot je razbrati iz rezultatov, ki jih je ponudil primerjalnik ponudb, tudi nekoliko več izbire.

Kaj kaže primerjava s slovenskimi cenami?

Izbrala sem paket osnovne oskrbe enotarifnega merjenja (ni podatka, ali veljajo objavljene nemške cene za eno ali dvotarifno merjenje). Primerjava jasno pokaže bistveno nižje stroške porabljene električne energije za srednje veliko gospodinjstvo (4.000 kWh letne porabe) v Sloveniji v primerjavi z Nemčijo. Največja razlika znaša kar 46,6 odstotka (Stuttgart je, kot kaže, najdražje mesto izmed

desetih največjih v Nemčiji glede na cene električne energije), najmanjša pa pred podražitvijo v Nemčiji 39,8 odstotka (Düsseldorf) oziroma po podražitvi 42,2 odstotka (Köln in München).

Strah pred prekinitvijo oskrbe z električno energijo je odveč

Vzrok, zaradi katerega se mnogi odjemalci ne odločijo za zamenjavo dobavitelja, je predvsem negotovost, povezana z možnim novim dobaviteljem. Poznavalci razmer na energetskem trgu iz potrošniške pisarne NRW (Nord-Rhein-Westfalen) poudarjajo, da je strah pred tem, da bi po zamenjavi dobavitelja nov dobavitelj postal nesolventen in bi zaradi tega ostali brez električne energije, popolnoma odveč. V takem primeru bi namreč avtomatsko nastopil svojo vlogo z osnovno oskrbo dobavitelj, ki ima v regiji največ odjemalcev. Ta nadomestna oskrba danes niti ni več tako draga. Osnovna cena je določena tako, da približno ustreza ceni splošne oskrbe. Kritični pogledi ob tej temi padajo predvsem na tista podjetja, ki ponujajo predplačniške tarife. Če ta propadejo, morajo odjemalci z njimi pozabiti tudi na predplačani denar. Poleg tega prihranki pri takšnih tarifah niti niso tako veliki, saj je veliko ponudb povezanih s tako imenovanimi paketnimi rešitvami – denimo kupec vnaprej kupi določeno količino kilovatnih ur. Denarja za tiste količine, ki jih ne porabi, ne dobi vrnjenega, vsako dodatno porabljeno kilovatno uro pa mora posebej plačati. Potrošniška pisarna med drugim priporoča sklenitev pogodbe za največ dvanajst mesecev. Veliko ponudnikov pa tako ali tako redno ponuja energijo brez točno določenega časovnega obdobja veljavnosti pogodbe, z odpovednim rokom enega meseca, kar pomeni, da je odjemalec bolj ali manj nevezan. Ta fleksibilnost v ponudbi je naravnana v prid odjemalcem. Nasprotno kot pri telefonu ali internetu so pristojbine za zamenjavo dobavitelja električne energije zakonsko prepovedane. Nova pogodba odjemalcem zato ne prinaša nobenih dodatnih stroškov. Kupec se tako lahko kadar koli odloči za novega dobavitelja.

Na slovenskih tleh je rešitev podobna. V primeru nesolventnosti dobavitelja za-

silno oskrbo prevzame sistemski operater distribucijskega omrežja (SODO). Le cena ni tako prijazna kot pišejo, da je to v Nemčiji, saj je lahko tudi do 25 odstotkov višja od aktualnih tržnih cen. To odjemalca zagotovo ponovno stimulira k izbiri novega dobavitelja in podpisu nove pogodbe. Zamenjave dobavitelja so brezplačne, odpovedni roki po pogodbah pa prav tako prijazni odjemalcem. Seveda, kupec je kralj tudi v Sloveniji.

Garancija fiksnih cen je možna

V pričakovanju ponovnega zvišanja cen so v Nemčiji trenutno zelo aktualne ponudbe z garancijo fiksnih cen za eno leto. Če bi se slučajno cena znižala, pa ima odjemalec možnost prekiniti pogodbo z enomesečnim odpovednim rokom. V tem primeru se odpove dodeljenemu bonusu v višini večinoma 30 ali 50 evrov, ki ga dobi le, če dobavitelju dejansko ostane zvest celotnih dvanajst mesecev. Pri ponudbah z garancijo fiksnih cen za daljše časovno obdobje je treba odjemalce opozoriti predvsem na to, da morajo biti pozorni pri podpisu pogodbe na določilo, da se ne bi s tem odpovedali možnim znižanjem cen v prihodnosti. Nemški poznavalci zmeraj znova razlagajo, da ima odjemalec veliko večji vpliv na cene električne energije, kot dejansko sam misli. Če ne izrabi možnosti zamenjave dobavitelja, ne bodo dobavitelji niti v prihodnosti razmišljali o tem, da bi cene znižali. Na podlagi močnejše konkurence pa bi se lahko morda cenovna spirala vendarle nekoč končno obrnila v drugo smer.

Tudi v Sloveniji napovedi o gibanju cen čedalje bolj govorijo o izravnavi trenutnih cen s tržnimi. Že dolgo ni skrivnost, da aktualne prodajne cene za gospodinjstve odjemalce ne dosegajo tržnih in da bi moral biti storjen sorazmerno velik korak, da bi se to zgodilo. Odprt trg električne energije v Sloveniji je še zelo mlad v primerjavi z nemškim. In če v Nemčiji še danes, po devetih letih, odjemalce opozarjajo na pomen liberalizacije trga, lahko potemtakem pričakujemo, da bo najbrž tudi pri nas še nekaj časa trajalo, preden bomo zaznali prve večje spremembe.

Mag. Natalia Varl

Vir: <http://www.welt.de>

Poročilo organizatorja trga

Borza električne energije

V juniju se je na borzi električne energije izboljšalo stanje vnešenih ponudb tako na strani ponudbe kot tudi na strani povpraševanja. Sklenjeni so bili trije posli, in sicer s pasovno in evro-trapezno energijo. Enotni tečaj pasovne energije je v juniju dosegel 52 EUR/MWh, evro-trapezne energije pa 73 EUR/MWh. Povprečna vrednost indeksa SLOeX za junij znaša 43,98 EUR/MWh. Volumen trgovanja je dosegel 300 MWh.

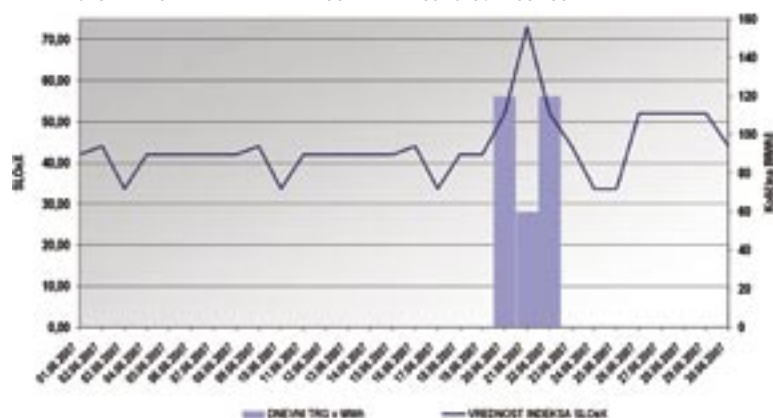
Bilančni obračun

V juniju je Borzen izvajal obračun odstopanj za mesec maj. V tem mesecu so bilančne skupine skupno odstopale za 7.690,42 MWh, sicer pa jasnejšo sliko pokaže podatek o odstopanjih v posamezni smeri. V pozitivni smeri je bilančnim skupinam na mesečni ravni skupno primanjkovalo 19.109,00 MWh (pozitivna odstopanja), viška energije pa se je v celem mesecu nabralo za 11.418,58 MWh (negativna odstopanja). Največja odstopanja so bilančne skupine povzročile 23. maja v 15. urnem bloku, ko je moral sistemski operater prenosnega omrežja zanje zagotoviti 109,91 MWh energije. V negativni smeri pa so meritve pokazale največje odstopanje 10. maja v 24. urnem bloku. To pomeni, da so bilančne skupine v tem urnem bloku proizvedle več energije ali pa so jo porabile manj, kot so predvidevali, skupaj 122,46 MWh. Na dnevni ravni je največ energije primanjkovalo 7. maja, medtem ko so bilančne skupine v negativni smeri povzročile največja odstopanja 27. maja. V povprečju jim je v maju v vsaki uri na eni strani primanjkovalo 25,68 MWh, medtem ko je bilo na drugi strani v povprečju viška za 15,35 MWh.

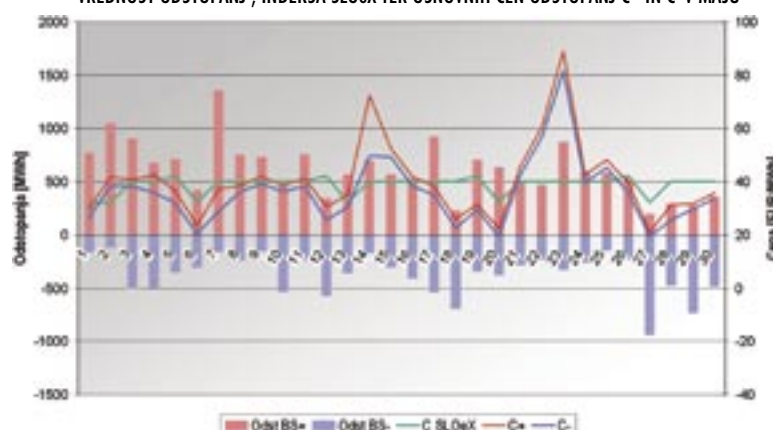
Evidentiranje bilateralnih pogodb

Na Borzenu je bilo junija letos na meji regulacijskega območja evidentiranih 1225 bilateralnih pogodb v skupni količini 931.442 MWh. V Slovenijo je bilo skupaj uvoženih 527.133 MWh od tega 154.198 MWh na hrvaški meji, 307.391 MWh na avstrijski meji in 65.544 MWh na italijanski meji. V istem obdobju je bilo iz Slovenije izvoženih skupaj 404.309 MWh od tega na hrvaški meji 243.257 MWh (z NEK), na avstrijski meji 2.283 MWh in na italijanski meji 158.769 MWh. Iz podatkov je razvidno, da se je skupni uvoz junija 2007 v primerjavi z majem 2007 zmanjšal za 18.401 MWh in ravno tako tudi izvoz, ki je bil junija za 14.503 MWh manjši kot maja. V primerjavi z junijem 2006 je znašal letošnji junijski izvoz v Avstrijo le 1,4 odstotka lanskega izvoza, uvoz pa je bil večji za skoraj štirikrat. V enakem obdobju je znašal uvoz iz Hrvaške le 37,5 odstotka lanskega, izvoz skupaj z NEK pa se ni bistveno razlikoval od lanskega. Na italijanski meji je znašal izvoz v letošnjem juniju 68 odstotkov lanskega, uvoza pa je bilo za 65.544 MWh več kot junija lani. Hrvaški del NEK je junija znašal 239.991 MWh, kar je bilo za 3,5 odstotka manj kot maja.

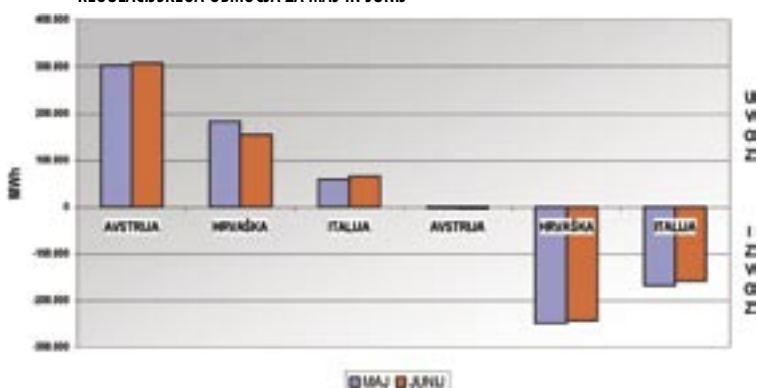
SKUPNI PROMET NA DNEVNEM TRGU IN VREDNOST SLOeX V JUNIJU

VREDNOST ODSTOPANJ, INDEKSA SLOeX TER OSNOVNIH CEN ODSTOPANJ C+ IN C- V MAJU

PRIMERJAVA KOLIČIN EVIDENTIRANIH BILATERALNIH POGODB NA MEJI REGULACIJSKEGA OBMOČJA ZA MAJ IN JUNIJ

Ljubljana avgusta gostiteljica ISH 2007

V Cankarjevem domu v Ljubljani bo zadnji teden avgusta potekal 15. mednarodni simpozij s področja visokonapetostne tehnike ISH 2007, ki ga organizirata Fakulteta za elektrotehniko Univerze v Ljubljani in Elektroinštitut Milan Vidmar v sodelovanju s slovenskim elektrogospodarstvom. Simpozij bo priložnost za srečanje s 550 strokovnjaki z vsega sveta, ki bodo v petih dneh strokovni javnosti predstavili več kot 400 člankov, med katerimi bo tudi 12 slovenskih prispevkov.

*m*ednarodni simpozij za visoke napetosti (ISH) je bienalna konferenca z dolgo in bogato zgodovino. Prvo srečanje strokovnjakov s področja visoke napetosti je bilo namreč že leta 1972, pri čemer so srečanja vsaki dve leti izmenično v Evropi in drugih delih sveta. ISH si je v strokovni javnosti pridobil izjemen ugled in postal glavno srečanje za izmenjavo znanja in dosežkov strokovnjakov s tega področja na svetu. Že od samega začetka se simpozija udeležujejo tudi slovenski strokovnjaki s tega področja, ki so s svojimi prispevki postali prepoznavni na svetovni ravni, kar je zagotovo tudi eden poglobitih razlogov, zaradi katerih je bila ravno Sloveniji letos zaupana organizacija tako

velikega mednarodnega strokovnega dogodka. Kot nam je povedal eden vodilnih slovenskih strokovnjakov s tega področja in direktor Inštituta Milan Vidmar, ki je nosilni organizator avgustovskega srečanja v Ljubljani, **prof. dr. Maks Babuder**, pot za pridobitev tako velike strokovne prireditve, ki ima svetovni ugled, ni bila lahka. Kakor koli že, predstavniki Inštituta Milan Vidmar so letošnjo konferenco po dodeljeni kandidaturi leta 2003 uspešno predstavili pred dvema letoma na zadnjem tovrstnem srečanju v Pekingu in kot gostitelji obljublajo, da tudi v Ljubljani uglednih svetovnih imen in zanimivih tem ne bo manjkalo. Sicer pa, kot pravi dr. Maks Babuder, že ime simpozija pove, da je osrednja tema obravnav tovrstnih simpozijev namenjena predvsem visokonapetostni tehniki in prenosu velikih moči električne energije na velike razdalje oziroma obravnava aktualnih tem, izboljšavam in novim rešitvam na tem področju. Kot zanimivost naj omenim, pravi dr. Maks Babuder, da je denimo še vedno aktualna tema, ki je nastala še v času Nikole Tesle, o prednostih in slabostih izmenične oziroma enosmerne napetosti, pri čemer v zadnjem času pri prenosu velikih moči na velike razdalje čedalje bolj izstopajo tudi prednosti slednje. K temu je precej prispeval tudi razvoj močnostne polprevodniške

Foto Brane Janjič

Prof. dr. Maks Babuder - eden najzaslužnejših, da bo Ljubljana konec avgusta gostila svetovno energetska elito.

tehnike, ki je omogočila prevod izmeničnih napetosti velikih moči v enosmerne. Tako se v praksi ti sistemi uporabljajo v podmorskih kablskih povezavah (znane so povezave med Švedsko in Finsko, Švedsko in Nemčijo, Italijo in Grčijo). Veliko se v strokovnih krogih govori tudi o superprevodnikih, različnih novih materialih in napravah, zmanjševanju vplivov na okolje, razvojnih strategijah in podobno. Skratka o zadevah, ki so sestavni del prenosa električne energije in s tem tudi našega vsakdanjega življenja, saj je energija vdolana v prav vse naše izdelke in početje.

Na simpoziju predvidenih kar enajst tematskih sklopov

O številnih dilemah, novostih in razvojnih možnostih na področju visokonapetostne tehnike bo tekla beseda tudi na avgustovskem srečanju v Ljubljani, pri čemer o tem, za kakšen obseg strokovnih razprav pravzaprav gre, najbolje povedate, da bo v slabem tednu dni potekala vrsta razprav v kar enajstih glavnih tematskih sklopih – od denimo dogajanj, povezanih z elektromagnetnimi polji, težavami, povezanimi s prehodnimi pojavi, novimi tehnologijami, ekonomskimi

in ekološkimi vprašanji, diagnosticiranjem, merilnimi napravami, meritvami in analizami do ključnih razvojnih dilem v smislu, ali omrežja graditi na podlagi koncentriranih proizvodnih virov ali v ospredje postaviti lokalno oskrbo in samooskrbo. Del strokovnih tematskih predstavitev bo potekal tudi v obliki posameznih panojev, ki bodo razporejeni po prizoriščih simpozija, prav tako pa bo tudi veliko priložnosti za izmenjavo mnenj in pogovore neposredno s samimi avtorji strokovnih člankov.

Kot nam je povedal generalni sekretar organizacijskega odbora za pripravo simpozija, **dr. Janko Kosmač**, je bil njihov interes pri potegovanju za organizacijo tega simpozija poleg dragocene izmenjave izkušenj, mnenj in spoznanj z najuglednejšimi strokovnjaki z vsega sveta tudi seznanitev tujcev s sistemom izobraževanja in ravni raziskovanja v Sloveniji ter ne nazadnje tudi s številnimi slovenskimi kulturnimi in naravnimi znamenitostmi. Tako so pripravili tudi bogat spremljevalni program in vrsto sprejemov, cilj vseh teh dejavnosti pa je enak, čim bolj približati in seznaniti domačo strokovno javnost s strokovnjaki in spoznanji s področja visokonapetostne tehnike na svetovni ravni. Več informacij o dogodku lahko dobite tudi na spletni strani Inštituta Milan Vidmar (www.eimv.si) oziroma kar na spletni strani ljubljanskega simpozija www.ish2007.org

Brane Janjič

Za pokušino naj omenimo samo nekaj izmed več kot 500 vidnih domačih in tujih strokovnjakov, ki se bodo s svojimi prispevki udeležili konference: prof. dr. Maks Babuder in mag. Maja Končan - Gradnik, Elektroinštitut Milan Vidmar, dr. Pavel Omahen, Elektro-Slovenija, prof. dr. Stanislaw Gubanski, Švedska, prof. dr. Carlo Alberto Nucci, Italija in prof. Toshikatsu Tanaka, Japonska. Med spremljevalnimi dogodki in prireditvami pa gre vsekakor omeniti slovesnost ob odprtju konference, ki bo v ponedeljek, 27. avgusta, ob 10. uri v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani, slavnostni sprejem na ljubljanskem gradu, v torek, 28. avgusta, ob 20. uri, v sredo, 29. avgusta, odkritje spomenika profesorju dr. Marjanu Praperju ob 15. uri v Novem mestu ter predstavo Tesla Electric Company, svetovno priznanega režiserja Tomaža Pandurja, ki bo istega dne ob 20.30 v Križankah.

V Helsinkih vrsta aktualnih in zanimivih tem

V prestolnici Finske, v Helsinkih, je od 1. do 7. julija letos potekalo poletno zasedanje mednarodnega študijskega komiteja pariške Cigre za nadzemne vode z devetimi študijskimi delovnimi skupinami, ki v njem trenutno dejavno delujejo. Tokratnega zasedanja se je udeležilo skupno okrog sto udeležencev iz 33 držav z vseh kontinentov, največ iz Evrope.

Po ustaljenem principu takšna srečanja strokovnjakov s področja daljnovidne tehnike potekajo enkrat na leto (običajno je to poletno-jesenski termin **gleđano na sedež mednarodne Cigre, ki je v Parizu), in to v vmesnem letu, ko ni generalnega zasedanja. Naslednje, 42. generalno zasedanje pariške Cigre bo avgusta 2008. V tem vmesnem obdobju se odvijajo tudi številna srečanja elektroenergetikov v 55 državah članicah mednarodne pariške Cigre oziroma nacionalnih komitejev po vsem svetu, in to na tematskih konferencah, simpozijih, okroglih mizah in drugih tematsko zaokroženih srečanjih. Naj spomnimo, da je letos slovenski nacionalni komite Cigre-Cired organiziral od 28. maja do 1. junija že svojo osmo konferenco elektroenergetikov v prostorih Terme Čatež, kjer je bilo obravnavano 141 prijavljenih

referatov v 15 sekcijah Cigre in 72 prijavljenih referatov v 6 sekcijah Cired, skupno 213 referatov. V naši sosesčini bo letos od 30. septembra do 5. oktobra zasedanje Cigre Srbije v Vrnjački Banji, od 21. do 25. oktobra osmo zasedanje bosansko-hercegovske Cigre v Neumu, od 4. do 8. novembra pa še osmo zasedanje hrvaške Cigre v Cavtatu.

Pomen in poslanstvo mednarodne Cigre

Med elektroenergetiki po svetu slovi Cigre kot združenje z najvišjim strokovnim rangom, ustanovljeno že leta 1921 s sedežem v Parizu. Cilj delovanja Cigre je razvoj tehniških znanj, izmenjava izkušenj in informacij med strokovnjaki, ki delujejo na področju visokonapetostnega elektroenergetskega sistema. Številni strokovnjaki s področja razvoja opreme, delovanja in vzdrževanja elektroenergetskih sistemov so povezani v različnih študijskih skupinah. Objava strokovnih publikacij posameznih strokovnih skupin Cigre je plod nekajletnega študijskega in raziskovalnega dela s strokovnega področja, ki ga določena skupina obravnava in proučuje. Te publikacije v obliki samostojnih izdaj oziroma skrajšanih prispevkov v strokovni reviji *Electra* so največkrat vodilo nadaljnjega dela na številnih podro-

Luteranska katedrala Sv. Nikolaja, v ospredju spomenik Carja Alexandra II.

čjih elektroenergetike. Trenutno deluje znotraj mednarodne pariške Cigre prek 240 takšnih skupin v 16 študijskih komitejih, od katerih je prav mednarodni študijski komite B2 za nadzemne vode Cigre Pariz (SCB2 Overhead Lines) letos od 1. do 7. julija zasedal v Helsinkih na Finskem.

Atraktivnost mesta Helsinki z bogato zgodovino in izzivi sedanjega časa

Organizacijo tokratnega srečanja v Helsinkih je prevzel in jo tudi vzorno izvedel finski nacionalni komite Cigre. V okviru tega srečanja je bil organiziran tudi posebni enodnevni kolokvij z naslovom »OHTL Maintenance and Network Visions«, ki je potekal v prostorih Grand Marina Congress Center. V neposredni bližini je staro mestno jedro Helsinkov s številnimi atraktivnimi stavbami, kot je predsedniška palača, mestna hiša z mestno tržnico, kjer je bil tudi organiziran poseben sprejem za vse udeležence tokratnega zasedanja Cigreja, univerzitetni muzej z bogato knjižnico, ortodoksno katedralo Uspenski. Nad vsemi pa se vzpenja najatraktivnejša luteranska bela katedrala, znana kot Church of Nicholas, zgrajena po predlogih slavnega finskega arhitekta Carla Ludwiga Engela (1778-

1840) v letih 1827-1852, ko je bila popolnoma dokončana. Na južnem pobočju katedrale se razprostira obsežno stopnišče, kjer je atraktivno shajališče številnih turistov z velikim trgom (Senate Square - v finskem jeziku Senaatintori). Sredi senatnega trga je postavljen kip carja Aleksandra II iz leta 1894 po predlogu Runeberga, obkrožen s skulpturami, ki simbolizirajo mir, znanost, umetnost in pravico.

V neposredni bližini tržnice pred mestno hišo v zahodni smeri je postavljena lična fontana Havis Amanda z morsko deklico, simbol mesta Helsinkov, ki je tudi priljubljeno zbirališče srečanj za ljubljencev in številnih turistov. Od tu v zahodni smeri pa se razprostira slikovit park s spomenikom finskemu poetu J. L. Runebergu (1885) v sredini parka. V poletnih dneh je osrednje zbirališče mladine in prijetno sprehajališče številnih turistov in domačinov. Runeberg je tudi oče finske državne himne. V poletnih mesecih, ko je dan dolg prek dvajset ur, na tem mestu potekajo različne zabavišne igre na prostem za otroke, mladino in starejše, razni koncerti in vrsta drugih aktivnosti. Resnično lep in prijeten kraj za oddih in razvedrilo na prostem. Ožje mesto Helsinki šteje okrog pol milijona prebivalcev, s svojim zaledjem pa okrog milijon ljudi.

Odmeven kolokvij o inovativnih dosežkih in sedanjem energetskega trenutku na Finskem

V okviru kolokvija »OHTL Maintenance and Network Visions« 4. julija je bilo pripravljenih 14 prezentacij, razdeljenih v tri tematske sklope. V prvem sklopu in v uvodnem nagovoru je profesor helsinške Tehnološke univerze **dr. Matti Lehtonen** podal celovit prikaz aktualnih gospodarskih in energetskih razmer na Finskem s predvidenimi smermi razvoja prenosne dejavnosti in celotne elektroenergetike do leta 2030. Tu gre predvsem za pet glavnih načel pri načrtovanju in praktični izvedbi posameznih objektov: ekonomičnost, ustrezna izvedba sprememb, odpornost do motenj, odpornost do izrednih dogodkov ter priročen in hiter način popravil. Opozoril je na posebne zahteve pri čedalje širši uporabi podzemnih kablov, še posebej v strnjenem mestnem območju, pa tudi na podeželju, kakor tudi pri uporabi zračnih kablov (air cables) na podeželju in širših pogozdenih območjih.

Prikaz finskega elektroenergetskega omrežja 110, 220 in 400 kV s poudarkom na vzdrževanju in postopkih oddaje del zunanjim partnerjem in zahtevanih pogojev pri spremljanju vseh

Udeleženci kolokvija CIGRE B2 za nadzemne vode v Helsinkih

dejavnosti na tem segmentu, je celovito podal **Yrjö Ojala**, glavni odgovorni vodja projektnega sektorja pri ELTEL Networks, sicer naš znani dolgoletni dejavni član študijske delovne skupine WGB2.12 Electrical Aspects of Overhead Lines Cigre Pariz. Fingrid Oyj trenutno upravlja 4100 kilometrov 400 kV daljnovodov, 2350 kilometrov 220 kV in 7500 kilometrov 110 kV daljnovodov, skupaj torej kar 13950 kilometrov ter skupno še 106 transformatorskih postaj (od tega 35 400 kV, 19 220 kV in 52 110 kV RTP). Poraba na ravni finskega energetskega sistema je okrog 85 TWh s konično močjo okrog 15.000 MW. Finska je povezana z več daljnovodnimi in podmorskimi povezavami s sosednjo Norveško, Švedsko in preko back to back 400 kV pretvorniške postaje v Viborgu s sosednjo Rusijo. Najnovejšo podmorsko kabelsko povezavo pomeni „Eastlink“ med Finsko in Estonijo enosmerne napetosti ± 150 kV, 350 MW v izvedbi VSC pretvornikov (74 km podmorski vodnik XLPE, zarit v podmorsko dno, 22 kilometrov 150 kV zemeljskega vodnika na finski strani in 9 kilometrov zemeljskega vodnika na estonski strani). Po nekajletnih pogajanjih na ravni obeh držav v okviru EU Regulation 1228/2003 je gradnja objekta stekla leta 2006 s predvidenim končanjem leta 2010 (več o tem projektu glej Transmission & Distribution World, april 2007).

V drugem tematskem sklopu so avtorji Laura Kauppinen, Kari Kuusela in Jarmo Elovaara predstavili izsledke številnih raziskav in ugotovitev, ki so se nanašale na stalno izobraževanje vodstvenega osebja in delavcev v vsakdanji praksi, pravočasno zamenjavo starejših zaposlenih z novimi mlajšimi ljudmi, problematiko vpliva električnega in magnetnega polja na človeka s prikazom izpostavljenosti ljudi med rednim obratovanjem v bližini električnih naprav zaradi elektromagnetnega sevanja.

Osrednjo predstavitev o razvoju, projektiranju in o najnovejših izvedbah sodobnih daljnovodnih stebrov, kjer so bile uporabljene zadnje arhitektonske rešitve glede izvedbe in njihovega vključevanja v prostor, je podal arhitekt **Jorma Valkama** iz arhitektna hiše Konehuone (več na spletni strani www.konehuone.cc). Gre za tako imenovane Pokrajinske stolpe (Landscape towers), ki so bili prvič predstavljeni za družbo Eltel Networks Corp. pod vodstvom arhitekta profesorja Antti Nurmesniemi-ja že leta 1995 pri Studio Nurmesniemi. Konstrukcijski detajli same izvedbe pa so delo profesorja Mattija Ollila. Omenjena sta s svojimi drznimi tehniškimi in arhitektonskimi rešitvami požela vrsto mednarodnih priznanj, kot denimo Good Design Award of the Chicago Athenaeum leta 1999. Za Fingrid Oyj je bil leta 2002 razvit in izdelan poseben

110 kV Landscape Tower tipa Nummela. Za naročnika Fortum Espoo Distribution Oy je trenutno v snovanju najnovejši okoljski steber tipa Suurpelto, za naročnika Vaasan Sähkö Oy pa okoljski steber tipa Vaasa. Lani so za Fingrid Oyj izdelali dva tipa okoljskih stebrov za nadzemne vode 2 x 400 kV. Prvi tip Lempäälä je zasnovan kot enostebrni, drugi tip Eurajoki pa v portalni izvedbi ločeno za vsak sistem. Vsi ti stebri so locirani praviloma v neposredni bližini prometnih poti (avtoceste, regionalne ceste), so ustrezno pobarvani in ponoči tudi osvetljeni.

Slogan profesorja **Antti Nurmesniemi-ja** je: Če ne moreš skriti stebra, ga naredi vidnega. To smo se tudi prepričali sami z ogledom dveh takšnih landscape stebrov pri dnevni svetlobi. Nočni pogled nanje in učinkovite svetlobne učinke pa nam je prikazal arhitekt Jorma Valkama v 3D računalniški projekciji v svojem predavanju. Pri rekonstrukciji dvosistemskega 110 kV daljnovoda TE Salmisaari–Meilahti v dolžini 3,5 kilometra v neposredni bližini parka s Sibeliusovim spomenikom je bilo od devetih vgrajenih stebrov vgrajenih pet novih landscape stebrov piramidnega videza z vogalniki iz okroglih cevi, po načrtu profesorja Antti Nurmesniemi-ja. Stebri so pobarvani s sinjemodro barvo, ki se tudi odlično ujema z okoljskim vodnim okoljem. Trije stebri so pri

Okoljski steber 400 kV ob avtocesti.

*Landscape steber DV 2x110 kV TE
Salmisaari - Meilahti v bližini parka
s Sibelius spomenikom.*

prečkanju manjšega morskega zaliva locirani v vodi, kjer je bilo zaradi slabega terena uporabljeno temeljenje s pilotiranjem. Od 3,4 milijona evrov skupnih stroškov celotne rekonstrukcije je odpadlo 1,1 milijona evrov na vgradnjo petih landscape stebrov, ki se obravnavajo kot poseben investicijski strošek za boljši okoljski videz celotne naprave v prostoru.

V tretjem tematskem sklopu pa so avtorji Pierre Pramayon, Mark Norton, Peter Catchpole in Aksel Sorensen predstavili izsledke študijskih in razvojnih dognanj iz okvira združene študijske skupine JWGB2-C1/19 na temo povečevanja prenosnih zmogljivosti prenosnih vodov pod skupnim naslovom: Increasing Capacity of Overhead Lines-Needs and Solutions, kar bo tudi predmet strokovnih obravnav na posebnem simpoziju študijskega komiteja C1 System Development and Asset Management under Restructing mednarodne Cigre jeseni, od 1. do 4. novembra v Osaki na Japonskem.

Vrsta zasedanj študijskih delovnih skupin

V okviru letošnjega zasedanja študijskega komiteja nadzemnih vodov v Helsinkih je bilo podrobneje opisano delo vseh devetih študijskih delovnih skupin. Kot dejaven član sem se sam udeležil treh študijskih delovnih skupin.

Na dnevnem redu prve študijske delovne skupine za vodnike WGB2.26 (prej WGB2.12) Electrical Aspects of Overhead Lines je bila obravnavana vrsta dokumentov, ki jih obdelujejo posebne delovne skupine, in sicer TF 26-1: Vpliv višjih temperatur vodnikov med obratovanjem pri konvencionalnih vodnikih in pripadajoči spojni opremi, TF 26-4: Obnašanje vodnikov nadzemnih vodov pod vplivom povišanih temperatur - revizija dokumenta TB 207 in TF 26-9: Navodila za izbor temperaturno odpornih vodnikov. Obravnavan je bil tudi program raziskav nove študijske delovne skupine za proučevanje poškodb na optičnih vodnikih OPGW in OPPC.

V drugi študijski delovni skupini za meteorologijo pri nadzemnih vodih WGB.28 (prej WGB2.16) je bilo na dnevnem redu nadaljevanje obravnave dokumentov, ki še niso bili dokončani na predhodnem, 12. zasedanju, marca letos v Ljubljani (podrobneje glej Naš stik, marec 2007). Predstavnik z Islandije Arni Jon Eliasson je predstavil tehnično izvedbo monitoringa mehanskih obremenitev vodnikov (velike ledne obloge) na najnovejšem zgrajenem 400 kV daljnovodu na Islandiji. Kot zanimivost naj omenimo, da je postavitve daljnovoda s kompletnimi elektromontažnimi deli v močni mednarodni konkurenci uspelo dobiti Dalekovodu iz Zagreba, ki ga je tudi uspešno postavil

v vsesplošno zadovoljstvo investitorja Landsnet/ICEGRID iz Reykjavika.

V tretji študijski delovni skupini, ki se ukvarja z razledenitvami vodnikov WGB2.29 Anti- and De-Icing Systems for HV and UHV Overhead Lines (vodja dr. Masoud Farzaneh iz Kanade, sekretar dr. Franc Jakl) je bil prikazan osnutek dokumenta, ki z meteorološkega vidika podaja možnost zmanjševanja pojava zaledenitev vodnikov (modelne metode za napovedovanje pojava nenadnega nastanka žledenja, njenega obsega in intenzitete, proces razvoja in proučevanje mehanizma sprejemljivosti žleda in snega na vodnikih z uporabo ustreznega monitoring sistema opazovanja in tako naprej). Zajema tudi predlog ustreznega operativnega sistema za izvedbo razledenitev posameznih daljnovodov, kjer imajo zlasti v Kanadi že določene izkušnje po znanem lednem dogodku stoletja iz leta 1998.

Dr. Franc Jakl

SDE zahteva takojšnjo vzpostavitev socialnega dialoga

Sindikat dejavnosti energetike je predsedstvo preimenoval v stavkovni odbor, saj v sindikatu niso zadovoljni z dosedanjim potekom reševanja odprtih vprašanj. Če do septembra ne bo ustreznega odziva na postavljene zahteve, bo SDE posegel po skrajnem orodju, to je stavki.

predstavniki Sindikata dejavnosti energetike, ki zajema elektrogospodarstvo, premogovništvo in naftno-plinsko dejavnost in združuje 84 odstotkov zaposlenih v teh panogah, so zaradi nezadovoljstva s potekom socialnega dialoga, 25. julija sklicali tiskovno konferenco, na kateri so podrobneje razložili razloge, zaradi katerih je bil 16. julija oblikovan stavkovni odbor SDE. Kot je uvodoma poudaril predsednik SDE **Franc Dolar**, so se k temu ukrepu zatekli, ker dosednji poskusi vzpostavitve socialnega dialoga in tvorne razrešitve odprtih vprašanj, ki se nanašajo na ekonomsko socialni položaj članov sindikata dejavnosti energetike Slovenije, niso obrodili želenih sadov. Kot je opozoril Franc Dolar, so se razmere na področju energetike, tudi v globalnem smislu, v zadnjem času krepko spremenile in terjajo tudi spremembe oziroma vnovično tehtanje sedanjih stra-

teških usmeritev na področju energetike v Sloveniji. Po mnenju sindikatov so bile v Sloveniji namreč v zadnjih mesecih v energetiki sprejete nekatere odločitve, ki niso v prid v minulem obdobju dogovorjenih in s sindikati usklajenih usmeritev, in bi kot takšne tudi utegnile odločno vplivati na poslabšanje ekonomsko socialnega položaja zaposlenih v slovenski energetiki. Tako v SDE-ju ugotavljajo, da vlada enostransko spreminja in tudi sprejema ključne odločitve brez socialnih partnerjev, čeprav je bilo dogovorjeno, da takšnih odločitev brez seznantitve in posveta s predstavniki sindikata SDE ne bo. V SDE-ju ne nasprotujemo potrebnim spremembam, želimo pa tvorno sodelovati pri odločitvah, ki lahko vplivajo na socialno–ekonomski položaj naših članov, je poudaril Franc Dolar in dodal, da je sindikat v minulih letih veliko prispeval k uspešnemu razreševanju nekaterih razvojnih dilem slovenske energetike, kot je bila denimo ustanovitev HSE in reorganizacija distribucije. V sindikatu so tudi prepričani, da je Slovenija sama sposobna voditi politiko investiranja in nadaljnega razvoja slovenskega energetskega sistema in tudi, da tujega strateškega partnerja slovensko elektrogospodarstvo ne potrebuje, saj je na voljo dovolj domačega kapitala oziroma ga je mogoče za energetske naložbe dobiti pod ugod-

nejšimi pogoji na finančnem trgu. Skratka, v SDE menijo, da je odprtih cela vrsta ključnih vprašanj, o katerih bi se morali pogovoriti v okviru socialno-ekonomskega odbora, ki pa se kljub številnim sindikalnim pozivom ni sestel že dve leti. Sicer pa je Franc Dolar povedal, da bodo na napovedanem sestanku z direktorjem direktorata za energetiko dr. Igorjem Šalamunom med drugim zahtevali ustanovitev pogajalske skupine vlade, ki bo imela tudi ustrezna pooblastila in bo lahko odločala o ključnih vprašanjih. Mednje sodi sklenitev aneksa h kolektivni pogodbi, pri čemer sindikati zahtevajo, da se uskladitveni znesek, določen za leti 2004 in 2005, ki znaša 79,70 evra za elektrogospodarstvo ter nekaj čez 80 evrov za premogovništvo, vnese v osnovno plačo. Ministrstvo je v dosedanjih predlogih glede te zahteve predlagalo, da se uskladitveni znesek še vedno izplačuje kot dodatek na plačo, je pojasnil Franc Dolar, kar pa za sindikat ni sprejemljivo, saj bi bili zaposleni v energetiki s tem na slabšem. Ob tem je dodal, da bo sindikat zaradi oškodovanja zaposlenih, če ne bo prišlo do ustreznega dogovora, proti državi vložil tudi tožbo. Poleg tega zahtevajo tudi takojšnjo vzpostavitev delovanja ekonomsko socialnega odbora energetike, ki je že uspešno deloval od leta 2000 do srede leta 2004. Prav tako pa naj bi vlada pretehtala odločitev o smiselnosti predčasnega zapiranja RTH Trbovlje, saj naj bi po mnenju sindikalistov na tem območju bilo na voljo še precej tudi ekonomsko zanimivih zalog premoga, ki bi jih kazalo izrabiti za zagotovitev nemotene oskrbe slovenskega gospodarstva z energijo.

Sicer pa je izredna konferenca Sindikata delavcev dejavnosti energetike Slovenije na seji 16. julija zaradi neustreznega odziva pogajalskih partnerjev sklenila, da se predsedstvo SDE preimenuje v stavkovni odbor. Ta bo v skladu s stavkovnimi pravili in rezultati dosežkov resolucijskih zahtev usmerjal nadaljnje oblike sindikalnega nastopa sindikata. Stavkovni odbor mora do konca avgusta poročati konferenci sindikata in če ne bo doseženih nobenih premikov, ki bodo zagotovili nadaljnje reševanje težav, bo sindikat ustanovil stavkovne odbore v konferencah elektrogospodarstva, premogovništva in naftno-plinske industrije, ti pa

stavkovne odbore v podjetjih, je povedal Franc Dolar in dodal, da si v SDE sicer uporabe tega skrajnega sredstva sindikalnega boja ne želijo, a ga bodo, če bodo v to prisiljeni, vsekakor uporabili.

Na ministrstvu ne vidijo večjih težav

Za mnenje glede ocen dosedanjega poteka socialnega dialoga in zahtev SDE smo zaprosili tudi pristojne na ministrstvu za gospodarstvo, ki so nam posredovali naslednje odgovore. S sindikati smo v preteklem letu obravnavali vrsto vsebinskih tematik. Pri obravnavi omenjenega Aneksa so bila naša stališča različna in smo potrebovali več časa za usklajevanje in iskanje ustreznih rešitev. V zvezi z razlogi, da ne zaživi delo socialno-ekonomskega odbora, so nam sporočili, da je bilo v preteklem letu treba imenovati nove predstavnike v ekonomsko-social-

ni odbor. Pred kratkim so bili imenovani vsi potrebni predstavniki v ekonomsko-socialni odbor in tako je tudi izpolnjen pogoj za sklic odbora v novi sestavi, ki naj bi se predvidoma sestel v avgustu. Kot so poudarili, tudi povsem razumejo skrb sindikata za položaj delavcev, pri čemer pa se v Sloveniji vse od osamosvojitve, ko je tržna logika postala ključni povod sprememb, takšne spremembe dogajajo v vseh dejavnostih - v nekaterih prej v drugih, kot je denimo energetika, pač nekoliko pozneje.

Z vstopom Slovenije v EU so določene spremembe postale tudi obvezne in nanje ni mogoče vplivati. Interes vsakega delodajalca pa seveda je, da ima zadovoljne delavce, zato si tudi na ministrstvu prizadevajo te procese izvesti v soglasju z delavci in njihovimi predstavniki.

Brane Janjič

Vodstvo SDE s potekom socialnega dialoga ni zadovoljno.

Foto Brane Janjič

Izredna konferenca sindikata delavcev dejavnosti energetike Slovenije je 16. julija 2007 sprejela naslednje sklepe:

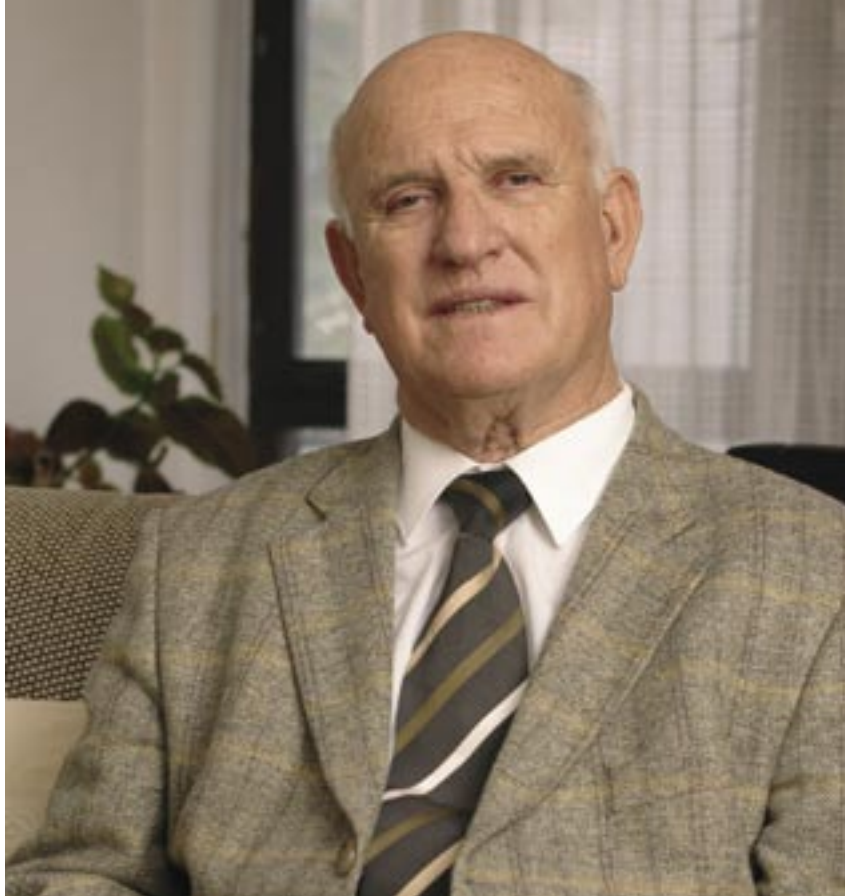
1. Predsedstvo SDE Slovenije se preimenuje v Stavkovni odbor SDE in v skladu s stavkovnimi pravili ter rezultati dosežkov resolucijskih zahtev usmerja nadaljnje oblike sindikalnega nastopa v SDE Slovenije.
2. Pozivamo vlado Republike Slovenije, da do začetka delovanja Ekonomsko-socialnega odbora za energetiko - ESOE ustavi vse aktivnosti v energetskega sektorju, ki neposredno in posredno vplivajo na ekonomsko-socialni položaj zaposlenih v energetiki.
3. Zahtevamo, da se do konca septembra 2007 končajo pogajanja o Aneksu št. 3 h KP elektrogospodarstva in premogovništva v obsegu in vsebini, ki bo medsebojno usklajena. Če do tega roka ne bo prišlo do uskladitve, je to ena izmed stavkovnih zahtev.
4. Zahtevamo sprejem spremembe Zakona o postopnem zapiranju RTH Trbovlje, ki bo s podaljševanjem proizvodnje in zapiranja omogočil ustrezno razreševanje presežnih delavcev v RTH.

Vrednoti pravičnosti in enakosti v reguliranju odnosov v plačah

Formalno družbo v vseh pomembnih odnosih regulirajo zakoni in drugi normativni akti. Vsi zakoni in normativni akti pa imajo svoj temelj in izvor v dominantnih vrednotah, ki so napisane ali nenapisane. Če so vrednote splošno sprejete, pomenijo legitimno podlago družbenega sistema. Politični sistem dobi svojo legitimiteto šele takrat, ko je vrednostno, to je v vrednotah priznan.

*i*z omenjenega sledi, da ima urejanje industrijskih odnosov svoj zadnji temelj in izvor v dominantnih družbenih vrednotah. To pomeni, da konflikti v industrijskih odnosih nastanejo zato, ker so kršene ali nezadostno upoštevane dominantne družbene vrednote. Dominantna družbena vrednota, na podlagi katere se urejajo industrijski odnosi, je pravičnost. To je vrednota, ki je v vsej zgodovini najmočnejše opazna, in to zato, ker je nekako genetsko vrojena v človeka. Pojem pravičnosti je zelo širok, glede na to, kaj posameznik, različne skupine in institucije s to vrednoto razumejo. Ker pa je vsaki družbi imanentna težnja po preživetju in funkcioniranju, so politični sistemi vrednoto pravičnosti operacionalizirali

v pravne sisteme, to je v številne zakone in normativne akte. Vrednota pravičnosti je bila tako z zakoni zožena in ni nikoli zajela vsega tistega, kar so vsi ljudje - ki so vedno razdeljeni v sloje ali razrede - pojmovali za pravično. Politični sistemi so v svojih zakonodajalnih sistemih omejevali pojem pravičnosti tako, da so legalizirali obstoječe družbene odnose in iz njih izvirajoče strukture moči. Tisti, ki poseduje veliko lastnine, ali razpolaga z velikim kapitalom, ali razpolaga z drugimi materialnimi viri, uživa v družbi tudi več pravičnosti. Ideologije so tisti miselni sistemi, ki so producirale različne vrednote. Značilno je, da so vse ideologije poudarile vrednoto pravičnosti, čeprav so jo različno pojmovalle in postavljale različna sredstva za njeno uresničitev. Ideologija, ki je najbolj radikalno poudarila vrednoto pravičnosti, je bila ideologija socializma, komunizma oziroma marksizma. Izhajala je iz prepričanja, da vrednoto pravičnosti družba v vsej svoji razsežnosti lahko uresniči samo, če ukine zasebno lastnino nad sredstvi za proizvodnjo in jo pomembno omeji tudi v drugih dobrinah, in na tej podlagi strukturira brezrazredno družbo. Ta izjemni in tragični podvig je bil zgorešen, ker je bil antropološko napačen in ni vedel, da je vrednota lastnine in po-

Dr. Janez Jerovšek

sedovanja prav tako genetsko vrojena v človeka, kot vrednota pravičnosti. Eden od pomembnih razlogov za propad komunističnega projekta je tudi ta, da se je uresničeval z revolucijo, nasiljem, ubijanjem ljudi in kratenjem človekovih pravic. Razvojno se je izčrpal, tako na ravni gospodarstva, kot na ravni demokracije. Izgubil je svojo evoliucijsko sposobnost, čeprav so vsi družboslovci in politiki predvidevali, da se bo transformiral, ne pa propadel.

Pravica do lastnine je pogoj za uspešen razvoj

Vsi obstoječi in postkomunistični ideološki in politični sistemi so po padcu velikega komunističnega projekta spoznali, da mora biti človeku pravica do lastnine - celo do neomejne lastnine - dana in zaščitena, da je ta pravica pogoj za uspešen gospodarski in družbeni razvoj in pogoj za demokratično in nenasilno družbeno ureditev. Vendar neomejna pravica do lastnine, po svoji imanentni logiki zožuje pojem pravičnosti oziroma porazdeljuje v družbi pravičnost tako, da jo imajo več tisti, ki imajo več lastnine. Po drugi strani pa je zgodovinska izkušnja pokazala, da se pravičnost posamezniku, sloju ali razredu ne more podeliti ali dati tako, da

se drugemu posamezniku, sloju ali razredu lastnina vzame ali podržavi. Rešitev te dileme je v dvigu produktivnosti dela in v tehnologiji. Ko bo družba materialno bogatejša, vrednota pravičnosti ne bo močno vezana na lastnino. Neenakost bo ostala, vendar bo to neenakost na višji ravni. Povedano drugače: Če ima nekdo na dan na voljo za prehrano samo eno pest riža, nekdo drug pa ima na voljo dve pesti, je to večja neenakost, kot pa če nekdo poseduje en avto, drug pa dva avtomobila.

Vrednota pravičnosti je tudi danes občutena v vseh slojih, čeprav je vsi sloji ne pojmujejo enako, ker je družba v procesu razslojevanja in vzpostavljanja drugačnih socialnih struktur. Pravičnost bo prav zaradi porajajočega se kapitalizma, ki se v naših razmerah poraja mimo protestantske etike, ostala živa in opazna, ter nujno potreben orientir, po katerem bodo morali posamezniki, politični in gospodarski subjekti uravnavati svoje delovanje in obnašanje. To pa pomeni, da imajo industrijski odnosi, konflikti in stavke pri nas svoj izvor v vrednoti pravičnosti oziroma v dejstvu, da posamezniki, gospodarske in druge dejavnosti in poklici, ugotavljajo in čutijo, da je njihova pravičnost zelo prizadeta. V industrijskih odnosih posamezniki in skupine

merijo svojo pravičnost s pravičnostjo drugih. Pri tem se orientirajo po dominantnem vrednostnem sistemu v družbi. Ta pa ni nujno napisan.

Zdravniki, piloti, železničarji, bolniške sestre in drugi poklici zelo dobro vedo, kaj je zanje pravično, in to primerjalno lahko tudi dokažejo. Zato delodajalci - naj bodo to podjetniki ali vlada - v večini primerov ne oporekajo njihovem pojmu pravičnosti. Trdijo, da so njihove zahteve prevelike (kar se tudi pogosto dogaja) in da niso uravnotežene z drugimi poklici. Če je točno, da vrednote legitimirajo sistem, potem stranka v industrijskem sporu, ki prizna upravičenost zahtev nasprotnega partnerja, pristane na njegov pojem pravičnosti. Tisti partner v sporu, ki zanika upravičenost zahtev nasprotnega partnerja, mora za takšno zanižanje imeti kritje v ustrezni in priznani družbeni vrednosti.

Vrednote niso normativni ali zakonski akti, ki na podlagi prisile določajo, uravnavajo in sankcionirajo obnašanje vsakega posameznika. Vrednote so kulturno-etične orientacije, na podlagi katerih zakoni in drugi normativni akti šele nastajajo. Subjekti v industrijskih konfliktih se opirajo na vrednote v primerih, ko zaznavajo njihovo kršenje. Vrednote imajo veliko regulativ-

no moč, če so čim bolj splošno sprejete in imajo s tem visoko stopnjo legitimitete. Vendar se ne uresničujejo same po sebi, temveč morajo imeti organiziranega nosilca, ki jih zagovarja in brani ter skuša v življenju uresničiti. Vzemimo zopet primer bolniških sester, ki imajo že več kot deset let zelo slabe plače v primerjavi z drugimi poklici in posebno v primerjavi z zdravniki. Večini zaposlenih v drugih poklih je to znano, vendar bolniške sestre niso imele organiziranega subjekta, ki bi imel zadosti moči za uveljavitev njihovih bolj pravičnih plač. Pravičnost se ne uresničuje samodejno, temveč jo mora uresničiti organizirani subjekt, v konfliktu z drugimi subjekti. Posameznik in majhne skupine so praviloma nemočni, razen, če ne razpolagajo s takšnimi viri, s katerimi drugi ne razpolagajo. Zato mora vsaka poklicna skupina imeti na voljo močno organizacijo, če hoče uveljaviti svojo pravičnost. To so najbolje dokazali zdravniki s svojo uspešno stavko pred leti.

To pomeni, da vrednote regulirajo družbeno življenje in industrijske odnose, če imajo institucionalno kritje. Družba je sistem moči, ki je na podlagi določenih virov porazdeljena med sloje, razrede, stranke, razne civilne skupine in vidne posameznike. Vrednostni sistem se uresničuje v okviru

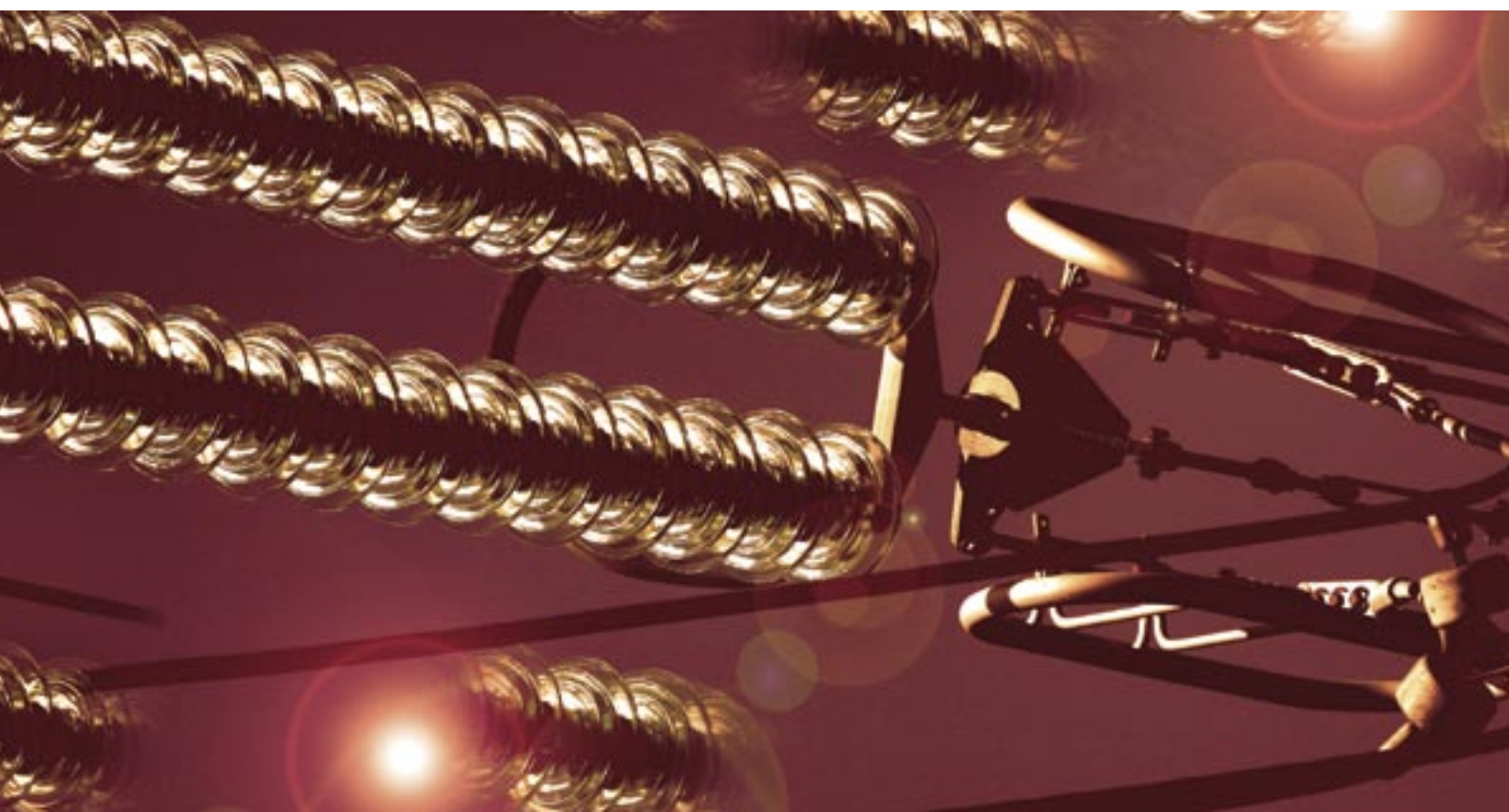
dane porazdelitve moči v družbi. Organizirani politični subjekti se bodo zavzeli za določeno vrednoto, na primer pravičnost, če bodo v boju za to pravičnost pridobili na moči in če je pravičnost, za katero se bodo zavzemali, v skladu z njihovo politiko. Najpomembnejša misel Talcota Parsona je, da politični sistem postane legitimen šele s sistemom vrednot.

V Sloveniji vrednote še niso zadosti pregledne

V urejenih družbah, z dolgoletno pluralistično tradicijo, so vrednote dokaj pregledne in tudi konsistentne. Po eni strani odražajo družbene odnose, po drugi strani pa hodijo pred temi odnosi in jih skušajo pragmatično spreminjati, v smeri bolj pravične družbe. V Sloveniji pa še vedno živimo v obdobju, ko vrednote niso zadosti pregledne in konsistentne, nekatere vrednote pa so si celo v medsebojnem konfliktu. Od tod mnenje, da smo družba brez vrednot in da zato nimamo pravih orientirov v političnem delovanju in vsakodnevnem obnašanju. Družba brez vrednot je anemična družba, v kateri je močno občutena deviantnost, tako na kolektivni kot na individualni ravni. Vendar problem ni v tem, da bi bila slovenska družba brez vrednot, temveč,

da medsebojno soobstojajo konfliktne in neskladne vrednote. Postali smo družba dokaj neurejenega kapitalizma, v katerem je določena obnašanja in delovanja zelo težko vrednostno opredeliti, če pa so take opredelitve mogoče, nimajo ustrezne institucionalne opore in institucionalnih mehanizmov.

V socializmu je bila vrednota pravičnosti definirana in pregledna. Neenakost je bila sicer dovoljena, vendar pravno in normativno omejena. Razlike v plačah so bile vrednostno, ne pa zakonsko določene in so znašale v posameznem podjetju 1 : 4. Zveza komunistov je kot monopolni subjekt vladanja iz svoje ideologije formulirala in predpisala sistem vrednot. Nekatere vrednote je operacionalizirala v pravni sistem. Zastopala je vrednoto enakosti in pravičnosti v območju lastnine in osebnih dohodkov. V teh vrednotah je imela podporo v večjem delu prebivalstva, zato so postale legitimne. Res pa je, da člani najvišje nomenklature niso živeli po teh vrednotah, temveč jim je bila na voljo visoka oblika potrošnje, s posebnimi vilami, visoko strežbo in s stilom življenja, ki si ga niso privoščili niti največji kapitalisti. To visoko obliko potrošnje so člani nomenklature uživali samo tako dolgo, dokler so bili člani nomenklature. Če je nekdo zaradi svojega nekonformnega obnašanja iz-

padel iz nomenklature, je s tem izgubil vse privilegije v trošenju dobrin, ki jih je plačala država.

Z razpadom socializma je razpadla vrednota enakosti, ker je zavirala gospodarski in družbeni razvoj. Socialistična vrednota enakosti je omejila temeljno civilizacijsko pravico do lastnine oziroma do neomejne lastnine. Zmagala je meščansko kapitalistična vrednota enakosti, ne pa socialistično pojmovana vrednota enakosti, in to ne zato, ker je imela kapitalistična v sebi manj pravičnosti, temveč zato, ker je bila gospodarsko in motivacijsko uspešnejša in iz tega razloga na daljši rok tudi pravičnejša.

Dopustna neomejna lastnina in neomejno bogatenje

Z razpadom vrednote enakosti, je razpadla družbena oziroma socialna struktura, ki je na tej vrednoti temeljila. Vrednota enakosti je s spremembo družbene strukture izgubila institucionalno oporo. Pojavila se je vrednota neenakosti, z njo pa je dopustna neomejna lastnina in neomejno bogatenje. Tudi način bogatenja ni vrednostno opredeljen, kot je to v urejenih kapitalističnih družbah. Pomembno je, da je legalen, ali vsaj na videz legalen. Ko je postala dopustna neomejna zasebna

lastnina in neomejno hitro bogatenje na način, ki ga normalni kapitalizem ne pozna, je bila socialistična pravičnost uničena. Tisti, ki so nosilci takšnega bogatenja, se sklicujejo na Evropo, kot da bi v Evropi nastajal kapitalizem na takšen horukovski način. Tako je Evropska zveza postala vrednostno kritje za nepošteno privatizacijske posle in za razne oblike poslovnega obnašanja, ki z evropskim vrednostnim sistemom nimajo veliko skupnega.

Z velikimi spremembami v lastninskih odnosih in socialni strukturi družbe se pojavi vprašanje, kaj z vrednoto pravičnosti razumejo različni sloji ali razredi? V Sloveniji je nastal majhen sloj kapitalistov oziroma premožnih ljudi, ki šteje okrog deset odstotkov prebivalcev. Nastal je velik srednji sloj, ki je sicer notranje razslojen in je najštevilnejši, saj šteje okrog sedemdeset odstotkov prebivalcev. Ostal pa je manjšinski nižji sloj oziroma klasični delavski razred, ki edini živi slabše, kot je živel v času socializma in šteje okrog dvajset odstotkov prebivalcev. Ker je družba v stanju preslojevanja, se tudi politična moč in druge oblike moči na novo prerazdeljujejo.

Vsi sloji se zavedajo, da enakost v socialističnem smislu ni več mogoča, ker so vse družbene strukture, ki so jo zastopale, razpadle. Vrednota neenakosti dobiva dominantno mesto in svojo institucionalno podlago in zaščito. Če so neomejna neenakost in skoraj vse oblike bogatenja dopustne, potem morajo vsi novo nastali sloji pojem pravičnosti spremeniti, ga zožiti, ali razširiti, kajti s socialistično vsebino ni več mogoč niti operativen. Skratka, za urejanje industrijskih odnosov je zelo pomembno, da je pojem pravičnosti določen in po možnosti tudi definiran in operacionaliziran. Konflikte v industrijskih odnosih je mogoče reševati na podlagi določenih pravil igre, ki jih je moč uporabljati, če je pravičnost operacionalizirana. Pojem pravičnosti je kot genetsko vrojen ostal, institucionalna struktura, ki je stala za to vrednoto v času socializma, pa je povsem porušena.

Dr. Janez Jerovšek

Kulturni utrinki

Morska razglednica

Na hribu, glej, cipreso!
Kakor oranta z rokami
dvignjenimi v nebo.
Za njo zvonik.
V njem zvon pozvanja,
vabi v cerkev nas
in čas oznanja.
Spodaj voda slana
kot azur odseva,
bor se nadnjo sklanja
in podobo svojo
v njej si ogleduje.
Nas pa sonce boža,
morje nas ljubkuje.

S teboj

Po tvojih valovitih prstih
obalnih kamnov hodim,
oko oplaja s tvojo se modrino,
kot da bi se opijalo
z najzlahtnejšo penino.
Uho zaznava sladko melodijo
tvojega ihtenja
od pljuskajočega šumenja.
V tvoji bližini
moja duša poje,
misel je svobodna
in kakor ptica poleti v nebo.

Po tvojih valovitih prstih
obalnih kamnov
hodim.

Jana Fišinger Jelen

Foto Dušan Jelič

Upanje izvira iz zaupanja

Danes vsi dobro vemo, da brez zaupanja ni sreče, ne miru. Vendar mnogi ljudje svoje življenje doživljajo kot brezupno avanturo, ker v vseh preizkušnjah in razočaranjih ne morejo odkriti globljega smisla svojega bivanja. Človek izgublja upanje, ker ne zmore več zaupati ne sebi in ne drugim ljudem.

Ueselj, kdaj spet postalo spev bo srca in vsak nov korak bo izvir upanja? Ne vem, kam naj stopim, če se skrivaš v temi; in ne moreš do mene, če se ti umaknem s poti.

Spominjam se resnične zgodbe o fantu, ki je bil skupaj s sošolci nekaj dni ujet v ruševinah osnovne šole, ki se je nenadoma porušila. Desetletnik je bodril svoje sošolce vse do trenutka, ko se je skozi izkopano luknjo v ruševinah pokazal obraz njegovega očeta. Fant je sebe in druge hrabil z besedami: »Moj oče mi je obljubil, da bo vedno prišel pome, in to kadar koli in kjer koli že bom.« Oče je pozneje povedal, da se je šola porušila skoraj do temeljev in da so reševalci, ki so prihiteli na kraj nesreče, zaradi razsežnosti ruševin kmalu popolnoma obupali. »Sinu sem obljubil, da bom prišel ponj, in to bom tudi storil,« je vztrajal oče in se sam lotil ko-

panja po ruševinah. Kanček upanja, da je sin morda še živ, je razplamtel njegova očetovska čustva, ki so prežemala obljubo, ki mu jo je dal. To ga je navdalo s silno energijo, ki se je napajala iz zvestobe dani besedi: prepričanje, da sina za nobeno ceno ne sme razočarati, saj mu popolnoma zaupa in mogoče prav zdaj, bolj kot kdaj koli v življenju, z upanjem čaka nanj, je bilo močnejše kot kdaj koli prej. Z neupogljivo vztrajnostjo je v akcijo pritegnil še druge in tako so rešili skupino otrok, ki jih je obvarovalo močno leseno ogrodje v kotu stavbe, česar pa reševalci niso mogli niti najmanj predvidevati.

Že v predporodnem obdobju življenja človeško bitje doživlja svet okrog sebe kot bolj ali manj prijeten ali neprijeten. Nekateri posnetki zarodkov v materinem telesu nam pokažejo osupljive podrobnosti v njihovem čustvenem doživljanju. Ob določenih nenadnih in močnih zvokih, ki jih mati doživi kot neprijetne, na enak način odreagira tudi še nerojeni otrok. Ko se dobro počuti, zadovoljno sesa svoj prst. V filmu Nemi krik pa nam kamera odkrije šokantno dejstvo: ob opravljanju splava z izsesavanjem se otroček nagonsko umika smrtonosni cevi! Iz predporodnih, močno čustveno obarvanih izkušenj izhaja temeljni odnos osnovnega

Janez Kokalj

(ne)zaupanja v ljudi in v okolje. Zaupanje se izraža v težnji k naklonjenemu – sprejemajočemu odnosu do drugih ljudi in ravno tako tudi do sebe. To pomeni, da v medsebojne odnose vstopamo s pozitivno naravnostjo, iz katere se razvije optimistična radovednost in veselje do življenja kljub težavam, ki nas obkrožajo v družinah, na delovnem mestu in v družbenem okolju. Človek, ki spoštuje sebe in druge, je sposoben tudi zaupanja; ne potrebuje dodatne opore v obliki trepetajoče »vere« v napovedi »šarlatanov sreče« na raznih, predvsem materialnih področjih življenja.

Skrivnost vzajemnosti: pripravljenost dajati in sprejemati

Sodelavec mi obljubi pomoč pri opravi, ki ga bolje obvlada kot jaz, vendar vedno znova pozabi na obljubo. Iz užaljenosti mu ne pomagam, ko me potrebuje. Šef je svojim delavcem obljubil izboljšanje delovnih razmer, pa vedno znova najde neprepričljive, lažnive izgovore, da tega ne stori. Skušam se iskreno pogovoriti o nujnosti uvedbe sodelovalnega dela v timu, vendar si sodelavci ne želijo povezovanja, ker ne želijo prevzeti nase nobenih odgovornosti. Nujen se mi zdi dogovor s part-

nerjem, vendar njega moje mnenje prav nič ne zanima. Vendar ga gladko zavrnem, ko mi ponudi svoj predlog. Potrebno bi bilo postaviti jasne meje otroku, ki si skuša dovoliti prav vse, ker danes »vsi tako delajo«, pa si zatisne ušesa, da ne bi slišal mnenja svojih staršev, vzgojitelja ali učitelja. Kaj v vseh teh situacijah manjka? Občutka odgovornosti ni. Zakaj? Ker si med sabo ne zaupamo! Zakaj si ne zaupamo? Ker naši odnosi niso zgrajeni na spoštovanju, na iskrenosti, na poštenju, ker ne znamo zastoj dajati in tako tudi sprejemati: ker se bojimo vzajemnosti. Manjkajo nam te sestavine, nujni vitamini za razvoj pozitivnih človeških odnosov. Ker nam primanjkuje čuta za drugega, ne moremo pravilno uravnati svojih pričakovanj. Zakaj ne? Ker preveč pričakujemo od drugih, od sebe pa ne terjamo skoraj ničesar. Če vodstveni delavec ne razume stisk svojih podrejenih, ne more pričakovati njihovega zaupanja. Če ti isti delavci ali uslužbenci zaradi lastne neprilagodljivosti nočejo upoštevati nujnih dogovorov in pravil, ki omogočajo normalno delovanje skupine ali podjetja, so sami krivi, da med njimi in šefom ni zaupanja. Ljudje se danes enostavno ne zavedamo, da niso življenjske razmere tiste, ki nas o(ne)srečujejo, ampak so to naši odnosi, ki jih moramo vsak dan znova ustvarjati in negovati. Danes delamo večinoma v manjših skupinah, v povprečju ožji delovni kolektiv šteje pet članov.

Se ni morda zgodilo, da sem iz spomina skušal(a) izriniti pozitivne vidike in sedaj vzroke negativnih človekovih reakcij in lastnosti, ki jih ob njem doživim, pripišem izključno njemu(njej): saj je sam(a) kriv(a), če mi ne zaupa? Morda sem nekomu nevoščljiv(a), ker je na istem delovnem mestu sposobnejši(a) od mene, zato vidim, celo iščem pri njem(njej) negativne lastnosti: prilizovanje nadrejenim, komolčarstvo, egoizem, stremušstvo, torej vse, kar bi ob podrobni samoanalizi lahko opazil(a) pri sebi. Vedno znova se je namreč treba vpraševati, ali jaz kot sodelavec ali kot starš ali kot nadrejeni ali podrejeni ali kot svetovalec ali morda celo kot terapevt, ne opažam pri drugem le bolj ne-

gativnih vidikov njegovega vedenja in osebnosti. Sem morda razvil negativen predsodek do njegovega dela, vedenja ali celo do njega kot celote, kot osebnosti? Vendar, tudi če se mi je to zgodilo in mi zaradi slabih življenjskih izkušenj ni uspelo razviti zaupanja, si lahko to pomembno sposobnost pridobim s spremembo perspektive, pogleda na sebe in druge ter na dogodke v življenju. Če me na primer pretirano skrbi vse, kar je povezano z mojo lastno odgovornostjo – pretirana skrb izraža premajhno zaupanje vase, v soljudi, v usodo ali v Boga – na službenem področju, na področju odnosov med člani družine in v odnosu do širšega družbenega dogajanja, se je potrebno umiriti in v miru izdvojiti pozitivne vidike vsake situacije, v kateri se nahajam, in jih povezati z vsemi dosežanimi pozitivnimi izkušnjami v podobnih stresnih situacijah. Če kdaj doživljam svojega sodelavca, šefa ali otroke kot lene parazite, se je treba spomniti na njihova prizadevanja na svojem področju, ki so vplivala na dobro počutje vseh v podjetju ali v družini. To mi pomaga, da premagam zamere in znam kdaj tudi oprostiti ter se ponovno vzpostaviti prekinjena komunikacija.

Da ohranim življenjsko upanje, je dovolj, če zaupam vsaj enemu človeku v službenem kolektivu, če nekajkrat na teden doživim čustveno zblizanje z vsakim od otrok, če doživim nekaj globokih in svetlih trenutkov jasnega vseujemanja in naklonjenosti v partnerskem odnosu ali doživim nekaj pristnih prijateljskih stikov. Moje zaupanje v življenje naj se hrani tudi iz pomembnega spoznanja, da je še tako težka preizkušnja za nekaj dobra, zato se v globini svojega bitja lahko vedno znova razveselim življenja in si zapojem: Ne čutim več nog, ko se dotaknem neba; ko se sonce spet skrije, srce več ne trepeta!

Janez Kokalj, univ. dipl. psih.

Grčija za pokušino - otok Krf

Ko dnevi postajajo toplejši in sončni, nas nagonsko začne vleči proti jugu, proti morju ... tokrat smo si šli ogledat deželo, kjer so nekoč davno živeli mistično lepi bogovi in junaki; deželo, ki ji je še pred Slovenijo uspelo, s svojim toplim temperamentom, stopiti v Evropsko unijo. Govorili bomo o Grčiji.

Tisti, ki so že pred mano stopali po grških plažah in pokrajinah, so vedeli povedati, da so prebivalke in prebivalci Grčije zelo topli, odprti ljudje, cene znosne, in tako je Grčija precej boljša izbira za preživljanje morskega dopusta kot pri naših čedalje bolj nepriljudnih in neprijaznih sosedih Hrvatih, naravne morske lepote pa celo bolj diš jemajoče.

Za letovanje v Grčiji zunaj največje poletne turistične sezone sva z možem izbrala prvomajske počitnice in grški otok, ki nam je najbližje, to je Krf, po grško Kerkyra, po angleško Corfu. Mogoče izbira ni bila ravno najbolj idealna, saj sva šele med potjo ugotovila, da je to tudi priljubljena destinacija naših maturantov, da morda prvič v življenju doživijo avanturo daleč stran od svojih staršev, učiteljev in »napornega« študija, da se ga pošteno »nacolajo« in izrabljajo neverjetno grško prijaznost do nezvesti. Žal to našo »odvezano« mladino srečaš tudi v času, ko se za domačine v Grčiji sezona šele prebujala in šele počasi v mediteranskem tempu pripravljajo svoje turistične zmogljivosti za največji poletni turistični naval. Meni so se zdeli ti naši maturanti moteči, Grkom pa vendarle zaželeni turisti, saj so vedeli povedati, da zna biti še huje in obupneje, če pridejo Angleži. Njih pa se na Krfu resnično izogibajo, Slovenci smo tu, kljub pogostim maturantskim pijanskim izpadom, še vedno zelo priljubljeni in zaželeni gosti.

Mešanica številnih kultur

Krf je grški otok, kjer se prepletajo vplivi vseh sosedov in osvajačev, ki so kdaj koli v zgodovini rovarili po teh krajih; pozna se tako vpliv Orienta kot tudi romanske kulture, tisto, kar ostaja toplo in prijazno, pa je avtohtono, olivno zeleno v naravnih celinskih pejzažih, kristalno zeleno v morskih razgledih in vroče rdeče v medsebojnih človeških odnosih in srečanjih. O Krfu pravijo, da je najbolj zelen grški otok, in res je tako, saj se zelenje ponekod spušča skoraj do morskih plaž. Vzhodne krfske plaže so bolj prodnate, zahodne pa bolj peščene in za moj okus najlepše. Najdaljša peščena zahodna krfska plaža je Glifada in tu doživiš pravi jug in Mediteran hkrati, ob močnejšem vetru prave tropske valove, in verjamem, kako zelo zaščemijo podplati prave deskarje na valovih, neustavljivo! Za tiste, ki nismo več v najbolj drznih letih, je ob plaži poskrbljeno za užitek in sprostitev na ležalnikih s senčniki ali v lepo urejenih lokalčkih, kjer si lahko privoščiš kakšno dobro grško pivo Mythos ali grško hitro prehrano »gyros«, zelo podobno turškemu kebabu. Ampak nikar Grkom omenjati Turke, kajti tega ne marajo. Tudi kava je - grška kava, čeprav po načinu priprave zelo spominja na našo »turško kavo«. Nekako so se jim v zgodovini preveč zamerili, pa v svojem domoljubnem čustvo-

Razgled na zalive Paleokastritsa.

Vse foto Metka Savšek

vanju ne želijo, da jim kdo omenja kar koli turškega. Nekako tako, kot pri nas marsikdo postane alergičen, ko mu nostalgичno omeniš Tita in Jugoslavijo. Vsak narod ima svoje travme, kaj hočemo!

Pestra kulinarčna ...

Drugače pa je grška kuhinja zelo zanimiva in mediteransko zdrava. Nujno preizkusite gyros (na tanko narezani koščki mesa, zaviti v tanko palačinko) in souvlaki (neke vrste naš različič, koščki mesa in včasih zelenjave, nanizani na leseni ali kovinski palčki, pečeni na žaru), sofrito (goveji zrezek v česnovi marinadi), spanakopito (špinačne zvitke v testu), pa ne pozabite poskusiti ribo ali hobotnico, pečeno na žaru. Od solat je vsekakor najboljša grška – horiatki, čeprav v marsikateri, ki jo dobiš servirano v gostilni, pogosto pogrešaš ravno najslavnejši grški turistični artikel – olive. Veliko raje ti kot turistu nasujejo goro narezljanega zelja, kumaric in paradižnikov, sicer pa se zaradi tega ne splača preveč razburjati, saj strokovnjaki pravijo, da je zelo zdravo jesti veliko zelenjave. Če v to na debelo narezano zelenjavo po pomoti vseeno pade malo feta sira in kakšna črna oliva, vse skupaj pa ima tudi priokus pravega domačega hladno stiskanega olivnega olja, je pravi

užitek že skoraj tu. Prijaznost osebja v družinsko obarvanih gostilnicah in tavernah pa postavi piko na i vsakemu začetku dobrega obroka. Grška hrana je res izvrstna in okusna, izredna kombinacija zdravega in dobrega – pa naj bodo to izvrstni morski obroki (ribe, hobotnice, sipe, školjke), kjer ne manjka peteršilja, česna, limone, olivnega olja ... ali meso, ki zdravo pripravljeno na gradeli razveseli razvijene evropske želodčke. Če pa zraven snedemo še tadziki (omakco iz drobno narezanih kumaric s česnom in jogurtovim prelivom) in srknemo kozarček odličnega grškega vina, pa je nirvana na terasi ob morju ter ob nežnih zvokih grških melodij, neogibna.

... in tudi vinska ponudba

Vsak grški otok ima menda kar nekaj značilnih vrst različnih vin, belih in rdečih, tako da je izbor poizkušanj lahko vedno neskončen. Tudi zgodovina nas uči, da so že številni grški umetniki in filozofi v vinu našli navdih za svoja najboljša dela, opevata jih tako Homer kot Platon v svojih številnih delih, kjer razpredata o vinu. Otomanska nadvlada je to romantiko takrat malce zatrla, po osamosvojitvi Grčije v začetku 19. stoletja pa grško vinarstvo spet pridobiva na veljavi. Kot sem že omenila, je grških vrst vina nešteto, ravno toliko kot avtohtonih trt na grških tleh, a

Zaliv Sidari.

omenimo najpomembnejša bela grška vina: assyrtiko (Santorini, Athos), vilana (Kreta), robola (Kefalonija), rhoditis (Makedonia), pa tudi meni ljubša rdeča grška vina: xynomavro (Makedonia), agiorgitiko (imenovano tudi Heraklejeva kri). Poleg stoterih vrst odličnih grških vin pa nikar ne pozabite poizkusiti tudi njihovih drugih posebnih »življenjskih nektarjev«: cicibero (ingverjevo pivo), tipično krfsko pijačo - kumquat liker (kumquat so drobne pomaranče posebne vrste), ob večerih pa stotero različnih razpoloženjskih koktajlov in najbolj žlahtno grško žgano pijačo - uzo (z močnim okusom po janežu), ki ga baje pridelujejo le v Grčiji in nikjer drugje na svetu. To je pijača, narejena iz natančno določenih delov stiskanega grozdja, jagodičevja in zelišč - zvezdnega janeža, angelike, mete, koprca, koriandra, lešnikov, cimeta ... in vsebuje kar 40 odstotkov alkohola. Pije se kot aperitiv ali kot sestavina koktajlov. Priporočam mešanje s švepsom, ker je okus po janežu res izredno močan. Če pa uzo prilijete navadno vodo, se v trenutku obarva belo kot mleko. Razlog za to mlečno obarvanje ob dodatku vode je v tem, da je janeževo eterično olje prozorno ob običajni vsebnosti alkohola, če pa se ta vsebnost zniža, se eterično olje spremeni v male kristalčke, ki dajejo pijači moten mlečnast videz. Včasih vam na Krfu namesto vsesplošno znanega uza ponudijo kaj še bolj domačega - njihov pravi domači šnops - »cipuro«! (Nekaj takega, kot naš zloglasni dolenski močeradovec). Takrat je dobro, da ste že zelo blizu mehke postelje za lahko noč! Tudi grške kave je lahko več vrst: če želite jutranjo kavo, takšno brez sladkorja, naročite: »sketo«, drugače jo znajo tako zasladkati, da se boste še vse jutro oblizovali okrog ust. Sladko lagodno nestresno življenje pač, tudi kava je pogosto te vrste.

Ampak izredna zgovornost, duhovitost in prijaznost gostiteljev vas privede do tega, da se zaradi takih malenkosti prav nič ne razburjate. Ravno nasprotno, ni omembe vredno.

Kot turistu vam domačini radi ponudijo udeležbo na njihovih tradicionalnih grških večerih (plakah) ob koncu tedna, ki so mešanica dobre hrane, pijače, plesa in zabave. Mi smo se udeležili ene takih v taverni Tripa (v prevodu Luknja, ha, ha, ha) v kraju Kinopias, ki je majhna vasica v notranjosti otoka, stran od hrupne obmorske obale. Ljudje so tu še bolj prvobitni, nezlagani, preprosto prijazni in topli. Turiste prijazno povabijo v velike kamnite dvorane, jim dajo dobro jesti in še bolje piti, v narodnih nošah zaplešejo nekaj tradicionalnih grških plesov, ki se stopnjujejo do vsesplošnega rajanja ob svetovno znanih akordih skladbe iz filma Grk Zorba ... Pravilno stopnjevanje užitkov vseh čutov (voh, okus, vid, sluh) privede do vsesplošne evforije celih avtobusov krščansko zadržanih mladcev in starcev, mladenk, pa tudi ne več rosnih mladih deklet in žena. Takšni večeri se znajo po navadi zavleči v zgodnje jutro naslednjega dne, da marsikdo ne spozna več niti sam sebe, in mu naslednje jutro v filmu življenja manjka nekaj kadrov. Torej je treba čez teden dni dogajanje ponoviti - in tako se evropski turist ujame v začarani krog, da se vedno znova vrača v te kraje - nekaj ga vleče nazaj, neka skrita sila v podzavesti, ki jo z besedami po navadi ne zna nihče opisati. Tako na Krfu srečujete poleg že opisanih mlečnozobih maturantov tudi veliko povratnikov, ki se vedno znova kot turisti vračajo v te znane kraje in svoj ego krmijo s tem, da novodošlim turistom odkrivajo grške skrivnosti ... Tako sva se lahko dobro nasmejala ob priložnostih, ko nama je mladelec v montipajtonski maniri razlagal, da je on (seveda,

Vrtovi okoli palače Achilion, terasa s kipi devatih muz.

v nasprotju z nama, navadnima smrtnikoma) pravi gurman, in zato v Grčiji konzumira le deviško olivno olje in olive s krfske tržnice, ki si jih nese tudi domov, da se tam spominja teh krajev ... in jih tudi nama lahko priskrbi po ugodni ceni, ker on pozna tega in tega ... Hkrati pa domačinki iz kuhinje penziona naroča, da bi on ob tej zgodnji 12. uri (ker je ravno vstal, seveda) namesto običajnega kontinentalnega zajtrka, ki ga strežejo v tem družinskem penzionu, on pa bi zdajle jedel dve ocvrti jajci. Gurman? In se potem postavlja pred nama kot pravi poznavalec, ko to tudi dobi. Turisti, ja, včasih res ne moreš verjeti.

Še Grki se mi zasmilijo, saj se mi zazdi, da se v turistične namene včasih res pustijo neverjetno izkoriščati od vsemogočih egotriperjev, zato se jim tudi dogajajo maturanti in Angleži, nad katerimi se zgražajo in so jim nepriljudni.

Pa vendar je to ravno zato, ker so jim tako nepopoljšljivo ustrezljivi in jim ne povejo pravi čas: »Veste kaj, zdaj je pa dovolj!« Tudi jaz sem turistka, pa vendar ne pričakujem, še manj pa zahtevam, od gostitelja, da mi bo podložen v moji zadnji želji, ob tem, da v svoji prijaznosti (naivnosti?) niti ne zahteva, da bi zato odprla svojo denarnico malce bolj na strežaj. Pa bodi dovolj. Odpravimo se iz družinskega penziona malce naokoli po otoku.

Po otoku najbolje v lastni režiji

Najboljše je, če si na Krf prispel v aranžmaju turistične agencije brez lastnega prevoznega sredstva, da si pri lokalnih izposojevalnicah avtomobilov in skuterjev izposodiš vozilo. Ob

slabem vremenu je vsekakor priporočljivejši avto in cene niti niso preveč navite. Okrog 30 do 40 evrov na dan, plus bencin, ki ga porabiš. In v nekaj dneh lahko prekržiš ves otok in si ogledaš glavne atrakcije, zraven doživiš še kaj nenavadnega, vsekakor pa povsod srečaš nenavadno prijazne, pozitivno naravnane prebivalce, zaradi katerih ti Krf ostane v lepem in toplem spominu. Meni je najbolj ostala v spominu ženica srednjih let, ki je ob vznožju samostana Paleokastritsa na stojnici prodajala majice z grškimi motivi. Tipična grška babica, s toplimi smejočimi se očmi in odlično grško angleščino, ki ji ni bilo veliko mar, kaj in koliko in za koliko bomo kupili od nje, bolj jo je zanimalo, od kod smo, kaj nas je prineslo k njim in kako je vesela, da lahko nekaj minut poklepeta z nami in popestri svoj enolični vsakdan. Vsa stojnica je dihala v njenem žlobudranju in me navdala s prijetnim domačnim občutkom, tako da sem morala vsaj nekaj malega kupiti od nje, saj je bila tako vesela in prijazna ob našem mimohodu, prav izstopala je. Res je, da iz Grčije ostane na naših fotografijah marsikatera naravna lepota, ampak tisto, kar zares šteje, so pristni topli mediteransko hedonistično navdahnjeni ljudje, ki bivajo v teh krajih in se pogosto istovetijo s svojimi bogovi iz preteklosti. Tudi ti so bili v času svoje slave zelo človeški in prav nič vzvišeni, v nasprotju z nekaterimi v drugih svetovnih verovanjih. To je tisto najpomembnejše, ki se ti zariše v srce in v zbirko lepih spominov.

Kaj si spleča ogledati na Krfu?

Lep je zaliv Sidari na skrajnem severu otoka s svojimi velikimi peščenimi klifi ... res romantično, posebej za mlade in močno

zaljubljene, saj ti ne smejo zamuditi skupnega plavanja čez tunel v teh klifih, ki vodi naravnost v morje ... legenda pravi, da ti to zagotovi zakonsko srečo do konca tvojih skupnih dni. Tudi okolica je lepo urejena z lokalčki in apartmaji v slogu hedonističnih užikov grških bogov.

Naslednji dih jemajoči lep kraj na Krfu je samostan Paleokastritsa, grajen v bizantinskem slogu, ki stoji na visoki pečini, ki se pne visoko nad morjem. Samostan je skupaj z muzejem odprt za turiste, da občutijo veličastnost in vznesenost, ki je prevevala menihe, ko so prebivali in častili svoje bogove tukaj. Res prekrasno, prelepi cvetoči in zeleni vrtovi okoli skrivnostnih kamnitih stavbišč, s čudovitim pogledom daleč navzdol do morskih divjih in nedostopnih pečin in razpenjenih valov, ki jih neusmiljeno bičajo, a nikoli ne uklonijo ... le tu in tam odkrušijo kakšen delček ... Vsekakor najlepši zeleni zalivi otoka Krfa in najlepša otočna razgledna točka. V okolici je še šest prekrasnih zalivov z okoliškimi pečinami, znanimi tudi po odličnih jastogih, ki jih strežejo turistom v tamkajšnjih manjših tavernah na obali. Legenda govori tudi, da je v teh krajih brodolomec Odisej na svoji poti iskanja rodne Itake in vrnitve k svoji Penelopi srečal Navzikajo, njen oče pa mu je poklonil ladjo, s katero se je lahko dokončno in srečno vrnil domov. Naj omenim še eno znamenitost na otoku Krfu, ki pa ni delo narave, temveč veličastnih človeških rok. Deset kilometrov od mesta Krf stoji Palača Achilion, ki jo je leta 1890 v rekordnem času leta dni dal postaviti avstro-ogrski cesar za svojo hčer, princeso Sissy - poznejšo cesarico Elizabeto, ki so jo čez dobri

desetletji ubili. Prekrasna palača je s svojimi umetniškimi stvaritvami, kot so kipi, slike in reliefi, posvečena grškemu junaku Ahilu, krasijo pa jo tudi prelepi okolišnji vrtovi in je vsekakor paša za oči.

Na robu božanskih cesaričin vrtov in parkov je tudi čudovita razgledna točka s pogledom na mesto Krf in vzhodni del otoka. Avstrijski cesar je namenil palačo svoji hčeri v tolažbo, ker je nesrečno izgubila svojega ljubljene sina Rudolfa, ki je menda storil samomor. Princesa Sissy je Rudolfa v mislih nenehoma primerjala z grškim junakom Ahilom, zato je tudi večina kipov in umetnin posvečena temu grškemu junaku, ki ga je princesa tudi občudovala.

Drugi kipi v vrtovih okoli palače predstavljajo devet muz (to so grške boginje, hčere grškega kralja Zeusa in boginje spomina Mnemozine, ki so zaščitnice umetnosti in znanosti), Shakespeara, Lorda Byrona, najveličastnejša pa sta kamniti kip umirajočega Ahila in ogromni železni kip Ahila Zmagovalca, ki ju je, po tragični smrti nesrečne princese Sissy, v vrtovih palače postavil nemški cesar Viljem Drugi, ki je leta 1907 postal novi lastnik palače in jo tudi preuredil skupaj z vrtovi okoli nje.

Uničeni zaliv Ermones

Grške plaže so zelo različne, prodnate na vzhodni strani, peščene na zahodni. Nekatere so dolge in odprte, druge spet zaprte z visokimi zelenimi griči in hribi, skrite z obale, raj za pomorščake. Ena bolj zaprtih, pa vendar izredno turistič-

Kamniti kip umirajočega Ahila.

nih, je tudi plaža oziroma zaliv Ermones. Ko se zazreš vanj z višine, opaziš pristrčne slamnate senčnike. Plažo popestri tudi potoček, ki se ob strani zaliva izteka v morje. Te pa začudi nenavadno temna barva morskega dna v zahodnem koncu zaliva, prav nič zelenkastomodra, značilno grška. Ko se sprehodiš čez plažo (kjer, mimogrede, med kupi zarjavelega železa, ki nemarno leži na betonskem stopnišču med hotelom in plažo, opaziš veliko reklamno tablo, da je Ermones prejel nagrado za najlepše urejeno evropsko plažo oziroma letovišče Blue Flag za leto 2005), potem pa te spreletita srh in groza vsakega spodobnega sodobnega Evropejca: namreč, ni težko dojeti, da hrup, ki prihaja s hriba iz velikih cevi, ki vodijo iz hotela, vzdignega v visoke strme stene pečin nad zalivom, ni nič drugega kot navadna »drek fabrika« - ropota pa čistilna naprava, ki tik pred zalivom ponikne pod zemljo in ni hudič, da gotovo pride na dan tam nekje v črno obarvanem morskem dnu, morda ekološko nespornem, ampak gnusnem. Srhljivo, kako malo je potrebno, da se uniči tak biser ... Ermones je res zaliv, ki je diamant, a kaj, ko so ga dali v upravljanje »svinjam«. Predvidevam, da bo rja kmalu razžrla tudi reklamni napis ali pa je to le dokaz, kako se ima lahko včasih turiste naravnost za norce. Zaliv Ermones in njegova opevana lepota je bilo v turističnem duhu res razočaranje na vsej črti! Od daleč je prelep, od blizu pa svinjarija brez primere.

Metka Savšek

Grški večer, tradicionalni grški plesi in narodne noše.

Za konec pa še kratka učna ura grščine; le nekaj pomembnejših izrazov, s katerimi boste impresionirali te prijazne ljudi, če se jih boste naučili, še preden pridete v njihovo deželo:

Morda najtežja bo beseda pritrditve – DA, saj se v grščini reče: N-E!

Nikalnica NE pa je po grško: O-chi.

Dobro=ka-li

Dobro jutro = ka-li-mera

Dober večer = ka-li-spera

Lahko noč = la-li-nik-ta

Hvala = ef-hari-sto

Prosim = Para-kalo

V redu = En-daxi

Na zdravje = Ja-mas

Tako! Pa znamo vse, kar potrebujemo! Pa srečno!

Dan podjetja Eles letos v Mariboru

Na Snežnem stadionu na mariborskem Pohorju je 22. junija potekal tradicionalni dan podjetja, ki ga Eles vsako leto organizira za vse zaposlene. Kljub precejšnji sončni pripeki se ga je po ocenah organizatorjev udeležilo okrog tristo zaposlenih, ki so se tudi tokrat lahko preizkusili v številnih zabavnih igrah.

Srečanje je namenjeno druženju zaposlenih, ki se sicer ne vidijo prav pogosto, saj so Elesove enote raztresene po vsej Sloveniji. To je v uvodnem nagovoru po-

udaril tudi direktor Eles, **mag. Vitoslav Türk**. Ob tem je pohvalil tudi organizatorje srečanja in poudaril, da bi bila tradicija složnega in homogenega kolektiva lahko zgled vsem drugim slovenskim elektroenergetskim podjetjem. Kot že rečeno, so se udeleženci tudi letos pomerili v različnih igrah, ki so bile v prvi vrsti namenjene zabavi in sprostitvi, kar je mogoče razbrati že iz njihovih imen. Čeprav je na začetku kazalo, da posameznikom manjka poguma, pa se je v nadaljevanju število prijavljenih ekip hitro množilo, tako da se je različnega merjenja moči in spretnosti na koncu

Vse foto Tomaž Sejevic in Brane Janjic

Igra svet na rokah je od sodelujočih zahtevala veliko spretnosti.

V hokeju se je uspešno pomeril tudi mag. Vitoslav Türk.

udeležilo kar lepo število navzočih. Sicer pa so bili po posameznih igrah doseženi naslednji rezultati. **Hoja s skupinskimi smučmi:** 1. PEE, 2. MB, 3. UPO1, **Svet na rokah:** 1. MB Vetrinjska, 2. UPO2, 3. Vodstvo, **Vlečenje vrvi:** 1. Podlog, 2. PEE, 3. SPI in **Hokej skupina A:** 1. Podlog, 2. TK in 3. MB.

Da je bilo letos tudi drugače veselo, pa potrjuje tudi dejstvo, da je zadnji avto-bus prizorišče zapustil šele okrog pol devet ure zvečer.

Polona Bahun
Brane Janjič

Hoja s skupinskimi močmi kot znamenje usklajenosti.

Anketa

O tem, kaj jim pomeni, kakšna se jim zdi organizacija, športne igre in lokacija srečanja, smo se pogovarjali z nekaj udeleženci dneva Eles.

Andrej Brulc (Elektroprenos Ljubljana-Beričovo) je povedal, da je takšno druženje sodelavcev zelo v redu, saj se drugače ne srečajo prav pogosto. Tako pa lahko v sproščenem ozračju srečajo prijatelje in sodelavce. Prav tako vsakdo lahko najde kaj zase, ali so to različne športne igre ali pa samo pogovor med sodelavci. Glede na to, koliko truda vložijo posamezniki v organizacijo takšnega srečanja, bi bila lahko udeležba zaposlenih še boljša. Najboljša lokacija srečanja pa se mu je zdela lanska, saj je bil to domači kraj.

Darija Gregorič (Elektroprenos Nova Gorica) je poudarila, da se zaposleni ne zavedajo, koliko truda je vloženega v organizacijo takšnega srečanja. Tudi njej se dnevi podjetja zdijo v redu, saj je med sodelavci premalo stika, potrebno bi bilo še več družabnosti. Po njenem mnenju bi bil za organizacijo srečanja boljši mesec maj, saj je junija že veliko posameznikov na dopustu. Športne igre so zelo dobra zamisel, saj povezujejo ljudi. Pohvalila je organizatorje, ki so dosedanje lokacije zelo dobro izbrali, ter spomnila, da imajo tudi na Primorskem številne primerne lokacije za takšen dogodek. Najbolj pa ji je bil všeč dan podjetja na Mašunu.

Vincenc Peršo (RTP Cirkovci in Kidričevo) nas je poučil, da je Eles z organizacijo takšnega druženja začel, ko je nastala samostojna Slovenija. Dan podjetja pa se je prijel med vsemi zaposlenimi, od vodilnih v podjetju pa vse do monterjev. Organizacija srečanja je bila vsa ta leta zelo dobra, in to kljub temu, da jim je velikokrat nagajalo vreme. Sam je zadovoljen, da ima enkrat na leto možnost srečati svoje sodelavce in sproščeno poklepetati z njimi, dobra zamisel pa se mu zdijo tudi športne igre. Štajerci so zelo navijali za letošnjo lokacijo v Mariboru, zato je bil vesel, da so jo organizatorji izbrali. Do sedaj so dan podjetja pripravili na desetih različnih lokacijah in poleg letošnje mu je bila najbolj všeč tista v Novi Gorici. Ker je po njegovem mnenju takšno druženje med sodelavci potrebno za dobro delo, mora dan Eles ostati na koledarju tudi naprej.

Ivica Mak (Služba za razvoj PEE Maribor) je poudarila, da je takšno srečanje temelj vsakega podjetja, če želi imeti dobro vzdušje in komunikacijo med zaposlenimi. Po njenem mnenju zaposleni srečanje vzamejo kot nagrado za vestno opravljanje svojih nalog. Med športnimi igrami, ki jih pripravijo organizatorji, se spoznajo sodelavci, ki se drugače ne vidijo, kar je zelo pozitivno. Pohvalila je tudi organizacijo in lokacijo letošnjega dneva Eles ter izrazila željo, da se bodo srečanja nadaljevala tudi v prihodnje.

Marjan Hrapot (Elektroprenos Podlog) je pohvalil organizacijo takšnega srečanja, še posebej pa letošnjo, saj so popravili vse tisto, kar je bilo prej nekoliko slabše. Dnevi podjetja so v redu in potrebni, saj se spoznava zaposleni, ki delajo v dislociranih enotah po vsej Sloveniji. Glede na pretekla leta so imele letošnje športne igre, tako organizacijsko kot po nagradah, dodano vrednost. Po njegovem mnenju bi jih bilo mogoče še razširiti. Organizatorji vedno izbirajo odlične lokacije in se trudijo, da se na srečanjih vedno najde za vsakogar nekaj, in to ne glede na lokacijo srečanja.

Počitniška lekarna

Največji čar počitniških dni je prav gotovo brezskrbnost. Vsakdanje delovne obveznosti in opravila je mogoče vsaj za par tednov pozabiti ter se prepustiti počitku in različnim sprostitvenim dejavnostim.

Pa vendar lahko pričakovano brezskrbno obdobje zmotijo različne zdravstvene nevšečnosti in celo skrajšajo dopustovanje. Zato nekaj opozoril na to, kaj je dobro spraviti v potovalno torbo, da s čim manj napora odpravimo morebitne težave.

Vsebina počitniške lekarne je odvisna od potnikov in njihovih morebitnih siceršnjih zdravstvenih težav, starosti in cilja počitnikovanja. V nobeni pa ne bi smela manjkati zdravstvena izkaznica, potrdilo o zdravstvenem zavarovanju za tujino in pri potovanju v območja z nalezljivimi boleznimi potrdilo o cepljenju. Pred odhodom v tujino se je dobro pozanimati tudi o razvitosti in dostopnosti zdravstvene mreže.

Sicer pa sodijo v počitniško lekarno osnovna sredstva za prvo pomoč, kot so razkužilo in mazilo za rane, sterilna gaza, povoji, vodooodporni obliži, škarje, pinceta, varnostne zaponke, pince-ta za klope in termometer. Prav tako nujni sestavni del so izdelki za preprečevanje ali odpravljanje manjših zdravstvenih težav, predvsem sredstva za zaščito pred piki žuželk (in od-

pravljanje težav po njih), proti slabosti med vožnjo, driski (in praški za nadomeščanje izgubljenih soli), zaprtju, alergijam in za njihovo ublažitev, če se pojavijo, zdravila za lajšanje želodčnih težav ter zniževanje povišane telesne temperature in odpravljanje bolečin, glavobola ali zobobola. Seveda ne smemo pozabiti na zdravila, ki jih morebiti že sicer jemljemo, še posebej skrbno pa je treba pripraviti počitniško lekarno, ko gredo na počitnice ali potovanje otroci, nosečnice ali doječe matere. Dopolniti jo je treba tudi pri daljših in zahtevnejših potovanjih in vsebino prilagoditi vsakemu posamezniku glede na njegovo znanje in izkušnje iz preteklih potovanj. Več informacij o potrebnih zdravilih in cepljenjih je mogoče dobiti pri osebнем zdravniku, na inštitutu za varovanje zdravja ali zavodu za zdravstveno varstvo.

Zaščita pred soncem

Če se odpravljamo na dopust, kjer bomo izpostavljeni soncu, so nemara še pomembnejši od naštetega izdelki

za zaščito pred soncem. Njegovi žarki imajo za naš organizem sicer številne pozitivne učinke, kot sta nastajanje vitamina D v koži in izboljšanje imunske sposobnosti, vendar pa lahko čezmerno izpostavljanje povzroči opekline in druge poškodbe kože, v nekaterih primerih tudi alergične ali fototoksične reakcije.

Da bi kljub temu izrabili prednosti sonca in se izognili njegovim škodljivim posledicam, je torej nujna zaščita: ustrezna obleka, pokrivala, sončna očala in kreme za sončenje. Izbira zadnjih je odvisna od starosti, tipa kože, stopnje porjavelosti in kraja izpostavljanja soncu. Najbolj učinkovite so tiste, ki vsebujejo kombinacijo UVA in UVB filtrov. Toda alergija se lahko pojavi tudi zaradi samih sestavin zaščitnih sredstev – zlasti tista, ki vsebujejo dišave in visoke koncentracije velikega števila različnih organskih UV filtrov, pomenijo večje tveganje za nastanek takšne reakcije, zato so najbolj primerni in učinkoviti pripravki, ki poleg organskih vsebujejo še anorganske UV filtre (na primer titanov dioksid in cinkov oksid), svetujejo pri slovenski lekarniški zbornici. Prav tako lahko dodatne težave povzročijo pripravki z neprimernimi maščobnimi sestavinami, ki pri povišani temperaturi razpadejo ali zaprejo kožne pore.

Počitniška lekarna je z vsemi navedenimi pripomočki najbrž že dodobra napolnjena. Za konec torej le še upanje, da bi takšna tudi ostala do vrnitve – seveda z izjemo zaščitnih krem za sončenje.

Nina Razboršek

Großes Wiesbachhorn

Smo v glavni planinski sezoni. V teh poletnih počitniških mesecih je običajno največ ljudi po gorah. In takrat se pogosto odpravimo tudi v tujino.

na alpinističnem odseku se ob četrtkih vedno dolgo dogovarjamo, kam bi jo ubrali za konec tedna. Tokrat sem jih prehitel in sem jim že dva dni prej poslal opis gore v soseščini bolj znanega Großglocknerja. Ideja je padla na plodna tla in »v past se jih/nas je ujelo« kar osem. Pot nas je vodila po

panoramski cesti mimo idilične vasi-ce Heiligenblut pod Großglocknerjem in čez prelaz Hochtor, kjer bi se nam moral naš cilj odkriti, pa se je žal že sramežljivo skrival v oblakih. Čeprav smo se na pot podali dovolj zgodaj, je na koncu že zmanjkovalo časa in na izhodišče smo prišli pičlih deset minut

pred odhodom zadnjega avtobusa. Čakala nas je izredno zanimiva vožnja do »peš« izhodišča: dvakrat smo se vozili z avtobusom čez nešteto tunelov, enkrat pa smo se povzpeli s čudno vzpenjačo »Lärchwand-Schrägaufzug«, ki v šestih minutah prepelje 431 metrov višje. Kot zanimivost: z njo so prepeljali tudi avtobuse, s katerimi te pozneje odpeljejo naprej. Na koncu vožnje smo se znašli pred velikim umetnim jezerom Mooserboden Stausee. Sledilo je »cik-cak« vzpenjanje čez gruščnat svet do kočice Heinrich-Schwaiger-Haus, skoraj na višini našega Triglava. Čemerno vreme je zavijalo vrhove v oblake, proti večeru pa se je le odkrilo rdeče nebo. Mi smo kot ponavadi ves večer klepetali, obujali spomine na stare ture in delali nove načrte ...

Naslednje jutro smo vstali v kristalno čisto jutro in takoj smo jo ubrali navzgor. Čez 200-metrski skalni del smo stopili na sneg, na oster in mestoma izpostavljen snežni greben Kaindlgrat. Oskrbnik kočice nam je povedal, da zaradi slabega vremena kar dva tedna ni bilo nikogar na vrhu, tako da smo ponekod po snegu potegnili »špuro«. Nad tri tisoč metri je bilo dihanje že malo težje (gora je visoka 3564 metrov), vseeno pa je šlo do vrha gladko. Kar naenkrat so okoli nas vstali vrhovi: Watzmann, Hochkönig, Hoher Dachstein, Hochalmspitze, Säuleck, Hocharn, Sonnblick, Großglockner, Johannisberg, Großvenediger ... Uživali smo dolgo ... Še skupinska slika in treba je bilo dol. Pospešili smo in en, dva, tri – že smo bili spet pri jezu!

Čar ture ni bil samo vzpon na enega od prvakov Visokih Tur, pač pa druženje, prijateljstvo, kar smo uspešno in po stari navadi z izmenjavo vtisov končali pri Gorjanu v Komendi ...

Foto Vladimir Habjan

										 IBE, d.d., svetovanje, projektiranje in inženiring NAČRTUJEMO PREDNOSTI, USTVARJAMO IZZIVE.				
										GESLO	1	2	3	4
										5	6	7	8	9
NAŠ STIK	MNOŽINA NE GLEDE NA KVALITETO	SL. SKLADATELJ (ČRNE MASKE)	IZBRANA DRUŽBA	NAŠ NOGOMETAS (NASTJA)	KIM NOVAK	EGIPČAN. BOGINJA NEBA, HATOR	HRVAŠKA POKRAJINA	EGIPT. DRŽAVNIK SADAT	ŽIDA	TRENJE	RAZMERJE	VPIS PODATKOV V RAČUNALNIK	ZDRAVIŠČE PRI SARAJEVU	PODOBA GOLEGA TELES
VRSTA LASTOVKE														
SL. PESNIK (PESME ZA POKUŠINO)										4				
PISATELJ DRAGO DRUŠKOVČ (ROK)				1	LASTNOST OKVIRNEGA OBLIKA IMENA KARLO									
KOS SUKANCA				AFRIŠKA VAS PASMA PSOV						ŽUŽELKE VLAKNO (POMANUŠEVALNO)				BARVA IGRALNIH KART
IGRALKA ŽELEZNIK						GLAVNO MESTO TIROLSKE	SLEČ, RODO-DENDRON HABERL			5	LADA KOS DVOJNA NOTA, DUOLA			
IVANA KOBILCA			KORIST PTICA VELIKI KALIN					SLAVNOSTNI OGENJ	VELIKO PLOVILO					
POSODA ZA TOPLJENJE	6								VRSTA MEŠANE SOLATE IVO DANEU					
EGO-CENTRIČNI ČLOVEK						8					ORG. VIDA PRIPRAVA ZA NAVIJANJE			
KANON				DOPOLNILNI PREDLOG	KMEČKO GOSPODARSKO POSLOPIJE					2			PRISTANIŠČE NA JUGU NORVEŠKE	UČENJE
MESTO V BAKONU. GOZDU NA MADŽAR.					NIZEK M. GLAS OČANEC				VRSTA JUŽNOAM. NOJA ŽRTVENIK					
risba KIH	KOMITE	RIM. BOG LJUBEZNI ANG. LOGIK (GEORGE)					ŽENA TEBAN. KRALJA V GR. MIT.	SL. LIT. ZGODOVINAR (ANTON)						
IZRAVNAVA MEDSEBOJNIH TERJATEV								VRSTA FOTO-APARATA SPAČEK						DLAKA POD NOSOM
DAVID OJSTRAH			PRISTAŠ NACIZMA POPOLNA PRAZNINA								9	PESNIŠKA STOPICA CIGARETNI OGOREK		
TAJNI AGENT 007 (JAMES)	3				MOTIKI PODOBNO ORODJE P(A)N							MISTER ENAKA ŠUMNIKA		
SEDEŽ GRŠKIH BOGOV						LESEN ROČNI SODČEK		7						
PREBIVALEC REKE						ANDREJ KURENT			GORA V KAMNIŠKIH ALPAH					

Iskano geslo nagradne križanke iz prejšnje številke je bilo **Gradimo prvo ČHE v Sloveniji**. Največ sreče pri žrebanju so tokrat imeli **Anica Traven** iz Zgornje Besnice, **Marko Bauman** iz Velenja in **Franc Roblek** iz Ljubljane.

Nagrajencem, ki bodo nagrade Soških elektrarn prejeli po pošti, iskreno čestitamo, vsem drugim pa želimo več sreče prihodnjič.

Novo geslo s pripisom nagradna križanka pričakujemo na naslov uredništva **najpozneje do 20. septembra**.

A low-angle photograph of three electrical workers on a tall, silver metal lattice tower against a clear blue sky. The workers are wearing yellow hard hats, safety harnesses, and work clothes. One worker in the foreground is wearing a blue jumpsuit, while the others are in white shirts and dark pants. They are positioned on different levels of the tower's structure, appearing to be working on or inspecting the lines.

www.elektroservisi.si

ELEKTROSERVISI

**S prijateljem ob sebi
ni nobena pot predolga.**

Japonski pregovor

